

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Nagyné dr. Csobolyó Eszter

A nem kormányzati szervezetek és a menekültek kapcsolata
Magyarországon

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Balla Zoltán, egyetemi docens

.....

Budapest, 2023

Tartalom

Bevezetés	5
A témaválasztás indokolása	7
A tudományos probléma meghatározása	12
Kutatói felvetések, hipotézisek és célok	15
Kutatási módszerek	17
A téma tudománytani behatárolása	20
1. A civil szervezetek fogalmi meghatározása és jellemző sajátosságaik azonosítása ...	21
1.1 Civil szervezet jogi elhatárolása	21
1.2 Civil szervezetek jogi jellemzői és társadalmi szerepük	24
1.3 A civil szervezetek szemantikai rendszerkapcsolatai: civil szervezet, NGO vagy nonprofit?	27
1.4 A civil szektor kialakulása a rendszerváltás után	32
1.5 Új időszámítás a harmadik szektorban	33
1.6 Összefoglalás	36
2. Migráció és menekültügy mint állami feladat és társadalmi kihívás.....	39
2.1 A migráció és menekültügy fogalmi és jogi keretei	39
2.2 Nem kormányzati szervezetek a menekültügy terén	44
2.2.1 A civil szervezetek feladatai és tevékenységi köre a menekültekről való gondoskodás területén	44
2.2.2 Civil szervezetek szervezeti sajátosságainak elemzése a menekültügy terén Magyarországon	50
2.2.3. Egyházi szervezetek és a menekültügy Magyarországon.....	63
2.3 Összefoglalás	69
3. A nem kormányzati szervek és a kormányzat együttműködése a menekültügy területén Magyarországon 1990 - 2015 között.....	72
3.1 Rendszerváltás utáni időszak	75
3.2 Az állam és a civil szervezetek szoros együttműködésének időszaka	77
3.3 Migrációs válság és a civil szervezetek mozgásterének szűkülése.....	87
3.3.1. Grassroots közösségek szociális szolgáltatásai	89
3.3.2. Egészségügyi támogatás	90
3.3.3 Társadalmi tájékoztatás/szociális szolgáltatások az egyházi civil szervezetek által	92
3.3.4 Közös szolgálat a Karitatív Tanács keretében.....	95
3.4 Összefoglalás	97
4. A világ mozgásterének szűkülése	99
4.1 Zárvány	99
4.1.1 Szociális védelmi szolgáltatások	101
4.1.2 Hitéleti támogatás a tranzitónákban.....	103

4.2 Járvány - A pandémia hatása a menekültügyi szolgálatban.....	103
4.3 Civilek az ukrainai menekültügyben való részvételükről.....	105
4.3.1 Segítés a helyszínen.....	107
4.3.2 Adománygyűjtés.....	110
4.3.4 Szociális szolgáltatások.....	111
4.4 Összefoglalás.....	123
5. A kormányzat migrációs politikájának és szervezetrendszerének alakulása 2015-2023 között.....	126
5.1 Épülés időszaka.....	126
5.2 Kormányzati háttérintézmények kialakítása.....	129
5.3 Menekültügyi rendszer átalakulása.....	134
5.3.1 Intézményi átalakulások.....	134
5.3.2 Törvényi szabályozás.....	138
5.3.3 Rendészeti tevékenység.....	142
5.3.4 Támogató tevékenység.....	146
5.3.5 Büntetőügy.....	148
5.4 Együttműködések megszűnése.....	155
5.5 Az Európai Unió reflexiói a magyar menekültügyi szabályozásra.....	157
5.6 Két civil szervezet, egy eset.....	168
5.7 Összefoglalás.....	170
6. A nem kormányzati szervezetek rendszerének alakulása 1989-2023 között.....	173
6.1 Maradtak, megszűntek.....	173
6.2 Új struktúra kialakítása.....	177
6.2.1 Grassroots közösségek bejegyzett civil szervezeti formába történő alakulása.....	177
6.2.2 Bejegyzett civil szervezetek.....	179
6.2.3 Belső átalakulások.....	180
6.2.4. Új szervezeti formában történő átalakulás: intézményből gazdasági és civil szervezeti keret.....	181
6.2.5 Civil szervezeti keret mellé nonprofit gazdasági társaság alapítása.....	183
6.3 Pályázati aktivitás.....	183
6.4 Összefoglalás.....	190
Hipotézisek igazolása, végkövetkeztetések.....	192
Új tudományos eredmények.....	197
Kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások.....	199
Felhasznált irodalom.....	201
Nyomtatott forrásjegyzék.....	201
Online forrásjegyzék.....	208
Felhasznált jogszabályok.....	216

Megállapodások	220
A kutatás során érintett szervezetek.....	222
Nyilvántartások.....	225
Rendelkezésemre bocsájtott anyag/tájékoztató, a kutatás során elkészült interjúk.....	226
Közérdekű adatkérés	229
Intézménylátogatások	229
Publikációs jegyzék	231
Függelék	233
1.sz. melléklet: Kérdések a nem kormányzati szervezetekhez	233
2. sz. melléklet: Ábrajegyzék.....	234
3. sz. melléklet: Táblázatok	234
4. sz. melléklet: A menekültügyben szolgáló civil szervezetek összefoglaló táblázata	235

Bevezetés

Dolgozatom Duray Miklósnak ajánlom hálás tisztelettel

Az Országgyűlés hangsúlyosan elismeri, hogy „...az emberek önkéntes összefogása nélkülözhetetlen Magyarország fejlődéséhez, a civil szervezetek a társadalom alapvető egységei, amelyek folyamatosan hozzájárulnak közös értékeink mindennapi megvalósulásához;...”¹

2015-ben, a doktori tanulmányaim kezdetén, a migráció kérdése adta a politika és a közbeszéd tárgyát itthon és Európa szerte. A migráció alatt legáltalánosabb értelemben az úton lévő emberekre gondolok, akik akár hazájukon belül, akár határokat átlépve ilyen-olyan indokból, de leginkább a minőségibb élet reményében útra kelnek. Ezen belül egy kisebb csoportot alkotnak a menekültek, akik közvetlen életveszélyt érzékelnek és oltalmat keresnek általában már külföldön. A '80-as években egyházi és világi körökben gyakorlatilag még különösebb indulat nélkül beszéltek egyházi és világi szervezetek a migránsokról, akiknek közel 100 %-ban szinonimájuk volt a vendégmunkás kifejezés, ami azt jelenti, hogy ez a csoport létszámában az európai országokban nemcsak kezelhető volt, hanem kézzelfoghatóan szükséges. A másik csoportba tartoztak a menekültek, akik asyiliumot, oltalmat, menedéket kerestek. Az első csoportról még azt is lehet föltételezni, hogy ideiglenes munkalehetőséget kérnek, míg a második csoport inkább végleges, biztonságos hajlékot.

Az elmúlt 20 esztendőben sokat változott a világ. A migráció kategóriájába közel 300 millió ember tartozik, akiknek helyzete persze az indokolhatóság szempontjából különböző, de szubjektíve mindegyik megértendő. Az már kevésbé, hogy sokan amorális és illegális módszerektől sem riadnak vissza. A legplasztikusabb példák egyike, amikor Szíriából okkal, joggal kértek menedéket az érintettek és ezt követően hamarosan szinte minden kérelmező szírré vált. Ennél aggályosabb, hogy immáron okmányok nélkül, erőszakosan, abszolút törvénytelenül özönlenek Európa felé Afrikából, Ázsiából, követelve a jobb életet. Vendégek akarnak lenni abban az értelemben, hogy szociális segílyt követelnek, jellemzőjük, hogy munkavállalásra nem hajlandóak, dolgozni nagy részük nem is tud és nem is kíván.

¹ 2011. évi CLXXV. törvény preambuluma, az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról (továbbiakban: Civil törvény)

Ebben a helyzetben az adott országnak a politikai feladata annak eldöntése, hogy miként viszonyul a kaput nem csak döngető, hanem döntögető tömegekhez. A menekültek befogadása viszont olyan humanitárius, erkölcsi parancs, amellyel kapcsolatban, azt hiszem, egyetértés van, függetlenül attól, hogy ennek az erkölcsi imperativusnak a gyökerét keressük a zsidó-keresztyén hagyományban vagy nem. Mindazonáltal fontosnak tartom leszögezni, saját indíttatásomat, mind a dolgozatot, mind pedig a hétköznapi tevékenységemet illetően, amely abból a református örökségből származik, hogy a református egyház/teológia tanítása szerint a primer vallási cselekedetekkel együtt a közéleti/társadalmi felelősségvállalás nem hab a tortán, hanem nyilvánvaló feladata a keresztyén embernek, aki tud Istennek Jézus Krisztusban megjelent feltétlen szeretetéről. Később még visszatérek az állam és az egyház, ha úgy tetszik, a szekuláris és a szakrális, szükségszerű és helyénvaló szétválasztására.

De ez nem jelenti, hogy a bibliás hit szerint, Isten a mindenség Ura, tehát sem időben, sem térben, sem tárgyban, sem szellemiségben nincs semmi, ami végső soron kívül van az Ő hatáskörén. Egészen egyszerűen mondhatjuk tehát azt, hogy mindenki eldöntheti, hogy ő és az ő világa milyen távolságban van Istentől, de azt már nem, hogy Isten milyen távolságra van tőle. Ez a kálvini, aztán a 20. században Karl Barth által újfogalmazott protestáns hit az Isten abszolút szuverenitásában, amiről véleményünk van, de amibe beleszólásunk nincs. Egyébként ennek az elfogadása, vagy tagadása egyaránt hit kérdése. Ennek alapján a reformációi hitben élő ember a transzcendenshez való viszonyát éli meg az immanens világban való viszonyában. És ha ezt tényleg őszintén teszi, akkor azzal tiszteletet vív ki magának, azoktól is, akik számára a világ befejeződik az immanens világban.

A témaválasztás indokolása

*„Mit törődöm a hazával?
A hazának száz bajával?”²*

Doktori témám a nem kormányzati szervezetek és a menekültek kapcsolata Magyarországon. Kutatásom célja a menekültkérdés hazai kezelése napjainkban, elsősorban a nem kormányzati szervezetek feladatkörének szempontjából. Elsősorban a civil szervezetekkel kívánok foglalkozni, de vissza-visszatérően utalok az egyházakra is két okból. Egyrészt azért, mert sok esetben a civil szervezetek ethosza, motivációja megegyezik egy-egy felekezet ethoszával, már csak azért is, mert azok hozták létre. Másrészt pedig azért, mert az egyházak maguk is a nem kormányzati szervezetek közé tartoznak, de nem is civilek, hiszen törvényi alapjuk más. És itt nem ex kurzusként emlékeztetek arra, hogy amikor 2012-ben a lelkiismerti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvényt módosította az Országgyűlés és radikálisan szűkítette az egyházak körét, akkor ennek a szűkítésnek kifejezetten az adott egyház „társadalmi hasznosság” mértéke volt a kritériuma. Erre is visszatérek még a dolgozatban. Tehát fő témám, hogy milyen szerepet vállalhatnak a civil szervezetek általában a migrációban, de különösen az, hogy milyen szerepet vállalhatnak az egyházak és a civil szervezetek a menekültek között.

Úgy érzem, hogy a dolgozatomnak feladata lehet az is, hogy világosan megkülönböztessük azokat a civil tevékenységeket, amelyek nemcsak általában a migráció, hanem kifejezetten az illegális migráció szolgálatában állnak, azoktól, akik a legális és legitim menekültek segítségére mozgósítják magukat és egymást. A magyar médiában is sokkal többet hallunk azokról a civilekről, akik a humánus jegyében tömegesen szállítják az illegális migránsokat szárazon is vízen Európa határaihoz. Ráadásul minősített öntudattal követelnek jogot a jogtalannak, erkölcsöt az erkölcstelennek. Tehetik ezt azért, mert a mezsgye keskeny. Amikor kimentenek valakit a tenger hullámai közül, az vitathatatlanul humanitárius cselekedet. De amikor jogot formálnak arra, hogy a megmentett embereket tengerparti országok feladatául adják át az adott ország ide vonatkozó jogalkotása ellenére, az már nem annyira. A minden civilt végső soron dezavualó tettekre csak néhány példát mondok.

2023-ig, az eltelt nyolc esztendő tapasztalata szerint sajnálattal összegezhető, hogy a humanitárius segítségnyújtástól kezdve, a kerítésépítésekén át, eljutottunk egy olyan helyzetig, hogy a civil szervezetekről egy negatív kép alakult ki, erősen megrendítve a harmadik szektorba

² Petőfi Sándor: A magyar nemes

vetett társadalmi bizalmat. Inkább eszünkbe jut a kialakult Macedón helyzet³, vagy Olaszországban a civil szervezetekkel szemben folyamatban lévő ügyészségi eljárás⁴, illetve az olasz maffia által kézben tartott legnagyobb európai menekülttábor körüli botrány, amiben még a helyi plébános is súlyosan érintett⁵. De itthonról ide sorolhatjuk a civil szektor pénzügyi átláthatósága miatt kezdeményezett jogszabályi módosításokat, vagy a strasbourgi bíróság bangladesi ítéletét⁶, illetve a kötelező kvóták miatt Magyarország és az Európai Unió Bizottság között indult peres eljárást. Magyar nyelvünk eddig nem létezett szavakkal bővült, így a „menekültparti”, „migránssimogató”, „migránsbiznisz” etc. Mindeközben 2017 elején a belgrádi dzsungelből 600 embert kellett kitelepíteni az átmeneti szálláshelyként funkcionáló raktárak lebontása miatt⁷. Itthon ebben az időszakban több mint 5000 tartózkodási kérelmet regisztráltak⁸.

Most, hogy egy kicsit talán radikálisan fogalmaztam, persze visszakoznom kell, mert hogy a közel 300 millió migráns nagy része egyelőre nincs Európa határánál, másrészt nagyobb része nem illegális, továbbá a nem kormányzati szervezetek elsöprő többsége bizonyára nem az emberkereskedelem és az illegális migráció szolgálatában áll. De a hírük nagy és hangos. És azt is hangsúlyoznom kell, hogy sokféle oka lehet annak, hogy valaki elindul és illik tiszteletben tartani a döntését. Nem bagatellizálva annak a helyzetnek a súlyát, amiben ő van benne és nem mi. A megindulás mögött ott lehet a vallásüldözés is. Nem lennék őszinte, ha ezt nagyon hamar nem szögezném le. Muszlim tömegek menekülnek az iszlám állam elől és persze, keresztyén tömegek az iszlám elől általában. A Boko Haram áldozata talán nem jutnak el Szabadkáig vagy Lampedusáig, de attól még saját hazájukban/ból menekültek. A legősibb, leghűségesebb közösségei és a világ legértékesebb kincsei lettek áldozatául Szíriában a háborúnak, Irakban a vallási türelmetlenségnek. És hadd legyenek olyan krisztushívő magyar állampolgár, aki büszke

³ 2016. február végén a Macedón határ lezárásával a görögországi Idomeniben becslések szerint 14 ezer menekült rekedt, amikor a közel 1 millió embernek megszűnt az Európába vezető balkáni útvonal. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2016/03/09/macedoniai-es-gorogorszagi-tanulmanyut-helyzetelemzes/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)

⁴ 2021 tavaszán vádemeléssel zárult az ügyészség több mint 4 évig tartó nyomozása, aminek eredményeként megállapításra került, hogy a tengeren keresztül érkező menekülteket segítő civil szervezetek munkatársai az embercsempészeket segítették. Forrás: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/mar/04/refugee-rescuers-charged-in-italy-with-complicity-in-people-smuggling> (Utoljára felkeresve: 2023. július 7.)

⁵ Az olasz maffia milliókat keresett a menekülttáborokon. forrás: MTI 2017. május 15., hétfő, 18:41.

⁶ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2017. március 17-én kelt ítélete szerint a magyar hatóságok jogsértően tartották foga a Magyar Helsinki Bizottság által képviselt két bangladesi menedékkérőt. Forrás: <https://helsinki.hu/emberi-jogokat-sert-a-magyar-tranzitzona-mondta-ki-a-strasbourgi-birosag/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

⁷ Elszállítják a migránsokat Belgrád középpontjából Forrás: <https://orientalista.hu/blog-post/elszallitjak-a-migransokat-belgrad-kozpontjabol/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)

⁸ Országos Idegrendészeti Főigazgatóság, korábbi nevén Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal tájékoztatása

a Hungary Helps és egyáltalában az Üldözött Keresztyénekért létrejött Államtitkárság munkájáért. A számháborúban, hogy kik a legüldözöttebbek nem kívánok részt venni.

2020-ban világjárvány söpört végig Földünkön. A Covid vírus be/lezárta az országokat, felfüggesztette a civil szervezetek működését, mindannyiunk életét súlyosan korlátozta. Szinte blokkolta a világ „körforgását”. Úgy tűnt, hogy a migrációs folyamat is lelassult, ideértve a menekülteket, különös tekintettel arra, hogy az országok határait hermetikusan lezárták, valamint tilos volt a táborok elhagyása. Az élet az online térbe terelődött, a kétéves időszak káros hatásait a mai napig érezzük.

2022 februárjától új nemzetközi helyzetben élünk. Olyan váratlan fordulat történt a világunkban, amelyre kizárólag csak a szakmailag hozzáértők számíthattak. 2022. február 24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát, és a háború immáron másfél éve zajlik, egyelőre beláthatatlan gazdasági, társadalmi, politikai és persze kulturális/humán következményeket vonva maga után. Ha az imént azt írtam, hogy néhány civil szervezet miatt általánosságban romlott a civilek reputációja e területen, akkor most ennek az ellenkezőjét mondom. Tény, hogy a magyar civil szervezetek az ukrajnai menekülthullám elindulásakor, illetve mind a mai napig olyan helytállást tanúsítanak, amely elindította a társadalmi bizalom helyreállítását. Fájó, hogy ez a nemzetközi trauma kellett ahhoz, hogy a „menekült” fogalom újra a rászoruló embertársat jelentse „minden további nélkül” hazánkban, sőt Közép-Európában. Itt külön megjegyzendő, hogy miközben a Ukrajnával határos országokba menekülők között ott vannak a nemzettársak, a humanitárius segítségnyújtás ezt teljes mértékben ignorálja, és mindenki a legnagyobb segítőkészséggel fogadja azokat, akik Ukrajnából érkeznek, minden megkülönböztetés nélkül. Ex kurzusként jelzem, hogy radikálisan liberális körök éppen a vallást és éppen a nemzetet említik a legnagyobb konfliktus lehetőségnek. Ha ez igaz lenne, ilyen-olyan diszkriminációkban valósulna meg a határon, hiszen a segélyszervezetek szinte kivétel nélkül legtöbb esetben felekezetekhez és nemzetekhez kötődnek, miközben ez a két szempont föl sem merül munkájukban. És persze ugyanez vonatkozik azokra a civil szervezetekre, akik belső Ukrajnában, akár a háborús övezetekben fejtik ki tevékenységüket. Ilyen például a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, amelyről később még bővebben írok.

A kialakult helyzet rendkívül súlyos, az általános nemzetközi menekültválságot tetézi a háborús válság. Azok a nem kormányzati szervezetek, amelyek ebben a helyzetben segíteni tudnak, álláspontom szerint, a legnagyobb elismerést érdemlik. Helyes lenne, ha ez kormányzati, társadalmi, egyházi, hazai és nemzetközi támogatásban testesülne meg. Ebben a kialakult környezetben jó, ha senki nem mondja nyugodt lelkiismerettel, hogy menekülőkkel neki nem kell foglalkozni. Mindenkit kötelez a humanitárius, és sokunkat a keresztyén küldetés

betöltése, amely szerint törődnünk kell a világ és embertársaink „száz bajával”. Úgy gondolom, hogy az emberi méltóságnak része az, hogy a magunk helyén, a magunk feladatának tekintjük „az igazságosság, a béke és a teremtés értékeinek megőrzése”⁹ feladatát általában és konkrétan a menekültügyhöz való viszonylatban.

Céлом tehát annak súlykolása, erős hangsúlyozása, hogy az egész világot érintő exodus/inodus megoldásának kihívásából a civil szervezetek nemhogy nem hiányoznak, hanem egyenesen kulcspozíciót töltenek be, elengedhetetlen feltétele a nem kormányzati szervezetek társadalmi pozicionálása. Az ismert és említett negatív példák is ezt erősítik meg annak az igazságnak a mentén, hogy aki tud rosszat tenni, az tud jót is és fordítva. Számos hazai nem kormányzati szervezet – többségük egyházi alapítású, indíttatású, vagy legalábbis biblikus spiritualitású – példaértékű helytállásáról, emberségéről, szeretetéről, krisztusi értékeiről – áldozatos szolgálatkészség – nemcsak hazánkban, hanem az egész világnak tudnia kell. Bizonyítani kívánom egyszerűen, hogy tevékenységük hiánypótló, „sine qua nonja” az egész jelenség kezelésének. A dolgozatom nem kíván elveszni a téma globális komplexitásában, ezért csak a magyarországi helyzetre fókuszál, szükség szerint kitekintve a nemzetközi relációkra.

A kérdés nemcsak humanitárius szempontból, hanem politikailag is rendkívül szenzitív, ami eddig is nyilvánvaló volt, de kerülni próbáltam. Továbbra sem kívánok a politika útvesztőibe csábulni, de szükségesnek érzem kimondani, hogy a politikamentesség naivitását sem kívánom magamra venni, még akkor sem, ha az egyes civil szervezetek alapszabályában ez magától értetődően benne van. Mindannyian tudjuk, hogy éppen hazánkban van markáns politikai véleménye a kormánynak, a társadalomnak a menekültek megsegítéséről, befogadásáról, a migráció helyzeteként való kritikus elemzéséről és az illegális migráció radikális elutasításáról. Civil szervezeteink is tudják ezt, de legalább ennyire tudják azt is, hogy „éheztem és ennem adtatok...”. A dolgozat „sine ira et studio” tekint a legkiválóbb nem kormányzati szervezetek tevékenységére, valamint a partnerségi együttműködéseire helyezi a hangsúlyt. A legfontosabb az, hogy dolgozatom a maga szerény módján hozzájáruljon a kis/nagy világunkat érintő kihívás megoldásához, a trauma enyhítéséhez.

Szerkezetét tekintve a nem kormányzati szervezetek részletes fogalommeghatározását követően a menekültügy hazai szabályozását ismerteti a dolgozat a civil jellemzők mentén. A továbbiakban a nem kormányzati szervezetek és a kormányzat együtt/működésének állomásait ismertetem a menekültügy terén, úgyszintén mint a rendszerváltást követő időszakot, a 2015-ben

⁹ Justice, Peace and Integrity of Creation, The Message of the World Council of Churches, Originally intended as a programme priority for the WCC by its Vancouver assembly (1983) Forrás: <https://www.laudatosi.org/laudatosi/ecumenical/justice-peace-and-the-care-of-creation/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 15.)

kezdődő hullám főbb magyarországi eseményeit és a civil szervezetek mozgásterének szűkülését, végül a zárvány és a járvány idejét. A fejezetet a 2022-es orosz-ukrán háború hozadékaként megváltozott menekültügy magyarországi kezelésének bemutatása zárja. A kutatás következő állomásában a kormányzat migrációs politikájának és szerveztrendszerének alakulását vizsgálja, majd pedig a téma mentén a nem kormányzati szervezetek hasonló vizsgálata foglalja keretbe a dolgozatot.

A doktori kutatásnak nem célja az egyes nem kormányzati szervezetek önálló bemutatása, hanem sokkal inkább azok makrokörnyezetének értékelése, különösen azokra a szervezetekre fókuszálva, melyek pozitív, elhivatott helytállásukról tettek bizonyosságot.

A dolgozat az alapvető szekunder források mellett primer forrásokon alapul, amelyek a megszólított/felkeresett szervezetek vezetőivel/önkénteseivel készített személyes interjúkat, online beszélgetéseket jelentik. A kutatás kiindulópontja és motivációja az a személyes elhivatottságom, a fentebb említett transzcendens minősítésű társadalmi kötelességtudatom, amellyel lelkészi munkám mellett szakmai vezetője vagyok az országos hálózatú Civil Közösségi Szolgáltató Központ¹⁰ Pest vármegyei irodájának.

¹⁰ A Miniszterelnökséghez tartozó, valamennyi vármegyében, illetve a fővárosban működő civil iroda, amelynek célja, pályázati támogatási forma keretében biztosított, térítésmentes szolgáltatás a vármegye civil szervezeteinek. Pest vármegyében a rendszer működésének kezdete óta (2012) a címet az Isten Szolgálatában Református Missziói Alapítvány viseli. Forrás: <https://civil.info.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

A tudományos probléma meghatározása

2014-től egy tömeges irreguláris migrációs hullám indult meg hazánk és egyúttal az Európai Unió külső határai irányába. Először válságövezetektől menekülők érkeztek a kontinensre, akik nemzetközi védelemre szorultak, de mellettük gazdasági helyzetük miatt is tömegek indultak meg felénk a Közép/Kelet-Mediterrán térség irányából, valamint a nyugat-balkáni útvonalon. Az irreguláris migráció cselekvésre készíti az Európai Uniót és annak tagállamait is, benne a legnagyobb nyomásnak kitett Olaszországot, valamint Görögországot. 2014-ben az EU-ban 2013-hoz képest a menedékkérelmek tekintetében 30 %-os volt a növekedés, a kérelmek 50 %-a Németországra és Svédországra irányult.¹¹ Akkor az ezer főre jutó menedékkérők száma tekintetében Magyarország a második az EU tagállamai között, különös tekintettel arra, hogy Magyarország a nyugat-balkáni útvonal két útjának metszéspontjában található Szerbia és Románia irányából. Tehát hazánk súlyos nyomás alatt állt, mind az (illegális) migránsok, mind a menedékkérők számát illetően is. Az Európai Unió területén a szíriai menedékkérők száma volt a legmagasabb, Magyarországon viszont a koszovói állampolgárok jelentek meg a legtöbben, akik jellemzően nagycsaláddal, sokszor kisgyermekkel érkeztek. A kérelmezők jelentős része elhagyta az országot, a befogadó állomásokon is rövid ideig tartózkodtak. Hazánk tranzit jellegét jól mutatja, hogy itthon volt a legmagasabb ebben az időszakban a megszüntetett eljárások száma az Európai Unión belül.

Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a magyarországi menekültkérdés kezelése nem egy légüres térben történik, hanem az Európai Unió tagjaként, a Közösség „kapujának őreként” valamennyi cselekedetünk hatása nem áll meg a határaink mentén, hanem tovább gyűrűzik. Külön nehezíti helyzetünket, hogy a schengeni határ védelme az európai intézményekben nem tiszteletet és támogatást indukált, hanem sokkal inkább éles kritikát. Természetesen ez a hatás kettős, így a tagságunkból eredő jogok/kötelezettségek ránk is irányadóak. Ennek megfelelően szükséges kiemelnünk az Európai Parlament 2022. március 8-i állásfoglalását a civil társadalom mozgásterének Európában tapasztalható szűküléséről. Az elfogadott szöveg sommás megállapítása, hogy a jogállamiság nem működhet biztonságos és támogató környezetben

¹¹ Dr. Végh Zsuzsanna, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatójának 2014. december 17-én, a Menekültügyért és Migrációért Felelős Munkacsoport ülésén elhangzott prezentációja alapján. Forrás: <https://emberijogok.kormany.hu/menekultugyert-felelos-tematikus-munkacsoport> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

tevékenykedő, élénk civil társadalom nélkül. Ennek mérésére javasolja a „Civil társadalmi tér európai index” bevezetését¹².

A 2015-ben jelentkező kihívás összefüggésében magyar keresztyénként különösen is élénk/kritikus szemmel figyeltem, hogy egyházam, valamint kiemelten, a magyarországi történelmi egyházaink és a hozzájuk kötődő civilek, hogyan lépnek fel, mit tesznek, vagy éppen mulasztanak, milyen módon, valamint mivel szólítják meg a közösségeikhez tartozó híveket. Számos nem kormányzati szervezet már a kezdetekkor megtalálta a szolgálati helyét, sokan azonban távolságtartó, illetve megfigyelő pozíciót vettek fel. Mindezeket alátámasztják nyilatkozataik, valamint a sajtóban megjelent híradások. Ezt egyébként erősen indokolja, hogy a menekültekkel együtt szinte az első időktől kezdve megjelentek a menekült álarcban, sőt nyilvánvalóan szervezeten érkező illegális migránsok. Szóval, a menekültek fogadása viszonylag egyszerű, a migránsoktól való megkülönböztetésük már nehezebb, az illegális invázió viszont zavarba ejtő. Ez a zavarodottság kitapintható volt a nem kormányzati szervezetek, közösségek bizonytalanságában. Sok grassroots kezdeményezés indult, amelybe egyéb, civil szervezethez nem kötődő önkéntesek be tudtak csatlakozni. Ezekből a szerveződések közül mára jogi formában megjelenő közösségek alakultak.

A menekültkérdés bekérédszkedett szinte minden otthonba. Nyilvánvaló volt ez azok esetében, akiknek tanyai ablakát beverték, kertjeiket letaposták, gyümölcseiket megették. Másoknak szorongást jelentett a pályaudvarok látványa. Voltak olyanok is, akik szabadidejükben tevékenyeken akarták kivenni részüket a menekültek megsegítéséből. Voltak olyanok is, akik a híradásból hallottak alapján személyesen jelentek meg és léptek a tettek mezejére otthonról összeszedett takaróikkal, ételeikkal, segítő két kezükkel. Természetesen ott voltak a klasszikus jószolgálati civil szervezetekhez kapcsolódó önkéntesek, akik profi módon jártak el most is. És természetesen olyanok is voltak, akik a kormány bölcs és radikális intézkedését hiányolták, vagy egyszerűen becsukták a szemüket.

Nekem természetesen hitéleti kérdést provokált a jelenség, nevezetesen: Mit kell tennem? A kérdésre a válasz természetesen az Evangéliumból jött. *„Uram, mikor láttunk téged éhezni, hogy enned adtunk volna, vagy szomjazni, hogy innod adtunk volna? Mikor láttunk jövevénynek, hogy befogadtunk volna, vagy mezítelennek, hogy felruháztunk volna? Mikor láttunk betegen vagy börtönben, hogy elmentünk volna hozzád? A király így felel majd nekik:*

¹² Az Európai Parlament 2022. március 8-i állásfoglalása a civil társadalom mozgásterének Európában tapasztalható szűküléséről (2021/2103(INI)) 5. pont Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0056_HU.html (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

*Bizony mondom nektek, valahányszor megtettétek ezeket akár csak eggyel is az én legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg.*¹³

A bennem felmerülő szakmai-morális kettőséget a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának professzionális képzése, valamint a Református Egyházban végzett szolgálatom komplementáris egységbe rendezték. Az ide vonatkozó vállalkozásomat jelentősen inspirálta a Belügyminisztérium által biztosított és elnyert fél éves kutatási ösztöndíj az akkori Menekültügyi és Bevándorlási Hivatalban. Sokat jelentett továbbá a Békéscsabai Menekültügyi Őrzött Befogadó Központban tett látogatás dr. Dobos Ágoston református lelkésszel, korábban a Református Menekültügyi Misszió, ma a Református Szeretetszolgálat Alapítvány munkatársával¹⁴.

Ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki tanárainknak, szakmai vezetőimnek, lelkipásztornak és családomnak a dolgozat elkészítéséhez biztosított széleskörű támaszért.

¹³ Máté 25., 37-39.

¹⁴ 2016. október 25-én.

Kutatói felvetések, hipotézisek és célok

A doktori munka felvetései, amelyek tisztázására törekedtem:

1. A menekültügy kezelésében szerepet vállaló hazai civil kezdeményezések/tevékenységek szisztematikus áttekintése, osztályozása a nemzetközi irodalomban elterjedt fogalmi kategóriák alapján, beleértve funkciójukat, szervezettségüket, kormányzattal való kapcsolatukat: supplementary, complementary, advocacy.
2. Civil szervezetek és kezdeményezések mozgásterét befolyásoló faktorok azonosítása. Kiemelve a társadalmi aktivitás/kapacitás vizsgálatát, továbbá az állami intézményrendszer kapacitását, illetve a normatív környezetet (törvények), valamint a politikai szándékot.
3. A globális kontextusváltozások hogyan hatnak ki a menekültügyre, milyen nyomást gyakorolnak a menekült-kérdésre.

Mindezek figyelembevételével az alábbi két hipotézist fogalmaztam meg:

1. A magyarországi menekült-szolgálat ellátásában hiánypótló szolgálatokkal a nem kormányzati szervezetek kulcspozíciót töltenek be. Ezzel kapcsolatban a feltevésem, hogy a kormányzat és a civil szervek közötti kapcsolat mind a négy formája tetten érhető Magyarországon a menekültügy területén - kooperáció – kompetitív/versengő; komplementer – konfrontatív- attól függően, hogy milyen az állami szervezetrendszer kapacitása, illetve a nemzetközi nyomás, továbbá a politikai szándék.
2. A kormányzati politikának a menekültügyben jelen kell lenni, de csak a szükséges mértékig. A nem kormányzati szervezeteket a kormányzati politika a menekültügy terén a döntésbe való bevonással, illetve az anyagi támogatással segíti, míg a mozgásterének túlzott ellenőrzésével, illetve korlátozásával gátolhatja azok működését.

Általános stratégiai célom a hazai menekült-folyamatokat elemző tudományos ismeretanyag bővítése;

Konkrét célkitűzés adatforrás felállítása a menekültügyben megjelenő nem kormányzati szervezetekről a további elemzések céljából.

Operatív célom információellátás a jogalkotó/alkalmazó, joghasználók számára.

Személyes célom a harmadik szektorba vetett bizalom helyreállítása, a nem kormányzati szervezetek megerősítése.

Kutatási módszerek

A kutatási terv megvalósításának első szakaszában a hazai civil szervezetek elméleti alapjainak a felállítása és a kurrens szakirodalmak feldolgozása történt. Ezt követte a migráció, mint a társadalomtudományok népszerű és kutatott területére vonatkozó kiemelkedően fontos szakirodalmának magyar, illetve angol nyelvű kritikus feldolgozása. A szekunder források feldolgozásához hozzátartozott a nem kormányzati szervezetek jelentéseinek, elemzéseinek és statisztikáinak gyűjtése és több dimenzió (funkcionális, időbeli, szervezeti forma szerint) szerinti elemzése a részletes tanulmányozása.

Emellett sajtó anyagok elemzése, állami szervektől közadat kérése, jogszabályok feldolgozása tette ki a dokumentumelemzés jelentős részét.

Tekintettel a kutatási idő hosszú tartalmára, lehetőségem volt a jogszabályi változások nyomon követésére, illetve azok értékelésére. Az idő múlása egyben jelentős veszélyt is hordozott magában, hiszen a menekültkérdés során különösen érvényes az a megállapítás, hogy ami ma igaz és szabályozott, az nem biztos, hogy a jövőben is helytálló és megmarad. A szervezeti átalakulások pontos nyomon követése különös precizitást igényelt.

Az európai uniós tagságunkból eredően számos esetben a menekültügyben született magyar bírósági döntések további vizsgálatuk érdekében a nemzetközi platformon is lehetőséget kaptak. Ezen ítéletek feldolgozása és értékelése a dolgozatban fontos szerepet kapott.

A magyar civil szervezeti szférája és a nem kormányzati szervezetek menekültügyben betöltött szerepe sokkal kevésbé feldolgozott és dokumentált része a hazai kutatásoknak. A primer források összegyűjtéséhez és elemzéséhez kvalitatív empirikus módszereket vettem igénybe, terepkutatást végeztem, interjúkat készítettem. Az interjúalanyok kiválasztása szisztematikusan történt. Céлом az volt, hogy a különböző funkciókat ellátó szervezetek vezetőit szólaltassam meg és gyűjtsek információt. Az alulról szerveződő kezdeményezések vizsgálata során kiemelt hangsúlyt fektettem azok szervezeti fejlődésére.

A megfigyelő kutatás során a kutatási helyszíneim bevándorlással foglalkozó civil szervezetek, illetve intézmények voltak, ahol jegyzeteket készítettem a civil szervezetek aktivitásáról, értékes adatokat gyűjtöttem, hogy azokból elemezhetőek legyenek az események, az időpontok és a jelenlévők. Az empirikus kutatások a menekültekre vonatkozó politikai és társadalmi képemet erősen befolyásolták. A személyes beszélgetések során az emberi oldal, annak minden erőssége és gyengesége a fókuszba került, azonban az elfogulatlan tárgyiasság és kellő tudományosság érdekében objektívnek kellett maradnom. A helyi jelenlétnek

köszönhetően jobban érzékelhetővé váltak a menekültüggyel kapcsolatos dinamikai változások, amelyek csupán a szekunder források és dokumentumok tanulmányozása során nem alkottak volna teljesen hiteles képet. A konferenciákon, kerekasztal-beszélgetéseken, eseményeken résztvevőként voltam jelen.

Kutatásomban beszélgetőpartnereimet, interjúalanyaimat megkértem, hogy ajánljanak más, általuk ismert, a témában jártas civil szervezeteket, kutatókat. A különböző, bevándorlással kapcsolatos eseményeken – például adománygyűjtés/osztás – is találkoztam újabb szervezetekkel, szakértőkkel és kutatókkal, akikkel felvettem a kapcsolatot.

A kutatás jelentős állomásai:

1. Adatgyűjtés: online elérhető listák és adatbázisok szisztematikus áttekintése és a vizsgálandó szervezetek adatainak önálló regiszterbe való kigyűjtése

A szervezetek alapregiszterét a bejegyzet civil szervezetek hivatalos, bíróság által működtetett nyilvántartása adja. Az adatbázist vezető Országos Bírói Hivataltól 2021. februárjában kértem részletes tájékoztatást a bevándorlással foglalkozó civil szervezetekre vonatkozóban. A megkeresést a Hivatal elutasította, tekintettel arra, hogy a civil szervezetek ilyen jellegű besorolása, nem nyilvántartási adat, így a szervezetek kiszűrése és az adatszolgáltatás nem teljesíthető. A civil szervezetek jegyzékében a keresést a névre jellemző adata alapján – például menekült, oltalom, ukrán, szír stb. – egyesével végeztem.

Továbbá hasznos felület a Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet központi honlapján található a „Migráns szervezetek Magyarországon” elnevezésű adatbázis. A 2012-es Kováts-féle kutatás által gyűjtött és felállított rendszer 144 civil szervezetet tartalmaz, legkorábbi a 2010-es nyilvántartási évvel rendelkező bejegyzés.

Fontos adathalmazul szolgált a menekültügy terén aktív civil szervezetek, intézmények által vezetett nyilvántartás, valamint kiadványok¹⁵, továbbá a megkérdezett szervezetek által azonosított további közösségek.

¹⁵ KOKAVECZ, Katalin: *Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben*, Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány, 2003; *Bevándorlási ki, kicsoda a magyar bevándorlásügyben*, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület 2007; „Oktatással a migránsok integrációjáért” c. projekt tananyaga, Szociális Szakmai Szövetség 2009; *Bevándorlókról kézikönyv segítő szakembereknek*, Artemisszió Alapítvány Budapest, 2009;

2. Adatlapos információfelvétel: Az információ begyűjtése az önkitöltős adatfelvétellel valósult meg. A szervezetek képviselői megkapták az előre meghatározott 5 alapkérdést tartalmazó adatlapot és online kértem a kitöltött adatlap megküldését.
3. Interjú adatfelvétel: Az adatfelvétel során a megkeresett szervezetek képviselőivel/önkénteseivel a szervezetről, illetve a szervezettel kapcsolatos tapasztalatokról beszéltünk, fő vonalban az adatlapos információfelvételnél alkalmazott kérdések mentén, illetve mélyinterjúra is sor került. Az exploratív jellegű interjúk időtartama általában 60 perc volt, az adatlapokból leszűrhető kvantitatív jellegű információt helyeztem kontextusba. 25 különböző nem kormányzati szervezethez kapcsolódó beszélgetésen vettem részt. A szám nem tartalmazza a szekunder interjúk számát.

Az elkészült interjúk összefoglalója a mellékletben található.

4. Szakértői interjúk, beszélgetések: interjúvázlat segítségével kérdeztem a szakértőket a menekültszervezetek működésével kapcsolatos ismereteikről, tapasztalataikról, véleményükről. Az explicit, objektív információk gyűjtése mellett nagy hangsúlyt fektettem a szubjektív helyzetértékelések feltárására is az általában 60 perces beszélgetés során.

Részt vettem konferenciákon, kerekasztal beszélgetéseken, ahol a megfigyelés módszerét alkalmazva releváns információkat gyűjtöttem. A különböző eseményeken az informális beszélgetések, a kérdés lehetőségé szintén lényeges, a disszertációba szervesen beépült tudással gazdagított.

A téma tudománytani behatárolása

A kutatás a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tudományági nómenklatúra szerinti besorolása alapján a IX. osztály, gazdaság- és jogtudományok tudományágba sorolható.

A választott kutatási tárgy rendkívül komplex, több más tudományághoz is érdeemben kapcsolódik. A dolgozat témája és szerzője egyaránt forrása a dolgozat interdiszciplináris karakterének, amely tehát nem csapongás, hanem vállalt forma a tartalom érdekében.

A hadtudománnyal történő kapcsolatrendszer, különös tekintettel a katonai biztonság és biztonságpolitika – 09 04 0 4 – figyelemmel az államhatár rendjének védelmében megvalósuló szervezeti együttműködésekre, továbbá a béke fenntartására/biztosítására.

A disszertáció erősen kapcsolódik az állam- és jogtudományhoz, rendészettudományhoz (09 01 07).

1. A civil szervezetek fogalmi meghatározása és jellemző sajátosságaik azonosítása

A menekültügygel komplex szervezetrendszer foglalkozik. Egyrészt jelen vannak a többszintű kormányzás szereplői, állami, önkormányzati szervezetek rendészeti és civil ágai, nemzetközi, államközi vagy az Európai Unió szervezetei. Továbbá a piaci szereplők között is találunk a menekülteknek szolgáltatást nyújtó szervezeteket, például a munkaerőközvetítés terén. Viszont meghatározó szerepe van a társadalmi vagy civil szereplőknek is, elsősorban a menekültekről való gondoskodás, jog- és érdekvédelem, integráció támogatása terén. Ahogyan az előző fejezetemben arra már részletesen utaltam, kutatásom ez utóbbi kategóriára fókuszál, nevezetesen a menekültügy terén feladatot ellátó civil szervezetek vizsgálatára. Azaz dolgozatomban a társadalmi kezdeményezések közül is azokkal foglalkozom, amelyek szervezetten, formalizáltan, jogi személyiséggel rendelkező szervezetként működnek. Tehát nem ad hoc, lazán szervezett civil mozgalmak, kezdeményezések. A civil szervezetek pontos lehatárolása és működési logikájuk, sajátosságaik megértése érdekében szükségesnek tartom jogi és szociológiai meghatározásukat.

1.1 Civil szervezet jogi elhatárolása

A Civil törvényben meghatározásra került a civil szervezet fogalma, amit korábban csupán a gyakorlati szükségszerűség miatt emlegettünk a nonprofit szervezet fogalmán belül. Civil szervezetnek tekintjük a civil társaságot, a Magyarországon nyilvántartásba vett egyesületet (a párt kivételével) és az alapítványt.¹⁶ Nem tartoznak a civil szervezetek körébe a pártok, a pártalapítványok, a közalapítványok, a szakszervezetek és a kölcsönös biztosító egyesületek.

A civil szervezetek olyan alapvető szabadságjogok mentén létesülnek/működnek mint az egyesülési szabadság, továbbá a tulajdon/vagyon feletti szabad rendelkezés joga. A jogszabályok nagyon tág keretet fogalmaznak meg annak kapcsán, hogy a szervezeteknek miként kell biztosítaniuk e jogok érvényre juttatását. Alaptörvényünk VIII. cikk (2) bekezdése alapján mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, és joga van szervezetekhez csatlakozni. A Civil törvény kimondja, hogy az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadság, amelynek alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy másokkal szervezeteket, közösségeket

¹⁶ Civil törvény 2. § (6)

hozzon létre, vagy azokhoz csatlakozzon.¹⁷ Alapítók lehetnek természetes személyek, jogi személyek, illetve kizárólag szövetségek esetében a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy civil társaság.

A civil szerveződés formába öntéséhez szükséges, hogy néhány alapvető kérdést tisztázzanak a résztvevők. Mi az a cél, ami miatt összefognak? Ezt a célt milyen tevékenység végzésével kívánják elérni? Milyen forrásokra számítanak?

A civil szervezetek megalapítása mögött többnyire¹⁸ megjelenik egyfajta közösségi szándék. Célját tekintve az önszerveződés, az öntevékenység, a lokálpatriotizmus megnyilvánulási formája; eszköze lehet valamely állampolgári, szakmai, egyéb érdekvédelmi csoport érdekérvényesítésének, jogvédelmének gyakorlása; létrehozható olyan igény kielégítésére, vagy meglévő szolgáltatás kiegészítésére, amely speciális volta miatt állami feladat lenne. Első két esetben, a civil szervezet valamely személyegyesítő formája közüli választás a megfelelő. Az egyesületi formánál a tagok közös akaratának megvalósítása áll a középpontban, amely leginkább a közös cselekvésben fejeződik ki. Amennyiben nagyobb feladat, nonprofit szolgáltatás ellátása, intézményesített működés az alakulás célja, inkább egy célvagyont működtető szervezet az ideális. Az alapítványi forma inkább valamely ügy támogatását, érvényre juttatását szolgálja. Ezért itt nem csak a cél, hanem a cél elérését segítő vagyoni is lényeges.

A civil szervezetek bírósági bejegyzése során céljuk szerint kerülnek besorolásra¹⁹. Valamennyi szervezet egy céllal rendelkezik, amelynek elérése érdekében különböző tevékenységeket végezhet.

A civil szervezeteknek a köz érdekében végzett munkája számos partner számára, több esetben előnyös, azonban az állami szereplők vonatkozásában ez gyakran fordítottan valósul meg. Németh Zsolt *A civil szféra és szerepe* című munkájában a következő megfogalmazást használja a civil fellépésre: „a jogvédők működése túske a köröm alatt a hatalom számára. Pedig az állam hosszú távon és végső soron nem lehet eredményes, ha a civilek álláspontját figyelmen kívül hagyja. Egy társadalomban az állam nem lehet omnipotens; ha az embereket nem nyeri meg partnerül, soha nem fogja az áhított anyagi és erkölcsi megbecsülést megkapni, és így küldetését sem fogja betölteni.”²⁰

¹⁷ Civil törvény 3. § (1)

¹⁸ Nem mindig, hiszen a Ptk. megengedi a quasi magánalapítványok létrejöttét is. Ezekben az alapítványokban az alapító hozzátartozója is lehet a kedvezményezett. Ptk. 3:386. §

¹⁹ 11/2012 KIM rendelet 40. melléklet szerint

²⁰ NÉMETH, Zsolt: *A civil szféra és szerepe*, Alkalmazott Kriminológia Szerkesztette Barabás A. Tünde, Dialóg Campus, Budapest, 2020. p. 344-345.

A létrehozott szervezet tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére, vagy közvetlen gyakorlására; nem valósíthat meg bűncselekményt; nem járhat mások jogainak sérelmével. Tilos továbbá fegyveres szervezet létrehozása, illetve nem végezhető olyan közfeladat, amelyet a törvény kizárólag állami szerv saját hatáskörébe utal. Tehát civil szervezet minden olyan tevékenység végzésére alapítható, amely összhangban áll az Alaptörvénnyel, és amelyet törvény nem tilt. A civil szervezetek általában olyan igények alapján létesülnek, amelyek nem elégíthetők ki maradéktalanul az állami/önkormányzati téren, azok tárházát, eszközeit használva. Elsődlegesen gazdaság-vállalkozási tevékenységet nem végezhet. Elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenységű az a szervezet, amelynek éves összes bevétele 60 %-át eléri vagy meghaladja a gazdasági-vállalkozási tevékenységből származó összes bevétele.

Összegezve leírható, hogy a civil szervezetek mozgatórugója az önkéntesség, ami kettős értelemben is meghatározó. Egyrészt a szervezetek tagjai, alapítói önkéntesen hozzák létre a szervezeteket vagy csatlakoznak hozzájuk. E mellett jellemző, hogy jó szándékú emberek a közös cél érdekében idejüket, tehetségüket, képességüket áldozzák. Aki idejéből, energiájából, szaktudásából rendelkezésre bocsájt, az valamilyen szinten szívből azonosul azzal, amire ad. Sokféle motiváció létezik, de a gyakorlat azt igazolja, hogy azok a szervezetek működőképeseek, ahol a közösség szolgálata találkozik a tagok egyéni értékrendjével, vagyis egyaránt jelen van bennük az egyéni és a közösségi érdek.

Létrejöttüket, működésüket nem a profit megszerzése és felosztása jellemzi. Természetesen a nyereség megszerzésére törekedhetnek, amely például a működésük fedezését biztosítja, azonban elsődlegesen nem irányulhat erre a tevékenységük.

1.2 Civil szervezetek jogi jellemzői és társadalmi szerepük

Morris²¹ a civil szektort úgy határozza meg, mint olyan szervezetek összessége, amelyek együttesen speciális jellemzőkkel rendelkeznek a források, az előállított szolgáltatások/outputk és nyereség elosztása tekintetében, amelyek megkülönböztetik őket az állami szervektől, a piaci szereplőktől vagy háztartásoktól. Az első sajátosság a szervezet erőforrásaira vonatkozik, ugyanis a civil szervezetek anyagi erőforrása elsősorban támogatásokból, adományokból tevődik össze, míg humán erőforrását tömegesen önkéntesek adják.

Ha a magyarországi helyzetet vesszük alapul, akkor a statisztikai kimutatásokból megállapítható, hogy a civil szervezetek összesen 895,2 milliárd forint éves bevétellel rendelkeznek, ami dinamikusan évről évre növekszik²². Egy szervezetre 16,89 millió forint bevétel jut. A szórás területileg meglehetősen különböző, az összes bevétel 56,8 %-a fölött a Budapesten működő civil szervezetek rendelkeznek. A bevételek 39,4 %-a költségvetési támogatásokból, 25,7 %-a szervezet alaptevékenységükből, valamint gazdálkodási tevékenységükből, 21,3 %-a pedig magántámogatásból származik. A civil szervezetek 28 %-a részesül pályázati forrásból, a pályázati úton elnyerhető forrásoknak pedig 19 %-a teszi ki a civil szervezetek bevételét. A külföldi pályázati támogatások a pályázati bevételek több mint egyötödét teszik ki, amelyek európai uniós programokból kerülnek ki, és felhasználásuk nem a költségvetésen keresztül történik, a többit a nonprofit szervezetektől, egyházaktól, pártoktól származó bevétel jelenti. Önkormányzati forrásból az összes civil bevétel 5,7 %-a származik, ami 7,9 milliárd forint összegű támogatást jelent. Az egyesületek, szövetségek továbbá komoly tagdíjbevétellel is rendelkeznek cirka 29 milliárd forint összeg erejéig. Továbbá az alaptevékenység részeként értékesített termék, szolgáltatás, adomány bevétele meghaladja a 16 milliárd forintot.²³

²¹ MORRIS, S.: *Defining the nonprofit sector: Some lessons from history. Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 11 (1), (2000): p. 25-43.

²² 2020. évi KSH adat. Sajnos a 2021. évre közzétett KSH adatokban hibák találhatók. A klasszikus civil szervezetek közé – egyesület, alapítvány – besoroltak más, civil szervezetnek nem minősülő nonprofit szervezetek adatait is. A KSH a Gazdasági Formák Osztályozása alapján sorolja be a szervezeteket, amely során pl. a közalapítványokat, nonprofit gazdasági társaságokat is a nonprofit kategóriában jeleníti meg. A helyesbítésig a 2020. évi adatokat érdemes használni.

²³ Felhasznált adatot, forrást a Miniszterelnökség Civil Kapcsolatok és Társadalmi Konzultáció Főosztálya, dr. Kisida Tamás jogi referens által 2021. január 28-án bocsátotta a rendelkezésemre. Továbbá a 2022. évi Civil Kézikönyv tartalmazza. *Civil kézikönyv 2022 Útmutató a civil szervezetek mindennapi működéséhez*, Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület, Miskolc p. 5-14.

Morris meghatározásában második jellemzője ezeknek a szervezeteknek, hogy közösségi javak nyújtását végzik, közszükségletek kielégítése a céljuk, amelyeket az állam nem vagy nem teljeskörűen lát el. A non-profit szervezetek közvetítő funkciójukkal összekapcsolják az államot a polgáraival, valamint a for-profitot és az állampolgárokat. Széles társadalmi szükségletek kielégítésére vállalkoznak, ezzel motiválva és ösztönözve a lakosságot, hogy ne mindent az állami élet szereplőitől várjanak, hanem tevőlegesen felléphetnek maguk is, magukért, a maguk érdekében, sőt a társadalom javára. Sokszínűségükkel – amelynek alapja lehet vallási, nyelvi, etnikai etc – védelmezik és erősítik a pluralizmust, a társadalmi sokszínűséget, benne például a multikulturalitást, ezzel is hozzájárulva a jó értelemben vett „másság” elfogadásához.

Fellépésük vonatkozásában Flora Gravil 2002-ben kelt tanulmányában a civil szervezetek stratégiáját az állami hatalomhoz különböző szempontból értékeli. Álláspontja szerint a „kikényszerítés stratégiája” a hiányzó szolgáltatás megszervezésére irányul. Azt látja el a civil szervezet, ami nincs meg, quasi hiánypótló a szolgáltatása. Amennyiben az öntevékeny szervezetek ezt a szolgáltatást jól elindították, akkor a kormányzat szükséges kényszerhelyzetben van annak fenntartására, további működtetésére. Kész helyzet elé állítja a nem kormányzati szervezet ebben az esetben az állami szektor szereplőit. Az állam tétlensége, hezitálása, esetleg negatív döntése a támogatás megtagadásának számít, ami nem kelt jó benyomást. „A gyakorlat azt mutatja, hogy a magánkezdemenyezések nyomán létrejövő gyakorlati eredmények a hatalom számára meggyőzőbbek, mint az elméleti érvek, javaslatok, kérelmek, beadványok.”²⁴ Ennek tudatában a szervezetek gyakran abba a csapdahelyzetbe kerülnek, hogy olyankor is vállalják az adott szolgáltatás teljesítését, ha pontosan tudatában vannak annak, hogy az anyagi forrásaik a projekt fenntartását hosszú távon nem biztosítják. Felelőtlenségnek tűnhet olyan feladat vállalása, aminek a hosszú távú teljesítése, fenntartása nem biztosított. Természetesen a legfontosabb cél ebben az esetben is az adott kihívás kezelése, a projekt működtetése és a harmadik szektor függetlenségének megtartása.

„Kezdeményező jellegű nyílt érdekérvényesítés” esetén az állami keretek között nyújtott szolgáltatások fenntartása önmagában is komoly kihívást jelent. Ezen a területen megjelenő új civil kezdeményezések központi támogatására nincs lehetőség, hiszen az állami feladatok ellátása már valamennyi erőforrást kimerítette. Komoly kihívást jelent ez a feladatkör, vagy ennek a megoldása valamennyi szereplőnek.

²⁴ GAVRIL, Flora (2002): *A civil szféra, és társadalomban betöltött szerepe* Forrás: <http://www.policy.hu/flora/miacivilszfera.htm> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

„Védekező jellegű nyílt érdekérvényesítés” során a civil szervezetek békés felvonulásokkal, demonstrációkkal, aláírások gyűjtésével, szolid és szelíd fellépéssel reagálnak – tiltakoznak, támogatnak – valamilyen tervezett/megvalósulóban levő kormányzati, önkormányzati intézkedés ellen/mellett. A civil szervezetek már pusztán megjelenésükkel, az adott ügy melletti/elleni kiállásukkal biztosítják/ellenzik a tervezett cél megvalósulását. Természetesen mindkét esetben, a pozitív, illetve negatív fellépéssel létrejöhet olyan szervezeti forma, megállapodás, ami a felmerült társadalmi kérdés kezelését szolgálja.

A „beépülés stratégiája” biztosítja a civil szervezetek számára a teljes tájékozottságot és a helyi ügyekbe való beleszólás jogát, de erősen megkérdőjelezi a „status quo” fenntartását. Meddig tudják a civilek függetlenségüket, önállóságukat, a harmadik szektor bástyáját, benne pártatlanságukat megtartani, és ezáltal az elhivatottságukat, valamint konfliktushelyzetben a legitimitásukat megőrizni, ha szerves részévé válnak a rendszernek?

Természetesen egy szervezet működésének különböző fázisaiban más-más stratégiát alkalmazhat, illetve az sem kizárt, hogy egyszerre többet használ azokból.

A harmadik szektorban jelentős tudás, ismeret és tapasztalat halmozódik fel, amelyeket a társadalmi kihívások során nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ahogyan Németh Zsolt nyomatékosítja, a civil szektor szereplői a felhalmozott talentumaik révén „olyan célcsoportokat is meg tudnak szólítani, olyan segítséget (szolgáltatásokat) tudnak szervezni, amelyek hatósági eszközökkel elérhetetlenek. És persze további forrásokat képesek aktivizálni, függetlenségük révén rá tudnak mutatni új összefüggésekre és addig kiaknázatlan lehetőségekre. Tapasztalataik és klienseik jelzései nyomán független álláspontot képesek formálni társadalmi viszonyaink rendezésében.”²⁵

Morris felosztásában utolsó jellemzője a civil szektornak arra vonatkozik, hogy a szervezetek hogyan osztják el többletbevételeiket. A nonprofit szervezetek nettó bevételeiket nem oszthatják szét a tulajdonosok vagy a szervezet felett ellenőrzést gyakorlók között. Azt kizárólagosan a közcélú tevékenységük finanszírozására fordíthatják²⁶.

Más megközelítések a közfeladat ellátás hatékonysága és eredményessége oldaláról húznak különbséget a civil szervezetek és az állami vagy piaci alapon működő szervezetek között. A hatékonyság szempontjából az államnak „megéri” a nonprofit szervezet számára kiszervezni bizonyos közfeladatokat, ugyanis alacsonyabb költségek mellett nyújtanak humán szolgáltatásokat. Másrészt olyan kitett, sérülékeny csoportokat is könnyebben el tudnak érni,

²⁵ NÉMETH, Zsolt: *A civil szféra és szerepe*, Alkalmazott Kriminológia Szerkesztette Barabás A. Tünde, Dialóg Campus, Budapest, 2020. p. 344-345.

²⁶ HANSMANNI, H. B.: *The Role of Non-profit Enterprise*. In S. Rose-Ackerman, *The Economics of Non-profit Institutions: Studies in Structure and Policy*, Oxford University Press, New York. (1986)

illetve fel tudják térképezni a szükségleteiket társadalmi beágyazottságuknak köszönhetően, akik a szankcióktól, retorzióktól való félelem miatt nem szívesen fordulnak állami szervezetekhez vagy közintézményekhez. Tipikusan ilyen rászorultak a kutatás szempontjából releváns menekültek is, különösen, akik illegálisan érkeznek az országba, akik a visszatoloncolástól, idegenrendészeti szankcióktól való félelmükben nem mernek akár alapvető egészségügyi, szociális ellátásáért sem az állami szervezetekhez fordulni.

A nonprofit szektor meghatározása során a szerzők eltérő elméletekkel magyarázzák nonprofit szervezetek szerepét és értéklik létezésük szükségességét²⁷. A menekültek számára szolgáltatást nyújtó szervezetek szempontjából releváns megközelítésnek tűnik az az elmélet, amely szerint a harmadik szektor célja olyan közjavak biztosítása, részleges vagy teljes helyettesítése, amiért a kormányzat a felelős, de politikai, gazdasági vagy más megfontolásból nem tud, vagy nem akar felvállalni. Ebben az esetben a nonprofit szervezetek hiánypótló szerepet töltenek be a közjavak szolgáltatása terén a „kormányzat mulasztása” okán.

1.3 A civil szervezetek szemantikai rendszerkapcsolatai: civil szervezet, NGO vagy nonprofit?

A civil szerveződéseknek a köre sokkal komplexebb, mint a Civil törvény által lefedett terület. Az összes olyan szervezet helyet kap a gyűjtőfogalomban, amely az állami és a hagyományos magán-, vagy piaci szféra között található. Továbbá hangsúlyos, hogy tevékenysége alapján képes a közügyekben szerepet vállalni, de nem tartozik az államapparátushoz, mivel az önkéntes egyének csoportja maga határozza meg a szervezeti szabályát.

Mindezekre tekintettel a civil szervezetekhez több oldalról közelíthetünk, és ennek megfelelően a közös elnevezésük is változhat.

A civil elnevezés gyökerét a latin *civitas* (f) főnévből szükséges eredeztetnünk, amely polgárt jelent. Tehát a „polgári társadalom – nevéből eredően is – csak civil társadalom (*civilitas*) lehet”.²⁸ A civil társadalom független az államtól, egyúttal szimbiózisban él vele. A rómaiak és a görögök számára ez valamiféle „politikai társadalmat” jelentett, ahol az aktív

²⁷ ANHEIER, H.K.: *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315851044>, (2014) p. 120- 134.

²⁸ SZŰCS, Ferenc: *Egyház és civil társadalom* Forrás: <https://archiv.evangelikus.hu/teologia/dr.-szucs-ferenc-egyhazi-es-civil-tarsadalom> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

állampolgárok alakítják az intézményrendszert és a politikát. A „civil társadalom” kifejezés megfelelője a latinban a *societas civilis*.

Amennyiben a jogi terminus *technicist* kívánjuk alkalmazni, akkor a civil szervezetek mint gyűjtőfogalom a helyes.

A legfontosabb civil kritériumot kiemelve szokás önkéntes szervezeteknek nevezni a civil kezdeményezéseket.

Tekintettel arra, hogy elsősorban nem nyereségre törekednek, a nonprofit szervezetek elnevezést is gyakran birtokolják. Törvényszerűen jut el Kuti Éva a civil kutatásainak részleges összegzése kapcsán addig a megállapításig, hogy a – civil szervezeteket, közösségeket, mozgalmakat, a közhasznú, illetve kizárólag a tagjaik érdekében tevékenykedő szervezeteket, stb. magában foglaló – rendkívül tagolt szektor elnevezésére csak a „nonprofit” szó használható. „Matematikai hasonlattal élve: a legkisebb közös többszöröst nem sikerült megtalálni, így a legnagyobb közös osztó vált általánosan elfogadottá: az elnevezés nem a szektor összetettségét, szervezeteinek sokféleségét tükrözi, hanem arra az egyetlen jellemzőre utal, amellyel kapcsolatban az érintettek között nagyjából teljes az egyetértés.”²⁹ A nonprofit jellegű működést valóban minden civil szervezet alapvető ismérvének tartja. Az újabb keletű, a szektorral foglalkozó cikkekben és tanulmányokban is megjelenik ez a jellemző.

A KSH nyilvántartása a társas nonprofit szervezet fogalomtriászt használja, amibe az egyesületeket, egyesüléseket, szövetségeket, szakmai, munkaadói és munkavállalói érdekképviselőket, köztestületeket, nonprofit gazdasági társaságokat és a nonprofit intézményeket sorolja. Tehát jóval szélesebb a merítése, mint amit a civil szektor valójában lefed.³⁰

A karitatív szervezetek fogalmában maga a latin szív (*cor gen. cordis*) szó szerepel és utal arra a fogalommeghatározásra, miszerint a civil szervezetek létrehozói, tagjai, legdrágább kincsüket, a szívüket adják oda/össze a jó ügy közös szolgálatáért. „Mert ahol a ti kincsetek van, ott lesz a ti szívetek is.” (Lukács 12,38.). A *caritas*, *charitas* szó alapja a latin kedves, drága (*carus*) főnevesített alakja. Az Újszövetségben főként az *agape* megfelelője. Ma három értelemben használjuk, úgyis mint az Isten szeretete, amely Krisztus és a Szentlélek által kiárad a szívünkben, ennek erejével szeretjük Istent és felebarátainkat. Másrészt pedig a katolikus egyház szervezett jótékonyága és ennek a szolgálatában álló szervezetek.

²⁹ KUTI, Éva: *Hívjuk talán nonprofitnak...* 1998. Forrás: <https://mek.oszk.hu/01300/01398/01398.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.) p. 9.

³⁰ Definíciók Forrás: <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/2-14-sdg-8> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.)

A humanitárius szervezet elnevezésénél szintén latin gyökeret kell keresnünk, aminek alapja a „humanus” emberi jelentésű kifejezés, ami elsősorban az emberiséssel, emberséges misszióval, tevékenységgel rendelkező civil szervezetekre utal.

Szorosan kapcsolódik a fentiekhez a segélyszervezet kifejezés használata, amely a civil szervezet adományozási képességére helyezi a hangsúlyt.

Amennyiben az állampolgári kezdeményezés a legfontosabb tényező, akkor a szélesebb értelemben vett fogalom meghatározást alkalmazzuk, miszerint civil társadalom, vagy társadalmi önszerveződés, illetve társadalmi szervezet.

Ha a civil szervezetekre, mint önálló – államtól, piactól, gazdaságtól stb. független – szegmensre gondolunk, akkor a harmadik szektor definíció a leghelytállóbb.

Abban az esetben, ha az államhoz és a politika területéhez való viszonyon van a hangsúly, akkor a nem kormányzati szervezetek fogalmát – non-governmental organization, továbbiakban NGO – érdemes használni. Az Európai Bizottság 1999. évi vitaanyaga (Official Journal of the European Communities C329/10/17-11-1999) a nem kormányzati szervezetek közös jellemzőit az alábbiakban foglalta össze:

1. az NGO-kat nem a személyes haszonszerzés céljából hozták létre;
2. az NGO-k önkéntes alapon szerveződnek;
3. az NGO-kat szervezett formájuk és bizonyos mértékű intézményesültségük megkülönbözteti az informális és ad hoc társaságoktól;
4. az NGO-k függetlenek a kormánytól és más állami intézményektől, a politikai pártoktól vagy gazdálkodó szervezetektől;
5. az NGO-k célja, hogy a nyilvánosság előtt, a társadalmi jólétért szűkebb csoportként, az egész közösség érdekében működjenek.³¹

Az NGO, azaz nem kormányzati szervezetek kategória jelentéstartalmát tekintve a civil szervezetnél jóval szélesebb kört ölel fel, és elsősorban a szervezetek sajátos viszonya, a különböző szintű kormányzati szervezetektől való függetlensége alapján határozza meg

³¹ KÁKAI, László: *Kik is vagyunk mi? Civil szervezetek Magyarországon* Kiadó: IDRResearch Kft. / Publikon Kiadó Közreműködők: Pécsi Tudományegyetem, Politikai Tanulmányok Tanszék, Pazirik Kft. Nyelv Magyar Terület: 2009, Magyarország

létüket. A fogalom azt sugallja, hogy a kormányzati szervezetek kivételével minden más szervezet ebbe a kategóriába tartozik, azonban ez nem így van. A felsorolt civil szervezetekre vonatkozó kritériumoknak szigorúan meg kell felelniük.

Az EU általában a társadalmi partnerek kategóriába sorolja a civileket, egyházakat, szakszervezeteket, stb. Magyarországon ennek megfelelő partnerségi körben történik a fejlesztési tervek véleményezése.

Fontos kiemelni, hogy az egyházak mint a hitéleti tevékenységnek helyt adó közösségek, fogalmilag nem tartoznak a civil szervezetek körébe, mivel ugyan az államtól való függetlenség kritériumának, valamint a közügyekben való szerepvállalásnak és az önkéntességnek is megfelelnek, mégis önálló hierarchikus szervezetrendszer szerint működnek, speciális működési, szervezeti szabályokkal. A hatályos jogszabályok az egyházakat inkább a nem kormányzati kategóriába sorolják. Az egyházak törekvése pedig inkább arra irányul, hogy önállóan, tehát a civil, illetve a nem kormányzati szervezetektől elkülönülve legyenek kezelve. A vallási tevékenységet végző szervezetet az Országgyűlés szigorú kritériumok alapján ismeri el egyházként és veszi nyilvántartásba.³² A hatályos rendelkezés szerint 21 bevett egyház működik hazánkban.³³ Továbbá a 2018. évi CXXXII. törvény³⁴ vezette be a vallási egyesület, a nyilvántartásba vett egyház³⁵, a bejegyzett egyház³⁶ hármását, amelyek azonos hitelveket valló, természetes személyekből álló, önkormányzattal rendelkező autonóm szervezetek. Bejegyzésük a Fővárosi Törvényszék hatáskörébe tartozik.

³² 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról 14. §

³³ Magyar Katolikus Egyház, Magyarországi Református Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Statusquo Ante), Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség, Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus - Magyarországi Ortodox Exarchátus, Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház, Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye, Orosz Ortodox Egyház Magyar Egyházmegyéje (Moszkvai Patriarchátus), Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete (Magyarországi Unitárius Egyház), Magyarországi Baptista Egyház, HIT Gyülekezete, Magyarországi Metodista Egyház, Magyar Pünkösdi Egyház, Szent Margit Anglikán/Episzkopális Egyház, Erdélyi Gyülekezet, Hetednap Adventista Egyház, Magyarországi Kopt Ortodox Egyház, Magyarországi Iszlám Tanács, Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezetek, Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége, Az Üdvhadserg Szabadegyház Magyarország, Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza, Magyarországi Jehova Tanúi Egyház, Buddhista vallási közösségek Forrás: <https://egyhaz.me.gov.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

³⁴ 2018. évi CXXXII. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításáról

³⁵ Agapé Gyülekezetek Közössége, Bét Orim Reform Zsidó Hitközség Egyház, Budapesti Autonóm Gyülekezet Keresztény Egyesület, Eredeti Fény Zen Közösség, Evangéliumi Barátság Egyház, Golgota Keresztény Gyülekezet, Magyar Taoista Egyház, Magyarországi Bahá'i Közösség, Magyarországi Drukpa Kagyü Buddhista Közösség, Magyarországi Keresztény Testvér Gyülekezetek, Shalom Bibliái Gyülekezetek Egyháza, Szabadkeresztény Egyház, Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség Forrás: <https://egyhaz.me.gov.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

³⁶ Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség Forrás: <https://egyhaz.me.gov.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

A legelterjedtebb fogalomhasználat alapján a civil szervezet kifejezést és az NGO nem kormányzati szervezetek – kategóriáját a magyar köznyelv szinonimaként alkalmazza.

Az EU terminológia is változik. Az NGO-k mellett a programok a CSO (civil társadalmi szervezetek) kifejezést is használják. A CSO-k alatt a kisebb szervezeteket értik. Továbbá az EU független emberi jogi szervezetek kategóriáját is bevezette a 2021. évi rendeletével.³⁷ A rendelet tartalma szerint a független emberi jogi és a civil társadalmi szervezetek alapvető szerepet játszanak a közös uniós értékek előmozdítása, védelme és a rájuk vonatkozó ismeretek bővítése, valamint az uniós jog által biztosított jogok tényleges érvényesítéséhez való hozzájárulás terén. Szintén uniós szakkifejezése 21. századunknak a GONGO, ami a kormány által szervezett nem kormányzati szervezet. Célja a hatalmon lévők politikai legitimitásának támogatása, továbbá a kormány támogatása nyilvános vitákban, politikai céljaikban, a függetlenség látszatának fenntartásával. Közvetlenül súlyos veszélyt jelentenek megtévesztő létezésükkel a valós civil szervezetek létezésére, közvetve pedig az egész társadalmunkra.

Viszonylag új terminológia a „groosroots” kifejezés amelyet az önszerveződő, alulról kezdeményező, új civil csoportosulásokra használjuk. A csoportosulás általában először jogi keret nélkül működik, majd megerősödése, társadalmi/tagi támogatottsága esetén esetleg bírósági keretek által bejegyzett szervezeti formába ölt testet. Meglátásom szerint, ami igazán motiváló és összekötő a csoportot létrehozó tagok között, az az érzület/érzékenység, amivel reagálnak a kialakult társadalmi kihívásra, problémára. Erről az érzületről a II. fejezet 2. részében részletesebben írok, és a dolgozat későbbi szakaszaiban is az azonosítására törekszem.

Jelen dolgozatban elsősorban a nem kormányzati szervezetek szolgálata által meghatározott, a társadalomban betöltött szerepük mentén igyekszem a megfelelő fogalmi meghatározást alkalmazni/használni.

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/692 rendelet (2021. április 28.) a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program létrehozásáról, valamint az 1381/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 390/2014/EU tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (22) Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32021R0692> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

1.4 A civil szektor kialakulása a rendszerváltás után

Magyarországon az önkéntes szervezeteket partnernek tekintő társadalompolitika a II. világháború és az azt követő szovjet megszállás idejére lehetetlenné vált. Az államszocialista rendszerben minden civil kezdeményezés gyanús volt, és valamennyi civil szerveződés tiltott kategóriába tartozott, amit közvetlenül nem a szocialista párt, vagy maga az állam hívott életre³⁸. Az egyházakra is mint „reakciós erőre” tekintett a kommunista párt, a politikai elvek mentén az egyházak működését vissza kellett szorítani, és a hitéletet erős kontroll alatt kellett tartani.

A harmadik szektor hazai kialakulásának első jelentős állomása 1987, amikor az alapítvány jogintézménye ismét bekerült a Polgári Törvénykönyvbe. Ezt követően 1987-ben az Országgyűlés az egyesülési jogról szóló törvényt³⁹ is elfogadta, amivel megteremtette az egyesülési szabadság törvényi garanciáit. A civil szervezetek jogi helyzetének rendezése megelőzte a politikai rendszerváltás, ami Kuti Éva véleménye szerint „...arra utal, hogy a civil szféra fejlődése nem annyira következménye, mint inkább előkészítője volt a bekövetkezett változásoknak”⁴⁰.

Ezt követően az egyesületi élet mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben nagyarányú fejlődésnek indult. A civil szervezetek nemcsak jogi, de társadalmi legitimitációt szereztek.⁴¹ Exponenciálisan nőtt a szervezetek, az egyesületek száma⁴². A 90-es évek folyamán több mint háromszorosára nőtt a civil szektor. Új jogi formációk – közalapítványok, közhasznú társaságok, köztestületek, önkéntes biztosítópénztárak – alakultak. Kuti Éva 1998-ban kiadott tanulmányának összegzésében a civil szervezetek burjánzásáról ír⁴³, amelynek tipikus példái az egyesületek által az adományok fogadására létrehozott alapítványok, illetve az alapítványok mellett a pályázati lehetőségek teljesebb kiaknázása érdekében megszervezett egyesületek. Hangsúlyozza, hogy ezekben az esetekben általában semmi törvényellenes nem történik, a szereplők a jogszabályok és adórendeletek nyújtotta legális lehetőségeket próbálják meg kihasználni. Meglátásom szerint, ezeket a quasi „biznisz”, vagy nevezzük őket ál-civil

³⁸ KUTI, Éva: Civil Európa – Civil Magyarország. Európa Ház 2008. május p. 11.

³⁹ 1989. évi II.

⁴⁰ KUTI, Éva: Civil Európa – Civil Magyarország, i.m. p. 12.

⁴¹ SEBESTÉNY, István A civil szervezetek demográfiája – a civil szervezetek névjegyzékének retrospektív feldolgozása alapján. Civil Szemle XIV. évfolyam 1. szám, p. 7. 2017.

⁴² 1989-ban 8.500 egyesület működött és 400 alapítvány. 2006-ban 58.242 db civil szervezet létezett, amelyből 22.464 db társas nonprofit szervezet és 22.464. db alapítvány. Forrás: Központi Statisztikai Hivatal A nonprofit szervezetek száma, megoszlása és összes bevétele. https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0012.html (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)

⁴³ KUTI, Éva: *Hívjuk talán nonprofitnak...* i.m. p. 124.

szervezeteket az eltelt évtizedek tisztulási folyamatai kiszűrték, tekintettel arra, hogy a civil szervezetek létrehozásának és működésének szabályozási környezete fokozatosan egyre jobban behatárolódott, valamint részletesebb előírások irányába haladt. Az ellenőrző rendszer továbbra is működik, és mára kialakult a civil szektornak egy stabil, kiegyensúlyozott állapota.⁴⁴

1.5 Új időszámítás a harmadik szektorban

A nonprofit szektor életében a rendszerváltást követő, civil szempontból vegyes megítélésű, két évtized után 2011-ben új időszámítás kezdődött. 2011. április 25-én került kihirdetésre Magyarország Alaptörvénye, 2012-ben lépett hatályba a Civil törvény, valamint a 2013-as esztendőben született az V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban Ptk.). Mindez változó helyzetet teremtett a frissen alakuló szervezeteknek, és a már működőknek egyaránt.

Ami a korábbi időszakhoz képest változást jelentett 2010 után az az, hogy 2010 után az egyesülési jog alkotmányos védelme megmaradt, de annak alkalmazása a közjogi területről a magánjog része lett. Ezzel szemben a rendszerváltás idején és az azt követő évtizedekben a civil szervezetek létrehozásának, működésének szabályozása két párhuzamos síkon zajlott. Az egyesülési jog érvényesülésére a demokratikus berendezkedés alappilléreként tekintettek mind a jogalkotók, mind a civil szervezetek. A civil szektor létét és értékét meghatározó szabályrendszer a közjogi dimenzióba tartozott. E mellett késve és jelentős hiányosságokkal épült fel a szervezetek gazdálkodását és tényleges munkáját meghatározó szabályozási környezet. Az egyesülési jog gyakorlását szabályozó Civil törvény igyekezett minél inkább egységbe vonni a működési, közhasznúsági, gazdálkodási szabályokat. Az új civil szabályozás pótolta a korábbi hiányokat pl. rendezte, hogy miként lehet megszüntetni a civil szervezeteket, milyen keretek között gazdálkodhatnak stb. A témában jártas szakértő a Civil törvényt inkább „céges” szemléletűnek tekinti, amiben a hitelezők védelme jobban látszik, mint a demokratikus értékrend. Annak védelmi feladata a bírósági gyakorlatra hárul.⁴⁵

⁴⁴ PALIK, Zoltán civil-szakértő megjegyzése szerint, a civil szervezetek számviteli és adminisztrációs kötelezettségei mára meghaladják a vállalkozói szféra ez irányú terheit. Emiatt tartósan nem éri meg az ilyen jellegű szervezetek létrehozni/működtetni.

⁴⁵ PALIK, Zoltán szakmai vezető, miskolci Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület, szakmai egyeztetés 2023. február 6.

A változás legfontosabb lényege, hogy a civil szektor, a civil szervezetek közjogi jellege, szerepe háttérbe szorult, azok szabályozása és működése a magánjogba került. Egyes kutatások szerint azonban, például az egyesület bírósági nyilvántartásba vételt követően, számos közjogi jellemzővel bír egészen a megszűnéséig, tehát komplex jellegű jogi személynek tekintik.⁴⁶

Az új törvények a gazdasági szereplőknél is komolyabb adminisztratív feltételeket támasztanak a civil szereplőknek, de ezzel együtt – a szigorú előírásoknak köszönhetően – javult a szektor átláthatósága is. A civil szervezetek nyilvántartását a székhelyüknek megfelelő megyei Törvényszékek végzik. Internetes oldalán a civil keresőben név, székhely, tevékenységi kör alapján keresés indítható. A bírósági kivonat tartalmazza a legfontosabb nyilvántartott adatokat. A bíróság nyilvántartása olyan közhiteles adatszolgáltatás, amely az interneten mindenki részére, korlátozás nélkül hozzáférhető.⁴⁷ Továbbá letölthető a szervezet beszámolója is, a legfontosabb pénzügyi, gazdasági adatokkal. A Civil törvényben rögzített beszámolási szabályok szerint a civil szervezetek a működésükről, a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetükről az adott üzleti év utolsó napjával kötelesek beszámolót készíteni a 479/2016. (XII.28.) Kormányrendelet alapján.

Összegzésképpen rögzíthető, hogy az 1989-es kollektív politikai jog, az egyesülés jogából egy sokkal szélesebb szabályozási tárgy lett a Civil törvényben. Az egyesülési jog egyfelől feltételezi a demokratikusan működő államnak azt az elkötelezettségét, amely szerint nem kívánja akadályozni a civil társadalom aktivitását, másfelől lehetőséget ad az állam számára arra, hogy az egyesületek működése felett szigorú felügyeletet gyakoroljon. Ehhez képest magánjogi intézmény az egyesület: „Az egyesület a tagok közös, tartós, alapszabályban meghatározott céljának folyamatos megvalósítására létesített, nyilvántartott tagsággal rendelkező jogi személy.” (Ptk. 63. § (1) bekezdés) Fontos megkülönböztetés a közjogi és a magánjogi határvonalak megrajzolása. Amennyiben az alkotmányos alapjogok egyikét garantáló Civil törvényt céges szemléletűnek tekintjük, akkor azt kell feltételezni, hogy a kormányzati politika védelme nagyobb hangsúlyt kap, mint az egyesülési jognak az a küldetése, hogy éppen ennek a kormányzati működésnek a kontrollját legyen képes gyakorolni. A felvetéshez szorosan kapcsolódik a menekült kérdés 2015-ös szabályozásának jelentős állomása az állami monitoring rendszert létrehozó, a külföldről támogatott szervezetek

⁴⁶ KAPRINAY, Gizella Zsófia: *Az ezerarcú egyesület Az egyesület hazai szabályozása, annak dilemmái*, doktori értekezés Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete, Szeged, 2016. p. 113

⁴⁷ 2011. évi CLXXXI. törvény a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról 86. § (1)

átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény, illetve hatályon kívül helyezését követően a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezet átláthatóságáról szóló 2021. évi XLIX. törvény. Mindkét törvényről, illetve azok létrehozásának körülményeiről a későbbiekben írok.

Magyarországon összesen 53.007 civil szervezet működik, amelyekből 18.667 alapítvány (az összes civil szervezet 36 %-a) és 34.340 egyesület és szövetség (összes civil szervezet 64 %-a)⁴⁸. A civil szervezetek 21 %-a Budapesten és hasonló arányban a vármegyeszékhelyeken találhatóak. A többi városban a szervezetek 32 %-a, a községekben a 27 %-uk tevékenykedik. A civil szervezetek száma és területi megoszlása alapján vármegyei rangsorban első helyen Budapest áll, majd Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye következik. A sort Vas, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád zárja. Azonban ha az ezer főre jutó szervezetek számát (a sűrűségi mutatót) vesszük figyelembe, akkor Veszprém vármegyét Somogy, Zala követik. A korábban első helyen szereplő fővárosunk csak a negyedik helyet éri el.

A jelen kutatás során azonosított 107, menekültekkel foglalkozó civil szervezet vonatkozásában is megerősíthető a fenti megállapítás, miszerint jelentős részüknek, 84-nek a székhelye Budapesten van. Pest vármegyében 5 civil szervezet működik, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében pedig 4.

Az összes civil szervezet vonatkozásában az alapítványok tevékenységének jelentős része, 33% az oktatáshoz, 17 %-a szociális ellátáshoz, 16 %-a a kultúrához, 9 %-a pedig az egészségügyhöz kapcsolódik. Az egyesületek vonatkozásában a szabadidős és sportegyesületek 25 %-ot tesznek ki, 17 %-ban pedig a kultúrával foglalkoznak.

A teljes adathalmazt vizsgálva a civil szervezetek által foglalkoztatottak száma 54.000 fő, amelyeknek 38 %-a részmunkaidőben dolgozik. A civil szektor 8.723 fizetett munkaerőt alkalmaz⁴⁹, míg az önkéntesen segítők száma az alapítványok/egyesületek körében 294 ezer fő. A civil szektorban különösen is nagy szerepe van a megbízásos jogviszonynak, amely arra utal, hogy a civil szervezetek általában nyitottabbak a rugalmas foglalkoztatási megoldásokra.

⁴⁸ Tekintettel arra, hogy a civil társaságokról nincs közhiteles nyilvántartás, így azok pontos számáról nem rendelkezőnk hiteles információval.

⁴⁹ 2020. évi KSH adat a korábban hivatkozott hiba okán. Forrás: A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői 2020-ban https://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=1070430&p_temakor_kod=KSH&p_lang=HU (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

1.6 Összefoglalás

Egy jól működő ország nem képzelhető el a civil szervezetek nélkül. A több mint három évtizedes hazai történetük jól példázta, hogy mennyire fontos az együttműködés az állam és a nem kormányzati szervezetek között. Hatályos szabályozásuk mentén szigorú és átlátható kép alakult ki a harmadik szektor működését tekintve, benne pontosan meghatározva minden szervezeti forma maga jellemzőit. Az előírások alapján érdekes és rendkívül nagy kihívással teli annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy mi különbözteti meg a harmadik szektort és annak szereplőit az állami szférától, illetve egymástól. Azt azonban valamennyi szereplő vonatkozásában a legmesszebbmenőkig egységesen hangsúlyozni szükséges, hogy tevékenységüket mélyen áthatja az a tudat, hogy amit tesznek, messze túlmutat önmagukon, saját érdekeiken, sőt még közösségeiken is. Valamennyi, a szervezeti létehez kapcsolódó kezdeményezések, kizárólag ezt a célt hivatott szolgálni.

A szigorúan szabályozott közigazgatás működését képességeikkel, szemléletükkel, szempontjaikkal érdemben kiegészítik, képviselve az egész nemzet szükségletét. Az éves adatszolgáltatásuk alapján benyújtott információk megfelelően tükrözik azt a széles ölelésű feladathalmazt, amelyet ellátnak, illetve társadalmi támogatottságuk is jól mérhető a benyújtott beszámolók szerint.

Működésüket, tevékenységüket szigorú jogszabályi keretek között végzik. Törvényszéki nyilvántartásukban a legfontosabb adataik elérhetőek, illetve éves beszámolóik bárki számára elérhetőek és megismerhetőek. A civil szervezetek létrejötte, megalakulása a mai napig folyamatos, azonban a tapasztalatok azt mutatják, hogy a nem működő, illetve megszűnő közösségek bírósági átvezetése nem naprakész. A bejelentés elmulasztása minden esetben a civil szervezetet terheli.

Magyarországon civil szervezetnek tekintjük a civil társaságot, az alapítványt és az egyesületet. Jelen kutatás a civil társaságra nem terjed ki, tekintettel arra, hogy nem rendelkezik bírósági bejegyzéssel. Míg az egyesület vonatkozásában a személyek összefogása a cél, a legalább tíz tag közös tevékenysége, addig az alapítvány vonatkozásában a célra rendelt vagyon működtetése az elsődleges. Minden olyan tevékenységre alapíthatóak, amelyeket a törvény nem tilt. Elsődlegesen gazdasági tevékenységet nem végeznek, és fő mozgatórugójuk az önkéntesség.

Morris kategóriái alapján a nem kormányzati szervezetek anyagi erőforrásai általában támogatásokból, adományokból tevődnek össze. Magyarországon a nem kormányzati szervezetek bevétele dinamikusan évről-évre növekszik. A bevételek költségvetési

támogatásokból, a szervezeti alaptevékenység végzéséből, gazdálkodási tevékenységből, illetve magántámogatásokból származnak.

Második jellemzője a közösségi szükséglet ellátása, amihez Flora Gravit startégiáit is párosíthatjuk, úgyis mint a kikényszerítés stratégiáját; a kezdeményező-, a védekező jellegű nyílt érdekérvényesítést és végül a beépülés stratégiáját. Mindez a közszükségletek biztosításaira vonatkozik, amelyeket az állam nem vagy nem teljeskörűen lát el. Morris utolsó összegzése a nem kormányzati szervezetek vonatkozásában a nettó bevételek szétosztásának a tilalma, az összeget csak közcélú feladataik biztosítására fordíthatják.

A civil szervezetek szemantikai rendszerkapcsolatai érdekes kérdéseket vetnek fel. A civil szerveződések köre sokkal összetettebb, mint a Civil törvény által lefedett terület. Többek között a nem kormányzati szervezeteket hangsúlyos feladataik ellátása okán különböző elnevezéssel illetik, úgyis mint karitatív vagy humanitárius, illetve segélyszervezet. Talán a nonprofit elnevezés az egyetlen közös jellemző, ami valamennyi nem kormányzati szervezetre jellemző. Az NGO – non-governmental organization, azaz nem kormányzati szervezetek – jellemzőit az Európai Bizottság állította össze: nem személyes haszonszerzés céljából hozták létre; önkéntes alapon szerveződik; szervezett formával bír; független a kormánytól, más intézményektől; egész közösség érdekében működnek. A legelterjedtebb fogalomhasználat a civil szervezetek és a nem kormányzati szervezetek szófordulata. Jelen dolgozatban elsősorban a nem kormányzati szervezetek szolgálata által determinált fogalmakat igyekszem használni. A terminológia pedig az idővel fejlődik, úgyis mint például létrehozva a civil társadalmi szervezetek kifejezést és a GONGO gyűjtőfogalmat. Már ennél a pontnál hangsúlyozni szükséges, hogy az egyházak, mint a hitéletnek helyt adó közösségek, fogalmilag nem tartoznak a nem kormányzati szervezetek kategóriába

Amennyiben a hazai civil szektori vizsgálatának modern kori állomásait tekintjük, az első jelentős megálló az 1987-es esztendő, amikor is a civil szféra változása megelőzte a politikai rendszerváltást. Az alapítvány jogintézménye ismét bekerült a Polgári Törvénykönyvbe, megszületett az egyesülési jogról szóló törvény, ezzel megteremtve az egyesületi szabadság törvényi garanciáit. Az 1990-es évek robbanásszerű civil növekedését a 2011-es esztendő jogi szabályozásai csillapították, amivel az egyesülési jog a közjogból kikerülve a magánjog része lett. Megszületett Magyarország Alaptörvénye és hatályba lépett Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény, illetve az új Polgári törvénykönyv. Az új szabályozás komoly adminisztratív feltételeket írnak elő a civil szereplőknek, de ezzel együtt javult a harmadik szektor transzparenciája is.

Magyarországon 53.007 civil szervezet működik, 18.667 alapítvány és 34.340 egyesület. A civil szervezetek 21 %-a Budapesten található és hasonló arányban működnek a vármegyeszékhelyeken is. Az alapítványok nagy része az oktatáshoz kapcsolódik, majd a sort a szociális ellátás biztosítása és a kulturális szolgáltatások biztosítása folytatja. Az egyesületek fő profilja a szabadidős és sporttevékenységek ellátása.

2. Migráció és menekültügy mint állami feladat és társadalmi kihívás

2.1 A migráció és menekültügy fogalmi és jogi keretei

A migráció komplex, az emberiséggel egyidős⁵⁰ társadalmi jelenség, amely az emberi közösségek által végzett mozgásokra épül, melyek önmagukban, valamint hatásaikban is eltérőek. Tudományos szakszóként jelentése felöleli a népesség mozgását, vándorlását valamilyen országon belül, illetve áttelepülését, átköltözését egyik országból a másikba.

Nyelvünkben az emigráció latin eredetű (emigrare kiköltözik, elköltözik jelentéssel bíró) jövevényszó.⁵¹ A migráns kifejezés angol hatásra került szókincsünkbe. Az emigráns szóban az e- prefixum, jelentése -ból, -ből, a mozgás irányát jelöli. A Pallas Nagy Lexikon, Révai Nagy Lexikon, 2001. Magyar Etimológia Nagyszótár latin eredetre (migratio) vezeti vissza, amely költözést, vándorlást jelent. Migránsok azok a személyek, akik azért hagyják el hazájukat, szokásos tartózkodási helyüket, hogy máshol telepedjenek le, vagy ott huzamosabb ideig tartózkodjanak. A migráns nem jogi, hanem társadalomtudományi, továbbá köznyelvi fogalom. Jelen dolgozat lehetőség szerint elsősorban a jogi fogalmak használatára törekszik.

Hauzinger Zoltán, Hegedüs Judit és Klenner Zoltán *A migráció elmélete*⁵² című munkájukban részletesen kidolgozva építik fel a téma aspektusait – tézis, kutatás, szabályozás, lélektan, beilleszkedés –, amelyek mentén végighaladva csupán a jelen dolgozattal érintettekkel kívánok foglalkozni.

A szerzők munkájukban rögzítik, hogy a tartózkodási hely ideiglenes/végleges megváltoztatása olyan emberi szükséglet, amelyben a motiváló körülmény – például az egyéni életminőség javítása – századok óta változatlan. Olyan visszacsatolási folyamat, amelyben a racionális vándorló, főszabály szerint egy egyén, mérlegre teszi a vándorlás terheit és az azzal járó előnyöket. A migráció olyan térségből indul, ahol racionális okok kényszerítik, vagy éppen irracionális – például érzelmi – motivációk buzdítják az elindulót az elvándorlásra, és olyan térségre hat, ahová megéri eljutni. A vándorlási motivációk és célok ennek megfelelően módosulnak.

⁵⁰ Érdekes kérdéseket vet fel például a magyar honfoglalás migrációs kérdésként való kezelése, vagy Amerika meghódításának aspektusa, illetve a tejjel-mézzel folyó Kánaán elfoglalása.

⁵¹ Megjegyzésre méltó, hogy a szocializmusban az emigrált személyeket disszidensnek nevezték, amely különálló, a közösségtől elkülönült jelent.

⁵² HAUZINGER, Zoltán – HEGEDŰS, Judit – KLENNER, Zoltán *A migráció elmélete*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014.

A külső migráció (extern) esetében a vándor az államhatár átlépésével – amelynek jogalapja a szabad helyváltoztatáshoz való jog – egyidejűleg, huzamosabb idejű tartózkodás esetén más állam főhatalmának alárendeltsége alá kerül, még a migráció belső (intern) jellege meghatározásánál a költözés nem jelent más állami főhatalom alá való kerülést. Napjainkban a bevándorlás, illetve a tranzitmigráció szabályozási kényszere különösen a befogadó – cél, illetve tranzit – országoknál jelentkezik, bár itt is hangsúlyozni szükséges a kiinduló ország helyzetének fontosságát, hiszen számos elmélet alapján a migráció negatív hatásainak csökkentése/minimalizálása az anyaországban oldható meg igazán. A kivándorlást okozó push faktorok – úgy is, mint elmaradott régiók fejlesztése, a fegyveres/konfliktusok feloldása, az üldözések megszüntetése – mérséklésével lehet igazán a migráció globális kihívását kezelni. Ezeknek a migrációs tényezőknek a túlsúlyba kerülésén, illetve a mozgásszabadság rendelkezésének kizárásának/meglétén alapul a szabad akarat által determinált/önkéntes vagy kényszermigráció.

„A migráció lényegét tekintve elsősorban a biztonsági, illetve más szükségetek kielégítése érdekében végzett tartós helyváltoztatás,...”⁵³. A migráció motivációjában a szükséglethierarchia minden szintje érintett lehet, így többek között a gazdasági életkörülmények megváltozása is ide sorolható. Azonban ezeket a tényezőket nem ismerik el a nemzetközi egyezmények és a hazai jog sem a menekült státusz alapjaként. Ezek a körülmények minősítésüket is befolyásolják, illetve ezeknek ismerete segít tisztázni a lakóhelyük elhagyásának indíttatását, illetve a visszatérés fennállásának lehetőségét. A konkrét helyi dimenziók határozzák meg, amelyek a környezetről szerzett közelebbi/távolabbi ismeretek és a saját lehetőségek összevetésén alapulnak.

A kényszerű migráció esetében olyan csapdába kerül annak szenvedője, amelyben akár az életben maradás áráként útnak kell indulnia. Az életkörülmények elviselhetetlenné válása mögött lehet természeti katasztrófa vagy társadalmi jelenség, például háború. Ez lehet politikai vándorlás, amely mögött olyan döntés húzódik, amely át-, ki- vagy betelepítést vonz magával. A környezeti problémák ökológiai migrációt idéznek elő természeti/ipari katasztrófákkal, esetleg krónikus vízhiánnyal etc. Ebben az esetben a menekülés és a kényszermigráció között nincs különbség.

⁵³ RITECZ, György, SALLAI, János alkotta fogalom meghatározás, *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*, Kiadja a Hanns Seidel Alpítvány 2015. p. 11.

Az útnak indulás mint emberi magatartás általában egy személyhez kötődik, azonban az elmúlt évek tapasztalatai különösen is azt igazolták, hogy az utazás során többen is laza kötelékben összekapcsolódnak, sőt az is előfordul, hogy a kiindulástól kezdve egymás érdekeire, helyzetére figyelemmel többen indulnak útnak. Ennek alapja lehet rokoni, illetve baráti kapcsolat. A létszámra való tekintettel került bevezetésre hazánkban a „tömeges migráció” fogalmi kategóriája 2015-ben, mely a dolgozatban később (v.ö. IV.3.3.) részletesen bemutatásra kerül.

A migráción belül eltérő fogalommeghatározást különböztetünk meg. A legális-illegális (jogszerű-jogszerűtlen) migráns fogalompárral szemben napjainkban inkább a reguláris-irreguláris (szabályos-szabálytalan) migráns kategóriák használata kerül előtérbe. A legális migráns „honi és célország (valamint amennyiben érintett a „tranzitország” illetve a nemzetközi-) jogi szabályait betartva, önkéntesen lakhelyet változtat, mely során a korábitól eltérő, másik állam területén választja meg az állandó tartózkodási-, vagyis lakóhelyét”⁵⁴. Ezzel szemben az illegális migráns „jogszabályokba ütköző módon kívánja tartós tartózkodási helyét (lakhelyét) egyik országból a másikba áthelyezni”⁵⁵. A fogalomváltás mögött bizonyára az áll, hogy a reguláris-irreguláris szóhasználat szélesebb értelmű, vagy tágabban értelmezhető, mint a legális-illegális szabályozás, illetve a nem kormányzati szervezetek álláspontja szerint az „illegális” jelző negatív tartalmat hordoz és önmagában kriminalizál.⁵⁶ Ezt a nézetet erősíti meg a Vöröskereszt hitvallása is, miszerint „nem létezik illegális emberi lény” csak „rászorultságát nézve sebezhető ember”. Valakinek a magatartása – határon való átlépése, tartózkodása egy adott országban, az ott történő munkavállalása – lehet illegális, a jogszabályokat figyelmen kívül hagyó, ám személyében senki nem minősíthető „illegálisnak”.⁵⁷ A reguláris migráns már a belépés pillanatától elfogadja és tiszteletben tartja az adott ország törvényeit, szemben az irreguláris migránssal, aki legális, érvényes jogcím nélkül tartózkodik egy számára idegen állam területén.⁵⁸ Itt szükséges megjegyeznünk az illegális bevándorlás kifejezés helytelen használatát hazánk vonatkozásában. Hiszen számos esetben a hazánkba érkezők

⁵⁴ RITECZ, György, SALLAI, János alkotta fogalommeghatározás, i.m. p. 14.

⁵⁵ RITECZ, György, SALLAI, János alkotta fogalommeghatározás, i.m. p. 15.

⁵⁶ WINDT, Szandra: *Az illegális migráció kriminológiai jellemzői*. PhD értekezés. In: Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2008. p. 50-51. Forrás: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/5733/1133.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

⁵⁷ HAUZINGER, Zoltán: *Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai*. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *Migráció és rendészet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. p. 50. Forrás: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nkehu/migracio-es-rendeszet--2015.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

⁵⁸ WINDT Szandra: *Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményekről hazánkban* In: Szabó Miklós (szerk.): *Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai*. Miskolc: Bíbor Kiadó, 2014. 15 évf. 2. sz. p. 307. Forrás: https://matarka.hu/koz/ISSN_1588-7901/Tom_15_2_2014/ISSN_1588-7901_Tom_15_2_2014_305-324.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

Magyarországot nem célországként tekintik, nem hozzánk jönnek, nem akarnak itt maradni, hanem tovább akarnak utazni. Ennek megfelelően a tranzit-migráns, vagy egyszerűen menekülő elnevezés lenne számukra a legmegfelelőbb elnevezés.

Jelen kutatás elsősorban a menekült – refugess – kategóriába tartozókkal kíván foglalkozni, akik a Genfi Egyezmény⁵⁹ alapján faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve, és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva, ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni. Aki még nem kapta meg a menekült státuszt, illetve a kérelem benyújtása előtt van, a menekülő elnevezés a legpontosabb a személyére. A menekült kérelmet benyújtó személyt pedig menedékkérő – Asylum-seekers – fogalommal illik megnevezni.

Mindenféleképpen erősen támogatásra méltó Ritecz György és Sallai János javaslata⁶⁰ a menekült fogalom új, nemzetközi kategóriájának megalkotására, tekintettel a hatályos definíció elavulására, amelyet például szétfeszít az idő múlása, továbbá egyes humanitárius szempontok – lásd például a természeti katasztrófák, környezetszennyezés – figyelmen kívül hagyása. A javasolt fogalom szerint „menekült az, aki természeti vagy társadalmi változások hatására otthona/tartós tartózkodási helye elhagyására kényszerül és az új körülmények között önellátásra nem képes, így oltalomra/védelemre szorul”.

Fenti csoportok quasi alosztályába tartozik a menedékes, illetve egyes helyeken befogadottként említett személy, vagy oltalmazott, akik az átmeneti/ideiglenes védelem⁶¹ élvezői.

A 2015-ös magyarországi migrációs kihívásokat növelő faktorok között Szép Árpád⁶², 2015 májusában tartott előadásában a kommunikációs zavart azonosította, ami a bevándorlással kapcsolatban tapasztalható a közbeszédben. „A migráció ugyanúgy rendelkezik egy speciális szakszó-készlettel, mint bármely más szakma, és ugyanazok a kifejezések mást jelentenek szakmai közegben, mint a köznyelvben, vagy a köznyelvi értelmezési tartományon belül mozgó médiában és a politikában. Ennek eredményeként egyes politikai nyilatkozatok a köznyelv, a

⁵⁹ A menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyvvel

⁶⁰ RITECZ, György, SALLAI, János: i.m. p. 16.

⁶¹ temporary protection

⁶² igazgató, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal. Menekültügyi Igazgatóság

tágabb közösség számára egyértelmű üzeneteket közvetítenek, amelyek azonban szakmailag nem értelmezhetők és megfordítva: a szakmai üzenetek és különbségtelek nem feltétlen értelmezhetőek a köznyelv, a média és a politika számára”⁶³. Példaként említi, hogy a köznyelv és a politika számára könnyen megfogható kategóriát teremt, szakmailag nehezen értelmezhető például a „gazdasági menekült” kifejezés, vagy a „politikai menekült”, illetve a „klímamenekült” kifejezés is. Ez a zavar a szakmán és a tudomány területén is sokszor megjelenik. A média és a közbeszéd pedig kifejezetten pontatlanul használja ezeket a fogalmakat. A kutatás során szigorúan figyelemmel voltam saját magamra is, hogy szigorú pontossággal használjam a megfelelő és releváns szakkifejezéseket, definíciókat.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény szabályozza a hazai tárgybeli jogintézményt.⁶⁴ Magyarországon a menekültügyi eljárás eredményeként dől el, hogy a kérelmező jogosult-e nemzetközi védelemre, és ha igen, melyik kategóriára. Amennyiben az érintett személy nem jogosult a menekült státuszra – például az országa elhagyásának oka nem áll összefüggésben a genfi okokkal – de más méltányolható ok - például kínzás, háború, polgárháború - miatt veszélynek lenne hazájában kitéve, akkor oltalmazottként ismerhető el. E két kategóriába tartozó személyek, a menekültek és az oltalmazottak néhány – alapvetően közjogi jellegű – kivételtől eltekintve a magyar állampolgárokkal azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek. A nemzetközi védelem harmadik kategóriájába a menedékesek tartoznak. Ők olyan személyek, akik emberi jogaik súlyos és szisztematikus megsértése miatt tömegesen hagyják el hazájukat és az Európai Unió Tanácsa ideiglenes védelemre jogosultként elismert⁶⁵, vagy a kormány ideiglenes védelemre jogosultként ismert el.

A védelmi rendszer további eleme a befogadott jogállás, ami a menekültügyi eljárás keretében és attól függetlenül is biztosítható és biztosítandó azok számára, akik származási országukba nemzetközi jogi kötelezettségek miatt – például kínzás tilalma – nem küldhetők vissza.

⁶³ Az előadás elhangzott *Migráció és bevándorlás – menekültügyi helyzetkép* címmel a Theológiai Szemle fennállásának 90. évfordulója alkalmából rendezett konferencián; 2015. május 22. Elérhető: Theologi Szemle 2015/III. LVIII. évfolyam p. 162-164.

⁶⁴ A törvény rendelkezéseit a Genfi Egyezményrel, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményrel összhangban kell alkalmazni. A törvény indokolása rögzíti, hogy az ENSZ Kínzás Elleni Egyezmény, valamint az Európai Bíróság joggyakorlata és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által a Genfi Egyezmény alapján kidolgozott „Kézikönyv a menekült státusz meghatározásának követelményeiről és annak elbírálásáról” szintén útmutatóul szolgál a helyes jogalkalmazás kialakításához.

⁶⁵ A Tanács 2004. április 29-i 2004/83/EK irányelve a harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról

2.2 Nem kormányzati szervezetek a menekültügy terén

2.2.1 A civil szervezetek feladatai és tevékenységi köre a menekültekről való gondoskodás területén

A menekültekkel foglalkozó nonprofit szervezetek működését és tevékenységét eltérő szempontok szerint írhatjuk le és osztályozhatjuk.

A status confessionis⁶⁶ egy kifejezetten egyházi jellegű szófordulat, és azt az állapotot, többnyire történelmi pillanatot jelenti, amikor nem lehet tovább hallgatni, nem lehet tétlenül nézni az eseményeket, s ha úgy tetszik, nem lehet sem az államra, sem a társadalomra bízni a fejleményeket. Ilyen status confessionis volt az úgynevezett Barmeni Hitvallás 1934-ben, amikor a Német Protestáns Egyház teológusainak egy része felemelte a hangját a kibontakozó nemzeti szocializmus ellen. Ezt a fogalmat, illetve „életérzést”, úgy érzem, most általánosíthatom nem feltétlenül egy hitvallási nyilatkozat megfogalmazására, és nem is kizárólag az egyházakra szorítkozva, hanem egyszerűen annak kifejezésére, hogy a karitatív civil szerveződések, NGO-k, és természetesen az egyházak is, primer módon, vagy szakmai szervezeteiken keresztül nem maradhatnak sem szótlanak, sem tétlenek. Főleg akkor, amikor 250 millió ember úton van⁶⁷, amikor emberek tízezrei fulladnak a Földközi-tengerbe, amikor százazrek válnak háborús áldozatokká, amikor milliók követelnek embertelen körülmények miatt bebocsátást Európába.⁶⁸ „A civil társadalom egyben a demokrácia fontos jellemzője is, hiszen a civil megmozdulás, állampolgári részvétel erősíti azt. Ezért van szükség tulajdonképpen a demokratikus országokban erre a szektorra, mert a társadalmat érintő fontos kérdéseket összegzi, megfogalmazza, az érdekeket megpróbálja összefogni és érvényesíteni, vagy kifejezésre juttatni az állammal szemben. Tehát egy modern, erős demokratikus államban nélkülözhetetlen egy erős civil társadalom, amelynek megmozdulásait, magatartásait a nemzet jogalkotói csakis a legszükségesebb mértékben korlátozzák.”⁶⁹

⁶⁶ Hitbéli döntést igénylő állapot

⁶⁷ ENSZ Népesedi Alapjának 2015-ös nyilvántartása, amely szerint a világon 244 millió migráns él, ami a lakosság 3 %-át tette ki. Jelentés a menekült- és migránsáramlatok kezeléséről: az Unió külső tevékenységének szerepe B pont 22.2.2017-(2015/2342(INI)) *JELENTÉS a menekült- és migránsáramlatok kezeléséről az Unió külső tevékenységének szerepe* | A8-0045/2017 [\[Forrás: \[https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0045_HU.html\]\(https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0045_HU.html\)\]](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0045_HU.html) (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

⁶⁸ A 2016. október 2. napjára kítűzött népszavazás okán szeptember 14-én huszonnégy civil szervezet közös nyilatkozattal állt ki a népszavazás érvénytelenítése mellett. A kezdeményezést a Társaság a Szabadságjogokért indította, és javaslatukat hitvallás elnevezéssel összegezték.

⁶⁹ KAPRINAY, Zsófia: *A civil szervezet mint új fogalmi kategória, és annak lehetséges megközelítései* Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam (2015.) 1. szám. p. 97.

A nem kormányzati szervezeteknek migrációs fellépésük során (is) két szempontot kell szigorúan figyelembe venniük. Az egyik Max Weber „Politika mint hivatás” címmel 1919-ben tartott előadásában bevezetett fogalompárja, a felelősségetika és az érületetika. Az egyik alapelv, a felelősségetika a tettek következményeire kérdez, míg az érületetika egy cselekedet erkölcsi értékét elsősorban a morális alapelveken és a szándékon méri le. A menekültek tömeges bevándorlása során az EU és tagállamai érvelése/fellépése kapcsán a két nézőpont, a felelőség- és érületetika egymással keményen ütköztek, ahelyett, hogy egymást kiegészítették volna. Meggyőződéssel vallom, hogy valamennyi tagállam, az EU és a nem kormányzati szervezetek fellépését is a felelősségetika és az érületetika kell, hogy közösen jellemezze. Ezek nem abszolút ellentétei egymásnak, hanem egymás kiegészítői.

A másik alapelv, amelynek érvényesülése szükséges a migrációs fellépés során az Ultra posse nemo obligatur, azaz senki sem kötelezhető, hogy lehetőségein felül teljesítsen. Meg kell vizsgálni, hogy egy ország, vagy egy nem kormányzati szervezet mikor éri el teljesítőképességének határát. Ne vállaljon erőn felül, és ne kényszerítsenek rá teljesítési határán felüli kötelezettségeket.

Az első elemzési szempontunk, hogy milyen szolgáltatásokat nyújtanak a menekültek számára. Az ENSZ kiadott ajánlásai és publikációi alapján az nonprofit szervezetek jellemzően ezeken a területeken segítenek a rászoruló menekültek számára akár más nemzetközi szervezettel vagy kormányzati szervvel együttműködve⁷⁰:

⁷⁰ KOVÁCS, Éva gyűjtése és szerkesztése az International Organization for Migration (IOM), UN által megfogalmazott ajánlások nyomán Forrás: <https://www.iom.int/civil-society-and-ngos> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

1. sz. táblázat: A nem kormányzati szervezetek menekültek számára nyújtott támogatási típusai, a kapcsolódó tevékenységeikkel

A menekültek számára nyújtott támogatások típusai	Tevékenységek
Emberkereskedelem/embercsempészet elleni küzdelem	Figyelemfelhívás és tájékoztatás; Visszatérés és visszailleszkedés segítése az áldozatok számára
Önkéntes visszatérés támogatása	Információnyújtás, tanácsadás; Orvosi segítségnyújtás; Közlekedési segítségnyújtás; Reintegráció segítése; Az önkéntes visszatérés támogatása három szakaszában lehetséges: indulás előtt, szállítás és érkezés után.
Szociális védelmi szolgáltatások	Lakhatás; Pénzbeli- és természetbeni ellátás (pl.élelmezés, ruházzkodás)
Menekültek emberi jogainak védelme/ jogi segítségnyújtás	Figyelemfelhívás és tájékoztatás; Információnyújtás, tanácsadás; Jogi képviselő
Katasztrófa vagy háborús konfliktus esetén segítségnyújtás	A lakóhelyüket elhagyni kényszerült lakosság biztonságos és szabályos evakuálásának támogatás; Sürgősségi menedék és segélynyújtás; Az áldozatok és rászorulóknak számának felmérése; A lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek visszatelepítésének megszervezése
Mobilitás támogatása	Családegyesítés támogatás; Tranzitban történő segítségnyújtás
Foglalkoztatás támogatása	Karriertanácsadás és képzés; Munkavállalás elősegítése; Saját vállalkozás elindításának támogatása
Egészségügyi támogatás, rekreáció	Orvosi segítségnyújtás; Mentális segítségnyújtás; Megelőző egészségügyi szűrések
Gyermekevédelem	Nevelés és oktatás
Advocacy, Információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása	Menekülthelyzettel kapcsolatos kutatások, felmérések; Lakossági tájékoztató kampányok, amelyen keresztül felhívják a figyelmet a különböző migrációs kérdésekre; Egy ügy, szakpolitika nyilvános támogatása vagy kritizálása, ajánlások megfogalmazása a kormányzat részére

A menekültek számára nyújtott támogatások típusai	Tevékenységek
Integráció	Nyelvtanítás; Közösségi programok szervezése; Sporttevékenység; Kulturális közeg biztosítása
Hitéleti támogatás	Lelkigondozás Lelki programok biztosítása Szakrális cselekedetek biztosítása;

Lakosságunk szűkebb köre a napi munkavégzése során látja el a migránsokkal kapcsolatos feladatokat a határon, a gyűjtőkön, vagy a különböző hivatalok, bíróságok irodájában. Nem is olyan régen volt, hogy a magyarországi tömegközlekedési csomópontokon, a vasútállomásokon migránsok tömegei jelentek meg, és iskolába vagy a munkahelyre jövetmenet szembe találoztunk a gyermeküket hátukon cipelő fejkendős anyákkal. Hogy milyen kép alakul ki a hétköznapi emberében a migránshelyzetről, a migráns személyéről, azt nagyban meghatározza a média, amelynek hatalmas építő és egyben romboló ereje lehet. Fontos, hogy hiteles tájékoztatást kapjanak az állampolgárok az eszkárláló migránshelyzetről⁷¹. A társadalom formálásában a nem kormányzati szervezeteknek vitathatatlan érdemük van, amihez hozzájárulnak azok a dicsérő elismerések, amikor a menekültek azt mondják, hogy a magyarok segítőkész, jószívű emberek.⁷²

Az NGO-k, ideérte elsősorban az egyházak társadalmi szerepvállalását és általában karitatív akciókban képzeljük. Ez enyhe túlzással azt a fajta ellentmondást is magában hordozza, hogy a háborús sebek ütése a politikusok ügye, a háborús sebek gyógyítása pedig a karitatív szervezetek dolga. Ebben, ha jól belegondolunk, van egy kis cinizmus. A világ problémáinak a megoldása optimális esetben az ő okok megszüntetése, és csak jobb híján a tünetek kezelése. De még ennél is van egy „jobb” megoldás, nevezetesen, a problémák megelőzése. Nemcsak az emberi orgánom számára igaz ez, hanem az emberi organizáció számára is. Tehát nagyon fontos, hogy a NGO-k magukra vegyék azt a nem kis feladatot, a társadalom másik két szektora, nevezetesen a politikai és gazdasági, pedig elfogadja a

⁷¹ A dehumanizálás megerősödése fenyegeti társadalmunkat a migráció fenyegetésként, illetve a migránsok veszélyforrásként történő beállításának során.

⁷² Szabó István református püspök nyilatkozata In: FISCHL, Vilmos: *Az üldözött keresztyének nemzetközi megjelenése*. Forrás: <https://reformatusszemle.ro/hu/article/2019/112-6/631-644> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 19.)

feladathordozást, szerepet, amelyet advocationak nevezünk. A gyógyító, helyrehozó aktivizmussal szemben ezalatt azt értjük, hogy próbáljuk a politikai, a gazdasági, a katonai és az összes elképzelhető szektort valamilyen ügy érdekében befolyásolni. Például ilyen advocioja az egyházaknak évtizedek óta, gyakorlatilag a 2. világháború óta a békéért való küzdelem. Tehát megelőzni azt, hogy egyáltalán sebesültek és áldozatok legyenek. A lakáskérdésben ugyanilyen tevékenység, amikor például az otthonteremtő akciók mellett – ilyen a Jimmy Carter neve által fémjelzett Habitat for Humanity mozgalom – az NGO-k úgy állnak ki a politikai és gazdasági élet terén a lakhatás mellett, mint ami az alapvető emberi jogoknak a része. A migráció esetében pedig az NGO-knak nemcsak azt a szerepet kellene kiszignálni, sem a hivatalos politikának, sem pedig a köztudatnak, hogy vizet, pogácsát és pokrócot oszthat a menekülteknek, vagy ideiglenesen szállást biztosíthat, hanem hogy föllépjenek azoknak a dolgoknak az ellenében, a propagandának, ha kell a politikának a módszereit is alkalmazva, amelyek az illegális migrációt okozzák. Ilyen lehet az NGO-knak a fenntarthatóság és általában az ökológiai józanság melletti kiállása. Az afrikai menekültek többnyire a klímaváltozás áldozatai. Ez az advocálás kap hangsúlyos feladatot az orosz-ukrán háború vonatkozásában a békéért folytatott küzdelemben. Tehát, ha az NGO-k eredményesen advocálnak, eredményesen emelik fel a hangjukat a környezet/teremtés védelme érdekében, akkor ezzel mintegy megelőzik tömegek lélekvesztőkön való elindulását Európa felé. Ezt az úgynevezett advocatiós szerepet sokkal erőteljesebben kellene végezniük a nem kormányzati szervezeteknek, akár a konfliktusok helyszínén, akár pedig azokban a hatalmi körökben, amelyek a globalizált világunk jelenére és jövőjére hatással vannak. Több ez társadalmi érzékenyítésnél, sokkal inkább társadalmi reflexió, tudatosság kialakítása. Érzéketlenek lettünk a túl sok hatástól, a média ontotta, gyakran fals információktól, elferdített képektől a szívünk megkeményedett!

Persze ezzel párhuzamosan nem becsülhetjük le azoknak a képességeknek a jelentőségét, amelyek az NGO-k „akciói” mögött vannak. A nem kormányzati szervezetek szakembereinek jelentős része például ismeri és beszéli a ritka nyelveket. Nagyon fontos, hogy a menekültek részére az információk, amelyek gyakorlati tájékoztatásra vagy a jogi lehetőségekre vonatkoznak, írásban és szóban is elérhetőek legyenek olyan nyelven, amelyet értenek. A menekültek ritkán beszélnek a fogadó ország vagy bármelyik európai ország nyelvét. Ezt a dezinformációs helyzetet használták ki gátlástalan emberek, többek között azzal, hogy magas haszon mellett értékesítettek részükre különféle szolgáltatásokat, árukat vagy szállást.

A kutatás során azonosított 107 civil szervezet bírósági bejegyzésben foglalta célja a következőképpen oszlik meg:

1. sz. ábra: A menekültekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek cél szerinti besorolása

A célok részletes leírása a táblázat szerint balról jobbra haladva: A ferencesek lelkiességű események, tevékenységek, intézmények fejlesztése. A krízisbe kerülő gyermekek, serdülők és családjuk támogatása. A szuverén, önálló magyarországi zsidó identitás megteremtése és védelme. Egészségügyi. Egyéb. Jogvédő. Kulturális és információs, kommunikációs. Kutatási. Nincs bejegyezve a bírósági nyilvántartásba. Oktatási. Politikai. Sport. Szociális. Vallási.

A diagramból egyértelműen megállapítható, hogy a legtöbb szervezetet – 24 – szociális céllal⁷³ hozták létre. Ezt követi a jogvédő⁷⁴ – nyolc –, majd pedig a kulturális⁷⁵ és oktatási szolgálatot⁷⁶ végzők – hét-hét – sora.

2.2.2 Civil szervezetek szervezeti sajátosságainak elemzése a menekültügy terén Magyarországon

Az empirikus gyűjtés és elemzés keretében első lépésként felvettem a kapcsolatot a hatósági eljárásban elkobozott egyes dolgok jószolgálatú célú felhasználását koordináló Karitatív Tanáccsal, amely a legnagyobb és legrégebbi segélyszervezeteket fogja összes. A Tanács titkárával folyamatos kapcsolatban álltam, több alkalommal személyesen találkoztunk és egyeztettünk a közös szolgálat alakulása tárgyában.

Második lépésként a tag segélyszervezetek képviselőit kerestem meg. A Magyar Vöröskereszt és a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet maximálisan támogatta a kutatást. A fennmaradó rendes/javaslattevő tagokról tájékoztatást az illetékesekkel folytatott beszélgetésekből és/vagy a honlapjukról, illetve a szakirodalomból szereztem.

⁷³ pl. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület cél szerinti leírása: Segítséget nyújtson a szükségben levőknek, betegeknek, öregeknek, fogyatékkal élőknek, hátrányos helyzetűeknek, hajléktalanoknak, szegregált közösségeknek, menekülteknek, zarándokoknak, valamint katasztrófa és háborús események áldozatainak. Forrás: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

⁷⁴ pl. Magyar Helsinki Bizottság cél szerinti leírása: A Bizottság célja, hogy figyelemmel kísérje a Helsinki Záróokmányban körvonalazott eszmények és elvek megvalósulását, különös tekintettel ezek humanitárius, emberi jogi tartalmára, és elősegíts mind teljes körű érvényesülésüket. Forrás: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

⁷⁵ pl. Ediktum Alapítvány a Magyarországon élő külföldiek beilleszkedéséért cél szerinti leírása: Magyarországon élő külföldiek beilleszkedésének elősegítése: Ezen belül: a) nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, (gyermek- és felnőttoktatás, ismeretterjesztés, munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése és a kapcsolódó szolgáltatások) b) kulturális és információs, kommunikációs tevékenység (művészeti tevékenység, kulturális örökség megőrzése, kiadás, épített környezeti védelme, népművészet, hagyományörzés, közművelődés, kisebbségi, nemzetiségi kultúra ápolása) c) Szociális tevékenység (családvédelem, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése) d) Szabadidős és hobbitevékenység (természethez kötődő szabadidős tevékenység, ifjúsági szervezetek). Forrás: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

⁷⁶ pl. Afrikáért Alapítvány Magyarország - Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Szervezet cél szerinti leírása: Oktatási, egészségügyi szolgáltatás afrikai származású rászorultak részére. Kulturális ismeretterjesztés afrikaiak számára és az afrikai kultúra megismertetés a belföldi lakossággal. Ilyen célú oktatás és ismeretterjesztés, ehhez eszközök beszerzése. Afrikában oktatási, szociális és egészségügyi tevékenység, Magyarországon tolerancia- és ismeretterjesztő előadások formájában fejlesztési, segélyezési, társadalomformáló tevékenység. Forrás: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

Nagy segítséget jelentett a nem kormányzati szervezetek által szerkesztett kiadványok feldolgozása. Így például a 2003-ban a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány gondozásában megjelent, Kokavec Katalin Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben, illetve annak folytatása, a 2007-ben a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület kiadásában napvilágot látott Bevándorlási ki, kicsoda a magyar bevándorlásügyben című könyvek. 2009-ben a Szociális Szakmai Szövetség „Oktatással a migránsok integrációjáért” c. projektje keretében megrendezett képzés tananyagát könyv⁷⁷ formájában is megjelentette. Ennek VII. fejezete foglalkozik a külföldieket segítő civil és egyházi szervezetekkel.

Kováts András Migráns szervezetek Magyarországon címmel kutatást végzett, amelynek zárótanulmánya 2012-ben készült el⁷⁸. A gyűjtéshez adatbázis is kapcsolódik, Migráns szervezetek Magyarországon címmel, amely keresőfelülettel elérhető a Kisebbségkutató Intézet honlapján.⁷⁹ A tanulmány, illetve az adatbázis kiváló alapot teremtett jelen kutatáshoz.

Érdekes eredményt mutat az Európai Visszatérési Alap hazai felhasználása, kiemelten a Szolidaritási Alapokhoz benyújtott pályázati kérelmek vizsgálata 2004-től napjainkig. Releváns információkat kapunk arra vonatkozóan, hogy a meghatározott időszakban milyen volt a civil aktivitás, kik voltak a pályázati szereplők, illetve milyen menekültügyi tevékenység vonatkozásában, milyen eredménnyel nyújtottak be – sikeres – kérelmet.

Manuális információszerzésben a nem kormányzati szervezetek azonosítása tekintetében a Törvényszék keresőfelülete⁸⁰ volt segítségemre. Az azonosítás során kétséges, jelen kutatáshoz kapcsolódó szervezetek tekintetében e-mailes kapcsolatfelvételre törekedtem.

A kutatás jelentős állomása az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnál (korábbi nevén Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal) töltött kutatási ösztöndíjam a 2018-2019. tavaszi félévben, illetve a dolgozat gazdag anyagát szolgálják az Országos Rendőrfőkapitányság megkereséseimre adott írásbeli tájékoztatásai.

A nem kormányzati szervezetek azonosítását követően e-mailben vettem fel a kapcsolatot a szervezetekkel annak érdekében, hogy szolgálatukról részletes tájékoztatást kapjak. Személyes találkozókra került sor, online beszélgetésekre, illetve telefonos

⁷⁷ Szerkesztő: KLENNER, Zoltán, Szociális Szakmai Szövetség, Budapest, 2009. Forrás: http://3sz.hu/sites/default/files/uploaded/oktatassal_a_migransok_integraciojaert_kiadvany_i_resz.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 9.)

⁷⁸ KOVÁTS, András: *Migráns szervezetek Magyarországon, kutatási zárótanulmány*, Forrás: https://openarchive.tk.hu/168/7/168-Kovats-migrans_szervezetek_zarotanutmany_kdk.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 9.)

⁷⁹ <https://kisebbssegkutato.tk.hu/adatbazis/migr> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

⁸⁰ <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

egyeztetésekre. A megküldött adatlapot írásban kitöltve is visszaküldték. Több alkalommal vettem részt nem kormányzati szervezetek menekültek megsegítésére irányuló akcióin, melyek közül kiemelkednek az ukrainai adományszállítás/átadás 2023 tavaszán⁸¹, illetve a Békéscsabai Menekültügyi Órzott Befogadó Központban tett látogatáson.

Az empirikus kutatásom egyik eredménye, hogy fentiekben meghatározott adatbázisokból, forrásokból 1989-2023 közötti időszakban átfogó gyűjtést végeztem a menekültekkel foglalkozó, Magyarországon működő és bejegyzett civil szervezetekről. A civil szervezetek elemzésénél vizsgáltam azok létrehozásának időpontját, tevékenységi portfólióját és a szervezeti formáját. A vizsgálat továbbá kiterjedt a civil szervezet jelenlegi helyzetére, illetve partnerségeire. Kritikus figyelemmel igyekeztem tekintettel lenni arra, hogy csak a korábbi táblázatomban foglalt tevékenységi körök valamelyikét végző közösségre fókuszáljak. Így, az elsősorban kulturális tevékenységet végző civil közösségek látókörömön kívül maradtak. Az általam felállított adatbázisban 107 civil szervezet kapott helyet.

Vizsgálatom második elemzési szempontja szerint azokra menekültügy területén működő civil szervezetekre fókuszáltam, amelyek strukturális-működési szempontból megfelelnek Salamon és Anheier (1992)⁸² öt kulcsfontosságú jellemzőjének. Nevezetesen

1. Formális szervezet, azaz szervezeti formájukat vagy működési rendszerüket tekintve bizonyos fokig intézményesültek. Azaz a kutatásnak nem célja az ad hoc civil vagy társadalmi kezdeményezések, mozgalmak vizsgálata csak abban az esetben, amennyiben szervezeti formát öltött.

A civil szervezet legegyszerűbb formája a civil társaság, amelyet a Ptk-ba a Civil törvény iktatott be, illetve a Civil törvény szabályoz⁸³. A civil társaságot kizárólag természetes személyek hozhatják létre – akár már két személy is – nem gazdasági érdekű közös céljaik előmozdítására – azaz vállalkozási és egyéb adóköteles tevékenységet nem végezhet – és közösségi célú tevékenységük összehangolására akár vagyoni hozzájárulás nélkül is. Ennek érdekében az alapító tagok társasági szerződésbe foglalják szándékaikat. A szerződésre semmilyen formai vagy tartalmi kényszer nincsen. Nem bír jogi személyiséggel, létrehozása

⁸¹ 2023. április 4-én a Beregszászi Református Szeretetszolgálatnál, illetve a nagydobronyi Irgalmas Samaritánus Gyermekotthonban.

⁸² SALAMON, L. M., & ANHEIRE, H. K.: *In search of the non-profit sector: The question of definitions.* Voluntas, 3(2), (1992) p. 125-151.

⁸³ Civil törvény 5/A §

nem igényel bírósági vagy más hatóságnál (Nemzeti Adó- és Vámhivatal) bejegyzést vagy regisztrációt és nem lehet közhasznú. A civil társaság viszont tud adományt fogadni és közvetíteni olyan módon is, hogy a felajánlások nem minősülnek adóköteles jövedelemnek, annak ellenére, hogy az egyik tag magán bankszámlaszámára érkezik. Pályázatokon a kiírás függvényében indulhat.

Tekintettel arra, hogy nyilvántartással a forma nem rendelkezik, ezért nincs rálátásom arra, hogy például azok a csoportok, amelyek ad hoc jelleggel, a menekült-kihívásokra azonnali reakciókkal felléptek – például a Facebookon megszólítva a támogatókat – vajon ezzel a formával rendelkeztek-e.

A szervezetek elemzése érdekes eredményt mutat a civil szervezetek formájára vonatkozólag. A kutatásban rögzített nem kormányzati szervezetek nagyobb része – 58 – alapítványi formában, kisebb része – 38 – egyesületi keretek között tevékenykedik. A hazai civil szervezetek történeti áttekintése alapján megállapítható, hogy korábban az egyesületi formában működő közösségek voltak nagyobb számban, és az idő múlásával szaporodtak meg az alapítványi keretek között működő társadalmi szervezetek. Az 1989-ben bejegyzett nyolc civil szervezetből hat az egyesületi formát választotta, a maradék kettő pedig a szövetséget, ami az egyesület különleges formája. 1991-ben már 5:3-hoz volt az arány még mindig az egyesület javára. Ez az aránypár 2020-ra már megfordult, 2022-ben pedig csak alapítványt azonosítottam az újonnan bejegyzett közösségek között.

2. sz. táblázat: A menekültek között szolgálatot ellátó egyesületek-alapítványok megjelenése

Szervezeti forma	Darabszám	Százalék
Egyesület	42	40,2%
Alapítvány	58	54,2 %

Az egyesületi működés választása mellett a korábbi tapasztalatok alapján a legnyomósabb indok, hogy alapításához legalább tíz alapító tagra van szükség, akik kifejezik akaratukat az egyesület megalapítására, és annak alapszabályát elfogadják. Induló vagyona az egyesületnek nincs szüksége. Az egyesület magyarországi székhellyel rendelkező, az

egyesülési jog alapján, önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakult, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljai elérésére szervezi tagjai tevékenységét.

Jogi személy, amelynek megfelelően a tagok, valamint a vezető tisztségviselők korlátozott felelősséggel bírnak, aminek értelmében nem felelnek saját vagyonukkal a szervezet által okozott károk esetében sem. Az alapszabály tartalmát az alapítók szabadon határozzák meg a megszabott kötelező, jogszabály által előírtak mellett.

Az egyesület megszűnik, ha másik egyesülettel összeolvad; amennyiben legfőbb szerve a feloszlásról határoz; vagy a bíróság feloszlátja, illetve a törvényességi ellenőrzési eljárás eredményeként a bíróság megszünteti vagy megállapítja megszűnését. A fizetéseképtelensége miatti eljárásban a bíróság megszünteti, az egyesületet a nyilvántartásból törli.

Jogutód nélküli megszűnés esetén a legfőbb szerve feloszlásról való határozatát követően végelszámolást, bíróság általi megszüntetés esetén kényszer-végelszámolást kell lefolytatni. Ha a szervezettel szemben a végrehajtás eredménytelen volt, vagy fizetéseképtelenségét a bíróság megállapította, a legfelsőbb szerv nem dönthet az egyesület feloszlásáról.

Az egyesületi működés preferálásához bizonyára hozzájárul, hogy a tevékenység megkezdéséhez csupán tíz tagra van szükség, vagyoni hozzájárulást a bejegyzéshez a Törvényszék nem kér. A működés fókuszában a közös tevékenység végzése szerepel a meghatározott cél elérése érdekében.

A kutatás során szövetségi formákban működő nem kormányzati szervezeteket is azonosítottam⁸⁴. Az egyesület különös formája a szövetség, ami olyan egyesület, amely két tag részvételével is alapítható, működtethető. A szövetség tagja egyesület, alapítvány, egyéb jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy civil társaság lehet; szövetség tagja természetes személy nem lehet.

Az egyházak hazai szabályozásáról a későbbiekben részletesen írok, azonban az egyesületi tagok vonatkozásában speciális vallási egyesületet itt szükséges megemlítenem, melyet azonos hitelveket valló természetes személyek hoznak létre vallásuk gyakorlása céljából. Ezzel a quasi különleges forma is szerepel az összesített listán⁸⁵.

⁸⁴ Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, Magyar Cserkészszövetség, Kárpátaljai Szövetség, Magyar Evangéliumi Szövetség,

⁸⁵ Magyarországi Bosnyákok Iszlám Egyháza

Amennyiben az egyesület tevékenységi körét nézzük, a sportegyesület külön kategóriát képez, amelynek alaptevékenysége a sport szervezése, valamint a sporttevékenység feltételeinek megteremtése. A menekültek vonatkozásában csupán egy ilyen szervezet került a kutatás során felállított nyilvántartásba⁸⁶.

A tevékenységvégsz vonatkozásában szintén külön kategóriát képez a nemzetiségi szervezet⁸⁷ és azon belül a nemzetiségi egyesület, amelynek alapszabálya szerint adott nemzetiség érdekvédelmét, érdekképviseletét, a nemzetiségi kulturális autonómiával közvetlenül összefüggő tevékenységet ellátó egyesület a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CXXIV. törvény 2. § 12. pontja szerint. A törvény értelmében nemzetiségnek minősül: a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán. Egy roma (cigány)⁸⁸ és négy ukrán nemzetiséghez kapcsolódó egyesület⁸⁹ szerepel az összeállított gyűjtésben.

Különleges szervezeti típusok az egyesületek körében a polgárőrszervezetek. A polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény alapján polgárőr szervezetnek minősül a polgárőr egyesület, a területi polgárőr szövetség, valamint az Országos Polgárőr Szövetség⁹⁰. A Polgárőrségről szóló törvény alapján a polgárőr egyesület alapfeladata a helyi közrend és közbiztonság védelme, valamint a bűnmegelőzésben való közreműködés. A polgárőr egyesület csak akkor végezheti e tevékenységet, ha a bíróság polgárőr szervezatként tartja nyilván, továbbá írásbeli együttműködési megállapodással rendelkezik a működési területén illetékes vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitánysággal és tagja az Országos Polgárőr Szövetségnek – a semi civil szervezetek között a lentiekben bemutatásra kerül –, valamint a területi polgárőr szövetségnek. Ezeknek a feltételeknek a teljesülését az ügyészség ellenőrzi. A területi polgárőr szövetséget az azonos vármegyében (fővárosban) székhellyel rendelkező polgárőr egyesületek alkotják. Vármegyénként, illetve a főváros területén kizárólag egy területi polgárőr szövetség működhet.

⁸⁶ Oltalom Sportegyesület

⁸⁷ A párt és a szakszervezet kivételével a civil szervezetek bírósági nyilvántartásában szereplő olyan egyesület, amelynek alapszabályában - a nemzetiségi önkormányzati választás évét megelőzően legalább három éve - rögzített célja az e törvény szerinti, konkrétan megjelölt nemzetiség képviselete.

⁸⁸ Cigány Tudományos és Művészeti Társaság

⁸⁹ Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület, Dnipro Országos Ukrán Kulturális Egyesület, Ukrán Remény Egyesület, EGYSEG Ukrán Egyesület

⁹⁰ Lakossági, népi kezdeményezésre egymás után alakultak meg az „önvédelmi csoportok”, amelyek 1991. április 24-én szövetségbe tömörültek, és létrehozták az érdekképviseleti, érdekérvényesítő szervezetüket, az Országos Polgárőr Szövetséget. A különböző önvédelmi csoportok is nevet és profilt változtattak, és polgárőr egyesületeként működtek tovább. Forrás: <https://opsz.hu/koszonto/> Köszöntő - Országos Polgárőr Szövetség (OPSZ) (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

Amíg az egyesület személyegyesítő jelleggel bír, addig az alapítvány vagyona fókuszál. Az alapítvány magányszemélyek, jogi személyek tartós célra – nem valamely tevékenység végzése, hanem inkább támogatás, fenntartás – alapító okirattal, nyílt vagy zárt formában, az induló vagyon rendelkezésre bocsátásával. Tartós célnak minősül, amennyiben az alapítvány működési időtartama vagy az elérni kívánt célja, annak eredménye egy éven túl mutat.

Az alapítvány főszabály szerint nem szolgálhatja kizárólag az alapító, a csatlakozó, az alapítványi tisztségviselő, az alapítványi szervek tagjai, valamint ezek hozzátartozóinak – anyagi – érdekeit⁹¹.

Az alapító okirat tartalma a jogszabály által előírtak mellett szintén szabadon meghatározható, letölthető a birosag.hu oldalról a minta-alapító okirat, továbbá egyszerűsített elektronikus nyilvántartási eljárás is kezdeményezhető az alapítóokirat mintával. Az alapítvány kötöttebb forma, mint az egyesület. Természetesen mindkét civil szervezet alapító okirata/alapszabálya módosítható⁹². Sőt, az egyesület quasi „átadására” is lehetőség van. Azonban az alapítvány célját, nevét csak szigorú feltételek mellett lehet a későbbiekben módosítani.

Az alapítvány bírósági nyilvántartásba vétellel konstitutíve jön létre, és jogi személyiséggel rendelkezik. Az alapítvány megszűnik, amennyiben az alapító okiratban meghatározott cél megvalósult, ha a célok megvalósítása lehetetlenné vált, vagy ha határozott időre hozták létre, és az idő eltelt, vagy a feltétel bekövetkezett, illetve ha három éven át nem gyakorolja tevékenységét. Jogutódlással szűnik meg az alapítvány, ha az alapítók kérelmére az alapítványok egyesülnek. Az egyesüléssel új alapítvány jön létre. Ha az alapítvány másik alapítványhoz csatlakozik, a csatlakozó alapítvány beolvadással történő megszűnéséhez vezet.

Az alapítványi forma előtérbe kerülésénél azt feltételezem, hogy az induláshoz egy személy, az alapító döntése elégséges, a megfelelő vagyon rendelkezésre bocsátásával. A forma további működtetését elégséges, ha egy kurátor látja el, aki beszámolási kötelezettséggel

⁹¹ Kivételt képeznek a magánalapítványok, amelyeket az alapító saját művészeti, tudományos életművének a gondozására hozhat létre, vagy valaki saját hozzátartozójának szociális, egészségügyi helyzetének javítása, tanulmányi, tudományos, művészeti előmenetelének érdekében hoz létre, illetve a vagyonkezelő alapítványok, amennyiben nem minősülnek közérdekűnek, a támogatási tilalom nem áll fenn.

⁹² Érdekeség, hogy 2019-ben Magyarországon az egyetlen menekült által vezetett civil szervezet, amely gyakorlati, költséghatékony beavatkozásokkal segíti a magyarországi integrációt módosította a nevét Next Step Magyarország Egyesületre a korábbi Migráns Segítség Magyarország Egyesület elnevezésről. „Új nevünk közvetlenebbül tükrözi küldetésünket, hogy a munkaerőpiaci készségek és a közösségépítés révén felhatalmazzuk az embereket arra, hogy megtegyék a következő lépést oktatásukban, karrierjükben és személyes életükben.”
Forrás: <https://nextstep.eu.org/who-we-are/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)

tartozik az alapító felé. A középpontban tehát a vagyon áll, amit az alapító az alapítvány céljának az elérése érdekében a rendelkezésre bocsájt.

A nemzetiségi szervezetek között a nemzetiségi alapítvány külön szerepel, miszerint az alapító okirata szerint adott nemzetiség érdekvédelmét, érdekképviselését, a nemzetiségi kulturális autonómiával közvetlenül összefüggő tevékenységet ellátó szervezet⁹³. Egy db roma⁹⁴ és három ukrán nemzetiségekhez kapcsolódó alapítvány⁹⁵ szerepel az összeállított gyűjtésben.

A legnagyobb és legrégebb óta működő civil szervezetknél tapasztalható, hogy minkét szervezeti formában működik közösségük, azaz alapítvánnyal és egyesülettel is rendelkeznek⁹⁶.

A menekültügyben szolgálatot ellátó semi-civil szervezeti formákat érdemes megvizsgálnunk, amelyek közül a köztisztviselési keret megjelenik a felállított regiszterben. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénybe (régis Ptk.) a köztisztviselés fogalmát az 1993. módosítás vezette be a közalapítvány, valamint a közhasznú társaság szervezeti formái mellett. A törvény úgy rendelkezett, hogy a köztisztviselésre, amennyiben a törvény másként nem rendelkezik, az egyesületekre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. Törvény előírhatja, hogy valamely közfeladatot kizárólag köztisztviselés láthat el, valamint, hogy meghatározott tevékenység csak köztisztviselés tagjaként folytatható. A jogszabály rendelkezése értelmében a köztisztviselés által ellátott közfeladatokkal kapcsolatos adatok közérdekű adatoknak minősülnek.

A 2014. március 15-én hatályba lépett új Ptk. már nem rendelkezik a jogi személyek között a köztisztviselésről, a szervezeti formáról szóló szabályok átkerültek a 2006. évi LXV. törvénybe⁹⁷. A törvény indokolásában a változás okaként rögzítésre került, hogy az új Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályozása a korábbi Ptk. szabályrendszerétől koncepcionálisan eltér, továbbá a köztisztviselés közjogi személynek minősül, ezért magánjogi kódexben nincs helye. A 2006. évi LXV. törvény 8/A. bekezdése háttérszabályként a köztisztviselésre vonatkozóan továbbra is a Ptk. egyesületekre vonatkozó rendelkezéseit jelöli meg. Az Országos

⁹³ A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CXXIV. törvény 2. § 16. pontja szerint.

⁹⁴ "UCCU" Roma Informális Oktatási Közhasznú Alapítvány

⁹⁵ UKRÁN NEMZETISÉGI, KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI ALAPÍTVÁNY, Alapítvány a rászorulókért és az ukrán menekült családokéért, Ukrán Menekült Oktatási Központ Alapítvány

⁹⁶ Lásd például a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület/Alapítvány. Az Alapítvány célja a Magyar Máltai Szeretetszolgálat betegápoló, szegénygondozó és más jótékonyági tevékenységének segítése; vagy Magyar Ökumenikus Segélyszervezet/Alapítvány, illetve a Katolikus Karitászs közösségeinek megjelenési formáit.

⁹⁷ Államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról

Polgárőr Szövetség köztestület, amely nem civil és nem is magánjogi szervezet, mert a törvény erejénél fogva jött létre és működik, továbbá a tagjai sem önként csatlakoznak⁹⁸.

Közalapítvánnyal a kutatás során nem találkoztam, azonban ez nem zárja ki, hogy az ebben a formában működő civil szervezet, amelyet helyi – különösen a határ mentén működő - önkormányzatok képviselőtestületei által alapítottak valamely közfeladat ellátásnak folyamatos biztosítása érdekében, menekültekkel kapcsolatos szolgálatot nem lát el. A régi Ptk.-ba a közalapítvány fogalmát az 1993. évi módosítás vezette be. Közalapítványt továbbá az Országgyűlés, a kormány és az önkormányzat alapíthattak. Lex generális szabályai az alapítványokra vonatkozó rendelkezések. A 2006. évi LXV. törvény 2006. augusztus 24. napjától hatályon kívül helyezte a Ptk. közalapítványokra vonatkozó rendelkezéseit. Új közalapítvány azóta nem hozható létre, a korábbiak azonban tovább működhetnek. A teljes tilalmat a jogalkotó 2021-ben feloldotta, a kormány számára lehetővé tette új, de csak vagyonkezelői közalapítvány létrehozását, és a kormány élt is ezzel a lehetőséggel.

A menekültek között szolgálatot teljesítők körében egy közhasznú társaságot⁹⁹ találtam 2005-ben. A szervezeti forma a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény¹⁰⁰ rendelkezései szerint 2007. július 1. után nem alapítható. A közhasznú társaság 2007. július 1-jét követő két éven belül társasági szerződése módosításával nonprofit korlátolt felelősségű társaságként működhet tovább, más nonprofit gazdasági társasággá alakulhat át vagy jogutód nélküli megszűnését határozhatta el¹⁰¹.

A felsorolásban szükséges helyet biztosítanunk a nonprofit közhasznú gazdasági társaságoknak, amelyek a közhasznú civil szervezetek kategóriáját szorosan megközelítik. A nonprofit gazdasági társaság nem jövedelemszerzésre irányuló közös gazdasági tevékenység folytatására alapítható bármely társasági formában.¹⁰² Nem minősül automatikusan közhasznúnak, de már akár alakulásukkor is kérhetik a közhasznú státuszba sorolásukat azzal az ígérvénnyel, hogy két év múlva – természetesen mindkét év tekintetében – teljesítik a közhasznúság feltételeként előírt mutatókat, amelyek megfelelnek a civil szervezetekre vonatkozó kritériumoknak. Jelentős azoknak a menekültek között feladatot ellátó szervezeteknek a száma, akik ebben a formában találták meg a működésükhöz legmegfelelőbb

⁹⁸ A polgárőr egyesület tagja az Országos Polgárőr Szövetségnek. 2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól 4. § (1) b)

⁹⁹ Magyar Iskola Kiemelkedően Közhasznú Társaság

¹⁰⁰ Hatályon kívül 2014. március 15-től

¹⁰¹ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 365. § (3)

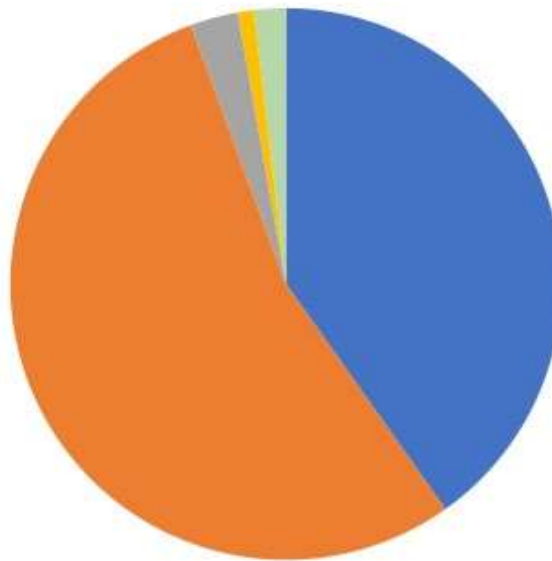
¹⁰² 2006. évi törvény a gazdasági társaságokról 4. §

keretet. Erre a dolgozat során több alkalommal is hivatkozom, különösen ha mindezt civil szervezeti együttműködésben valósítják meg.

2. sz. ábra: A menekültek között szolgálatot ellátó nem kormányzati szervezetek működési formáinak megoszlása 1989-2023 között

Szervezetek száma

- Egyesület
- Alapítvány
- Szövetség
- Köztestület
- Egyéb

A vizsgált időszakban az összes civil szervezet 40,2 %-a egyesületi, 54,2 % alapítványi, 2,8 % szövetségi, 0,9 % köztestületi formát öltött magára. A maradék 1,9 %-ot a korábban működő kiemelten közhasznú társaság szervezeti forma teszi ki.

Vizsgálatom további szempontja a Salamon és Anheier következő kulcsfontosságú jellemzője alapján:

2. Non-profit működés, azaz a szervezet nyereségét nem osztják szét a tulajdonosok vagy cégvezetők egymás között, hanem visszaforgatják azt szervezet alapvető küldetésének finanszírozására.

Valamennyi civil szervezet közhasznú feladatot lát el, azonban nem minden szervezet rendelkezik közhasznú jogállással, ami egy fontos sarokköve a civil gazdálkodásuknak. Egyrészt számos kedvezmény kapcsolódik a jogállás birtoklásához, illetve presztízs kérdés is, annak viselése.

A közhasznú jogállás megszerzésének feltétele, hogy a szervezet hatóságilag Magyarországon nyilvántartásba került, létesítő okiratában megjelölt, államilag elismert közfeladatot lát el, közhasznú tevékenységet végez, mely a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez megfelelő erőforrásokkal rendelkezik, és megfelelő társadalmi támogatottsága kimutatható. Közhasznú jogállással rendelkezhet minden civil szervezet (kivéve civil társaság) vagy egyéb olyan szervezet, amelyre vonatkozóan a közhasznú jogállás megszerzését törvény lehetővé teszi.

A közfeladat a Civil törvény rendelkezései szerint jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, amit az arra kötelezett közérdekből, haszonszerzés nélkül, jogszabályban meghatározott követelményeknek és feltételeknek megfelelően végez. Közhasznú tevékenység minden olyan tevékenység, amely a létesítő okiratban megjelölt közfeladat¹⁰³ teljesítését közvetlenül vagy közvetve szolgálja, ezzel hozzájárulva a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez. Ez abban az esetben teljesül, ha az előző évről szóló beszámoló közhasznúsági melléklete célcsoportjára vonatkozó adatai alapján megállapítható, hogy a szervezet szolgáltatásai a szervezet testületi tagjain, munkavállalóin, önkéntesein kívül más személyek számára is hozzáférhetőek voltak. Közfeladat az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény szerint a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat.

¹⁰³ Közel 30 ezer közfeladat létezik. Ezeket az állami és önkormányzati közfeladat kataszter tartalmazza. Forrás: <https://kfk.pest.gov.hu/kozfeladat> (Utoljára felkeresve: 2023. július 14.) Palik Zoltán civil szakértő szerint nehéz lenne olyan civil szervezetet találni, amely nem járul hozzá legalább egy közfeladat teljesítéséhez.

Megfelelő erőforrás áll rendelkezésére, ha az előző két lezárt üzleti év vonatkozásában a következő feltételek közül legalább az egyik teljesül: ha az átlagos éves bevétel meghaladja az egymillió forintot vagy a két év egybeszámított adózott (tárgyévi) eredménye nem negatív, vagy a személyi jellegű ráfordítások a vezető tisztségviselők juttatásainak figyelembevételével nélkül eléri az összes ráfordítás egynegyedét.

A közhasznú jogállású szervezetet megillető társasági adókedvezmény, hogy nem kell az adóévben társasági adót fizetnie, – ha a vállalkozási tevékenységének a bevétele nem haladja meg az összes bevételének a 15 %-át illetve, – ha végez ingatlan-hasznosítási tevékenységet is, akkor az abból származó – egyébként alapcél szerinti (közhasznú) tevékenység – bevételeként elszámolt összeget a vállalkozási tevékenységből származó bevétele részének tekintve, az így számított együttes bevétel nem haladja meg az összes bevételének a 15 %-át¹⁰⁴.

További, a jogálláshoz kapcsolódó privilégium az adományok¹⁰⁵ minősülő támogatás¹⁰⁶ fogadása. Az adományozó részére a TAO törvény¹⁰⁷ kedvezményt biztosít. Egyrészt nem kell megnövelni az adományozó adózás előtti eredményét az adomány címen nyújtott támogatás (pénz, eszköz, szolgáltatás) adóévi ráfordításként elszámolt összegével. Másrészt adóalap-csökkentő tétel érvényesíthető a támogatásaként nyújtott adomány értékének 20 százalékáig, 40 százalékáig pedig tartós adomány¹⁰⁸ esetén, de együttesen legfeljebb az adózás előtti eredmény összegéig.

A kutatás során azonosított 107 civil szervezetből több mint a fele, pontosan 57 közhasznú jogállással rendelkezik, amelyből 33 alapítvány, 20 egyesület, a maradék négy pedig egyéb formában működik. Érdeemes jelen dolgozatban is hangsúlyozni, hogy a magánszemélyek éves személyi jövedelemadó bevallásukban szereplő, megfizetett éves adókötelezettségük 1 + 1 %-át nemcsak a közhasznú jogállással rendelkező civil kedvezményezettnek ajánlhatják fel¹⁰⁹. Civil kedvezményezett bármely civil szervezet lehet, amelyik legalább két teljes éve működik, és nyilatkozik arról, hogy közhasznú tevékenységet végez, amelyet az önkormányzatnak vagy az államnak kellene ellátnia. A feltételek teljesülése

¹⁰⁴ A közhasznú jogállással nem rendelkező szervezetnek nem kell az adót megfizetnie, ha a társasági adóról és osztalékról szóló 1996. évi LXXXI. törvény által biztosított adómentes értékhatárt nem lépi túl.

¹⁰⁵ Civil szervezeteknek a létesítő okiratában rögzített céljára rendelt ellenszolgáltatás nélkül juttatott eszköz, illetve nyújtott szolgáltatás.

¹⁰⁶ A Civil törvény szerinti közhasznú tevékenység támogatására, az adóévben visszafizetési kötelezettség nélkül adott támogatás, juttatás, térítés nélkül átadott eszköz könyv szerinti értéke, térítés nélkül nyújtott szolgáltatás bekerülési értéke.

¹⁰⁷ A Társasági adóról és osztalékról szóló 1996. évi LXXXI. törvény

¹⁰⁸ Írásban rögzített szerződés alapján, a megállapodás és az azt követő három évben, évente legalább egyszer nyújtott támogatás.

¹⁰⁹ A ténylegesen fel nem ajánlott SZJA 1 % is a civil szektorban hasznosul, mert ez az összeg a Nemzeti Működési Alapba kerül, amelyből a civil szervezetek pályázat és egyedi kérelem útján részesülnek a támogatásban.

esetén a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál regisztrálhatják magukat a szervezetek¹¹⁰. A kutatás során azonosított 107 civil szervezetből 37-en jogosultak 2024-ben 1 %-ot gyűjteni.¹¹¹

A civil szervezetek közül az egyesületek – jogállásuktól függetlenül – illetékmentesek, az alapítványok közül a 2020. évben hatályba lépett jogszabályi változás miatt csak a közhasznú jogállásúak részesülnek illetékmentességben¹¹². Az illetékmentesség azonban csak abban az esetben illeti meg a szervezetet, ha a vagyonszerzés, illetőleg eljárási illeték esetén az eljárás megindítását megelőző adóévben folytatott vállalkozási tevékenységéből származó jövedelme után társasági adófizetési kötelezettsége nem keletkezett.

Salamon és Anheier kulcsfontosságú jellemzője alapján a vizsgálatom 3-4. pontja:

3. Önálló belső vezetési és igazgatási apparátussal rendelkezik

Érdekes tény, hogy egyes nem kormányzati szervezetek akként is nyitottak más, hasonló feladatot ellátó közösség felé, hogy saját vezető tisztségviselői közé a másik szervezet vezetőjét is megszólítják és megválasztják.¹¹³

4. Önkéntes, azaz valamilyen mértékű önkéntes részvételt feltételez akár a szervezet ügyeinek intézésében, akár irányításában.

A civil szervezetek legfontosabb alapját az önkéntesség jelenti. Bár megítélésem szerint az önkéntesség Magyarországon még mindig gyerekcipőben jár¹¹⁴, az elmúlt évek tapasztalatai szerint egyre nő a szabadidejüket a harmadik szektorban szívesen eltöltők száma. Az összes civil szervezet csaknem fele (45,8 %) alkalmi vagy rendszeres jelleggel fogad voluntőrt. Az általuk teljesített munkaórák száma éves szinten 40,04 millió óra. E területen nagyobb

¹¹⁰ A 2023. évre regisztrált civil kedvezményezettek száma 32.555

¹¹¹ A dolgozat későbbi szakaszában részletesen bemutatásra kerül, hogy a gyűjtés alapján a dolgozat lezárásáig 77 nem kormányzati szervezet végez valós tevékenységet, ami alapján cirka minden második közösség jogosult az 1 % gyűjtésére.

¹¹² A bejegyzési eljárás illetéke alól akkor mentesülnek, ha vállalják, hogy két év után közhasznú minősítést szereznek.

¹¹³ Lásd például a Te is segíthetsz Támogató Alapítvány alapítója/kuratórium tagja, Pál Sándor – aki korábban a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány vezetője volt – tagsági megbízást kapott a Máltai Szeretetszolgálat vezetőségében is.

¹¹⁴ Sajnos ehhez jelentős mértékben hozzájárul az a rossz mentalitás, hogy „miért segítek, ha nekem sem segít senki?” Ez pedig megerősíti a már korábban említett dehumanizálás veszélyét. Meggyőződésem, hogy ha ezen a nehéz sarokkövön túl tud lépni az ember, akkor szívesebben nyit a másik felé.

hangsúllyal vannak jelen a civil szektorban, mint a megbízási jelleggel dolgozók, illetve a közfoglalkoztatottak együtt.

Az egyesületeknek összesen 2.363.125 tagja van, akiknek közösségi munka érték arányuk nem jelenik meg önállóan a statisztikában. Amennyiben Magyarország teljes lakosság száma alapján vizsgáljuk az egyesületi tagszámokat, közel minden negyedik állampolgár tagja valamilyen egyesületnek. És ez a szám nem tartalmazza az önkénteseket, a közösségi szolgálatot végző diákokat és az alapítványhoz kapcsolódókat. Megállapítható, hogy a civil közösségnek erős a társadalmi jelenléte. Ezen a ponton visszatérek a dolgozatom 2.2.1. részében említett, Weber által felállított felelősség- és érületetika párosításhoz, és megerősítem a tettek következményeinek, illetve azok erkölcsi értékének súlyát. A nem kormányzati szervezetek immáron számszerűen is alátámasztva jelentős embertömeget érnek el, és ezáltal komoly hatást gyakorolnak mindkét etika vonatkozásában. Kedvező helyzetben a két elem egymással egyensúlyban van. Amennyiben az egyik fél hangsúlyosabbá válik, az, meggyőződésem szerint, a másik kárára történik. Dolgozatom következő szakaszaiban ennek a kényes egyensúlynak a fenntartásáról még jelzéssel leszek.

2.2.3. Egyházi szervezetek és a menekültügy Magyarországon

Salamon és Anheier kulcsfontosságú jellemzője alapján a vizsgálatom utolsó szempontja:

5. Társadalmi szervezet, azaz intézményileg elkülönült a kormánytól, így kutatásom nem terjed ki a kormányzati háttérszervezetekre, közintézményekre.

Ezen kritérium legfontosabb pontja az egyházi működés hazai szabályainak ismertetése. Az Alaptörvényünk VII. cikke a vallásszabadsághoz való jogot rögzíti és a 3. bekezdés szerint az állam és a vallási közösségek különváltan működnek, a vallási közösségek önállóak. „Az egyházi önállóság ... nem az államot kívánja védeni az egyháztól, hanem az egyházat, a vallási közösségeket az államtól, a közhatalom illetéktelen beavatkozásaitól.”¹¹⁵ Fontos, hogy ez a mondat egy katolikus jogásztól való, hiszen évszázadokon keresztül a trón és az oltár összefonódása meghatározó volt, persze ezt megzavarta a középkori investitúra harc. Protestáns szempontból pedig ugyanez állapítandó meg akár kálvini, akár lutheri alapon,

¹¹⁵ SCHANDA, Balázs: *Keresztény vagy semleges? Az Alaptörvény identitásának kérdése*, Magyar Jog 2015/3., p. 132.

nevezetesen, hogy e két valóság radikális szétválasztása egyházi oldalról különösen is kívánatos. Teológiai szempontból hangsúlyos a szétválasztás, mert – ahogy korábban írtam – a szent és a profán megkülönböztetendő, de ez továbbra is intézményes és közhatalmi megkülönböztetés, miközben teológiailag természetesen az Isten mindenhatósága alól semmi nem vonhatja ki magát. A sokat emlegetett állami világnézeti semlegesség sem jelenthet közömbösséget az egyházak iránt, hiszen az állam nem mondhat le az egyház(akat) alkotó állampolgárai iránti kötelezettségéről, a közjó legszélesebb ölelésű szolgálatáról.

Számos elmélet hangsúlyozza az állam és az egyház szétválasztását, és fantáziadús metaforákkal igyekszik magyarázni azt. Például a valóság teste az állam, lelke az egyház. Természetesen erre a területre ebben a dolgozatban nem érdemes bátorkodni, már csak azért sem mert a test és a lélek kapcsolatáról egész más volt a tudományos álláspont a görög filozófiában, mint például a biblikus világképben. Csak érdekességképpen írom, hogy e kettő radikális kapcsolatát és együtthatását a 21. századi holisztikus értelmezéshez nagyon hasonlóan érzékelhetjük a Szentírásban. Tehát, hagyjuk ezeket az inkább homályosító, mint világító képeket, és érzük be azzal, hogy a partnerségi együttműködés a legkorrektebb elnevezés a kettejük kapcsolatára. Persze az átfedések nyilvánvalóak, hiszen egy hívő politikus vagy fizikus nem egészen úgy látja a világot, mint egy hitetlen, és persze az egyházat sem. És innentől kezdve jobb többet nem mondani, minthogy állam és egyház a maga immanenciájában, egyrészt elkülönülten, másrészt szoros együttműködésben hivatott szolgálni a köz javát. Természetesen hathatnak egymásra is és profitálhatnak egymásból is, hiszen például a tipikusan krisztusi áldozatkészség új dimenziót nyit az igazságosságnak, az állam pedig köteles a maga ellenőrző és oltalmazó szerepét az egyházi intézmények fölött is gyakorolni. Például egy ország számviteli törvénye vonatkozik az egyházra is, és ha egy templom ég, akkor egy tűzoltó nem ignorálhatja azt, az állam és az egyház szétválasztására hivatkozva. És ha ez jól működik, akkor nem az egymás profitja az érdekes, hanem hogy mindenből hatalmasat profitál az a társadalom, amely tagjaival mind az egyházat, mind pedig az államot alkotja. Szóval marad az okos partnerség. Ennek megfelelően a civil és egyházi szerveződéseket együtt szokás társadalmi partnereknek nevezni. A két fél egymás kooperációs felei, kiegészítik tevékenységüket, közösen lépnek fel indokolt helyzetekben. Egyáltalán nem törvényszerű, hogy harcban álljanak egymással, vagy érdektelenek, közömbösek legyenek egymás iránt, nem is beszélve az érdekellentétek kiélézéséről. A partnerség indoka és áldása a komplementaritás, amely által egy minőségi ugrás következik be, ahhoz képest, hogy az állami vagy nem állami, kormányzati vagy nem kormányzati szervezet külön-külön működne.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy az egyház, hasonlóan a civil szervezetekhez, sajátosan, de ugyanúgy közösségteremtő jelleggel bír. A keresztyén gyülekezet, mint a nagyobb közösségen belüli csoportosulás, olyan belső etikai és spirituális elvek alapján működik, amely messze túlmutat az önérdék érvényesítésén és a rövidtávú fogyasztói szemléleten. Az egyéni indíttatások a közösség érdekét akként szolgálják, hogy benne nem csorbul egyik fél ambíciója sem, hanem a krisztusi törvények alapján egységbe szerveződve érik el a közös, sokszor nagyon is magasztos, vagy legalábbis bátor célokat.

Úgy gondolom, hogy világi dolgozatban is legalább a tudomásulvétel elvárásnak szintjén kell megemlítenem az egyház egyrészt transzcendens, másrészt immanens megjelenését legalábbis a teológia nyelvén. A harcoló egyház – *ecclesia militans* – mi másért harcolna, mint a világ javáért. Az *ecclesia triumphans* pedig arra a győzelmes egyházra utal, ami ennek a transzcendens párja, amiről többet nem szólunk, hiszen nem teológiai munkában vagyok elkötelezett. Amiről e dolgozat szól, az pedig ennek az *ecclesia militans*nak az állami és civil harcostársakkal együttes küzdelme, például a menekültek befogadása, felemelése, megmentése érdekében. A keresztyén indíttatású, vagy ethoszú civil szervezetek pedig ennek a küzdő egyháznak azok a derivátumai, amelyek jogilag és praktikusán még közelebb állnak egyrészt a harcostársakhoz, és ami ennél még fontosabb, a kedvezményezetteikhez, például a menekültek mindennapos szenvedéseikhez, feladataikhoz. Míg a nem kormányzati szervezeteknek törvényi szabályok alapján rajzolódik ki a formája és a funkciója, benne pedig egzakt módon megvan mindenkinek a maga helye, addig az egyház látható organikus felépítése mellett megjelenik a láthatatlan transzcendens érték, amely a hívő számára véresen komoly, a nem hívő számára pedig, jó esetben, tiszteletreméltó többlet. Pál apostol Krisztus-test analógiája rajzolódik ki az egyházban, és ezáltal az egyház-civil szektorban és kettejük kapcsolatában is. Az összetartozó egység kiábrázolása, mint a test részeinek egységes működése jelenik meg, amelyben leginkább a kevésbé értékes tagok fontos funkciója válik hangsúlyossá. Az élő organizmusban egyik tag sem mondhatja a másiknak, hogy „nincs rád szükség”, hiszen a legkisebbtől a legnagyobb részig benne mindennek megvan az elengedhetetlenül szükséges és elhanyagolhatatlan sajátos feladata.¹¹⁶ Szóval a partnerség egyházi civilek és világi civilek között, sőt ezek és az állami intézményi partnerek között szervesen, és komplementáris módon annál jobban tud

¹¹⁶ „Mert ahogyan a test egy, bár sok tagja van, de a test valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis egy test, ugyanúgy a Krisztus is... Ha ezt mondaná a láb: „Mivel nem vagyok kéz, nem vagyok a test része”, vajon azért nem a test része-e? És ha ezt mondaná a fül: „Mivel nem vagyok szem, nem vagyok a test része”, vajon azért nem a test része-e?... Márpedig Isten rendezte el a tagokat a testben, egyenként mindegyiket, ahogyan akarta... ...a test gyengébbnek látszó tagjai nagyon is szükségesek, és amelyeket a test kevésbé nemes tagjainak tartunk, azokat nagyobb tisztességgel vesszük körül, és amelyek ékesség nélküliek, azok nagyobb megbecsülésben részesülnek: a becseseknek azonban nincs erre szükségük.” 1Kor12, 12-27.

érvényesülni, minél nagyobb benne az alázat. Talán mondhatjuk, hogy ennek az elemnek is a forrása sokszor egyházi/hívó oldalról erősíti a közösséget, illetve a közösségek együttműködését.

Különleges az egyházak működése a civil szervezetek vonatkozásában abból a szempontból is, hogy önmagukban megvan a maguk regionális, országos és globális szervezeti hálózatuk, network-jük, amely részben katalizátori, részben hatékonysági szerepet tölt be. Az egyház földi szervezetének militáns/küzdő jellege, vitathatatlanul, olykor vagdalkozást jelentett. Persze lehet erre koncentrálni, sőt ez ellen föllépni, mint arra sok-sok globális és hazai példa van, múltban és jelenben egyaránt. Mindazonáltal egyetértek azzal a kijelentéssel, miszerint „Egyedülállóan gazdag 2000 éves történelmi múltja során kezdettől fogva lát el karitatív, humanitárius feladatokat. Ez egyenesen következik Jézus tanításából, amely a felebaráti szeretetre hívja fel a figyelmet.”¹¹⁷ Tehát példátlanul mondható az a sokrétű tapasztalat és pozitív példatár – az összes, akár szégyenletes történelmi hadakozással együtt –, amely az egyházak részéről egyrészt tiszteletet parancsol, másrészt nagy segítséget nyújt minden segítő szándék számára, ideértve a menekültügyet. Ennek említésével is, azt a hipotézist erősítem, hogy a menekültügy sikeres kezelésének jelentős záloga egyrészt a keresztyén indíttatás, másrészt a keresztyén tapasztalat.

Mindez úgy is működik, hogy ez a keresztyén humanitárius hagyomány civil szervezeti keretek között tölti be szerepét, persze megint hangsúlyozva a partneri kapcsolatok végeláthatatlanul sokszínű formáját: egyház egyházzal, egyház civillel, civil civillel, egyházi civil civillel etc. Jelen kutatásban a következő, – bevett/bejegyzett – egyházak, vagy/és az általuk alapított nem kormányzati szervezetek kerülnek részletes bemutatásra:

1. Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány – 2006-ban alapította a Magyarországi Református Egyház, ami nemzeti egyház, de széles nemzetközi kapcsolattal. Az Alapítvány 2015-től látja el az egyház menekültmisszióját. A menekültmissziós szolgálati tevékenységének alapja a Misszió Törvény¹¹⁸ és a Zs-195/2008. sz. Zsinati Határozatában kihirdetett „Az MRE menekültek között végzett missziójáról” elnevezésű stratégiai dokumentum. Az egyház menekültmissziós szolgálatának alapvetően két iránya határozható meg. Egyrészt a teljes Evangélium hirdetése, ezzel együtt a bevándorlók – jövevények – folyamatos lelki segítése,

¹¹⁷ FISCHL, Vilmos: *A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának szerepe az üldözött keresztények megsegítésében*, In. Budapest-jelentés a keresztényüldözésről, Szerkesztette Kaló József, Petruska Ferenc, Ujházi Lóránd, Háttér Kiadó, 2019. p. 264.

¹¹⁸ 1995. évi II. törvény a Magyarországi Református Egyház Missziójáról

gondozása, másrészt a fizikai körülményeik javítása, életfeltételeik könnyítése, szükség esetén társadalmi integrációjuk elősegítése. Jelmondata: „...jövevény voltam, és befogadtatok engem...¹¹⁹”

2. Karitást Támogató Alapítvány, mint a Katolikus Karitás - a Katolikus Egyház hivatalos segélyszervezetéhez kapcsolódó civil szervezet. A Katolikus Karitás egyszerre intézményrendszer és a katolikus egyházon belül működő közösség, közel 800 plébániai karitás csoporttal. Tagja a Nemzetközi Katolikus Karitásnak, amely 165 országban jelen levő világszintű szervezet.¹²⁰ Jelmondata: „Az emberi szolidaritás útja a szolgálat útja; és az igazi szolgálat önzetlen szeretetet jelent.”¹²¹
3. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület – 1989-ben Budapesten alakult a 31 alapító tag részvételével a 900 éves múltra visszatekintő Szuverén Máltai Lovagrend¹²² szervezete. Jelmondata: „A hit védelme és a szegények szolgálata”¹²³.
4. Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány – 1996-ban került bejegyzésre, alapítója a Magyarországi Baptista Egyház. Az Alapítvány 18 országban nyújt rendszeres segélyt, ételmet, humanitárius és lelki segítséget, és hajt végre fejlesztési programokat szükség esetén szenvedő és szociálisan perifériára szorult emberek számára. Jelmondata: „Hittel és szakértelemmel”.

¹¹⁹ Máté 25,35

¹²⁰ ZAGYVA, Richárd: *A Katolikus Karitás lehetőségei és szerepvállalása 2018-ban a keresztyén közösségek támogatásának előmozdítása érdekében*, In. Budapest-jelentés a keresztyényüldözésről, 2018. Szerkesztette Kaló József, Ujházi Lóránd, Dialóg Campus Kiadó, Budapest p. 223.

¹²¹ II. János Pál pápának a Katolikus Karitás tagjai előtt mondott szavai. Forrás: <https://karitativtanacs.kormany.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

¹²² 1113-ban II. Paszkál pápa bullát bocsát ki a Keresztelő Szent Jánosról elnevezett jeruzsálemi betegápoló ispotályt fenntartó szervezet önálló rendként való működésére Jeruzsálemben. A lovagrend Magyarországon a 12. században, II. Géza uralkodása idején telepedett meg. A Szuverén Máltai Lovagok Szövetsége 1925-ben állított fel követséget Budapesten, 1928-ban megalakult a Magyarországi Máltai Lovagok Szövetsége. 1945 után tevékenységük ellehetetlenült, az emigrációba kényszerült rendtagok 1996. január 27-én nyitották meg székhelyüket Budán.

¹²³ "Tuitio fidei et obsequium pauperum",

5. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet¹²⁴ – 1991-ben¹²⁵ a hazai történelmi protestáns és ortodox egyházak alapították – részben közvetlenül, részben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának¹²⁶ közbejöttével – hogy az „egyházak kinyújtott karjaként” professzionális segítséget adjon a rászorulóknak Magyarországon, a Kárpát-medencében és a világ számos országában. Mottója: „Étel. Otthon. Esély.”
6. Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat¹²⁷ – 2010. december 6-án alakult, hogy a Hajdúdorogi Egyházmegye szociális és karitatív életének és működésének jobb, hatékonyabb és átgondoltabb ellátását biztosítsa működésével. Mottója: „Segíték rajtad”.

A felsorolt történelmi egyházak segélyszervezetei tagsággal bírnak a Kormány által felállított Karitatív Tanácsban, amelyről a dolgozat későbbi fejezetében részletesen írok.

További, a kormányzati együttműködésen kívüli jelentős segélyszervezetek:

7. Magyar Evangéliumi Szövetség¹²⁸ – több mint 150 éves szövetség, amelyben a Krisztus-hívő személyek, gyülekezetek és szervezetek fognak össze a misszióért. Nem helyettesíti a felekezeteket, nem verseng más keresztény intézetekkel, missziókkal, sokkal inkább Isten népének egységén fáradozik. Tagja az Európai Evangéliumi Aliansz-nak. Tagjai¹²⁹ lehetnek egyének és csatlakozhatnak gyülekezetek, missziós

¹²⁴ Egyesületi formában működő civil szervezet. Forrás: <https://segelyszervezet.hu/rolunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

¹²⁵ Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat névvel indult.

¹²⁶ 1943-ban alakult szövetségi civil szervezeti formában működik és jelenleg 11 tagegyház és további 20 egyház és egyházakhoz kötődő szervezet testvéri együttműködése adja a közös munkát. Tagegyházai a Magyarországi Református Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Baptista Egyház, Magyarországi Pünkösdi Egyház, Magyarországi Metodista Egyház, Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus – Magyarországi Ortodox Exarchátus, Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház, Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye, Orosz Ortodox Egyházmegye Magyar Egyházmegyéje – Moszkvai Patriarchátus, Szent Margit Anglikán/Episzkopális Egyházmegye. A Magyar Katolikus Egyház megfigyelő együttműködő tagja a szervezetnek. A MEÖT együttműködési fórumot kínál a magyarországi egyházaknak és egyházi szervezeteknek a Jézus Krisztusról szóló közös bizonyágtétel érdekében.

¹²⁷ Forrás: <http://szentlukacszeretetszolgalat.hu/oldal/11/kuldetesunk> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

¹²⁸ Forrás: <http://www.aliansz.hu/aliansz> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

¹²⁹ Tagjai a Biblia Szól Egyház, Evangéliumi Barátság Egyház, Golgota Keresztyén Gyülekezet, Magyar Evangéliumi Egyház, Magyarországi Baptista Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Metodista Egyház, Magyarországi Pünkösdi Egyház, Názáreti Egyház, Olajfák Gyülekezet, Teljes Evangéliumi Keresztyén Közösség Mahanaim Gyülekezet Egyesülete, Új Jeruzsálem Közösség és az Üdvhadsereg Szabadegyház Magyarországon.

szervezetek is. Ez a szervezet, bár elsősorban az Evangélium terjesztése érdekében tölti be funkcióját, de ezt számos karitatív akcióval teszi teljessé, különösen Ukrajnában.

8. Oltalom Karitatív Egyesület – 1989-ben alakult, a Magyar Evangéliumi Testvérközösség szervezete. 25 férőhelyen fogadja a menekülteket a budapesti szállásán. Alapelve: „A legnagyobb nehézségek ellenére sem mondhatunk le senkiről!”¹³⁰
9. CEDEK EMIH Izraelita Szeretetszolgálat Alapítvány – 2015-ben alakult, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Statusquo Ante) szeretetszolgálata. Szálláshely biztosításával és élelemiszerradománnyal segíti az ukrainai menekülteket. Az emberi kötelességeik összefoglalója: „Cselekedj igazságosan és szeresd a könyörületet.” (Michá 6,8.)¹³¹

2.3 Összefoglalás

A migrációs komplex, emberiséggel egyidős társadalmi jelenség. A definíciók meghatározása, a menekült, menedékkérő fogalmak tisztázása, illetve egyes szituációk során történő terminológiai változásuk segítségül szolgálnak a természetes jelenség kezeléséhez. Az alapfogalom a migráció, amelynek alanya a migráns. A dolgozat ezen belül elkülönít országon belülit és nemzetközit. A külső-belső migráció rövid vizsgálatára tér ki, a kiváltó ok szerinti megosztásra, kényszer-önkéntes megkülönböztetésre. Majd a mozgást motiváló tényezőket summázom. Napjainkban különösen nagy jelentőséggel bír, hogy az útnak indulás egy személyhez kötődik, vagy csoportosan valósul meg. A legális-illegális migráns összevetése komoly konzekvenciákkal bír. Átalában az államhatár átlépése, továbbá a tartózkodás szabályainak megtartása, illetve megszegése okán megkülönböztetünk reguláris-irreguláris migránst.

Jelen dolgozat elsősorban a menekült – refugess – kategóriába tartozókkal foglalkozik. A menekült a nemzetközi kényszer migráció eredménye és ennek a megállapításnak a mentén Ritecz György, valamint Sallai János új fogalommeghatározását erősen támogatja, miszerint menekült az, aki természeti és társadalmi változások hatására otthona/tartós tartózkodás helye

¹³⁰ Forrás: <https://oltalom.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)

¹³¹ Forrás: <https://cedek.hu/fedezz-fel-minket/> (Utoljára felkeresve: 2023 július 28.)

elhagyására kényszerül és az új körülmények között önellátásra nem képes, vagy oltalomra/védelemre szorul. Itt is hangsúlyozni szükséges, hogy a bevándorlással kapcsolatos rossz kommunikáció micsoda zavart tud okozni és milyen súlyos, káros hatásokat hordoz a társadalom széles körében.

A kutatás során azokra a menekültügy területén működő, nem kormányzati szervezetekre figyeltem, amelyek funkcionálisan menekültekről való gondoskodással foglalkoznak. Ennek megfelelően a nem kormányzati szervezetek menekültügyi tevékenységét az ENSZ ajánlásai és publikációi mentén osztályoztam és kategóriákba soroltam. A nem kormányzati szervezetek szolgálatukat, meglátásom szerint Max Weber által felállított felelősség- és érületetikára figyelemmel kell végezniük. A cselekmény következményének és az erkölcsi alapnak egymással összhangban kell lennie. A feladatvállalás összegzéseként tulajdonképpen elmondható, hogy valamennyi, nem kormányzati szervezet a pusztá jelenlétével már advocál, felhívja a figyelmet az általa képviselvek jelentőségére.

Az empirikus gyűjtés során kapcsolatba kerültem a nem kormányzati szervezetekkel, azok szakmai kiadványai nagy segítséget jelentettek. A témához kapcsolódó korábbi kutatás (lásd Kovács András 2012-ben) kellő alapot biztosított a közösségek szűréséhez. A személyes kapcsolatfelvétel, az interjúk elkészítése, valamint az intézménylátogatás eredménye a felállított 107, nem kormányzati szervezetet tartalmazó adatbázis. Legnagyobb része szociális céllal alakult, második helyen a jogvédelem szerepel, azt követően pedig az oktatás/kutatás. A manuális információszerzésben a Törvényszék keresőfelülete nyújtott segítséget, illetve a migráns szervezetek Magyarországon adatbázisa.

Második kitételként azt vizsgáltam, hogy strukturális-működési szempontból megfelelnek-e Salamon és Anheier (1992) öt kulcsfontosságú jellemzőjének.

1. Azaz formális szervezet, tehát szervezeti formáját/működési rendszerét tekintve intézményesült. Kizárólag törvényszéki bejegyzéssel rendelkező nem kormányzati szervezeteket kerestem. Így azonosítottam 42 egyesületet, illetve 58 alapítványt, továbbá köztestületet, közhasznú társaságot és szövetséget a menekültügy terén. A legjelentősebb különbség az alapítvány és az egyesület között, hogy míg az első a vagyona fókuszál, addig a második esetében viszont a személyek összefogásán van a hangsúly. A számok alapján kijelenthető, hogy a menekültügy terén az alapítványi forma a kedveltebb hazánkban. A nemzetiségi szervezetekre és a polgárőrszervezetekre külön figyelemmel voltam. A semi-civil szervezetek sorába a közalapítványt, a köztestületet, a közhasznú társaságot és a nonprofit gazdasági társaságokat soroltam és jellemeztem.

2. Működése non-profit. Tevékenysége során közfeladatot lát el, megfelelő társadalmi támogatottság, illetve anyagi erőforrás szerint közhasznú jogállással bír a szervezet, amely egyrészt anyagi kedvezményeket, másrészt pedig megítélésük tekintetében presztízst jelent. A gyűjtés alapján 57 nem kormányzati szervezet rendelkezik közhasznú jogállással.

3. Önálló belső vezetési és igazgatási apparátussal rendelkezik. Függetlenségének alapvető biztosítása a szervezeti elkülönülés és megkülönböztetés minden más, egyéb intézménytől, kormányzati szervtől.

4. Önkéntes, ami a legfontosabb alapja a civil szektornak. A volunterek megjelenésével meglátásom szerint az érületetika is nőtt, elérhető, megszólítható és érzékenyíthető a szociális problémák iránt a magyar társadalom.

5. Társadalmi szervezet. Ezen kritérium legfontosabb pontjában az egyházi működés hazai szabályozására tértem ki, hangsúlyozva az állam és az egyház elválasztását, annak elméleteit és indokait. Az egyházak által alapított és/vagy hozzájuk köthető civil közösségek a Magyar Református Szeretetszolgálat, a Karitást Támogató Alapítvány, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Baptista Szeretetszolgálat, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és a Görögkatolikus Szeretetszolgálat mint a Karitatív Tanács tagjai. További segélyszervezetek a Magyar Evangéliumi Szövetség, az Oltalom Karitatív Egyesület és a CEDEK EMIH Izraelita Szeretetszolgálat Alapítvány.

Meglátásom szerint a fenti öt kritériumnak való megfelelés már egyfelől egy szűrőt jelent abban, hogy mely közösségek azok a menekültügy területén, amelyeket az őszinte segítség vezérli és jogosultak/kötelesek fellépni, és melyek azok, amelyeket csupán a politika, vagy a haszonszerzés motivál és a rászorulót saját érdekeik eszközének tekinti.

Sokat elárul a nem kormányzati szervezetekről a status confessionis, a hitbéli döntést igénylő állapotnak az értékelése. A 2016. október 2. napjára a migráció témájában kitűzött szavazás vonatkozásában több nem kormányzati szervezet úgy érezte, hogy véleményének nyilvánosságot kell adnia. Ebben a közegben szólalt meg többek között a Magyarországi Református Egyház és az Erdélyi Református Egyház is. Így tett 22 civil szervezet, amikor közösen adták ki nyilatkozatukat. Ezzel is hirdették feladathordozásukat, szerepüket, azaz advocatiojukat.

3. A nem kormányzati szervek és a kormányzat együttműködése a menekültügy területén Magyarországon 1990 - 2015 között

A harmadik elemzési szempont a nonprofit szervek kormányzati szervekkel történő együttműködésére vonatkozik, ugyanis a nonprofit szektor működését és maguknak a nonprofit szervezeteknek a mozgásterét és funkcióját meghatározza a kormányzati működés. Egyrésztől amiatt, mert nonprofit szervezetek tipikusan azokban az ágazatokban működnek, ahol az állami intézmények szerepe meghatározó a közfeladatok ellátásában, akár mert az állami szabályozók, előírások vonatkoznak a szolgáltatás, ellátás nyújtásának feltételeire, minőségi sztenderdjeire, amelyet a civil szervezeteknek is meg kell tartaniuk (pl. köznevelés vagy szociális ellátás területén), vagy maga az állam szervezi ki a feladatot a civil szervezet számára, így a szolgáltatásért továbbra is az állam felelős. Ahogy Clark is fogalmazott, a civil szervezeteknek csak három lehetőségük van: „Ellenezhetik az államot, kiegészíthetik vagy megreformálhatják azt – de nem hagyhatják figyelmen kívül.”¹³²

A non-profit szektor és kormányzati együttműködést vizsgáló elméletek többféle típusú kapcsolatot írnak le, ami az állami, közigazgatási és a nonprofit szervezetek együttműködése jellemezheti.

Az első lehetőség, amikor a nonprofit szervezetek önállóan léteznek és sok esetben a kormányzattal együttműködnek. Ez a kapcsolat egy olyan társadalomban és állami berendezkedésben fordul elő, ahol az állam nem vállal teljes kötelezettséget a társadalmi problémák, kezelésére és az átfogó szociális jólét biztosítására. A kizárólagos felelősség helyett a kormányzat nagyobb mértékben támaszkodik a társadalom szereplőire, az egyének és különösen a nonprofit szektor felelősségvállalására. Ennek a megközelítésnek az alapvető tétele, hogy az állampolgárok különböző egyéni preferenciákkal rendelkeznek a közjavak iránt, illetve eltérnek abban is, hogy mennyit hajlandók fizetni értük. Ez a megközelítés lehetőséget ad a kormányzatnak arra, hogy költségmegtakarítást érjen el közszolgáltatások nyújtása terén a közvetlen szolgáltatásnyújtás visszaszorításával vagy megszüntetésével, és nagyobb mértékben támaszkodjon a nonprofit szektor erőforrásaira. Emellett lehetővé teszi a kormány számára, hogy az közigazgatási apparátusának bővítése nélkül mozdítsa elő az általános jólétet.¹³³

¹³² CLARK, J.: *Democratizing Development: The Role of Volunteer Organizations*. London: Earthscan, 1991. p. 75.

¹³³ SALALMON, L. M. and W. SOKOLOWSKI 2014. “*The Third Sector in Europe: Towards a Consensus Conceptualization*.” TSI Working Paper Series No. 2. Seventh Framework Program (grant agreement 613034), European Union. Brussels: Third Sector Impact.

A második alternatív kapcsolat az úgynevezett komplementer, vagy kiegészítő kapcsolat, ahol a civil szervezeteket a kormány partnereinek tekinti, és azok segítik a, nagyrészt a kormány által finanszírozott közjavak nyújtását¹³⁴ Ebben az esetben a kormányzati együttműködés a non-profit szervezetekkel munkamegosztást jelent a kollektív javak biztosítása terén, összehangolva az egyes szektorok relatív erősségeit és gyengeségeit¹³⁵ Ez a fajta kapcsolat ugyan nem feltétlenül eredményezi az állami kiadások csökkenését – általában az állami kiadások növekedésével segíti a nonprofit szervezetek növekvő aktivitásának finanszírozását –, de az együttműködés hatékonyabb és hatékonyabb szolgáltatást tesz lehetővé különböző érintettek és érdekek bevonásával. Ez a típusú együttműködés lehetőséget teremt a civil szektor szélesebb körű bevonására a szakpolitikaalkotás és szolgáltatásnyújtás folyamatába. Amikor a különböző érintettek, a társadalom tagjai lehetőséget kapnak arra, hogy bekapcsolódjanak a közösségek problémáinak megoldásába, hajlamosak kapacitásaikat befektetni, a helyi tudást bevinni a szakpolitikaalkotás folyamatába és a szolgáltatástervezésbe. Az ilyen típusú koprodukciónál általában jobb eredményekhez és nagyobb hatékonysághoz vezet, mert nagyobb az esély olyan szolgáltatások létrehozására, amelyek jobban megfelelnek azon felhasználók igényeinek, akik részt vettek a döntéshozatali folyamatban. A komplementer kapcsolat esetén tehát a non-profit szervezet nagyobb bevonása a „kevesebből többet” elv alapján működik¹³⁶

A non-profit–kormányzati kapcsolat harmadik lehetséges formája inkább versenyzés, mint kooperatív. A verseny gyakorlatilag minden szolgáltatási területen létezik, függetlenül attól, hogy profitorientált-e vagy sem. Verseny a civil és az állami szolgáltatók között akkor jön létre, ha ugyanazt vagy hasonló szolgáltatást ugyanannak a célcsoportnak nyújt az állam és a civil szektor (pl. oktatás). Versengés esetén jelentősen csökken a két oldal együttműködési hajlandósága, ha egyazon városban, régióban kiélezett küzdelem folyik a csökkenő állami forrásokért és a potenciális ügyfelekért. Ennek következtében a koordináció hiánya jelentős átfedéseket hozhat létre a közszolgáltató és a civil szervezetek között. A non-profit szervezetek azonban nemcsak más állami szervezetekkel versengenek, hanem egymással is a nyilvános elismerésért és figyelemért, a szűkös forrásokért és támogatásokért az államtól vagy adományozóktól¹³⁷. A civil szektorban a verseny az elmúlt két évtizedben drámaian kiéleződött

¹³⁴ YOUNG, D. R. 2000. “*Alternative Models of Government-Non-profit Sector Relations: Theoretical and International Perspectives.*” *Non-Profit and Voluntary Sector Quarterly* 29(1), p. 149–172.

¹³⁵ BRINKERHOFF, J. M. 2002. “*Government-Non-Profit Partnership: A Defining Framework.*” *Public Administration and Development* 22(1), p. 19–30.

¹³⁶ THOMAS, J. C. 2013. “*Citizen, Customer, Partner: Rethinking the Place of the Public in Public Management.*” *Public Admin Revue* 73, p. 786–796.

¹³⁷ Ez a versenyzés látványosan megjelent a 2015-ös hazai migrációs nyomás során.

a civil szervezetek számának növekedése, a csökkenő társadalmi és szűkös állami források, valamint a profitorientált cégek piacra lépése következtében. (pl. nyugdíjasotthon vagy idősgondozás terén)¹³⁸

A kormányzati-non-profit kapcsolat negyedik lehetséges megközelítése a konfrontatív kapcsolat, amikor a kormányzati szervek és a civil szervezetek egymás céljait és stratégiáit ellentétesnek tartják a sajátjukkal, a másik fél veszélyezteteti alapvető céljaik elérését. A kormányzatok rendelkeznek autokratikus eszközökkel és kényszerítő erővel, amellyel képesek a civil szervezetek mozgásterét korlátozni, működésüket ellehetetleníteni, sőt elnyomni.¹³⁹ Ugyanakkor konfrontatív kapcsolatoknál sok esetben éppen a civil szervezetek kritizálják az egyes szakpolitikákat, vagy éppen az adott kormányzati politikákkal szembeni reakcióként jelennek meg¹⁴⁰

3. sz. táblázat: A kormányzat és a nem kormányzati szervezetek kapcsolati hálója

		Célok	
		Hasonló	Eltérő
Megvalósítási stratégia	Hasonló	<i>Kooperáció</i>	<i>Kompetitív/ Versengő</i>
	Eltérő	<i>Komplementer</i>	<i>Konfrontatív</i>

Magyarországon a nonprofit és egyházi szféra a rendszerváltást követően, különösen a különálló menekültügyi állami szervezetrendszer kiépülését megelőzően, jelentős szerepet játszott a külföldről érkező menekültekről való gondoskodásban.

¹³⁸ SALAMON, SOKOLOWSKI 2014 im.

¹³⁹ FISCHER, J. *Non-Governments: NGOs and the Political Development of the Third World*. West Hartford, Conn.: Kumarian Press, 1998.

¹⁴⁰ YOUNG, D. R. "Complementary, Supplementary, or Adversarial? A Theoretical and Historical Examination of Nonprofit-Government Relations in the United States." In E. T. Boris and C. E. Steuerle (eds.), *Nonprofits and Government: Collaboration and Conflict*. Washington, D.C.: Urban Institute Press, 1999.

3.1 Rendszerváltás utáni időszak

Magyarország 1989. március 1-jén a szocialista országok közül elsőként csatlakozott az 1951-es genfi egyezményhez az Európán kívüli területek menekültjeit kizáró földrajzi korlátozás fenntartásával, viszont a kezdeti időszakban az állami szektorban szűkös szervezeti kapacitással és csekély tapasztalattal, valamint tudással rendelkeztek a menekültügy, továbbá a menekültekről való gondoskodás területén. A rendszerváltást követő években elsősorban a határmenti országokból érkező menekültek, különösen határontúli magyarok segítése volt a meghatározó feladat (pl. erdélyi menekültcsoportok), majd a kilencvenes években a délszláv háború következtében súlyos menekültválság alakult ki a térségben. Bernát Anikó meglátása szerint „a civil segítségnyújtás a menekültügyben az időben első menekülthullám, az erdélyi menekültek kapcsán kezdett kialakulni, de a segítségnyújtást ekkor még az államhoz vagy hivatalos szervezetekhez köthető intézmények dominálták (tanács, szakszervezetek, egészségügyi intézmények, követségek). Ekkor azonban már születőben voltak azok az egyházi és egyéb civil szervezetek, amelyek hamar reagálva, már ebben az első hullámban is jelentős mértékben részt vettek a segélymunkában”¹⁴¹.

A civil szervek közül kiemelkedett az erdélyi menekültek többségével is kapcsolatban álló Magyar Vöröskereszt¹⁴², amely „demokratikus tömegszervezetként” a szocializmus időszakában is az állami szervekkel együttműködve¹⁴³ kiegészítette a menekültek egészségügyi és szociális ellátását az állami szolgáltatások mellett. Ez a szervezet ráadásul a nemzetközi beágyazottságának, illetve az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával meglévő kapcsolatainak köszönhetően már rendelkezett tapasztalattal és tudással a menekülteknek nyújtandó ellátások területén. 1988-ban a menekültekkel foglalkozó Tárcaközi Bizottság a Magyar Vöröskeresztet kérte fel egy széleskörű társadalmi akció megszervezésére, amely alapvetően adományok

¹⁴¹ BERNÁT, Anikó: *Alulról jövő szolidaritási mozgalom egy bezárkózó társadalomban: menekültsegítő önkéntes szervezetek működése a 2015. évi menekültválság idején* Doktori (PhD) értekezés Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola, Szociológia Doktori Program témavezető: Tóth István György, PhD Budapesti Corvinus Egyetem, egyetemi magántanár, a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet vezérigazgatója 2022. p. 50

¹⁴² 1881-ben jött létre. Megalakulását a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága 1882. évben ismerte el. 1921-től tagja a Vöröskereszt és Vörösfélföld Társaságok Nemzetközi Szövetségének. Tevékenységét a „Háború áldozatainak védelmét szolgáló” négy Genfi Egyezmény, valamint ezek kiegészítő jegyzőkönyvei alapján végzi. A Magyar Vöröskereszt menekültügyi feladatait a Magyar Vöröskeresztről szóló 1993. évi XL. törvény 2§ (1) bekezdése határozza meg. Forrás: <https://voroskereszt.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

¹⁴³ Állami megbízásra kulcsszerepet játszott. KASZÁS, Veronika: *ERDÉLYI MENEKÜLTEK 1988–1989-BEN ÉS A MAGYARORSZÁGI KÖZVÉLEMÉNY* ArchivNet 16. évfolyam, (2016) 4. szám Forrás: https://archivnet.hu/menekultkerdes_migracio_magyarorszagon_a_20_szazadban/4_erdelyi_menekultek_19881_989ben_es_a_magyarorszagi_kozvelemeny.html (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)

gyűjtésére és szétosztására irányult¹⁴⁴. A Vöröskereszt és kisebb szervezetek által a magyar lakosságot megszólítva, sikerült olyan külföldi és emigrációban kényszerült közösségeket bekapcsolni, akik az állam számára quasi elérhetetlenek voltak. Az államnak ugyan szüksége volt a civil szervezetek segítő fellépésre, azonban tevékenységüknek igyekezett határt szabni, illetve azokat kézben tartani. Az állam és a grassroots kezdeményezések hasonló megjelenését 2015-ben tapasztaljuk.¹⁴⁵

Ennél a pontnál ismételtelen megjelenik az érületetika, ami a cselekedet erkölcsi értékét a morális alapelveken és a szándékon méri le. Jelen esetben ismételtelen az érületek, az érülemek kaptak kiemelkedő szerepet a közösségi megmozdulásoknál, amikor az összefogás mögött erősen érezhető volt, hogy a határon túli magyarok megsegítésénél előfordult a segítők között a személyes érintettség – lásd rokoni, családi, baráti stb. kapcsolatok – okán. Ugyanez érezhető és tapasztalható az orosz-ukrán háború vonatkozásában is.

A keletnémet menekültek esetében a Máltai Szeretetszolgálat aktivitása volt jellemző. „Az országban feltorlódott keletnémet állampolgárok ellátásáról és elszállásolásáról valakinek gondoskodnia kellett, a magyar állam ezt nem tehetette meg, talán a képessége is hiányzott, hiszen akkor nehezen lett volna elképzelhető, hogy az állam önkéntes segítséget igénybe tudott volna venni, de a civil szervezetek ezt megtehették. Politikai okok miatt még azt sem lehetett megtenni, hogy menekültekről beszéljen Magyarország, mert az akkori törvényi környezetnek megfelelően a keletnémet menekültek törvényszegés végrehajtói voltak és nem menekültek.”¹⁴⁶ A Szeretetszolgálat zugligeti táborában gondoskodott a keletnémeti menekültekről, a kormány biztatása és fizikai biztonságuk biztosítása mellett. Az NDK-s menekültek megsegítésénél már megjelentek az Ökumenikus Segélyszervezet képviselői is.

A kilencvenes évek elején kialakult a menekültügy állami szervezetrendszere a központi hivattal és befogadó állomásokkal, így az állam a kezdeti időszak és fokozott migrációs nyomás után fokozatosan átvette a menekültekről való gondoskodás feladatait és anyagi terheit, valamint kialakította a jogi kereteket is. A délszláv háború menekültjei jellemzően intézményes, menekülttábori elhelyezésben részesültek, kisebb részük „...karitatív szervezetek által

¹⁴⁴KLENNER Zoltán: *A modern menekültügyi rendszer létrehozása és fejlődése a rendszerváltoztatás időszakában Magyarországon*. Magyar Rendészet 2017/3. p. 47-60.

¹⁴⁵KLENNER, Zoltán: *Menekültügyi ismeretek*. 3. fejezet Forrás: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/13035/web_PDF_Menekultugyi_ismeretek.pdf?sequence=1 (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 7.)

¹⁴⁶TAMPU, Stelian elnöki referens, ügyvezető, doktorandusz Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola, *Az 1989-es NDK menekültek humanitárius helyzete (krízise) The humanitarian situation (crisis) of the 1989 GDR refugees*, Forrás: <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/8774/7154> (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)

fenntartott táborokban kapott helyet”¹⁴⁷. A nemzetközi menekültügy vonatkozásában fontos hazai állomás az Egyesület Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztosságának¹⁴⁸ budapesti 1989-es irodanyitása, illetve a Nemzetközi Migrációs Szervezet¹⁴⁹ tagjai közé történtő 1991-es felvételünk.

Ha a rendszerváltást követő időszakban vizsgáljuk az állam és a civil szervezetek kapcsolatát és annak mintázatait, akkor egyrészt beszélhetünk komplementer típusú együttműködésről. Ugyanis a civil szervek hiánypótló feladatot láttak el – különösen az állami menekültügyi intézményrendszer kiépüléséig – a közszolgáltatások nyújtása területén.

Ezzel párhuzamosan, viszont egyes szerzők akkori elemzéseiből kiderül,¹⁵⁰ hogy az állami szervek, különösen a fegyveres, rendvédelmi szervek és az elsősorban humanitárius indíttatású civil szervezetek kapcsolata nem mindig volt konfliktusmentes. Azaz jellemző a konfrontatív együttműködés is. Ez könnyen megérthető, ugyanis a két szektor eltérő érdekek védelmét tekinti elsődlegesnek: míg a határőrizet és rendvédelem feladata az ország határainak védelme, nemzetbiztonsági, rendvédelmi kockázatok kiszűrése, elhárítása és az illegális cselekmények megakadályozása, akár az állami erőszak monopóliumának eszközeivel, addig a civil szervezetek elsődlegesen az emberi jogok védelmét tartják szem előtt.

Emiatt olykor „a nemzetközi és hazai tapasztalatok alapján a különböző humanitárius és karitatív szervezetek a határőrség tevékenységét a menekültügyben általában „szükséges rossz”-nak tekintik”, az emberi jogok korlátozásának államhatalmi eszközökkel.

3.2 Az állam és a civil szervezetek szoros együttműködésének időszaka

„A rendszerváltás utáni két évtizedben a szomszédoknál konszolidálódó helyzet és talán nem kis részben a magyar határőrség fejlesztésének eredményeképpen az ezredforduló utáni évekre... a csökkenő trend egyértelmű volt.”¹⁵¹ Elhanyagolható volt a menedékkérelmet benyújtók száma. Az időszak két jelentős, jelen témát érintő eseménye a 2007-ben bekövetkezett teljes jogú Schengen-tagságunk, aminek értelmében az ország határainak felén

¹⁴⁷ *Jugoszláviai menekültek Magyarországon, Válogatás a Csorba Győző Könyvtár fotóarchívumából* Forrás: <http://kozso-dolgaink.hu/jugoszlaviai-menekultek-magyarorszagon> (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)

¹⁴⁸ Köztájékoztatási tevékenységének középpontjában az áll, hogy felhívja a magyar társadalom figyelmét a menekültek és menedékkérők nehéz helyzetére, azokra az okokra, amelyek otthonuk elhagyására készítik ezeket az embereket, valamint a menekültek beilleszkedéssel kapcsolatos szükségleteire.

¹⁴⁹ kormányközi szervezet

¹⁵⁰ Lásd GUBICZA, József: *A BM Határőrség feladatai a Magyar Köztársaságra háruló menekültügyi feladatok megvalósításában*, egyetemi értekezés 1992.

¹⁵¹ RITECZ, György, SALLAI, János: i.m. p. 63.

megszűnt a határforgalom ellenőrzése és így a regisztráció is. A másik pedig, hogy 2013. január 1. után az elfogott illegális migráns, meghallgatás után „de iure” nem, de „de facto” a „schengeni térségben” szabadon mozoghatott¹⁵². A 2012. december 31-ig fennálló szabályozás alapján, amennyiben külföldi illegálisan lépett be Magyarországra és idegenrendészeti őrizetbe került, a menekült státusz iránti kérelem benyújtását követően sem szabadult.¹⁵³ Ez a gyakorlat szűnt meg a 2013. január 1-től.¹⁵⁴ Ezt a félévig tartó quasi joghézagot¹⁵⁵ a szervezett bűnözők kihasználták, és különösen a koszovóiak között toboroztak európai meghívással. Kevesebb létszámban a pakisztániak is megjelennek, majd megszakad a hullám. 2014 végére azonban újra megerősödtek a szervezett bűnözői taktikák, valamint létrejött az Iszlám Állam, aminek a következményeként nagyszámban elindultak a sírek, irakiak, afgánok. „2014 végén, 2015 elején ismét kialakult egy (a korábbinál is jóval nagyobb) migrációs „boom”.¹⁵⁶

A rendszerváltozás utáni időszakra különösen a nem kormányzati szervezetek és az állam együttműködésének kialakulása volt a jellemző, amelynek egyes megállapodása születésekor egyedülálló volt a kontinensünkön.

A Magyar Helsinki Bizottság¹⁵⁷ 2002. szeptember 6-án a Határőrség Országos Parancsnokság Rendészeti Főigazgatójával írt alá megállapodást. A dokumentum tárgya a határőrség idegenrendészeti fogdáiban elhelyezett, őrizetben lévő külföldiekkel való kapcsolattartás. Az írás preambulumba rögzíti a felek törekvéseit a nyílt és demokratikus államélet fejlődésére, valamint az emberi jogok érvényesülésére, amelynek alapja a rendvédelmi szervek tevékenységének civil megfigyelése, illetve társadalmi kontrollja nélkülözhetetlen eleme mind a demokratizálási folyamatnak, mind pedig az európai integrációnak. Az együttműködés célja, hogy a Bizottság a fogva tartottakat megillető jogoknak az alkotmányos és európai normák szerinti érvényülése érdekében megfigyelje a határőrségi

¹⁵² A Strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága alapján az EU megtiltott a mindenkire kiterjesztett őrizetbe vételt.

¹⁵³ KLENNER, Zoltán: *A MENEKÜLTÜGYI ÍRIZET ÉS BEVEZETÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE* In.: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. kötet 2013. p. 296

¹⁵⁴ 9 A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény 48. § (4) szerint a menedéjog iránti kérelem benyújtását megelőzően elrendelt kiutasítás végrehajtását az idegenrendészeti hatóság a külön jogszabály alapján folytatott menedéjogi eljárás jogerős befejezéséig felfüggeszti, ha a harmadik országbeli állampolgár külön törvényben meghatározottak szerint jogosult Magyarország területén való tartózkodásra

¹⁵⁵ Bevezetésre került a menedékkérelmezők idegenrendészeti/menekültügyi őrizetbevétele migrációs, illetve menekültügyi tárgyú törvények 2013 júliusában történt módosításával.

¹⁵⁶ RITECZ, György, SALLAI, János: i. m. p. 71.

¹⁵⁷ 1989-ben alakult közhasznú egyesület, amely az emberi méltóságot védelmezi, fő tevékenysége a menekülők jogvédelmére is kiterjed. A Bizottság a menedékkérőknek ingyenes jogvédelmét biztosít, amibe a jogi képviselő is beletartozik. A Nemzetközi Helsinki Szövetség (International Helsinki Federation) magyar tagszervezete, a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsának (European Council on Refugees and Exiles) tagja. Forrás: <https://helsinki.hu/rolunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

fogdáknban fogva tartott külföldiek helyzetét, a jogaikra vonatkozó szabályok alkalmazását, és a megfigyelés eredményeiről tájékoztassa az illetékes szerveket, illetve a nyilvánosságot, továbbá, hogy a Bizottság ingyenes jogi segítséget, szükség esetén jogi képviselést biztosítson a számukra a velük kapcsolatos eljárásokban, és átvegyék az erre vonatkozó meghatalmazást. A megállapodás keretében kétféle látogatásra került sor, a megfigyelési célú látogatás, illetve rendszeres tájékoztatási célú látogatás.

A 2002-ben aláírt paktum folytatása a 2006. december 28-án aláírt háromoldalú megállapodás, ami a határmegfigyelési projekt végrehajtására a Helsinki Bizottság, a Határőrség Országos Parancsnoksága és az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosság Regionális Képviselete¹⁵⁸ (UNHCR) között jött létre. Az egyezményben a felek vállalják, hogy együttesen és külön-külön is monitorozzák a védelemre szorulóknak belépését Magyarország területére és hozzáférésüket a menekültügyi eljáráshoz.¹⁵⁹ Biztosítják továbbá, hogy védve legyenek a visszaküldés ellen. A monitorizálást tisztességesen, humánusan, a biztonság és az emberi méltóság tiszteletben tartásával folytatják, amint ezt a nemzetközi védelemre szoruló személyek kezeléséhez szükséges érzékenység diktálja. A határőrség kifejezetten vállalja, hogy a szerződő felekkel együttműködve minden intézkedést megtesz a nemzetközi védelem alapvető elveinek fenntartásához – különösen a családi egység megóvásához –, vállalja a partnerek kiadványainak elhelyezését, az általa eljárás alá vontak részére hozzáférhető helyen, továbbá ellenőrzés nélküli kapcsolattartást biztosít a szerződő felek és a védelemre szoruló személyek között. Az UNHCR Regionális Képviseletének szabad és teljes hozzáférése van a menedékkérőkhöz és a felelősségi körébe tartozó személyekhez, továbbá joga van vizsgálni, hogy a határőrség biztosítja-e a védelemre szoruló személyek belépését Magyarország területére, és ezen személyi kör hozzáférését a menekültügyi eljáráshoz azáltal, hogy nyomon követi a határőrség ezzel kapcsolatos tevékenységét. Monitorizálási bejárásokat végez a meghatározott helyeken, ahol védelemre szoruló személyek fordulhatnak meg, vizsgálja a nemzetközi eljárások és ajánlások végrehajtását és betartását. Az együttműködő felek vállalják, hogy közös oktatási tevékenységet valósítanak meg a megállapodás tárgyát képező tárgykörökben, így különösen a monitorizálásról, a menedékjog és a nemzetközi védelem azon elveiről, amelyek előmozdítják a védelemre szoruló személyek hozzáférését Magyarország területéhez és a menekültügyi eljáráshoz. Vállalják továbbá, hogy részt vesznek az UNHCR

¹⁵⁸ Magyarországi, Lengyelországi, Szlovákiai és Szlovéniai Regionális Képviselet

¹⁵⁹ Tekintettel arra, hogy elsősorban az állam tartozik felelősséggel annak biztosítására, hogy a védelemre szoruló személyek hozzáférhessenek a területhez és a menekültügyi eljáráshoz.

által szervezett regionális áttekintő megbeszéléseken, tapasztalatcsere céljából más partnerekkel és felekkel, elősegítve a monitorizálási projekt megvalósítását.

A határmegfigyelés első évéről 2008 decemberében a Helsinki Bizottság összegzést jelentetett meg „A menedékkérők hozzáférése az ország területéhez és a menedékjogi eljáráshoz a Magyar Köztársaságban. Jelentés a határmegfigyelő program első évéről”¹⁶⁰ címmel. A megfigyelő látogatások száma a Budapesti Határőr Igazgatóság – Ferihegyi Nemzetközi Repülőtéren 18; a szerb–magyar határszakaszon 15; ukrán–magyar határszakaszon kilenc alkalommal történt meg. „Összességében megállapítható, hogy a projekt 2007-es végrehajtása során a határőrök segítették a Bizottság megfigyelőinek a munkáját, együttműködtek velük valamennyi látogatás során. A Bizottság megbízott ügyvédei által jelzett problémákra a határőrök a megfigyelőkkel közösen kerestek megoldást, a határőrök együttműködési szándéka egyértelműen érzékelhető volt.”¹⁶¹

A határőrség 2008. január 1-jén a rendőrségbe történt integrációját követően, a rendőrség a korábban kialakult gyakorlat szerint, az abban foglaltaknak megfelelően folyamatosan teljesíti az egyezségben foglaltakat. A megállapodás értelmében az ENSZ Regionális Képviselő és a Magyar Helsinki Bizottság megfigyeli a rendőrség által elfogott személyekkel szemben folytatott idegenrendészeti eljárásokat. A szerződéses partnerek több alkalommal találkoztak, és létrehozott munkacsoportban értékelték a projekt tapasztalatait, amelyeket a Bizottság közbenső jelentésekben foglalt össze. A határőrség nagyon fontosnak tartotta a civil kontroll jelenlétét, mint a tevékenységét kívülről megfigyelő, értékelő mechanizmust. Tudatában volt a háromoldalú megállapodás hazai és nemzetközi jelentőségének, hiszen a létrejöttkor egyedülálló volt Európában. Ilyen részletes és határozott szabályozás korábban nem létezett nem kormányzati szervezet és kormányzati szerv között.¹⁶²

Az együttműködés kézzelfogható eredménye, hogy a Helsinki Bizottság 2012-ben kiadta jegyzetét a rendészeti oktatás számára Emberi jogi garanciák és a nemzetközi migráció címmel. A könyv VI. fejezetének a célja, hogy segítséget nyújtson abban, hogy az eltérő kulturális háttérű emberekkel foglalkozó hatósági személyek tisztában legyenek az interkulturális kommunikáció alapjaival és ismereteiket megfelelően alkalmazzák.¹⁶³ A szerző

¹⁶⁰Elérhető: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Border_Monitoring_Report_2007_HUN_FINAL.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)

¹⁶¹ *A menedékkérők hozzáférése az ország területéhez és a menedékjogi eljáráshoz a Magyar Köztársaságban Jelentés a határmegfigyelő program első évéről* i.m. p. 49.

¹⁶² BALÁZS, László: *A nemzetközi és nem kormányzati szervezetek és a Rendőrség idegenrendészeti szakterületének együttműködése* Forrás: <http://pecshor.hu/periodika/2009/balazs.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

¹⁶³ AMBRUS, Ágens, BAKONYI, Anikó, BALÁZS, László, GYULAI, Gábor, HAUTZINGER, Zoltán, HÁRDI, Lilla, IVÁN, Júlia, KROO, Adrienn, UDVARHELYI, Éva Tessa: *Emberi jogi garanciák és a nemzetközi*

szerint csak így biztosítható a párbeszéd, és ez által a rendőri munka hatékonysága, illetve a konfliktusok elkerülése. Az elméleti alapok lefektetés után a szerző gyakorlati javaslatokat elemez a határőrizeti és idegenrendészeti munka során: többek között a néhány egyszerű idegen nyelvű szó elsajátításának a fontosságát, vagy a név és személyi adatok jelentőségének országokénti különbözőségeit, illetve az öltözködésből és étkezési szokásokból eredő szokatlanságokra való figyelemfelhívást.

A rendőrség az Európai Visszatérési Alap finanszírozásával a Menedék Egyesület¹⁶⁴ partnerségével folyamatosan nyújtott támogató szolgáltatásokat az őrzött szálláshelyen elhelyezett külföldiek részére. A szociális munkások feladata volt az előállítottak részére a civil jelenlét beépítésével tájékoztatás nyújtása az eljárás menetéről, az előállított külföldiek lehetőségeiről, jogairól és kötelezettségeiről, ezzel segítve a külföldieket abban, hogy azonosuljanak eljárási helyzetükkel. A civil jelenlét hozzájárult a menekült nyugtatásához, a feszültség csökkentéséhez, ezáltal a rendkívüli események megelőzéséhez. Az előállítás során nyújtott tanácsadás lehetőséget adott az egyéni szükségletek beazonosítására a lehető legkorábbi időpontban, amely elősegítette a speciális helyzetekre való mielőbbi reagálást. Az előállítás során őrzést, kísérést, szállítást biztosító rendőri állomány számára nyújtott kommunikációs fejlesztés szintén segítette a korrekt, humánus és hatékony eljárást.¹⁶⁵

A Martin Luther King Egyesülettel¹⁶⁶ kötött megállapodás célja az Európán kívüli származásúak vonatkozásában a magyar rendőrség elleni bizalmatlanság elosztatására, jogaiknak érvényesítésére, zavartalan beilleszkedésükre irányult¹⁶⁷. Az Egyesület szemszögéből az együttműködés azzal az előnnyel járt, hogy ha egy színesbőrűt megtámadtak, az Egyesület méltányos és gyors hatósági intézkedés reményében közbenjárhatott az érdekében.

migráció, Jegyzet a rendészeti oktatás számára, 2012, Magyar Helsinki Bizottság Szerkesztette: Kőszeg Ferenc fortin&Bras Studio Kft. Nyomda: Prime Rate Kft, 2012. p. 75.

¹⁶⁴ Több mint két évtizede foglalkozik a Magyarországra bevándorló, illetve innen elvándorló hazai és külföldi állampolgárok társadalmi integrációjának elősegítésével szociális, oktatási és kulturális programjain keresztül. Munkájuk során kialakítottak egy olyan komplex szolgáltatási rendszert, amelynek segítségével menekültek és más külföldiek ezreit támogatták és támogatjuk abban, hogy hazánkban új otthonra találjanak, vagy hazájukba visszatérjenek. Egyéni és csoportos tanácsadással, nyelvi képzéssel, közösségi programokkal segítik az ide érkező migránsoknak, hogy megismerjék és elfogadják a magyar kultúrát és szokásokat, állást és lakást találjanak, és eligazodjanak a hivatali útvesztőkben. Forrás: <http://menedek.hu> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

¹⁶⁵ Dr. Balázs László r. ezredes rendőrségi főtanácsos, főosztályvezető 2021. június 5. napján kelt írásbeli tájékoztatás alapján, Országos-Rendőőr Főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság, Határrendészeti Főosztály.

¹⁶⁶ Az Egyesület a bírósági nyilvántartásból 2018-ban törlésre került. Közhasznú jogállással rendelkező, célját a bírósági kivonat nem tartalmazza. Forrás: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-martin-luther-king-egyesulet-nem-volt-hanem-van> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

¹⁶⁷ A megállapodás 2014-ben hatályon kívül került.

Most különösen fontos az úton lévők érdekét szolgálni, amihez az ORFK és a Magánvállalkozók Nemzeti Fuvarozó Ipartestülete Nit Hungary¹⁶⁸ együttműködési megállapodása – kelt 2013. december 17-én – is hozzájárul. A kooperáció célja, hogy folyamatosan elemzik és értékelik a közúti áru- és személyszállítással összefüggő illegális migrációs tevékenységgel kapcsolatos adatokat, információkat, közösen áttekintik az illegális migrációval kapcsolatos tapasztalataikat, és együttműködnek a prevenció érdekében a szükséges intézkedések kidolgozásában.

Az ORFK és a Baptista Szeretetszolgálat 2014. március 27-én kelt megállapodása az emberkereskedelem elleni programmal és az áldozatsegítési tevékenységgel összefüggő feladatok eredményes megvalósítására irányul, valamint a szakmai együttműködés elmélyítését célzó intézkedések végrehajtását tűzi ki feladatként.¹⁶⁹ A kooperáció kiterjed a képzésre és információcserére a megelőzés érdekében, az áldozattá válás kockázatának csökkentésére, az áldozatközpontú szemlélet társadalmi szintű erősítésére. A megállapodás keretében a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal 120 tisztviselője és dolgozója, köztük 57 menekültügyi tisztviselő számára tartottak képzést „Emberkereskedelem áldozatainak sikeres azonosítása a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal eljárásai során” címmel 2017. január 1. és 2018. január 31. között, a Belügyminisztériummal, az Országos Rendőrséggel, az UNHCR-rel valamint az Egyesült Államok és Franciaország nagykövetségeivel együttműködve.¹⁷⁰ A Szeretetszolgálat 2014-ben migránsok számára nyitott két családok átmeneti otthonát, amely lehetőséget teremt arra, hogy a harmadik országbeli állampolgárok, akik emberkereskedelem áldozatai is, látókörükbe kerülhessenek, és szakmai segítséget tudjanak nekik is nyújtani.

¹⁶⁸ 1989-ben alapított jogi személy, közúti fuvarozói szakmai érdekképviseleti és érdekvédelmi társadalmi szervezet. Alapításának célja és fő feladata a nemzetközi, vagy belföldi relációban dolgozó hazai áru fuvarozó és autóbuszos személyszállító vállalkozások által elvárható, meghatározott szakmai érdekvédelmi, érdekképviseleti, valamint gazdasági feladatok ellátása. Forrás: <https://nit.hu/kuldetes-misszio/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

¹⁶⁹ ORFK Tájékoztató (OT), 2014/10. szám, Budapest, 2014. április 9. Forrás: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewi4suDWwbiAAxW88bsIHcgIDpYQFnoECB4QAO&url=https%3A%2F%2Fwww.police.hu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fot_10.doc&usq=AOvVaw0alxvGuT3KkULCQAFugzdS&opi=89978449 (Utoljára felkeresve: 2023. július 31.)

¹⁷⁰ Az Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye 36. Cikke alapján, a Szakértői Csoport az Emberkereskedelem Elleni Fellépésről (GRETA) figyelemmel kíséri, hogy a Felek hogyan hajtják végre az Egyezményt. *GRETA (2018) 13 Jelentés Magyarországról*, elfogadták 2018. március 23-án közzétették 2018. április 27-én Forrás: <https://rm.coe.int/greta-2018-13-upro-hun-hu/16808fef5d> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 29.)

Kétségtelen, hogy az illegális migráció okozta lelki és pszichés megterhelés valamennyi felet, közvetlenül vagy közvetve érint. A rendőrség és a kilenc egyház/felekezet¹⁷¹ között, a 2012. április 6-án létrejött együttműködés kiterjed a rendőrség által személyi szabadságukban korlátozott, rendőrségi fogdában, illetve a rendőrség által fenntartott őrzött szállásokon elhelyezett személyek lelki gondozásának és a szabad vallásgyakorlásának biztosítására. Az együttműködési megállapodás nagyon okosan látja azt, hogy nemcsak azok szorulhatnak lelki gondozásra, akik a rendőrségi fogdán vannak, hanem az őrzőknek is szükségük van testi-lelki stabilitásuk megőrzésére. A rendőrség személyi állománya részére a szolgálati feladatok teljesítését követően, önkéntes alapon lelki gondozást, illetve vallásgyakorlást biztosít e megállapodás. Az egyházak, felekezetek térítésmentesen gondoskodnak az őrzött szállásokon elhelyezettek részére vallási vagy egyéb tárgyú magyar- és idegen nyelvű könyvekről, újságokról, kiadványokról, valamint speciális higiéniai követelmények alá nem tartozó, az őrzésbiztonsági előírásokat és a működési rendet nem sértő egyéb tárgyokról. Vállalják továbbá a ritka nyelvjárást értő és beszélő őrizeteseik esetében a kapcsolattartási nehézségek leküzdése érdekében az adott nyelvjárást értő, beszélő tolmácsot és a muszlim vallásúak körében felmerülő feszültségek, krízishelyzet kialakulása esetén vallási elöljárót és tolmácsot. Az elmúlt évek migrációs próbatételei a rendőrség állományának bizonyára nagy részét testileg és lelkileg egyaránt megviselték. Ebben az eszkalálódó kihívásban méltóságukat, emberségüket és szakmaiságukat végig meg tudták őrizni. A rendőrség feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közrend, a közbiztonság és az államhatár rendjének védelme. „Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy mindennek a biztosításához az is szükséges, hogy a rendőrök is biztonságban érezhessék magukat.”¹⁷² Ehhez a biztonsághoz kíván az egyházi szolgálat is hozzájárulni.

Hasonlóan fontos szolgálatot vállalnak a katonalelkészek¹⁷³, akinek feladata a katonák lelki gondozása békében és háborúban. A Tábori Lelkeszi Szolgálat egyszerre katonai és egyházi szervezet, ahol kényes egyensúlyt kellett kialakítani az állam-egyház szétválasztását valló állami berendezkedés és a vallásgyakorlás biztosítása között. A déli határzár biztosítását kiemelten az MH Alföldi Ideiglenes Alkalmi Kötelék (MH AIAK) látta el, amelynek keretében

¹⁷¹ Együttműködő felek: Magyar Katolikus Egyház, Magyarországi Református Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Egyház, Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Magyarországi Unitárius Egyház, Magyarországi Román Ortodox Egyház, Tan Kapuja Buddhista Egyház, Magyar Iszlám Közösség.

¹⁷² MALET-SZABÓ, Erika, SZATMÁRI, Adrienn: *A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága* Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/malet.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

¹⁷³ A lelkiismereti és vallásszabadságról, az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény, valamint a Tábori Lelkeszi Szolgálatról szóló 61/1994. (IV. 20.) Korm. rendelet alapján létrehozták a Tábori Lelkeszi Szolgálatot.

több éven keresztül tábori lelkészek szolgáltak, ellátva a lelkipásztori feladataikat, a katonák lelkipozását és vallásgyakorlásuk biztosítását. A katonákkal történő beszélgetés teret adott annak, hogy a határőrizetben részt vevők a határra érkező nem magyar állampolgárok vallási hovatartozásán is elgondolkodjanak. A katonák ezáltal olyan képzésben részesülhettek, amely által szolgálatukat tudatosabban láthatták el a vallás vonatkozásában is.

A Magyar Helsinki Bizottság 1998-ban megállapodást kötött az akkori Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal is. A megállapodás belépést és monitorozási lehetőséget biztosított a menekültügyi intézményekben.

A Katolikus Karitászt együttműködési megállapodás keretében, Katolikus Karitászt Támogató Alapítványán keresztül is folyamatosan segíti a befogadó államosokon elhelyezett menekülteket. Ennek keretében szállít ruhaneműt és egyéb használati tárgyakat.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal együttműködött a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesülettel. A civil szervezet képzéseket tartott, munkatársaik jelen voltak a befogadó állomásokon és a szálláshelyeken.

A Cordelia Alapítvány¹⁷⁴ a kínzást és traumát elszenvedett menekültek pszichés problémáit kezeli. Az Alapítvány szoros együttműködésben dolgozott a hatóságokkal a Bevándorlási Hivatalban, a rendőrség befogadó állomásain és idegenrendészeti fogdáiban is jelen voltak. A menekültek mellett a befogadó állomások dolgozóit, személyzetét is rendszeresen terápiás ellátásban, „burn-out” prevencióban részesítették.¹⁷⁵

A Magyar Vöröskereszt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal befogadó állomásain és az idegenrendészeti őrizetekben adományaival és szolgáltatásaival segít a helyi szervezetein keresztül. Segítő Otthont üzemeltet a Fonyód utcában és Tökölön lakásprogrammal van jelen.

¹⁷⁴1996-ban jött létre azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson a Magyarországra érkező, kínzást vagy más súlyos traumát átélt menedékkérőknek, menekülteknek és családtagjaiknak pszichiátriai, pszichoterápiás, pszichológiai kezeléssel, pszicho-szociális tanácsadással. Az Alapítvány tevékenységének kezdeményezője dr. Hárdi Lilla pszichiáter, pszichoterapeuta, aki a szervezet orvos igazgatója és felelős szakmai koordinátora. Forrás: <https://cordelia.hu/szervezeti-informaciok/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

¹⁷⁵ dr. Hárdi Lilla, pszichiáter, orvosigazgató mélyinterjúja 2021. február 9.

A dolgozat szempontjából hasznos kiadvány Kokavec Katalin „Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben” című, 2003-ban megjelent könyve, amely „megbízható tájékoztatást nyújt valamennyi érintett szervezet és az általuk támogatott személyek számára, egyúttal érzékelteti a magyarországi menekültügyi rendszer bővülését is, hiszen évről évre több szervezetet foglal magába”¹⁷⁶. A szerző tizenegy civil szervezetet mutat be.¹⁷⁷

A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület 2007-ben a kézikönyv folytatását, „Ki kicsoda a magyar bevándorlásügyben” címmel készítette el. „A problémakör azonban kitágult. Ma hazánkban, Európai Unió tagságunknak is köszönhetően, már nem csupán menekültügyet emlegetünk, hanem migrációval vagy bevándorlással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozunk, állami, városi vagy kerületi szintű migrációs stratégiákat alkotunk”¹⁷⁸. 2006-ban civil kezdeményezés keretében megalakult a magyar Migráns hálózat, összefogva azokat a szervezeteket, amelyek menekültekkel foglalkoznak.¹⁷⁹

2009-ben állította össze a Szociális Szakmai Szövetség az Oktatással a migránsok integrációjáért elnevezésű kézikönyvét¹⁸⁰. „A civil szervezetek fontos szerepet töltenek be az élet egyre több területén, gyakran hatékonyabban reagálva a helyben felmerülő igényekre, mint az állami szervek. A civil szervezetek egy része kifejezetten a külföldiekkel, vagy azok egy csoportjával foglalkozik, illetve beilleszkedésük elősegítését tűzte ki céljául. A külföldiekkel foglalkozó alapítványokon és egyesületeken kívül vannak az itt élő külföldiek által létrehozott civil önszerveződések is.”¹⁸¹ A 2007-es kézikönyvnek megfelelően 20 civil szervezt kapott

¹⁷⁶ KOKAVECZ, Katalin: *Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben*, Kiadó: Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány, Előszó, p. 5.

¹⁷⁷ Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásáért, Autonómia Alapítvány, Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány, CORDELIA Alapítvány a szervezett erőszak áldozataiért, Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet), Magyar Helsinki Bizottság, Magyar Vöröskereszt Menekültszolgálat (Segítő Otthon), Mahatma Gandhi Egyesület, Martin Luther King Egyesület, Menedék Migránsokat Segítő Egyesület, Oltalom Karitatív Egyesület (Krisis Menekültszálló, Menekült Gyermekotthon)

¹⁷⁸ *Ki kicsoda a magyar bevándorlásügyben*, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2007. p. 5.

¹⁷⁹ A kör kibővült, a 20 szereplős lista újra belépő tagjai: Afrikáért Alapítvány; Artemisszió Alapítvány, Ebony Afrikai Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesület, Emberi Jog Védelméért és Nemzetközi Jog Kutatásáért Közhasznú Egyesület, Erdélyi Magyarok Egyesülete, Hello Afrika Egyesület, Isztoki Orosz-Magyar Egyesület, Magyar Emberi Jogvédő Központ Alapítvány, Magyar Etióp Baráti Társaság, Multikultúra Egyesület, Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány, Sahara Kulturális Alapítvány. Négy év elteltével az Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásáért és a Martin Luther King Egyesület már nem szerepel a menekültekkel foglalkozó civil közösségek között.

¹⁸⁰ A kézikönyv alapjául a Szociális Szakmai Szövetség „Oktatással a migránsok integrációjáért” c. projektje keretében megrendezett képzés tananyaga szolgált, Szerkesztő: Klenner Zoltán, Szociális Szakmai Szövetség, 2009.

Forrás: http://3sz.hu/sites/default/files/uploaded/oktatással_a_migransok_integraciojaert_kiadvany_i_resz.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. július 30.)

¹⁸¹ *Oktatással a migránsok integrációjáért* i.m. p. 29.

helyet, azonban összetételében változás következett be a korábban vizsgálat nyilvántartásokhoz képest.¹⁸²

Budapest Főváros Önkormányzata 2012-ben sikeres pályázatot nyújtott be az Európai Integrációs Alaphoz, amelynek keretében felállította a Fővárosi Migrációs Kerekasztalt, hogy ezzel párbeszédet és együttműködést kezdeményezzen a Budapesten élő migráns közösségekkel, továbbá a migráció ügyével foglalkozó civil szférával. A projekt célja a fővárosban a migráció szakterületén tevékenykedő társadalmi közösségek hálózatának kialakítása, aktivitásainak, képességeinek fejlesztése volt, valamint a Fővárosi Önkormányzat bekapcsolása a migráció társadalompolitikai kezelésébe. „Ezt a célt szolgálta az önkormányzati tisztségviselők képzése, a civileknek tartott szervezetfejlesztési tréningek, tanácsadás, valamint a helyi döntéshozók számára megfogalmazott szakpolitikai ajánlások.”¹⁸³ Az Almanach 22-es listájával nagyrészt az eddig azonosított menekültüggyel foglalkozó nem kormányzati szervezeteket mutatja be, kiegészítve három, kettő kulturális, illetve egy szociális tevékenységgel foglalkozó civil szervezettel¹⁸⁴.

2012-ben Kovást András a Migráns szervezetek Magyarországon címmel kutatást folytatott. A zárótanulmány összefoglalója szerint lényegesen több működő migráns szervezet van Magyarországon, mint azt a bevándorláspolitikai szereplői korábban gondolták.¹⁸⁵ A kutatás során migráns szervezetnek tekintett minden olyan Magyarországon működő társadalmi szervezetet, amely harmadik országbeli migránsokat képvisel, vagy tevékenységében ilyen migránsokhoz kötődik. Összesen 146 működő szervezetet azonosított, ahol a szervezet tagsága és/vagy vezetősége és/vagy munkatársai több mint felerészben migránsok, és a közösség harmadik országbeli migránsokat képvisel, vagy tevékenységében ilyen migránsokhoz kötődik. Ez a kitétel determinálja jelen dolgozat megállapításait a Kovás félé kutatás eredményeihez, hiszen vizsgálatomban elsődlegesen azon nem kormányzati szervezetek kerülnek górcső alá,

¹⁸² Új belépő: Afrikáért Alapítvány Magyarország - Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Szervezet, Magyarok Afrikáért Kulturális, Szociális és Oktatási Alapítvány, Afrika-Ázsia Fórum Egyesület, Afro-Karibi és Kisebbségi Információs Központ Kht., Amnesty International Magyarország, Raul Wallenberg Egyesület, Katolikus Karitás, "Far from home" Nonprofit Foundation, ALFAVIT Oktatási és Kulturális Közhasznú Alapítvány, Magyar Emberi Jogvédő Központ Alapítvány, Magyar Iskola Kiemelkedően Közhasznú Társaság. Régi szereplő: Magyar Helsinki Bizottság, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Mahatma Gandhi Embeir Jogi Egyesület, Martin Luther King Egyesület, Artemisszió Alapítvány, DEMNET - Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány, Cordelia Alapítvány, Erdélyi Magyarok Egyesülete és a Magyar – Etióp Baráti Társaság.

¹⁸³ *Migrációs Almanach 2013*, Budapest Esély Nonprofit Kft. Köszöntő Források: https://budapest.hu/Documents/almanach_bor%C3%ADt%C3%B3_F%C5%91polg_k%C3%B6sz%C3%B6nt%C5%91_eng_hun.pdf, https://budapest.hu/Documents/almanach_hun.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. július 31.)

¹⁸⁴ Laterna Magica Egyesület, Orosz Studiósínház Egyesület, ANTHROPOLIS Antropológiai Közhasznú Egyesület – szociális célú.

¹⁸⁵ KOVÁTS, András: *Migráns szervezetek Magyarországon* Forrás: http://openarchive.tk.hu/168/7/168-Kovats-migrans_szervezetek_zarotanulmany_kdk.pdf. (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.) p 55.

amelyek funkcionálisan menekültekkel foglalkoznak. Jelen kutatás csak abban az esetben terjed ki a Magyarországon élő külföldiek által létrehozott civil önszerveződésekre, amennyiben tevékenységük a menekülteket szolgálja. Szűk az a mezsgye¹⁸⁶, ahol a két kutatás találkozik. Ennek oka, hogy Kováts András megállapításában a szervezetek legnagyobb részénél a kulturális életet tekinti fő tevékenységi területének, továbbá például az oktatási vagy karitatív tevékenységeket a szervezetek jelentős része kiegészítő tevékenységként végzi. A szerző csupán egyetlen migráns szervezet jelölt meg, amelynek fő tevékenységi területe a bevándorlás. A szervezet háttérét adó etnikai csoport problémáival való foglalkozást pedig nem érintette. A 2012-ben összeállított kutatásban a szervezetek többsége nem igyekszik bevándorlással foglalkozó szervezetként definiálni magát. Az egy évtizeddel ezelőtti kutatás eredményei azt igazolják, hogy a Magyarországon működő migráns szervezetek a hazai civil társadalom integráns részét képezik, tevékenységükkel sokkal inkább a többségi kulturális, oktatási és szociális rendszerekbe integrálódnak, mint a speciális bevándorlási intézményrendszerbe. Meglátásom szerint ez a megállapítása mára akként érvényesül, hogy a nem kormányzati szervezetek keresik és sokszor meg is találják kapcsolódásukat/szolgálati helyüket az menekültügyi intézményrendszerbe. A kutatásnak ez az egyik sarkalatos pontja és eredménye. Kováts javaslata szerint fontos lenne, hogy a bevándorlók integrációját segíteni hivatott programok, projektek szakmai és a szélesebb nyilvánosságnak szánt rendezvényei minél nagyobb láthatóságot biztosítsanak ezeknek a szervezeteknek. Hangsúlyozza továbbá annak fontosságát, hogy a politikai térben és kommunikációban megjelenjen e szervezetek munkájának elismerése. Minkét megállapítást magam is támogatásra méltónak gondolom.

3.3 Migrációs válság és a civil szervezetek mozgásterének szűkülése

2015 májusában elsősorban az afgánokhoz, szírekhez és a pakisztánokhoz eljutott a magyar-szerb határon épülő kerítés híre, így aki tehetett, még annak felépítése előtt igyekezett átjutni a schengeni külső határon. A koszovóiak Angela Merkel budapesti látogatásán tett nyilatkozatának következtében arra az elhatározásra jutottak, hogy Németországba nincs esélyük menekült státuszt kapni. 2015 nyaratól az ideiglenes határzár felhúzásáig a legkitaposottabb útvonal lettünk Európa felé a bevándorlás szempontjából, amelyet az Európai

¹⁸⁶ Ebony Afrikáért Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesületet, Multikultúra Egyesület, Sahara Alapítvány, "ISZTOKI" Orosz-Magyar Egyesület, Magyar-Etióp Barátság és Együttműködési Alapítvány.

Unió is elismert.¹⁸⁷ 2015-ben 177.135 menedékkérelmet nyújtottak be hazánkba, ami a 2014. évhez képest négyszeres növekedést jelent.¹⁸⁸

A németországi vagy svédországi álmokat kergető menekültek tranzit állomásként tekintettek Magyarországra, és jelentős részük a minél gyorsabb továbbutazást tervezte. A menekültügy területén korábban működő nem kormányzati szervezetek mellett/helyett spontán szerveződő csoportok jöttek létre, melyek elsősorban a menekültek alapszükségeit jelentő igények kielégítésében, illetve a továbbutazásuk megkönnyítésében vállaltak szerepet. A társadalom különböző csoportjába tartozók közül sokan úgy érezték, hogy az eszkárláló helyzetben valamit tenniük kell, különösen abban az esetben, amikor napról-napra személyesen kerülnek kapcsolatba a nélkülözőkkel, a szükségét szenvedőkkel. Ezt az érzületet csak fokozta a 25 esztendővel a rendszerváltást követően kiépülő, megerősödő és egyre divatosabbá váló önkéntesség vállalása.

A dublini rendszerre kritikus figyelemmel az Unió 28 tagállamának nincs egységes válasza a menekültek tömeges beáramlásának kezelésére. Minden országnak „kényszere”, hogy maga teremtsen rendet. A migrációs politika szempontjából az EU és Magyarország érdekei, szempontjai eltérnek. Az EU elsősorban a befogadásra helyezi a hangsúlyt, Magyarország pedig az adott ország helyi viszonyainak megfelelő segítségnyújtást részesíti előnyben. A lényeg a szolidaritás, ugyanis többféle módon lehet segíteni, és az a jó, ha egymás segítségnyújtási módszerét ismerjük.¹⁸⁹

Akár tranzit állomásként, akár célállomásként továbbra is sok ezren, hosszú távon sok százezren fognak hazánkban megjelenni a határátkelőkön, más országokon keresztül, vagy a „kerítés alatt átbújva, vagy akár a kerítés fölött átmászva”. Az úton lévők száma csak növekedni fog az elkövetkezendő években, évtizedekben mindig lesznek hazánkban is feladatokat jelentő sokak.

A menekültügyi krízis kezelésére összehangolt stratégiát sürgettek az Európai Unió kormányai mellett az európai egyházak képviselői is, mint például az Európai Egyházak

¹⁸⁷ 2015. szeptember elejéig 159.968 fő volt a hazánkba illegálisan belépők száma. A határzár felépítését követően ez a szám jelentősen csökkent, azonban a Rendőrség központi honlapján működő „határinfo”, éves/hetes lebontású kereső kimutatása szerint a szám rendkívül ingadozó. Forrás: https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2018-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2019-01-01+00%3A00%3A00 (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 16.)

¹⁸⁸ *A menekültvédelem jövője Magyarországon Javaslatok egy emberséges, fenntartható és hatékony menekültügyi rendszerre*, Kiadja a Magyar Helsinki Bizottság, Forrás: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_menekultvedelem_jovoje_Magyarorszagon_Web_black.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 3.) 2017 p. 7.

¹⁸⁹ FICHL, Vilmos: *A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának szerepe az üldözött keresztények megsegítésében*, In. Budapest-jelentés a keresztényüldözésről, 2019. Szerkesztette Kaló József, Petruska Ferenc, Ujházi Lóránd, Háttér Kiadó p. 265.

Migrációs Bizottságának főtitkára: „Egyetlen intézkedés sem képes önmagában megoldást nyújtani a menekültválság globális problémájára. Minél inkább egymást kiegészítő módon kezeljük ezen intézkedéseket, és minél inkább közös feladatnak tekintjük a kérdést, annál több esély van arra, hogy ezt a válságot kezelni tudjuk...”.¹⁹⁰

3.3.1. Grassroots közösségek szociális szolgáltatásai

„A leginkább aktív grassroots, új önkéntes szervezetek kifejezetten a válság hatására jöttek létre, egy kivételtől eltekintve bármilyen szervezeti előzmény nélkül, és ez a spontán és kifejezetten a menekültválságra adott reakció, mint a szervezet születésének oka, alapvetően meghatározta működésüket.”¹⁹¹ 2015 júniusában indult a legnagyobb internetes közösségi hálón a Migration Aid csoportja, amihez néhány nap alatt több ezren csatlakoztak. A munkába bekapcsolódó aktivisták információval, élelemmel, innivalóval és alapvető higiéniai és ruházati cikkekkel segítették az úton lévőket. Augusztus elején a Főváros egyeztetést kezdeményezett a migránsok budapesti helyzetéről és a pályaudvarokon, közterületeken kialakult helyzetről a menekülteket ellátó szervekkel, a segélyszervezetekkel és az önkéntesen szerveződő, a menekülteket a közterületeken segítő csoportokkal. Az egyeztetésen a Katolikus Karitás is részt vett. A Főváros a segélyszervezetek segítségét kérte, hogy a szükségleteknek megfelelő adományokkal támogassák a Migration Aid nevű önkénteseket összefogó csoport munkáját. A közösségi kezdeményezés Migration Aid Menedékkérőket Segítő Alapítvány non-profit szervezeti formát öltött. 2015. szeptember közepétől a Magyarbólyban, Beremenden és Hegyeshalomnál segített.

Hasonlóan online szerveződött a „Segítsünk együtt a menekülteknek” önkéntes csoport elsősorban Budapesten, míg a MigSzol (Migration Solidarity Group of Hungary) kezdeményezésnek budapesti és szegedi ága működött.

Amikor a lakosság, benne a fenti civil kezdeményezések szembesültek a menekültválság látható jeleivel, addigra a menekültügyben szolgálatot vállaló klasszikus nem kormányzati szervezetek munkamennyisége már rég megnövekedett, tevékenységük a menekült- és befogadótáborokra fókuszált. Bizonyára ez a tény is hozzájárult ahhoz, hogy a külső szemlélő számára munkájuk kevésbé volt látható.

¹⁹⁰ FAZAKAS, Sándor: *Mert ti is jövevények voltatok...* Migrációval kapcsolatos egyházi állásfoglalások a mérlegen, In: *Theologiai Szemle*, LIX. szám 2016./1. szám p. 59.

¹⁹¹ BERNÁT, Anikó: i.m. p. 98.

Jelen dolgozat előző oldalain többször említett érzületetika mellett ebben a pontban szükséges megemlítenünk a szoros párját, a felelősségetikát, ami a tettek következményeit nézi. Természetes, hogy az ember, különösen a kritikus helyzetekben, a belső, emocionális világa által determinált, azonban a cselekedethez racionális gondolkodás szükséges. Ez a figyelmes cselekedet, sajnos több alkalommal elmaradt a közösségek menekültügyi szolgálatából. A hasonló feladatot vállaló csoportok – például a szervezettség hiányában – ugyanazon helyen, ugyanazon ellátással jelentek meg, így túlsegelezés történt. Megtörtént, hogy a nagy segítségnyújtó szervezetek az új önkénteseket szakmaiatlannak minősítették¹⁹². Előfordult, hogy a közösségek túlvállalták magukat, erőn felüli feladatokat teljesítettek, az önkéntesek túlterheltekké váltak. Általános elégedetlenség volt tapasztalható a szolgálattevők között.

Fentieket erősíti az az eset, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának Regionális Képviselője a menekültügyben részt vevő civil szervezetek, valamint formalizálódó csoportok részére egyeztetést kezdeményezett, azonban a tárgyalás kevés eredményt hozott. A feszültség az egyeztetést sem kerülte el, ahogyan a válság ideje alatt szinte minden félnél érezhető volt. Ez a frusztráció fennállt a segítők között, valamint a segítők és a magyar hatóságok kapcsolatában egyaránt. Egyes esetekben például nehéz volt eligazodni, hogy mi minősül jogszerű segítségnyújtásnak az illegális migráns számára. Egymásnak feszült az „amatőr” segítségnyújtás és a „professzionális” fellépés, vagy ide sorolható az a sajnálatos eset is, amikor a magyar hajléktalant elküldték a menekültek számára szervezett ételosztásról.

3.3.2. Egészségügyi támogatás

Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy egy embernek nemcsak testi, hanem lelki szükségletei is vannak. A Szomáliából érkező migránst, amíg átlépi a magyar határt, rendkívül sok(k) hatás éri, aminek az orvoslása a feladatunk. Elveszítette házát, hazáját, lehet, hogy a gyermekét, feleségét, vallási közösségét vagy az egészségét a hosszú úton. A rossz befogadási feltételek, az embercsempészek, a tolvajok, a korrupció, az erőszak, a mostoha időjárási körülmények, a lezárt határok, az útlevélellenőrzés és az európai átlag polgárok egyre

¹⁹² BERNÁT, Anikó: *A szolidaritás új formái: új és régi segítők a magyarországi menekültválság idején* (TÁRKI) 2016. március 30. Forrás: http://emnhungary.hu/sites/default/files/2019-06/bernat_a_tarki_menekultsegites_szervezetek_20160330_rovid_0.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 8.)

barátságatlanabbá válása csak néhány az Európába menedéket kereső férfiak, nők és gyermekek előtt álló nehézségek közül.¹⁹³

A legalapvetőbb humanitárius segítségnyújtásnak eleget teszünk azzal, ha ételt, italt és átmeneti szállást adunk a részükre, de hogy hozzájáruljunk ahhoz, hogy például nagyobb valószínűséggel ne harapja le a társa fülét az otthonban, foglalkoznunk kell a lelkével is, függetlenül attól, hogy tranzit/befogadó ország vagyunk. Megfelelő pszichológiai támogatásban, lelki gondozásban kell részesülniük ezeknek az embereknek.

A Cordelia Alapítvány munkatársai reggeltől estig, 24 órában terápiát biztosítottak kint a helyszíneken, illetve őket is meg lehetett keresni egyénileg is. Csak annyit vállaltak a migrációs hullámban is, amennyit korábban előtte, azaz „itt vagyok”, pszichoterápia és segítség számos módozatának adása. Nagyon fontos, hogy számos orvosi szakvéleményt írtak/írnak bántalmazott, megkínzott áldozatokról, az „Isztambul –protokoll” alapján. Ez egy világszerte, és az EU által is elfogadott módszer a kínzás megfelelő dokumentációjára, jogi használatra a menekültstátusz megszerzéséhez. Ez persze magas képzést igényel, melyet az Alapítvány képviselője nemzetközi szinten szerzett meg, tökéletesített és a szervezetében elterjesztett.

A Magyar Vöröskereszt menekültügyi missziójának középpontjában a lelkek meggyógyítása áll. Pszichoszociális¹⁹⁴ ellátást biztosított a rászorulóknak, fő céljuk a gyermekek frusztrációjának csökkentése és a gyermekeket gondozó anyák lelki megerősítése. Keresőszolgálatuk az egymástól elszakadt családtagok felkutatását végezte a családi kapcsolatok helyreállítása céljából, önkénteseik napi 24 órás szolgálat biztosítását vállalták. A Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság megkeresésére, majd az ORFK meghatalmazásával a Magyar Vöröskereszt Csongrád Megyei Szervezete 2015 júniusától pszichoszociális segítségnyújtó programmal, elsősegélynyújtással, segélycikkkel, elsősorban tisztasági és babaápolási szerek osztásával segítette a hatóság munkáját, a migránsok ellátását a röszkei Idegenrendészeti Ideiglenes Előállító-helyen, majd a gyűjtőponton is. A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányságra a Menedék Egyesülettel megkötött partnerségi megállapodást is kiterjesztették 2015. május 14-től. A projekt keretein belül a Szeged Határrendészeti Kirendeltségen és a röszkei gyűjtőponton szociális munkások segítették a rendőrség munkáját. A röszkei tranzit zónán kívül a nyár folyamán pszicho-szociális és higiéniai programokat a

¹⁹³ Az EGSZB tényfeltáró látogatásai: a menekültek helyzete, ahogyan azt a civil szervezetek látják Tényfeltáró látogatásról szóló jelentés – Magyarország 2015. december 17-18. Európai Gazdasági és Szociális Bizottság p. 4. Forrás: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/hungary_migration-mission-report_hu.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 18.)

¹⁹⁴ A pszichoszociális segítségnyújtás célja a nehéz körülmények között és bizonytalanságban lévő emberek megnyugtatása, problémáik meghallgatása, és annak éreztetése, hogy nincsenek egyedül.

Vöröskereszt Hajdú-Bihar Megyei Szervezete a debreceni befogadó állomáson, a Győr-Sopron Megyei Szervezet pedig Vámosszabadiban folytatott.

A Vöröskereszt munkáját nagyban segíti országos szervezeti jellege, a helyi csoportjaik az ország területét nagyban lefedik. A menekültek országon belüli fizikai jelenlétéhez igazodva a helyi csoportjainak a fellépését koordináltan tudta megszervezni. Erre jó példa, hogy a 2015 szeptemberében a Magyar Vöröskereszt több megyei csapatát is bevetette, hogy a Budapestről elinduló menekültek ellátását el tudja látni. Bicskén és az M1-es autópályán kialakult helyzetben kellett gyorsan és hatékonyan helytállnia. A szervezet munkatársai és önkéntesei a bicskei vasútállomáson ételt, vizet és higiéniai felszereléseket osztottak a pályaudvaron veszteglő rászoruló menekültek számára. Az útnak indult több száz menekült megsegítésére Pest (vár)megyei szervezetük gyorsan reagált, és az M1-es autópálya 22-es kilométerénél lévő Sasfészek pihenőnél sátrakat állított fel, hogy az éjszakát biztonságosabb körülmények között töltsék az emberek. Önkénteseik az úton lévőknek vizet, konzerveket, gyümölcsöt, takarókat, ruhákat adtak, és szükség esetén elsősegélyben részesítették az arra rászorulókat. Követve a menekültek útvonalát, Hegyeshalomnál az első buszok megérkezését követően élelmiszerral, vízzel, és szükség esetén, elsősegélynyújtással segítették azokat, akik átkeltek Ausztriába. Az osztrák oldalon az Osztrák Vöröskereszt meleg étellel várta a hazánkból érkező menekülteket.

Az Oltalom Karitatív Egyesület a menekültek fogadásában is aktívan részt vett, illetve a budapesti Éjjeli Menedékhelyének külön részlegén fogadta a menekülteket. A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület egy közvetítő platformot hozott létre, ahol a lakástulajdonosok fel tudták ajánlani lakásukat menekült személyeknek és családoknak.¹⁹⁵

3.3.3 Társadalmi tájékoztatás/szociális szolgáltatások az egyházi civil szervezetek által

Tájékoztatói/missziós feladatot vállalt a Magyar Bibliatársulat Alapítvány¹⁹⁶ a 2013-ban elkészített vándorkiállításával, amely a Biblia menekültekkel, jövevényekkel kapcsolatos tanítását igyekezett összefoglalni Isten szereti a jövevényt címmel, és nem várt aktualitást adott a 2015 nyarán kezdődött vándorlásra. A bibliai intelmek, különösen a „mert ti is jövevények voltatok” (2Móz 22,20) gyakran váltak a segítségnyújtásra való felhívások „lőzungjává”¹⁹⁷.

¹⁹⁵ POSVAI, Zsuzsanna, SZABÓ, Linda: *A nemzetközi védelemben részesített személyek lakhatási helyzete Magyarországon*, In: KOVÁTS, András, SOLTÉSZ, Béla szerk. Valahol otthon lenni Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon, Kiadja a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Budapest, 2022. p. 242.

¹⁹⁶ Magyarországi protestáns és ortodox egyházak hoztak létre a magyar nyelvű Biblia ügyének szolgálatára.

¹⁹⁷ Ez a nagyon hiteles ószövetségi igehely gyakori és olykor helytelen használata a kiüresedés és a közhely-jellegű alkalmazás veszélyét hordozta.

Úgy tűnik, hogy a társadalmi elvárások horizontján a menekültkérdéshez való viszonyulás egyben az egyházak hitelességének is tesztkérdésévé vált.

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Szövetsége 2015. májusában konferenciát rendezett a migráció tárgykerében. Ennek előadásait a Theologiai Szemle 2015/3 számában közölte, és ezeknek az előadásoknak a tematikájával több egyházi szervezet tart azóta is lelkészek számára konzultációkat.

2015-ben a történelmi egyházak karitatív tevékenysége, intézményes fellépése sajnos marginális maradt. Álláspontom szerint a nyugat-európai, főleg protestáns egyházak jobban kivették részüket a menekültek megsegítéséből. Egy, a Keleti pályaudvaron szolgálatot teljesítő hívő és hiteles önkéntes megvallásában az egyházak látványos távolmaradása sokakat ingatott meg. Nyilatkozata szerint a hitében nem, de az egyházszerület tagjainak hitelességében annál inkább megrendült a bizalma. Meglátása szerint nem a Biblia és a Tízparancsolat szerint cselekedtek az egyházak.

Erdő Péter bíboros visszautasította azt az állítást, hogy a katolikus szervezetek észrevétlennek lennének a menekültek megsegítésében. „Pillanatnyilag az egyházak nem jogosultak arra, hogy befogadjanak menekülteket. Ez tilos: ha így tennének, akkor embercsempészek lennének – állította Erdő Péter, aki szerint az egyház tárgyal a kormánnyal, és több ingatlan is szóba jöhet a menekültek elhelyezésére.”¹⁹⁸ A bíboros visszautasította, hogy észrevétlennek lennének, és szerinte a katolikus szervezetekkel diszkriminatív módon bánik a sajtó.

A legelső körben a tényleges, humanitárius segítségnyújtásra volt szükség, aminek az egyházi alapítású/kötődésű közösségek a következők szerint vették ki a részüket.

Az Magyar Ökumenikus Segélyszervezet júliusban az elsők között kezdte meg a migránsok számára a segítségnyújtást azzal, hogy segélycsomagokat osztott, főként tartós élelmiszerek, higiéniai cikkek és ruhanemű formájában a nagyfai menekülteket ellátó táborban. A pszichoszociális segítségnyújtásba is bekapcsolódtak, szakembereik heti rendszerességgel tartottak gyermekfoglalkozásokat két befogadó állomáson, Vámosszabadiban és Bicskén. 2015. szeptember közepétől egy hónapon át krízisközpontokkal és mobilcsapatokkal nyújtottak segítséget a határátkelőknél. A krízisponton arab, pastu és dari tolmácsokból álló csapat is dolgozott, segítve a folyamatosan érkezők informálását.

¹⁹⁸ Forrás: https://hvg.hu/itthon/20150903_erdo_peter_menekultek_egyhazak (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 19.)

A Baptista Szeretetszolgálat két Családok Átmeneti Otthonát tart fenn, ahol menekültek is éltek.¹⁹⁹ Adományozással (víz, élelmiszer, higiéniai eszközök, pelenkák, gyümölcsök) humanitárius segítséget nyújtott.

A Református Szeretetszolgálat Alapítvány képviselőihez a debreceni befogadó állomás vezetői azzal a kéréssel fordultak, hogy az adományosztás mellett a női menekültek részére egészségügyi, elsősorban nőgyógyászati vizsgálatok biztosításával legyenek segítségül. Az Alapítvány így heti kétszer női orvossal végezte szolgálatát a jelentős számú várandós menekültek között.²⁰⁰

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat az úton lévők egészségügyi ellátásának megszervezésére helyezte a hangsúlyt. Mozgó orvosi rendelővel, szociális munkásaival és teajárataival kereste fel azokat a helyszíneket, ahol a menekültek legnagyobb csoportjai voltak.

A Katolikus Karitás az hazánkba érkező migránsok számának növekedésére tekintettel adományozó szolgálatát – vámoszabadi, a bicskei, a balassagyarmati és a debreceni befogadóállomáson túl – kiterjesztette a nagyfai és a kiskunhalasi táborra. Főként élelmiszert, ivóvizet, gyermektápszert, bébiételt, ruhákat és tisztálkodószereket, ágyneműket, törülközőket juttattak el a befogadóállomásokra. A kiskorú menekültek nagy létszáma miatt megnövekedett igények ellátására 2015 júliusában együttműködési megállapodást kötött a Károlyi István Gyermekotthonnal (Fót) az igények jelzéséről és a szükség szerinti támogatási formákról. A megállapodás értelmében szükség szerint élelmiszerekkel, tisztítószerekkel, tárgyi eszközökkel, valamint pszichoszociális és szabadidős foglalkozások megtartásával segítették a gyermekotthon lakóit és az intézmény által ellátott, kísérő nélküli kiskorú menekülteket. Tekintettel a Budapesten átutazó menekültek megnövekedett számára, a Karitás egyik fővárosi intézményében (RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat) felkészült a menekültek személyes segítségkéréseire, főként élelmiszerosztással.

¹⁹⁹ A két otthon épülete 2017-ben leégett. A Baptista Integrációs Központ 2020-ban nyitotta meg új Családok Átmeneti Otthonát, mely nyitva áll menekültek előtt, viszont most úgy látják, hogy a korábbiaknál kevesebb erre az igény. POSVAI, Zsuzsanna, SZABÓ, Linda: *A nemzetközi védelemben részesített személyek lakhatási helyzete Magyarországon*, In: KOVÁTS, András, SOLTÉSZ, Béla szerk. Valahol otthon lenni Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon, Kiadja a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Budapest, 2022. p. 242.

²⁰⁰ Kocsis Attila, a Református Szeretetszolgálat Alapítvány korábbi projekt vezetőjének beszámolója alapján.

3.3.4 Közös szolgálat a Karitatív Tanács keretében

2015. július 15. napjától a Karitatív Tanács összehangolt munkával, a hatóságokkal egyeztetve – Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, ORFK, MÁV – a feladatokat egymás között megosztva, szervezeten segítette a rászoruló menekültek ellátását. Rugalmasságukkal és szakértelmükkel megfelelően kiegészítették és támogatták a hatóságok munkáját.

A Karitatív Tanács tagszervezetei a kooperáció keretében a nők, a gyermekek, a betegek, valamint az idősek ellátását tekintették elsődleges feladatuknak. Jelen voltak a menekülteket befogadó állomásokon, ahol főként a gyermekek számára tartottak foglalkozásokat. Szükség szerint egészségügyi ellátást, valamint elsősegélynyújtást biztosítottak, továbbá élelmiszert, ruhát, tarkerót adtak az ország több pontján, így a Keleti pályaudvaron, a szerb-magyar, illetve a horvát-magyar, azonkívül a magyar-osztrák határszakaszon létrehozott gyűjtőpontokon és más szükséges helyeken is.

A Karitatív Tanács tagszervezeteinek tömeges bevándorlással összefüggő feladatellátását a Kormány mintegy 750 millió forinttal támogatta. A 2015-ben meghirdetett EFOP-pályázat 4,5 milliárd forintos keretéből az arra pályázó karitatív szervezetek egyedülálló infrastrukturális fejlesztés keretében az ország 31 településén, összesen 46 helyszínen valósítottak meg jelentős fejlesztéseket. Többek között 10 nagy logisztikai bázis, raktárközpont és iroda, 36 regionális vagy helyi központ, közösségi tér és helyi kisebb adományraktár kialakítása vagy felújítása történt. A krími megszállás és a kelet-ukrajnai harcok területére 2015-ben és 2016-ban a Karitatív Tanács szervezésében 14 kamionnyi, összesen mintegy 200 tonna adomány jutott el a Kárpátalján és Ukrajna Kárpátokon túli területein élő rászorulókhöz, mintegy 100 millió Forint értékben.²⁰¹

A magyar Kormány három szervezet – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, az Ökumenikus Szeretetszolgálat, a Magyar Vöröskereszt – számára 199,85 millió forint forrást biztosított a feladatok ellátására. Beremenden, Barcsan, Zákányban (Gyékési vasútállomás), Szentgotthárdon és Hegyeshalmon voltak jelen állandó jelleggel, de szükség esetén más településeken is segítséget nyújtottak.

A támogatás is jól példázza, hogy egyes civil szervezetekkel – különösen a Karitatív Tanács tagjaival – a magyar kormány kifejezetten jó, komplementer együttműködést tudott kialakítani/folytatni, azonban egyes nem kormányzati szervezetekkel konfrontatív kapcsolatba került. Az ellentét alapja elsődlegesen politikai, annak ellenére, hogy a civil szervezetek elvileg deklaráltan politikailag semlegesek, mégis nagyon erős a megjelenő politikai dimenzió. A

²⁰¹ Téglásy Pál tanácsi titkár 2023. április 11-i írásbeli beszámolója alapján

menekültügyi szolgálatban újonnan megjelenő önkénteseket főleg politikai – ellenzéki – motivációval azonosítják, ez azonban nem általánosítható a volunteerok egészére.

A határozat elkészültével a karitatív szervezetek külföldi partnerszervezeteiken keresztül, de személyes jelenléttel is segítették a kialakult helyzet kezelését, elsősorban Szlovéniában. Főként élelmiszerek, higiéniai csomagok stb. kiosztásával, egészségügyi ellátás, elsősegélynyújtás biztosításával látták el a feladatot. A tárgyi segítségnyújtás mellett kiemelt szerepe volt a tapasztalatok átadásának, a partneri együttműködés erősítésének is.

A TÁRKI 2016 márciusában hozta nyilvánosságra a 2015-ös migrációs helyzetről szóló kutatásának az eredményét²⁰², amely azt állapítja meg, hogy a jellemzően szociális szolgáltatóként állami feladatot is ellátó közismert, nagyobb szervezetek a migránsok megsegítésébe csak kevésbé kapcsolódtak be. Inkább az alulról kezdeményező, jogi keretek nélkül működő, a közösségi médián szerveződő csoportok tudtak rövid idő alatt sok ezer segítőt mozgósítani, és látványosan fellépni a „tettek mezején”.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a menekültek helyzetéről készített 2016-os összefoglaló jelentésében rögzíti, hogy „igen nagyra értékeli, hogy a civil társadalom ilyen nagy szerepet játszik a jelenlegi menekültügyi válság kezelésében. A civilek erőfeszítése nélkül a számos európai országban kialakult tragikus helyzet még súlyosabb humanitárius katasztrófává válhatott volna.”²⁰³.

Hazánkról is képet alkot az Európai Szociális és Gazdasági Bizottság 2016. évi civil társadalmi díja, amelynek célja a civil szervezetek olyan kezdeményezéseinek az elismerése valamint ösztönzése, amelyek nagyban hozzájárultak az európai identitás és integráció elősegítéséhez.²⁰⁴ A pályázaton az Artemisszió Alapítvány²⁰⁵ első helyezést ért el.

²⁰² *A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben* Összefoglaló a TÁRKI Társadalomkutató Intézet elemzése alapján Forrás: https://tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf (Utoljára felkeresve: 2016. május 16.)

²⁰³ *EGSZB tényfeltáró látogatásai: a menekültek helyzete, ahogyan azt a civil szervezetek látják* Tényfeltáró látogatásról szóló jelentés - Magyarország 2015. december 17–18. Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Forrás: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/hungary_migration-mission-report_hu.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁰⁴ Forrás: www.eesc.europa.eu/resources/docs/reglement-hu.docx (Utoljára felkeresve: 2016. szeptember 18.)

²⁰⁵ Mentor programjának célja, hogy a mentor és a mentorált találkozására révén a hazánkban élő bevándorlók, menekültek jobban tudjanak kapcsolódni a környezetükhöz, jobban értik, mi zajlik körülöttük, és sikeresebben be tudjanak illeszkedni a magyar társadalomba. Forrás: http://artemisszio.blog.hu/2016/08/11/onkentes_mentorokat_keresunk_migrans_resztvevoink_melle_406 (Utoljára felkeresve: 2016. szeptember 21.)

3.4 Összefoglalás

A kutatás harmadik elemzési szempontja a nem kormányzati szervezetek kormányhoz való viszonya. Együttműködésük négyféleképpen azonosítható: kooperatív vagy kompetitív, illetve komplementer vagy konfrontatív.

Hazánkban a rendszerváltást követő több mint egy évtizedben a komplementer típusú együttműködés volt a jellemző. Az elsőként jelentkező határmenti országok menekültjeinél, különösen a határon túli magyaroknál a Tárcaközi Bizottság a Magyar Vöröskeresztet kérte fel a széleskörű társadalmi akció megszervezésére. Ez a széleskörű társadalmi összefogás, benne a felerősödő érület etikával és a grassroots kezdeményezésekkel, 2015-ben és most, az orosz-ukrán háborúnál újra megtapasztalható. A keletnémet menekülteknél a Máltai Szeretetszolgálat helytállása volt jellemző, a kormány biztatása és fizikai támogatása mellett. A délszláv menekültek már a kialakult állami menekültügyi szervezetrendszer oltalmát élvezték. Valamennyi, az akkor szolgálatot ellátó nem kormányzati szervezet – amelyek többsége történelmi egyházakhoz kötődik – a mai napig ellátja feladatát.

Jelentős azoknak a megállapodásoknak a száma, amelyek meghatározták és befolyásolták a hazai menekültügyi szolgálatot a rendszerváltást követő két évtizedben. A Magyar Helsinki Bizottság, a Határőrség Országos Parancsnoksága és az Egyesület Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága Regionális Képviselőlet között létrejött háromoldalú megállapodás a maga korában egyedülálló volt egész Európában. A megállapodás kiterjedt monitorizálásra, jogok biztosítására/érvényesítésére, kapcsolattartásra, képzésre etc. Az ORFK a Baptista Szeretetszolgálattal az emberkereskedelem elleni közös programra irányuló együttműködést kötött. A kooperáció fontos állomása a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal munkatársai részére tartott képzés az áldozatok sikeres azonosítása céljából.

Ebben az időszakban születtek meg azok, az elsődlegesen nem kormányzati szervezetek gondozásában megjelent kiadványok, amelyek azonosították a menekültügy szereplőit, részletesen bemutatva azokat feladatukörét. Ezek a szakmai dokumentumok jelen kutatás alapját képezik.

A 2015-ös menekültügyi krízis idején a társadalmi érzület felerősödött, főleg a közösségi oldalakon, kifejezetten a menekültválságra alakultak csoportok, nagy részben amatőrökkel. Szervezeti háttérük a válság alatt épült. A friss csoportosulások hiányolták a nagy karitatív szervezetek fellépését, akik már ebben az időben a kevésbé látványos helyeken hosszú idő óta helyt álltak, végezték a maguk háttérszolgálatát.

Erős konfliktusok voltak érezhetőek a menekültügyi szervezeteken belül – például túlterheltség okán – illetve a szervezetek között – profi/nem profi feladatellátás – továbbá a kormány/szervezetei és a civilek között. A Karitatív Tanácsban tagságot viselő, nagyrészt a történelmi egyházakhoz kapcsolódó humanitárius szervezetei összehangolt munkával, erős központi támogatottsággal látták el feladatukat. Konfrontatív volt a kapcsolata a kormánynak, elsősorban a szociális feladatot ellátó grassroots közösségekkel/ tagjaikkal.

A nem kormányzati szervezetek továbbá egészségügyi támogatással léptek fel, illetve az advokálás feladatát vállalták magukra főként az egyházi civil szervezetek.

A közösségi média és a sajtó jelenléte rendkívül erős, egyes esetekben már eseményformáló jelentőséggel bírt. Nemcsak a nem kormányzati szervezetet és a kormányt szükséges harmóniába hozni, hanem a közvéleményt is. A tömegkommunikáció óriási hatalom, amit jó és rossz irányba egyaránt lehet irányítani és befolyásolni. A hétköznapi ember menekült-képét nagyban befolyásolja a média. A nem kormányzati szervezetek sajtómegjelenései, tájékoztató kampányai, nyilvános fellépéseik képesek arra, hogy az állampolgárok menekültekhez való hozzáállását meghatározzák. Hasonlóan fontos tájékoztató feladatot látnak el ezek a szervezetek akkor, amikor a ritka nyelvjárást beszélő szakembereik információt adnak a határon belépő migránsnak a hétköznapi életre, illetve a jogi lehetőségeire vonatkozóan egyaránt.

4. A világ mozgásterének szűkülése

4.1 Zárvány

A magyar Országgyűlés 2015. július 6-án fogadta el az államhatárról szóló törvény módosítását tartalmazó 2015. évi CXXVII. törvényt, amely szerint Magyarország határvonalától számított 10 méteres sáv „az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmények” építése, telepítése és üzemeltetése céljából igénybe vehető. Ezt követően az 1401/2015. (VI. 17.) számú kormányhatározattal döntötte el, hogy a magyar-szerb határ lezárására egy négy méter magas kerítést épít 175 km hosszú határszakaszon. A határzár felépítésének célja nem a jogellenes határátlépések felderítése és az az elkövetők elfogása, hanem egy olyan mesterséges fizikai akadály létrehozása volt, amely áthatolhatatlan. A határzár mintaszakaszát Mórahalomnál kezdte a Magyar Honvédség kiépíteni, és a 2015. szeptember 15-i magyar-szerb szakaszon történt befejezését követően a magyar-horvát határszakaszon folytatódott a munka. A teljes déli határzár 2015. október 16-án befejeződött.

2016 novemberében elkészült a második védvonal – az úgynevezett okoskerítés – első 10 kilométeres szakasza is, amelyhez intelligens jelzőrendszer, hő- és hagyományos kamerák kapcsolódnak. 2017 februárjában döntött úgy a Kormány, hogy a határzár teljes szakaszán tovább építi az okoskerítést, ami május 11-én 155 kilométeres szakaszon el is készült.

A határzár és a hozzá kapcsolódó jogi szabályzások jelentősen befolyásolták a nem kormányzati szervezetek menekültekkel kapcsolatos tevékenységét. A határ lezárásával az önkéntesek jelentős része is távol maradt, a szervezett formába megjelenő csoportok átértékeltek helyzetüket. Így tett a Migration Aid is, és 2015 októberétől tevékenységeinek súlypontja a határainkon kívülre helyeződött át: a szerb-horvát, a horvát-szlovén és a szlovén-osztrák határterületen segítettek.

A fal bennünk

Bizonyára nem minden útnak indulót vezérel az ártó szándék, és sokan vannak olyanok, akik biztonságot keresnek, az életükért menekülnek vagy a létük biztosításáért. Nem tudhatjuk, hogy angyalokat vendégelünk e meg.²⁰⁶ Elgondolkodtató a Magyarországi Evangélikus Egyház püspökének 2016. évi nyilatkozata, miszerint amikor 2015-ben a vándorokkal szembesültünk,

²⁰⁶ Zsidókhöz írt levél 13,2b

még láttunk arcokat is. Júliusban még megdöbbszünk a vízbe fulladt gyermekek és asszonyok holttesteinek felvételén. Augusztusban még ruhát gyűjtöttünk, de októberben már örültünk, hogy nálunk béke van. Aztán a párizsi terrortámadás, a nők molesztálása után önmagunk igazolását láttuk. Szakértő módon nyilatkoztunk az iszlámról, és lassan fel sem kapjuk a fejünket a mézárításokra, szinte érzéketlenül nézzük a szörnyű képeket. És mi lesz a jövőben? „Jó lenne, ha mindenki tenné a dolgát: a politikusok, a közgazdászok, a rendőrök, a titkosszolgálat. És az egyházak.”²⁰⁷

Nem kérdéses, hogy az érzületetikánk erre az időszakra már jelentősen csökkent.

A fal körülöttünk

2016. július 21-én kelt az Országos Polgárőr Szövetség intézkedési terve²⁰⁸ a Csongrád és Bács-Kiskun megyékben a mélységi határterületeken tevékenykedő polgárőr egyesületek megerősítésére. A feladatok között a terv a 0-8 km-es határterületre a Rendőrség és a Polgárőrség együttműködését írja elő, elsősorban a járőr és a figyelőszolgálatra való koncentrálással. Az ország mélységi területein az együttműködés elsősorban a polgárőrök részéről a figyelőszolgálatra – így a migráns személyek hozzávetőleges létszáma, személyleírásuk, mozgásuk iránya, gépjárművek azonosítása – majd észlelés után haladéktalan jelzés adásárára fókuszál a Rendőrség felé. 2017. január 21-én létrejött a Határvédelmi Polgárőr Tagozat, amelynek célja, hogy a határ menti településeken, az illegális migráció okozta jogsértések megelőzését. A kormány évente egymilliárd forinttal támogatja a polgárőrséget, emellett több mint ezer járművet is adtak az OPSZ-nek. A polgárőrség 2035 településen van jelen, az önkormányzatok is segítik az egyesületeket. A külterületi programba bekapcsolódnak a légi polgárőrök is, akik Baranya, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Győr-Moson-Sopron és Pest vármegyében dolgoznak, mintegy két tucat légi járművel, például sárkányrepülőkkal, drónokkal.

²⁰⁷ Forrás: https://kotoszo.blog.hu/2016/04/03/_ha_meg_lesz_emberi_arcuk (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.) Fabiny Tamás evangélikus püspök nyilatkozata (2019): Az egyházak kísérik útjukon a menekülteket Magyarországon, az Egyház Diakónia Osztálya gyógyszereket adományozott a rászoruló menekült gyermekeknek a Házi Gyermekorvosok Egyesület segítségével

²⁰⁸ Forrás: http://www.opsz.hu/storage/upload/dokumentumok/intezkedesiterv_hatarszakaszra.pdf (Letöltés: 2016.09.17.)

4.1.1 Szociális védelmi szolgáltatások

A Magyar Vöröskereszt a magyar határok lezárását követően a belépő és kilépő határátkelőhelyekre mobilizálta csapatait és megszervezte az ellátást. A déli országhatárok lezárása után az EMMI által nyújtott 66 millió forint összegű támogatásból a környező országokra nehezedő terheket igyekezett enyhíteni a Horvát, Szlovén és Szerb Vöröskereszt testvérszervezetei számára eljuttatott adományokkal és segélycsapatok telepítésével. A határmenti humanitárius segítségnyújtás az év vége után is folytatódott.

A határzárásokat követően a Magyar Vöröskereszt a nyitott befogadó állomásokon igyekezett állandó jelenlétet kialakítani, ezzel párhuzamosan pedig folyamatosak voltak a zárt intézmények látogatásai. Részken egyedüli civilként segítette az első belépési ponton hazánkban, 24 órás ügyeletet látott el, higiéniai csomagokkal, elsősegélynyújtó ügyelettel és pszichoszociális ellátással – elsősorban anyáknak és gyermekiknek – segítette a menekülteket. Kiemelten foglalkoztak a célcsoporton belüli sérülékeny csoportokkal: terhes nők, kisgyermekesek, kisgyermekes szülők, idősek, fizikai vagy szellemi betegséggel küzdőkkel. A csoportos és kreatív foglalkozások célcsoportja elsősorban a tranzitónában tartózkodó különösen sérülékeny csoport, a gyermekek voltak. A menekültek részére komplex csomagokat biztosítottak, amelyekben információs anyag is volt, adatokkal a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal kirendeltségeire való eljutásról. Megnövekedett feladatai támogatására az 1359-es adományvonalát is elindította.

A menedékkérőket elszállásoló intézményekben folyamatos a vöröskeresztes keresőszolgálati tevékenység terjesztése, a családi kapcsolatok helyreállításával kapcsolatos szolgáltatások ismertetése és a szóróanyagok kihelyezése. A Vöröskereszt szervezetek Keresőszolgálataihoz olyan családok százai fordulnak, akik az Európába tartó útjuk során szakadtak el, vagy veszítették el a kapcsolatot valamely hozzátartozójukkal. A Vöröskereszt Keresőszolgálatok nagy intenzitással, áldozatos, de sokszor hiábavaló munkával próbálnak segíteni ezeknek a családtagoknak szeretteik felkutatásában. Az egyes országokban a regisztráció során sokszor nem térnek ki a nyelvi különbségekre, így a neveket eltérően írhatják, ami megnehezíti a beazonosítást. A Magyar Vöröskereszt a röszkei, illetve a tompai tranzitónákban havi egy-egy alkalommal biztosít keresőszolgálati tevékenységet, melynek során a szervezet keresőszolgálati munkatársa a tranzitónákba érkező menedékkérők számára ismerteti a tevékenységeket, és igény szerint keresési kérelmet rögzíthet, illetve üzenetküldési lehetőséget biztosíthat. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (ICRC) Restoring Family Links – Családi Kapcsolatok Helyreállítása hálózata anonim lehetőséget is kínál a szeretteiket keresők

részére: Vöröskereszt posztereken és honlapon is megjelentethetik a hozzátartozóikat kereső személyek arcképét, amely számos országban elérhető Európa szerte. A havonta megjelentetett „Trace the Face”²⁰⁹ – „Keresd az arcot” posztereket munkatársaik rendszeresen közzéteszik a tranzitónákban is.

Budapesten az utcai szociális munkások ellátási területükön segítettek a tájékozódásban, ivóvizet, szükség esetén elsősegélynyújtást biztosítottak. Az éjjeli menedékhelyen és nappali melegedőben az utcai szociális munkásaik jelzésére és közvetítésére ellátást adtak átmeneti jelleggel (1-2 nap) és tárgyi adományokat osztottak.

A Magyar Vöröskereszt a munkát folyamatos egyeztetéssel végezte, amelyben partnerei voltak a BÁH állomások és őrzött szállások (Bicske, Debrecen, Kiskunhalas, Békéscsaba, Cegléd, Vámoszabadi, Nagyfa), nemzetközi szervezetek (IFRC²¹⁰ és ICRC), továbbá civil kezdeményezések (Migszol, MigrationAid). Együtműködési megállapodások alapján pszichoszociális segítségnyújtással voltak a fogvatartott harmadik országok állampolgárai részére a Győri, Nyírbátori és Reptéri Rendőri Igazgatóság őrzött szállásain. Együtműködésük folyamatos a Fóti Gyermekotthonnal, elsősorban a menekült gyermekek részére adományosztás formájában. A BÁH 2019. július 1-től megszűnt, és a helyébe lépő Országos Idegenrendészeti Főigazgatósággal megkötött konzorciumi megállapodás keretén belül továbbra is vállalta a humanitárius asszisztencia biztosítását a tranzitónákban a 2019.08.15-2021.06.30. közötti időszakban.

2018 elejétől a Migration Aid Budapesten a menekült családokat segítő központját működteti, ami a Magyarország által befogadott menekültek humanitárius ellátó helye. A polcokra kirakott ruhaneműket, tartós élelmiszereket, higiéniai termékeket, háztartási felszereléseket, játékokat a rászoruló családok egy meghatározott összeg keretéig ingyen elvihették.

A Református Szeretetszolgálat képviselőjének beszámolója szerint a röszei és a tompai tranzitónákban szigorú beosztás szerint egy éven keresztül végezték a szolgálatukat az Ökumenikus Segélyszervezettel, valamint a Baptista Szeretetszolgálattal. Elsősorban adományokkal – élelmiszer, ruha, játék – valamint gyermek-, illetve mentálhigiénés foglalkozásokkal segítették az intézmény lakóit.

²⁰⁹ Forrás: <https://familylinks.icrc.org/ttf-europe> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²¹⁰ Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége

A GRETA 2018-as látogatása során a következő civil szervezetek képviselői léphettek be a tranzitciónakba: Katolikus Karitás, a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, Magyar Baptista Szeretetszolgálat, valamint a Magyar Vöröskereszt. Ezek a képviselők különböző feladatokat végeztek (plusz élelmiszer és ruházat kiosztása, tolmácsolás, kultúrák közötti közvetítés, tüdőszűrés), és a rendelkezésükre álló erőforrások függvényében látogatták a tranzitciónakat.²¹¹

4.1.2 Hitéleti támogatás a tranzitciónakban

A Keleti pályaudvaron, majd a tranzitciónakban is több katolikus pap volt jelen, a tábori lelkészek ezeken a helyeken találkoztak az ott elhelyezettekkel. A szolgálatot teljesítők lehetőséget kaptak a feladatukat ellátó állománnyal és a tranzitciónában tartózkodó menekültekkel is kapcsolatba lépni. Bár a szolgálat tartalma a lelkipásztori titok területe, formálisan látható, hogy az effajta hivatalos jelenlét hozzájárul a vallás tudatosításához, és az érzékenyebb hozzáálláshoz. Ugyan a tábori lelkészeket (illetve a Tábori Lelkeszi Szolgálatot) nem kérték fel a vallásgyakorlás jogának a biztosításához, de erre vonatkozóan megvan a szükséges jogszabályi háttér²¹². Tapasztalható volt, hogy az egyenruhás, egyházi szolgálatot ellátó személyek jelenléte az elhelyezettek számára megnyugtató. Különösen a keresztyének esetében, hiszen saját egyházuk, vagy felekezetük lelkésze pusztán már a megjelenésével is segítségül van a kilátástalan helyzetben.

4.2 Járvány - A pandémia hatása a menekültügyi szolgálatban

Az országunk bezárását követően az intézményeink, otthonainak bezárása következett. A 2020-as járványhelyzet jelentősen átalakította és komolyan befolyásolta a civil szervezetek életét. A Kormány 2020. március 11-én járványügyi veszélyhelyzetet²¹³ hirdetett ki a koronavírus miatt, és ezzel együtt beutazási korlátozásokat vezetett be a leginkább „fertőzöttnek” tekintett országokból²¹⁴ érkezők kontrollálására. A szlovén-osztrák határszakaszon visszaállításra került a határellenőrzés. Az országos főkapitány vezetésével megalakult a Határellenőrzési Akciócsoport 2020. március 14-én, a világjárvány-helyzet

²¹¹ 2018-as jelentés i.m. p. 7.

²¹² 3/2017. (III. 23.) BM rendelet

²¹³ 40/2020. Korm. rendelet

²¹⁴ Olaszország irányából

indokolta megfelelő működésű határátkelőhelyek érdekében. Március 27-én Magyarország járványügyi hatósági határozat rendelt el.²¹⁵ Kijárási korlátozást léptetett életbe, amit május 16-án védelmi intézkedésekre módosított. Három hónapra a közösségi terek bezártak, tilos volt üléseket, rendezvényeket megszervezni. Május 29-től lehetett szabadtéri rendezvényeket tartani, amennyiben biztosított a 1,5 méteres távolság a résztvevők között. Az Országgyűlés a vészhelyzetet 2022. június 1-ig hosszabbította meg, végül pedig 2022. március 7-től szüntek meg a rendezvények szervezésére vonatkozó korlátozások. A civil szervezetek ismét a létszámtól és a helyszíntől függetlenül tarthatták meg gyűléseiket és programjaikat. A zárt térben tartott közgyűlések, ülések, programok során nem volt szükség a védettség igazolására és nem lett kötelező a maszkviselés sem.

A fizikai bezárásnak megfelelően a nem kormányzati szervezetek is az online térbe szorultak tevékenységükkel. Számosan közülük nagyon nehezen élték meg a mindennapokat, hiszen egy egyesület olyan személyes jelenlét, aktivitáson alapuló közösség, ahol a személyes kapcsolattartás, a közös tevékenység/szolgálat határozza meg a létét. Korábban elmaradtak a közgyűlések, a virtuális térbe szorultak az elnökségi megbeszélések, a felügyelőbizottsági ülések. Még fájdalmasabb volt, hogy társadalmi szerepvállalásuknak sem tudtak eleget tenni, mindazoknak a közhasznú tevékenységüknek, amelyeket célul tűztek ki és amelyek létrejöttüket movizálták. Elmaradtak az önkéntesek, a közösségi szolgálatot teljesítő középiskolások, a személyes támogatásokon alapuló adományozások. Bezártak azon intézmények, amelyeket civil szervezetek álmotdtek meg, működtettek, tartottak fenn. Tilos volt a látogatás az öregek otthonában, nem szólt a csengő az alapítványi iskolában, hiányoztak a nézők az alternatív színházakból. Sokan feladták működésüket, azonban jelentős azoknak a száma is, akik tartalék lángon folytatták azt, és olykor éppen ezért hivatásuk igazán most értékelődött fel. Sőt, civil szervezetek létrehozását is motiválta a kialakult helyzet, ehhez például a Covid árvák megsegítéséért létrejött Alapítványt²¹⁶ emelem ki.

A 2015-ös migrációs hullámban való szerepvállalásuk miatt a nem kormányzati szervezetek közül egyesek marginalizálódtak, a civil szerepvállalásuk jelentős negatív megítélést kapott. Sokakat megbélyegeztek, sajnos a hiteles, valóban segítő jobbot nyújtó civilek is olykor ártatlan áldozattá váltak. Mindazon civil szervezetek, akik a migráció

²¹⁵ A pontos leírás és jogszabályok megjelölése Ritecz György gyűjtése.

²¹⁶ „Feleségemmel együtt úgy döntöttünk, hogy létrehozunk egy alapítványt, amelynek segítségével a gyermekek anyagi értelemben ugyanazt a támogatást kapják meg, mintha szüleik életben maradtak volna. Minden gyermek személyre szabott segítségre számíthat attól függően, hogy mire van szüksége: ösztöndíj, lakhatási támogatás, szociális juttatás, a közlekedés támogatása és még számos olyan gondoskodási forma, ami a gyermek fejlődését, gyarapodását, tanulását, megélhetését segíti elő.” Áder János alapító, Regőczi Alapítvány Forrás: <https://regoczialapitvany.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

kihívásának kezelésében korábban részt vettek, a koronavírus tombolásának idején az ezzel kapcsolatos tevékenységeiket felfüggesztették. A fizikai lezárással a migráns/menekültkérdés is úgy tűnt, hogy megszűnik egy ideig. 2020-ban a benyújtott/befogadott menedékkérelmek száma drasztikusan lecsökkent 115 főre²¹⁷.

Az ország be/lezárásával egyidejűleg bezártak az intézmények is, látogatási tilalmat rendeltek el számos helyen. Az eddig is korlátozottan látogatható menekültügyi intézmények kapui a koronavírus idejére végleg bezártak.

A Magyar Közlöny 242. számában, 2020. október 10-én megjelent 484/2020 (XI. 10.) Kormányrendelet²¹⁸ és a befogadó intézmények fenntartójának – Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság – hivatalos levele értelmében a Magyar Vöröskereszt munkatársai nem léphetnek be az intézmények területére, ezért a menekültügyi tevékenységét határozatlan időre felfüggesztették. A Vöröskereszt az adományosztás kapcsán az aktualitásoknak és lehetőségeknek megfelelően továbbra is biztosította az ellátást, és ennek függvényében kész volt folytatni menekültügyi tevékenységét, beleértve az Országos Idegenrendészeti Főigazgatósággal közös vállalt tevékenységeit. 2020-as évben a megfelelő védelmi intézkedések betartása mellett folyamatosak voltak a látogatások a Repülőtéri Rendőri Igazgatóságon, ahol együttműködési megállapodás szerint nyújtottak pszichoszociális segítséget a fogvatartottaknak. A menekültügyi tevékenységek között volt még a 2020. októberi látogatás és adományosztás a Fóti Gyermekotthonban, és a Nyírbátori Őrzött Szállások meglátogatása és adománnyal való ellátása az Vöröskereszt Nemzetközi Bizottság (ICRC) területileg illetékes kollégáival közösen.²¹⁹

4.3 Civilek az ukrajnai menekültügyben való részvételükről

Úgy tűnt, hogy az elmúlt két esztendőben a Covid járványt sikerült korlátok közé szorítani, azonban a pillanatnyi levegővételünket újabb „légszomj” nehezíti. A 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború mélyen megérintette világunkat, benne a civil szektort is, amely az első perctől fogva érezhető volt. Amíg a 2015-ös migrációs kihívásnál a nem

²¹⁷ Eurostat adat Forrás: *A menedékkérelmek száma az EU-ban | Európai Parlament (europa.eu)* https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_hu.html#filter=2020 (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

²¹⁸ a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről

²¹⁹ *A Magyar Vöröskereszt tevékenysége, szakmai beszámoló 2020* p. 32 Forrás: C:\Users\Felhaszn\l\3\Downloads\szakmai-beszamoló-2020-min.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 16.)

kormányzati szereplők fellépése heves vitákat váltott ki, addig most a széles körű, szinte „határtalan” összefogás és együttműködés tapasztalható, amihez hozzájárul, hogy saját testvéreink, a határon túl élő magyarok élete is veszélybe került, és ez a tény a legerősebb motivációs erő a segítségnyújtásnál. Sokan vagyunk, akiknek rokonai, különösen a trianoni diktátum eredményeként, Kárpátalján élnek. De lehet, hogy barátaink vannak a szomszédos ország valamelyik településén, vagy éppen már az áttelepülésük okán a saját portánk mellett. Jelentős azoknak a száma, akik Ukrajnából Magyarországra járnak dolgozni vagy éppen tanulni, akár magyar-ukrán vagy ukrán állampolgárként. A háború kitörésekor talán több családdal előfordult, hogy a családfő hazánkban volt, felesége Ukrajnában ragadt, a gyermekük pedig talán éppen a hazafelé robogó vonaton tartózkodott, amelyet nem engedtek át a záhonyi határnál. Sokunknak szinte személyes ügyé vált a segítségnyújtás kérdése.

A háború közelsége is bizonyára befolyásolja hozzáállásunkat. Mélyebben megérinti életünket, hogy a veszély fizikailag közel van hozzánk, mindez velünk is megtörténhet, a frontvonal kiterjedhet országunkra is. A szinte átélhető, „bőrünkön érzett” támadás miatti feszültség eluralkodott a magyarok jelentős részén, ugyanakkor ilyen jellegű tapasztalások korábban elmaradtak. Messze van a szíriai konfliktus, azonban a légvédelmi sziréna hangját például Beregsuránynál hallani lehet.

Az ukrajnai menekülteket fogadó önkéntesek lelkes segítségnyújtását a kulturális azonosság nagyban erősítette. Egy kijevi menekült helyzetét sokkal jobban átérzik az emberek, mint egy szír állampolgár körülményeit. Sokat segít a nyelvi adottság is, hiszen nem vitatható az sem, hogy Magyarországon bizonyára többen tudnak ukránul/oroszul, mint arabul, nem is beszélve azokról a kárpátaljaiakról, akik magyarként vagy nem magyarként beszélnek vagy értenek magyarul.

Az előadottak is alátámasztják, hogy az érületetika újra megerősödött a társadalmunkban, benne kifejezetten a civilekben és az alábbiakban részletesen ismertetett feladatvállalás alapján is bebizonyított, hogy az ahhoz kapcsolódó felelősségetika egymással arányba került.

Az orosz-ukrán háború esetében hazánk a 2015-ös tranzit-országból bizonyos mértékig célállomássá vált. Míg hét esztendővel ezelőtt az országunkban leginkább „úton lévők” voltak, addig most 2022-től a menekültek hozzánk érkeztek és érkeznek. Más lett a helyzet, hiszen 2015-ben arról kellett gondoskodni, hogy „...sebeiket kötözzük be, aztán integetünk, amikor elmegy velük a vonat”²²⁰

²²⁰ segélyszervezet vezetője In: Bernát Anikó A szolidaritás új formái: új és régi segítők a magyarországi menekültválság idején i.m. p. 13.

Az eltelt nyolc esztendőben szakmailag is felkészültebbé váltak a nem kormányzati szervezetek a menekültek fogadására. Rendelkeznek már megfelelő tapasztalattal, jól működő, bevált módszerekkel tudnak segítséget nyújtani, szinte azonnali fellépéssel. A Covid-kihívás pozitív kényszerhozádék, hogy a szolgálattevők számos esetben szorultak az internet adta lehetőségekre, és ezáltal az online jelenlétük, toborzókéességük, kapcsolati hálójuk, tőkéjük szélesebb lett, és mindezeket az első fegyverropogásnál azonnal érvényesítették.

A média sem támadta meg a civil szervezetek fellépését, bár továbbra is nemzetközi górcső alatt vannak. A mai napig sem az uniós, sem pedig a nemzeti politika nem talált kivetnivalót a hazai NGO-k fellépésénél, sőt dicsérő szavak is elhangoztak a hazai civil szerepvállalásról.

4.3.1 Segítés a helyszínen

A magyar kormány állásfoglalásának megfelelően – miszerint a háborúba nem avatkozunk bele – alakult a civil szervezeti fellépés is. Főszabály szerint a magyar-ukrán határszakasz a választóvonal a nem kormányzati szervezetek fellépésénél. A határ túloldalán, a háború kirobbanásától kezdve elsősorban azok az NGO-k lépnek fel, akik eddig is jelen voltak Ukrajnában. Meglévő intézményeik működnek, illetve Magyarországról folyamatos segélyszállítmányaik ukrajnai célbajuttatása továbbra is megoldott.

Az Ökumenikus Segélyszervezet megalakulása óta jelen van Kárpátalján. A 2014-ben kezdődött fegyveres konfliktusok nyomán Ukrajna 20 régiójában kapcsolódtak be munkatársai a belső menekültek ellátásába. Beregszászban található képviselőjük a Kijevben hivatalosan bejegyzett, országos kiterjedésű tevékenységet végző szervezet központja. Lembergben létrehozott humanitárius központjuk nemzetközi programok koordinációjáért és végrehajtásáért felel. Segélyprogramjuk 20 régiót érint Beregszásztól egészen a Délkelet-Ukrajnában lévő Zaporizzsjáig terjedően.

Az ellátási láncok akadozása és a belső menekültek áradata nagy humanitárius szükségleteket eredményezett, ezért elsődleges fontosságú volt a sürgősségi élelmiszer- és nem élelmiszer jellegű segélyáru biztosítása a nélkülöző lakosság számára. Ennek érdekében a Segélyszervezet raktárbázisokat és logisztikai központokat hozott létre Budapesten, Beregszászon és Lembergben. A magyar segélyszervezet országszerte több mint 250 menekültszállást támogat tárgyi adományokkal, többet pedig alapvető háztartási gépekkel, eszközökkel is felszerelt. Az energetikai infrastruktúra elleni komoly támadások okozta áramkimaradások enyhítésére a Segélyszervezet eddig is számos generátort vitt a hadműveletek

által érintett területekre, továbbá több menekültszállítás téliesítésében is aktív szerepet vállalt, illetve vaskályhákat és tüzelőanyagot osztott szét.

A Segélyszervezet számos módon támogatja a háború borzalmait elszenvedők pszichés és mentális egészségének megőrzését, ápolását Ukrajna egész területén. Az ingyenes jogi tanácsadás, közösségi sport/események szervezése, a művészeti- és pszichoterápia mind a fájdalmak, sebek gyógyulását, enyhülését célozzák. A helyi partnereikkel arra törekednek, hogy az egyének, családok és közösségek ellenálló- és alkalmazkodó képességét megerősítsék annak érdekében, hogy ők a háború hosszú távú hatásaival szemben is megőrizzék lelki egészségüket. Az érintettekkel való közvetlen munka mellett a Segélyszervezet továbbképzéseket is biztosít pszichológusok számára, hogy minél több emberhez eljusson a segítség.

A Segélyszervezet 2022 júniusában indította el pénzügyi segítségnyújtási programját Ukrajnában. A támogatásra jelentkezőket nyilvántartásba veszik és ellenőrzik, hogy a Cash Working Group által meghatározott feltételeknek megfelelnek-e. A Segélyszervezet erőfeszítéseit az ACT Alliance-en belüli partnerei (DanChurchAid, Christian Aid), valamint a WorldVision támogatják. Kétféle, méltóságteljes segélyezést lehetővé tevő készpénzes módszert kínál a háború miatt nélkülözésre és spórolásra kényszerült embereknek Ukrajnában. A Többcélú Készpénzes Segítségnyújtás (MPCA) útján arra törekszik a Szervezet, hogy úgy teremtsen létbiztonságot, hogy a rászoruló megőrizhessék méltóságukat és a választás szabadságát. Az MPCA kedvezményezettjei három havi támogatást kapnak meg egyben, összesen 6600 hrivnyában részesülnek. A Készpénzes Krízis Támogatás azoknak kínál nagyobb összegű kifizetéseket, akik olyan kiadásokkal néznek szembe, melyeket sem saját költségből, sem az MPCA által biztosított összegből nem tudnak fedezni.

A Segélyszervezet olyan civil szervezeteknek nyújt anyagi támogatást, amelyek humanitárius tevékenységet folytatnak Ukrajnában, de korlátozott pénzügyi háttérrel rendelkeznek kitűzött céljaik megvalósításához. A Rugalmas Felhasználású Támogatások nevű programján keresztül segíti munkájukat. Egy szervezet legfeljebb 10 ezer dollárnak megfelelő összeget igényelhet előre meghatározott projektpályázatokra. Minden projekt 2-3 hónapig tart, ezt követően kerül sor az együttműködés értékelésére, ami alapján döntés születik a megállapodás megújításáról.

Az orosz erők észak-ukrajnai kivonulását követően a Kijev környéki Bucsában, Irpinyben és Borogyankában tapasztalható pusztítás láttán a Segélyszervezet az elsők között juttatott humanitárius szállítmányt a térségbe, és a további együttműködésről is megegyezett a bucsai önkormányzattal. A Magyarország Kormányával kötött stratégiai partnerségnek köszönhetően az Ökumenikus Segélyszervezet a térségben megkezdte egy iskola felújítását,

illetve egy postai és önkormányzati funkciókkal is bíró egészségügyi központ megépítését, valamint már használatba is adott egy konténeróvodát Zahalciban²²¹.

A Máltai Szeretetszolgálat Beregszászon működő intézménye továbbra is nyitva áll a segítséget kérők előtt, és ők is gyűjtést indítottak a rászorulóknak.

A Magyar Református Szeretetszolgálat az első segítők között 800 kilónyi élelmiszersegélyt indított útnak Beregszászba.

A „Te is segíthetsz!” Támogató Alapítvány²²², a reformátusok legnagyobb civil szervezete főleg Kárpátalján végzi misszióját.

A görög katolikus egyház Nyíregyházi Egyházmegyei Karitása is elindult tele autóval Ófehértóra és azon településekre, ahol szükség van a felajánlásokra. A nemzetközi civil szervezetek nemzeti egységeinek összefogására ékes példa a magyar Katolikus Karitásznak ukrainai testvérszervezetével való kooperációja.

A Magyar Evangéliumi Szövetség 2022. év végéig tizennyolc alkalommal járt segélyszállítmányokkal Ukrajnában, legtöbbször Kárpátalján, de az általuk átvitt élelmiszereket néhány esetben tovább vitték olyan helyekre is, ahol a harcok miatt fellépő élelmiszerhiányt igyekeztek enyhíteni. Szolgálatukban nagyon szép felekezeti közötti összefogás bontakozódott ki az OM Magyarország Onézimusz Alapítvány²²³, a Kelet-Európa Misszió Alapítvány, az Üdvhadsereg, a Bartimeus Egyesület²²⁴, a Segítség Köve Alapítvány²²⁵, a Budapesti Kínai Gyülekezet, a Nagyvarsányi Református és Baptista Gyülekezetek, a Budapest Józsefvárosi Református Egyházközség és a Vásárosnaményi Lónyay Menyhért Baptista Iskola részvételével.

²²¹ Forrás: <https://ukraine.hia.hu/hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²²² Azért jött létre, hogy a rászoruló emberek megsegítésére irányuló szolgálatot fejlessze, ösztönözze, adománykoordinációt végezzen. Célul tűzte ki a fogyatékkal élők, elesettek, nélkülözők, betegségtől vagy egyéb okból szenvedők, magányosok, árvák, özvegyek, éhezők, erőtlenekek, üldözöttek, szenvedélybetegek, valamint a katasztrófák áldozatainak és hozzátartozóinak támogatását. Forrás: <https://teissegethatsz.hu/rolunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²²³ Az 1970-es évek elején keresztény irodalom csempészésével, terjesztésével kezdte magyarországi tevékenységét. Az amerikai OM-es Kathi Krai (jelenleg Kathi Tarantal) vezetésével alakult meg. A csoport szorosan együttműködik a Magyar Baptista Egyházzal a gyülekezetek missziós küldetésének erősítése érdekében. Forrás: <https://www2.om.org/hu/hu/content/kik-vagyunk> (Utoljára felkeresve: 2023. május 20.)

²²⁴ Felekezeti közötti keresztény szervezet, amelynek célja, hogy a magyarországi és közép-európai vakok, gyengén látók és családjuk számára az örömhír reményét keresztény anyagok és programok elérésével tegye lehetővé, és kapcsolatot építsen a fogyatékkal élők és Jézus Krisztus között. Forrás: <https://www.bartimeus.hu/magunkrol> (Utoljára felkeresve: 2023. május 20.)

²²⁵ 2007. óta szociális tevékenységet végez. Forrás: <https://www.segitsegekove.hu/about/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 20.)

4.3.2 Adománygyűjtés

Magyarországon az adományvonalak szinte a háború kitörésének másnapján elindultak. A Magyar Vöröskereszt, a Máltai Szeretetszolgálat, a Katolikus Karitás, a Magyar Református Szeretetszolgálat leggyorsabbak között kezdte meg a pénzbeli támogatások összegyűjtését. „Híd Kárpátaljáért” elnevezéssel a Kormány is összefogást hirdetett nemzeti segélyvonalának elindításával.

Számos civil szervezet kezdett adománygyűjtést, függetlenül céljától, tevékenységétől. Legyen fény Kárpátalján felhívással a Ferences Alapítvány megkereséssel fordult a magyar társadalomhoz, kérve, hogy a háború okozta áramkimaradások enyhítésére a munkácsi magyar közösséget segítsük meg.

A materiális adományok gyűjtésére is nagyon sok civil szervezet vállalkozott, köztük a Baptista Szeretetszolgálat, a Katolikus Karitás, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Magyar Vöröskereszt, az Ökumenikus Segélyszervezet és a Magyar Református Szeretetszolgálat.

2022. december 22-én indult útjára a Magyar Vöröskereszt kárpátaljai szervezetének adományozott véradó kamionja és az újabb segélyszállítmány, amellyel „Magyarország az elmúlt harminc év legnagyobb humanitárius akcióját hajtja végre az ukrajnai háború kitörése óta.”²²⁶

A Miniszterelnökség Civil Közösségi Szolgáltató Központjának hálózata – 19 vármegyei és a fővárosi civil szervezetével - a Karitás logisztikájával adventi gyűjtést szervezett kárpátaljai iskoláknak, óvodáknak, gyermekotthonoknak.

A 2015-ös grassroots kezdeményezések okán érdemes megemlíteni, hogy számos informális közösség jött létre ebben az időszakban az orosz-ukrán háború vonatkozásában, amelyek közül egyesek jogi keretek között működő civil szervezetté alakulnak. Erről bővebben a VI. fejezetben szólok. E kezdeményezések közül egy gyűjtést kiemelten ismertetek, mely 2022. november elején indult egy pár ezer főt számláló, katonai témákkal foglalkozó csoportban. A gyűjtés célja az volt, hogy a Kárpátaljai 101-es Területvédelmi Dandár 68. zászlóalj (nem hivatalos nevén: Kárpátaljai Sárkányok – Zakarpatszki Sarkani) magyar katonáinak juttassanak el magyar élelmiszereket, akkutöltőket és egyéb olyan eszközöket, amelyeket a katonák kifejezetten kértek tőlük. A gyűjtés túlhaladta a kitűzött anyagi célokat, jelentős pénzüsszeget sikerült a nem formális keretek között működő csoportnak

²²⁶ Soltész Miklós, a Nemzeti Humanitárius kar elnöknek sajtótájékoztató 2022. december 12. 11:43 MTI Forrás: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/12/12/soltesz-miklos-magyarorszag-tovabbra-is-kesz-humanitarius-segitseget-nyujtani-ukrajnanak/> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 1.)

összegyűjtenie. A Facebook bejegyzés tartalma szerint a korábban megjelölt célt a közösség módosította, és esetlegesen egy drón beszerzésével kívánta a Sárkányokat támogatni.

4.3.4 Szociális szolgáltatások

A 2015-ös migrációs kihívásnál óriási hátrányt jelentett, hogy az országba érkezők gyakran nagyon pontatlan, sőt hibás, hiányos információkat kaptak országunkról, illetve helyzetükről. Jelen kihívásnál a háború sújtotta menekültek részére az általános információk összeállítása és minél szélesebb körben történő megjelenése különös gyorsasággal történik. A <https://ukrainehelp.hu/> internetes portált önkéntesek hozták létre abból a célból, hogy információkkal segítsék a rászorulókat. Az oldalon a legfontosabb tudnivalók mellett hasznos tanácsokat találunk civil szervezeti elérhetőségekkel. A „Menedék” készítette egy rövid összefoglalót – „mi történik az Ukrajnából menekülőkkel” címmel – a menedékes státus tartalmáról ukrán és orosz nyelvű verzióban is. A Magyar Helsinki Bizottság minden fontos információt összegyűjtött az Ukrajna elleni támadás és a magyar menekültügyi rendszer vonatkozásában magyar, angol, orosz és ukrán nyelven.

A hogysegit.hu oldalt²²⁷ civil önkéntesek állították össze, akik már az első ukrán menekültek érkezése óta részt vesznek a segítő munkában. Ez egy olyan információs platform, ami összeköti a felajánlást a szervezetek igényeivel. A portál több segélyszervezettel, így a Baptista Szeretetszolgálattal, a Katolikus Karitással, a Magyar Vöröskereszttel, a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal, a Magyar Református Szeretetszolgálattal, az Age of Hope-pal²²⁸, a Budapest Bike Maffiával²²⁹ valamint a Magyar Kétfarkú Kutypárttal szoros együttműködésben jött létre.

A kiáltásokat meghallotta az EMMA Egyesület²³⁰ is ingyenes segélyvonalat működtet anyáknak. A kihívásokra a Menhely Alapítvány is diszpécser szolgálattal lép fel, a MedSpot Alapítvány orvosi segítségnyújtásban jár elől. A MigrationAid szálláskeresésben, valamint az utaztatásban ajánlott fel segítséget, illetve a nyelvi fordításhoz nyújtott segítő „jobbot”. Az Age of Hope Egyesület és a Budapest Bike Maffia a Facebook eseményeiben folyamatosan frissíti

²²⁷ Az oldal jelenleg nem elérhető. (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)

²²⁸ 2012-ben kezdte meg munkáját elsődlegesen a hátrányos helyzetű gyermekek szabadidejének hasznos/tartalmas eltöltéséért. Forrás: <https://aoh.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²²⁹ 2011 óta céljuk a hajléktalan emberek, rászoruló családok, szociális intézmények segítése. Forrás: <https://bikemaffia.com/bemutakozas/kik-vagyunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²³⁰ Tevékenységük előterében a várandósság, a szülés, és a kisgyermeknevelés évei, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó társadalmi rendszerek állnak, különös tekintettel a szülészeti ellátórendszerre. Forrás: <https://emmaegyesulet.hu/kuldetesunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

a híreket, hogy miben, hol és hogyan lehet segíteni. A Civil Tanács Egyesület²³¹ Ukrajnából menekült roma családokkal van kapcsolatban.

2022. február 25-én az Ökumenikus Segélyszervezet önkéntesei és munkatársai érkeztek a határhoz, ahol sátrakat, és egy menekülteket támogató pontot állítottak fel. Lakásokat és szállodai szobákat biztosított a menekülteknek, helyeket szabadított fel szociális intézményeiben.

A Magyarországra érkező ukrán menekültek elszállásolásába, ellátásába és utazásuk szervezésébe a Magyar Evangéliumi Szövetség is bekapcsolódott, 2022. év végéig több mint nyolcszázötven menekültet fogadott, ami közel ötezer vendégéjszakát jelent.²³²

Tekintettel arra, hogy célországá is váltunk, a menekültek elszállásolásánál komoly kihívást jelent, hogy tartós otthont találjanak a rászorulóknak. Az „utaztatás” megbélyegzett fogalma, ami a 2015-ös hullámnál az országunk mihamarabbi elhagyását jelentette, most az otthonkeresés fogalmává vált. Nemcsak átmeneti szállást keresnek a hozzánk érkezők, hanem számos esetben új házat/hazát, amelynek a megéléséhez, elfogadásához, az ezzel járó traumák feldolgozásához is nagy szükség van a szakértő civilekre.

Számos nem kormányzati szervezet befogadó ponttá alakította székhelyét/intézményét. Így járt el a görögkatolikus egyház nyíregyházi egyházmegyéje és a Katolikus Karitás is. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Zamárdi közösségi terében fogadta a menekülteket, zömmel mélyszegénységből érkező ukrán családoknak nyújtottak segítséget.²³³

A Migration Aid 2023 márciusában nyitotta meg a budapesti Madridi utcában található, hazánk legnagyobb kapacitású 1-4 napos tranzit menekültszállóját – max. 300 fő, 2-8 ágyas szobákban – Ukrajnából érkező menekülteknek, elsősorban nőknek és gyermekeknek.²³⁴ Március 18-tól győri menekültszállásán – kb.60 fő, 3-4 ágyas szobákban – pedig hosszútávú elhelyezést biztosítanak az Ukrajnából érkező menekülteknek, szintén a fent meghatározott csoportnak.

A repülővel érkezőket a Liszt Ferenc Nemzetközi Légi kikötőben a Magyar Református Szeretetszolgálat önkéntesei fogadták Krasznai Andrea református lelkipásztor vezetésével. Az egyházi segítő ponton a harcok kitörése utáni hetekben napi ötszáz emberrel foglalkoztak a 2A

²³¹ 168 civil szervezet és több száz magánember csatlakozásával azzal a céllal alakult, hogy a Magyarországon működő civil szervezeteket és azokat a magánembereket összefogja és közösségi aktivizmusra ösztönözze, akik a nemzetiségi kultúra, az oktatás, valamint az alapvető jogok érvényesítésében tevékenykednek. Forrás: <https://www.facebook.com/groups/773062486432963/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²³² Horváth István 2022. december 16-i írásos beszámolója alapján.

²³³ Bárány Miklós, a Szeretetszolgálat munkatársának írásbeli beszámolója, amelyet a Cserkészszövetség levelezőlistájára küldött meg 2022. április 5-én.

²³⁴ Forrás: <https://migaid.org/madridi/> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

terminál érkezési szintjén napi 24 órában. Hasznos információkkal látták el a rászorulókat, segédkeznek a továbbutazásban, a BOK csarnok, illetve a nagykövetségekre való eljutásban, szolgálták embertársaikat. A repülőtéri kápolna pedig szálláshely lett a repülőtéri menedzsment kezdeményezésére. Az imaszoba szakrális tere a rászorulók igazi élettere lett, „amelyben kirajzolódik az egyház emberi arca”²³⁵. A Budapestről továbbutazó családokra gondolva a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren az Ökumenikus Segélyszervezet munkatársai gyermekbarát sarkot is kialakítottak.

Dorkász Szolgálat Közhasznú Alapítvány²³⁶ menekültmissziója egy speciális csoporttal, a Kárpátaljáról származó, többnyire roma családokkal foglalkozik. A Debrecenben működő alapítvány a háború kitörését követő egy héten belül alakította ki válságkezelő profilját. A fegyveres konfliktus kezdete óta többségében kárpátaljai magyar családokat fogadtak be egy egykori kemping területén kialakított befogadóközpontba, ahol körülbelül 200 személy számára biztosítanak lakhatást. Az első hónapokban magánbefogadókkal is kooperáltak a menekültek minél széleskörűbb elhelyezése céljából.²³⁷

Az Ökumenikus Segélyszervezet a menekültek magyarországi beilleszkedésének támogatására Budapesten létrehozta az Ukrajnai Menekülteket Támogató Központot. Az intézmény minden, itteni étellel és letelepedéssel kapcsolatos kihívásban segítséget nyújt a háború elől menekülőknél, és ennek érdekében számos szolgáltatást biztosít számukra. Ilyen a szálláskeresés, az egészségügyi ellátáshoz, az oktatáshoz és a munkaerőpiachoz való hozzáférésben, állami adminisztratív eljárásokban való segítség, a pszichológiai, jogi és természetbeni segítségnyújtás. Ezek mellett a Központ közösségépítő rendezvényeket is szervez a menekülteknek. A központhoz szorosan kapcsolódik egy közösségi tér, ahol ukránul beszélő mentálhigiénés szakemberek különböző terápiákkal (művészet, zene) segítik az 1-6 éves gyerekeket a traumáik feldolgozásában, amíg szüleik dolgozni mennek. A Segélyszervezet vidéki intézményei és a humanitárius munkát végző csoportok, gyülekezetek és szervezetek kiterjedt hálózatával való együttműködés lehetővé teszi, hogy a Segélyszervezet az egész országban támogathassa a menekülteket.

²³⁵ Krasznai Andrea református lelkész személyes tájékoztatója alapján.

²³⁶ A holland Dirk Jan Groot hozta létre 1991-ben azzal a céllal, hogy egy nemzetközi keresztény segélyszervezet a kommunista országok elnyomottjain segítsen. Forrás: <https://www.dorkasz.hu/rolunk> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

²³⁷ TÓTH, Bettina: Az ukrajnai menekültek Magyarországon, gyorselemzés 2023/1 Migrációkutató Intézet Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/01/20230104_MKI_GYORSELEMZES_2023_01_toth_bettina_az_ukrajnai_menekultek_helyzete_magyarorszagon.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.) p. 8

A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány²³⁸ hitvallása szerint az Ukrajnában dúló háború elől menekülő családok és gyermekek számára, idegen környezetbe kerülve, kiemelten szükség van az érzelmi támogatásra és meghallgatásra. Ezért a Kék Vonal ukrán és orosz nyelvű szolgáltatásával biztosítja a lehetőséget, hogy a hazánkban élő, Ukrajnából menekült gyermekeknek, fiataloknak és szülőknek az anyanyelvükön is mindig legyen kihez fordulni. Az anonim és ingyenesen hívható lelkesegély-vonalon képzett ügyelők várják a 24 év alatti fiatalok, gyermekek és értük aggódó szülők hívásait ukrán és orosz nyelven. A telefonos lelkesegély-vonal mellett az Alapítvány e-mailben is tud segíteni a hozzájuk fordulóknak. Az ukrán és orosz nyelvű szolgáltatás a UNICEF és a Child Helpline International támogatásával jött létre, amelynek köszönhetően Magyarországon, Lengyelországban, Bulgáriában, Moldovában, Csehországban és Szlovákiában is elérhetővé vált az ott élő ukrán gyermekeknek és családoknak, hogy anyanyelvükön kaphassanak lelki támogatást és segítséget. Az Alapítvány 2014. május 22-én az ORFK-val – a 2006 óta fennálló szakmai kooperáció elmélyítése érdekében – együttműködésben rögzítette a gyermekek védelmével, különösen bűnelkövetővé és áldozattá válásának megelőzésével kapcsolatos feladatok összehangolását. „A megállapodás él, és jól használható hivatkozási alap számunkra. Ez az ukrán válsággal kapcsolatban egyelőre azt jelentette, hogy a Missing Children Europe tagszervezeteitől, keresett kiskorúról, hozzánk érkező jelzések esetén, kapunk és továbbíthatunk információt az ORFK-tól, arról hogy az adott esetben van-e nyoma a gyermek Magyarországra érkezésének.”²³⁹

A Pszi Pont Alapítvány²⁴⁰ segítő szakemberei - pszichológusok, pszichiáterek, mentálhigiénés szakemberek – az ukrainai menekültek krízise kapcsán térítésmentes segítséget nyújtanak online vagy telefonon keresztül, illetve személyesen. Mindez nem jelent egészségügyi ellátást, pszichoterápiát vagy pszichiátriai gondozást, hanem tanácsadást, segítő és támogató beszélgetést.²⁴¹

²³⁸ 1993 óta vallott missziója szerint a gyerekeket meg kell hallgatni, segíteni kell nekik, ha bajban vannak, a felnőtteket pedig támogatni kell abban, hogy erre képesek legyenek. Forrás: <https://kek-vonal.hu/rolunk-gyerekeknek/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²³⁹ Reményiné Csekeő Borbála, pszichológus, szakmai vezető Kék Vonal – Gyermekkrízis Alapítvány, emailben megküldött feltett kérdésekre adott tájékoztatója alapján. 2023. február 2.

²⁴⁰ Forrás: <https://pszi.hu/ukrajnai-menekultek-probono/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 21.)

²⁴¹ Ukrajnai menekültek számára ingyenes pszichológiai segítség.

A Trauma Központ²⁴² az International Rescue Committee (IRC) által támogatott projektjének célja, hogy komplex módon segítse az ukrajnai menekültek pszichoszociális jólétét, mentális állapotát. Díjmentes szolgáltatásaik az egyéni foglalkozások, biztonságos környezetben nyújtott tanácsadás, terápia, mentális támogatás felnőttek és gyerekek számára egyaránt. Ezek a foglalkozások támogathatják a stabilizációt és az erőforrások aktiválását ezekben a megterhelő időkben. A csoportos foglalkozások keretében hasonló tapasztalatokkal rendelkező személyek csoportja (max 12 fő) és egy vagy két fő pszichológus vesz részt. A konkrét módszer és tematika, valamint az alkalmak időtartama függ a résztvevők számától, korától, igényeitől. Pedagógusoknak és oktatásban dolgozó segítő szakembereknek szól a trauma-tudatos tréningjük, ami a traumáról való tudáson keresztül segít közelebb kerülni klienseik, néha nehezen érthető, reakcióihoz és a támogatás hatékonyabb megtervezéséhez. A szupervízió célja pedig a traumatudatos szemlélet bevezetése, a másodlagos traumatizáció megelőzése és az öngondoskodás megtámogatása. A csoport egy biztonságos légkörben lehetőséget nyújt a segítőkhöz nehézségeinek, dilemmáinak átbeszélésére és a munka érzelmileg megterhelő vonatkozásaira való reflexióra.

A Magyarországi Terre des Hommes alapítvánnyal együttműködésben a Traumaközpont közösen dolgozik azon, hogy az Ukrajnából menekülő gyermekek és családok számára fenntartható, jóllétüket biztosító támogatást nyújtson. A projekt keretében a Traumaközpont pszichoszociális támogatást nyújt a menekülteknek és a velük dolgozó szakembereknek, önkénteseknek, amelynek alapját a Terre des hommes MHPSS (Mental Health and Psycho-Social Support) módszertana adja. A projekt keretén belül továbbá egyéni és csoportos pszichológiai segítséget és tanácsadást biztosítanak szülőknek, családoknak és a gyermekek számára, csoportos és egyéni szupervíziók során, valamint képzések tartása révén támogatják a projektben dolgozó pszichológusok, szakemberek, önkéntesek és a traumatizált emberekkel az ellátóhelyeken dolgozók munkáját.²⁴³

²⁴² A Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért civil szervezet által alapított, nonprofit közhasznú korlátolt felelősségű társaság formájában működő szervezet. A Traumaközpont víziója, hogy Magyarország egy olyan hely, ahol a pszichológiai segítség nem kiváltság és mindenki, akinek erre szüksége van, hozzáfér a megfelelő ellátáshoz, szociális háttértől és az állami ellátórendszer kapacitásaitól függetlenül. Forrás: <https://traumakozpont.hu/kuldetesunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁴³ Közösen az Ukrajnából menekülő gyermekekért és családokért — Forrás: <https://traumakozpont.hu/aktualis-projektek/kozosen-az-ukrajnabol-menekulo-gyermekekert-es-csaladokert/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 28.)

Civil forma nélküli társadalmi összefogásban a segítségnyújtás – a Facebook csoportokon keresztül – nagyon hamar nyert koordinációt. Az Összefogás Ukrajnáért Facebook csoport néhány nap alatt elérte a csaknem hatvanezres tagságot, itt segítséget nyújthatnak és kérhetnek az emberek. Nem feledkezhetünk meg azokról az itt élő kárpátaljai magyarokról sem, akik civil szervezeti forma nélkül ukrán nyelvismeretükkel is segítik a hozzánk érkezőket.

Meglátásom szerint a kormány és a nem kormányzati szervezetek együttműködése az orosz-ukrán háború menekültjeinek megsegítése során számos sikeres esetben komplementer kapcsolatként értékelhető. A kormány nagy mértékben támaszkodik a nem kormányzati szervezetekre, azok szakmai tudására, hálózatosságára, megbízható precizitásukra. Az együttműködés egyik stabil alapja a Karitatív Tanács.

A Karitatív Tanács Nemzeti Humanitárius Koordinációs Tanácsá alakult a veszélyhelyzetben. A szolgálatban részt vesznek a szociális ügyekért felelős államtitkár, a Belügyminisztérium és a katasztrófavédelem képviselői, valamint a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs. A Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter elnökségével megalakult Tanácsban a köznevelés, a felsőoktatás, a szociális és a gyermekvédelmi terület, az egészségügy, a területi közigazgatás, a munkaügy, a nemzetpolitika, a Hungary Helps és a közlekedés képviselői is jelen vannak. Az ukrajnai menekültek megsegítése érdekében összehangoltabbá és szervezettebbé teszi a kormányzati szereplők és a nagy karitatív szervezetek munkáját. Gondoskodik az adományvonalra (1357), továbbá az ahhoz tartozó számlaszámra érkező adományok elosztásáról, koordinálja azok felhasználását, összehangolja a Tanácsban részt vevő karitatív szervezetek veszélyhelyzetben folytatott segítségnyújtását, valamint figyelemmel kíséri a veszélyhelyzetben folytatott adományozási gyakorlatot. Téglásy Pál tanácsi titkár, a gödöllői Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemen 2023. május 2-án tartott előadása szerint a Tanács javaslattevő szervezeteiben változás történt, az új belépők az Egységes Magyar Izraelita Hitközség²⁴⁴, a Johannita Segítő Szolgálat²⁴⁵ és a Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat.

²⁴⁴ A Magyarországon bejegyzett három zsidó egyház (MAZSIHISZ, EMIH, MAOIH) egyike. 1927-ben az addig önállóan működő, sem az ortodox, sem a neológ irányzathoz nem csatlakozó hitközségek megalakították a Magyarországi Statusquo Ante hitközségek Országos Szövetségét. Ezzel hivatalossá vált az 1877-ben már elismert harmadik zsidó irányzat is. 1950-ben központilag szüntették meg mindhárom önálló hitközségi szövetséget, és hozták létre a magyarországi zsidóságot egyházi mintájára tömörítő Magyar Izraeliták Országos Képviselőt (MIOK). A 2004-ben újjáalakult Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség az egykori Statusquo Ante hitközségek szellemiségét követve, annak hagyományait elfogadva és ápolva a magyar zsidóság vallási felemelkedésének támogatását tűzte ki céljául. Forrás: <http://zsido.com/emih/bemutatkozas/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁴⁵ 1989-ben jegyeztette be néhány emigrációban élő rendtag. A Rendet csak később, 1993-ban ismerte el a magyar állam. Forrás: <http://johannitak.hu/segito-szolgalat/a-segito-szolgalatrol> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

2022 tavaszán megegyezés született arról, hogy a Humanitárius Tanács és a családszervezetek is egyeztetik tevékenységüket annak érdekében, hogy a lehető leghatékonyabban tudják segíteni azokat, akiknek most a legnagyobb szükségük van erre. A háború okozta családi tragédiák anyagi, egészségügyi és lelki következményeinek enyhítése és felszámolása közös érdek, amely a felelős döntések mellett közös tettekkel lehet igazán hatékony. A szakmai szervezeteket irányító szervek a Három Királyfi, Három Királyné Alapítvány²⁴⁶, az Egyszülős Központ²⁴⁷, a Férfiak Klubja²⁴⁸, a Fiala Családosok Klubja²⁴⁹, a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége²⁵⁰, a Szülők Háza Alapítvány²⁵¹, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete²⁵², a Hetvenkét Tanítvány Mozgalom²⁵³ és az Erzsébet Alapítvány²⁵⁴.

A Tanács koordinációjának eredményeként a magyar-ukrán határon átkelőknél a civilek szervezeten nyújtottak segítséget. A Tanács mindenkinek kijelölte a szolgálati helyét, s ennek megfelelően például Záhonynál a reformátusok, Beregszásznál a máltaiak segítenek. Előfordul, hogy a civil szervezet a területi meghatározást nem veszi figyelembe – például Záhonynál a Hit Gyülekezete – azonban a segítő tenni akarásukat senki nem akadályozza.

A határmenti települések önkormányzatai a nem kormányzati szervezetekkel összefogva látták el szolgálatukat. A Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegyei karitás szervezet tuzséri Páduai Szent Antal karitás csoportja a záhonyi önkormányzattal kapcsolódott be a menekültek segítésébe. Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Debreceni Karitatív Testület összefogva segítették a menekülteket, meglévő készleteikből segélyszállítmányt indítottak a határ közelébe, továbbá a debreceni Auchan áruházban gyűjtőládákat tettek ki az

²⁴⁶Célja, hogy minél több önfelvidt királyfi és királyné szaladgáljon a Kárpát-medence szívében. Forrás: <https://www.haromkiralyfi.hu/kik-vagyunk> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁴⁷ 2005 óta segíti az egyedülálló szülőket. 2018 óta működteti az Egyszülős Központot. Forrás: <https://www.egyszulo.hu/info/ek-bemutakozas> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁴⁸ Megerősítik az erkölcsi alapokat, élhető közösséget, emberséges jövő társadalmat építenek gyermekeinknek. Megszilárdítják a férfi és nő szövetségét - a családot. Forrás: https://www.ferfiakklubja.hu/rolunk/minden_a_ferfiak_klubjarol#blokk-3 (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁴⁹ A FICSÁK fő küldetése a családi élet szépségeinek hangsúlyozása! Forrás: <https://ficsak.hu/kik-vagyunk-mi/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁵⁰ Az alapítók célja a családbarát szemlélet Kárpát-medencei és nemzetközi terjesztése, valamint a térségben működő családszervezetek és az érdekeiket képviselő civil kezdeményezések együttműködésének megszervezése. Forrás: <https://kcssz.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁵¹ Célja a szülők segítése. Forrás: <https://szulokhaza.hu/kelenvolgy/rolunk/mi-a-szulok-haza/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁵² Fókuszban az élet és az anyaság tiszteletére nevelés, a házasságért és a jövő generációért érzett felelősség erősítése, a nagycsaládok sajátos érdekeinek képviselete és szolgálata, a nagycsaládok egymást ismerő és segítő közösségekké szervezése. Forrás: <https://noe.hu/rolunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁵³ Motivációja, hogy az egyházon belül kezdődjön meg a szakmák szerinti szerveződés a világi értelmiségre építve. Forrás: <https://72tanitvany.hu/a-mozgalomrol/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁵⁴ A Kárpát-medencében élő gyermekek táboroztatásával, határon túl élő magyar gyermekek anyaországgal való kapcsolattartásának elősegítésével, illetve rászoruló gyermekek nyári étkeztetésének megszervezésével kapcsolatos feladatokat lát el. Forrás: <https://erzsebetalapitvany.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

azonnali fogyasztásra alkalmas élelmiszer-adományoknak, mindennapi tisztálkodási szereknek, takaróknak és párnáknak.

A kormány kijelölte humanitárius tranzitpontként a budapesti BOK Csarnokot az Ukrajnából érkezők fogadására. A csarnokban a Karitatív Tanács tagjai kaptak helyet, kivéve a Baptista Szeretetszolgálatot, továbbá a MigrationAidet. A csarnokban többek között étel, ital, orvosi ellátás, tisztálkodási lehetőség várja a menekülteket, a kisgyermekes anyák számára pedig baba-mama sarkot, a gyermekeknek játszósarkot alakítottak ki, valamint az emberek információt kaphatnak szállás- és további utazási lehetőségekről.

A Tanács az orosz-ukrán háborús konfliktus kitörésekor, a kialakult humanitárius válság miatti veszélyhelyzet kihirdetésekor, az ukrán-magyar határ határállomásain létrehozta a karitatív szervezetek által működtetett, 24 órában üzemelő öt segítségpontot (Záhony, Beregsurány, Lónya, Barabás, Tiszabecs), valamint márciusban a BOK csarnokban kialakított budapesti tranzitpontot. A Híd Kárpátaljáért összefogás keretében a Nemzeti Összefogás telefonos adományvonalára és számlájára összesen több mint 1 milliárd forint összegű felajánlás érkezett. Ezen felül a Kormány szervezetenként 750 millió forinttal segítette a Tanács szervezeti tagjainak munkáját. A háború kitörésétől számított egy év alatt az említett segítségpontokon összesen több mint 500.000 menekülő jelentkezett, ebből több mint 60.000 főnek nyújtottak segítséget elszállásolásban és mintegy 5.200-an részesültek orvosi ellátásban a helyszínen. Ez idő alatt a szervezetek több mint 3.600 tonna adományt (élelmiszert, higiéniai-, egészségügyi- kórházi eszközöket, lélegeztető gépeket, gyógyszereket, játékokat, generátorokat, stb.) juttattak Kárpátaljára és Belső-Ukrajna területére (pl. Kherson, Kharkiv, Lviv, Kijev) mintegy 8,5 milliárd forint értékben.²⁵⁵ A civil szervezetek 5.000 gyermek táboroztatását szervezték meg, akik közül több száz fogyatékossgal él. 903.686 szolidaritási jegy/ingyenes vasúti utazási lehetőség került biztosításra. Több ezer fő részére kórházi ellátás biztosítása pl. Ukrajnában elmaradt súlyos műtétek elvégzése, onkológiai és más krónikus betegségben szenvedők ellátása Magyarországon

Az Ökumenikus Segélyszervezet kiépített egy olyan partnerhálózatot, amely a Magyarországon tartózkodó menekülteket élelemmel, higiéniai cikkekkel, szállással és pszichoszociális támogatással látja el. Az ukrán háború kitörését követően kibontakozó humanitárius válság hatására példátlan összefogás jött létre a magyar civil- és üzleti szféra szereplői között. A háború első évében több mint 12 millió dollár értékben ajánlottak fel tartós élelmiszert, higiéniai cikket, ruhákat és gyermekápolási termékeket, melyeket a

²⁵⁵ Dr. Téglásy Pál titkár 2023. április 11-i írásbeli beszámolója alapján.

Segélyszervezet juttatott célba mind Ukrajnában, mind Magyarországon. A Segélyszervezet önkéntesei számtalan órát töltöttek az adományok válogatásával, csomagolásával és menekültek közötti szétosztásával. A válsághoz kapcsolódó humanitárius segítségnyújtás finanszírozására a Segélyszervezet eredményes adománygyűjtő kampányt is indított.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság a Készenléti Rendőrséggel segíti az Ukrajnából vonattal érkező menekülteket. A feladatokban támogatást nyújt a Budapesti Polgárőr Szövetség is. A rendőrök folyamatosan tartják a kapcsolatot a Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, a Magyar Államvasutak Zrt., a Budapesti Közlekedési Központ, a Fővárosi Önkormányzati Rendészeti Igazgatóság, Budapest Főváros Kormányhivatala, valamint a segélyszervezetek munkatársaival.

A Magyar RESCUE 4x4 Nonprofit Kft. számára az ukrán háború kezdetekor nem volt kérdés, hogy mindent megtesznek annak érdekében, hogy a hazánkat érő humanitárius nyomást enyhítsék. A kezdetekben adományokat gyűjtöttek és küldték le azokat a keleti határhoz. Később a tiszabecsi határátkelőn szolgálatot teljesítő hivatásos állománnyal – Rendőrség, Honvédség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Honvédség – voltak kapcsolatban, valamint a tiszabecsi iskolában segítő Baptista Szeretetszolgálat munkatársaival, az Országos Mentőszolgálattal és a helyi háziorvossal közösen dolgoztak, elsődlegesen a menekültek elsősegély ellátásában 10 fővel és 8 gépjárművel. Az egyhetes misszió után Pest vármegyében segédkeztek a menekültszállításokon a Vöröskereszt Pest vármegyei kirendeltségével, valamint a Máltai Szeretetszolgálat délegyházi csoportjával karöltve élelmet, ruhát és minden olyan eszközt vittek a menekülteknek, amelyekre szükségük volt. Támogatást a Délegyháza Önkormányzata és számos civil személy biztosított részükre.

Nemzetközi összefogás alapján született meg a UAct (Scouts supporting humanitarian response for Ukraine) projekt az UNICEF és a WOSM²⁵⁶ együttműködésében, mely 1 éven keresztül – 2022. április 1 - 2023. március 31. –, 9 ország részvételével működött, tagja volt a Magyar Cserkészszövetség is. A UAct célja a fiatalok széleskörű mozgósítása és bevonása az ukrán krízis enyhítését szolgáló tevékenységekbe. A menekültek közvetlen támogatására jött létre a Cserkész Kuckó, melynek kreatív és elkötelezett tagjai gyermekfelügyeletet, korrepetálást, játékos, fejlesztő és művészeti foglalkozásokat tartanak a menekült gyermekeknek. Önkénteseik fejlődését képzések szervezésével igyekeznek támogatni, illetve módszertani anyagok készítésével járulnak hozzá a magyarországi fiatalok békére neveléséhez. A projekt keretében gyereknapi foglalkozást tartottak különböző helyszíneken – Gyáli úti

²⁵⁶ Cserkészmozgalom világszervezete, a nemzeti cserkészszövetségeket tartalmazó nemzetközi szövetség.

menekültszálló, Madridi úti menekültszálló, BOK Csarnok – Gyereksarok –, WeAct -Tegyünk együtt az ukrán menekült gyerekek iskolai integrációjáért! konferencia szervezésére került sor a menekültek iskoláztatásában érintett szervezetek, szereplők számára, illetve emberi méltóság képzést hirdetett a Szövetség, amely a menekülti kiszolgáltatott létre, mint a gyermekek és felnőttek emberi méltóságának súlyos sérüléseit eredményező állapot elkerülésére/megszüntetésére fókuszál.

A szektorokat átívelő összefogásoknak szép példája, ami a versenyszféra és az önkéntes tér között jött létre. Elérhető az NN Biztosító ukrán nyelvű, Ukrán Egészségvonal szolgáltatása, hogy megkönnyítse a háború elől hazánkba menekülő, arra rászoruló személyek egészségügyi ellátáshoz jutását. A Biztosító továbbá egy 9 személyes, a menekülők és az adományok célba jutását segítő kisbuszt adományozott a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak. Az Ukrán Egészségvonal szolgáltatást a Teladoc Hungary Kft. nyújtja.

A HEKS és a Christian Aid and Act Alliance finanszírozásában a Magyar Református Szeretetszolgálat Menekültmissziója 2022 áprilisában közös projektet indított a Kalunbával az Ukrajnából menekülők megsegítésére. Ennek keretében 27 különböző helyszínen információs pontot és támogató szolgálatot biztosítanak ukrán menekültek számára az ország különböző területein. Több mint 70000 menekült részesült tájékoztatásban és tanácsadásban. A sérülékenységet és az alapszükségleteket felmérő személyes interjúk alapján több mint 1800 ukrain menekült egyszeri készpénzadományban részesült.

A 2015-ös migrációs kihívás megoldásánál a civil szervezeteket súlyosan érintette az önkénteseik „kiegése”. Sokan fizikailag és lelkileg is túlvállalták magukat. A civilek közötti együttműködés hiányában sokan olyan feladatot vállaltak magukra, amely nem az ő területükhöz tartozott, sőt gyakran felmerült a civilek közötti versengés is. Ezért 2022-ben az eljáró civil szervezetek önkénteseikre, tagjaikra, támogatóikra még jobban vigyáztak/figyeltek. Ez az óvó gondoskodás 2023-ban is megmaradt. Köszönetük jeléül önkénteseiknek/támogatóiknak a munkával terhelt napok után kikapcsolódásként például koncertet szerveztek. Ilyen szervezés volt a Szeretet Koncert a békéért, Ukrajnáért, Kárpátjájáért, a Humanitárius Tanács kezdeményezéseként, kiegészülve a Bőjte Csaba által vezetett Szent Ferenc Alapítvány programjaival. A koncertnek jótékonyági célja is volt, a réti Szent Mihály szolvai gyermekotthonnak gyűjtöttek.

Jó szolgálatot tudnak tenni azok a nem kormányzati szervezetek is, akik pszichológiai, szociológiai segítségnyújtással foglalkoznak a szolgálatot teljesítők között. Ehhez nyújt segítséget a Magyar Pszichiátriai Társaság Katasztrófapszichológiai Szekciója szakmai

ajánlása, amelyet a migránsokkal való munkát segítő pszichológusok számára állított össze.²⁵⁷ A menekültek szükség szerinti ellátásán túl lehetséges feladatként jelöli az ajánlás a szociális segítők felkészítését, támogatását a traumatizáltak reakcióira vagy esetmegbeszélések tartását.

Jelentős azoknak a nem kormányzati civil szervezeteknek a száma, akik a béke előmozdításán fáradoznak a legkülönbélebb eszközökkel. Ide sorolható – „*A béke a mi fegyverünk!*”²⁵⁸ – a Civil Összefogás Fórum-Civil Összefogás Közhasznú Alapítvány²⁵⁹ béke megteremtését célzó felhívása az orosz-ukrán háború kitörésének egy éves évfordulója kapcsán. „Elérkeztünk ugyanis egy ponthoz, amikor is a civil társadalom tagjainak az együttérzésen és a szolidaritáson túl, – ideológiáktól mentesen – egységesen fellépve és olyan erőteljesen kell hallatniuk hangjukat, amely nem csupán a háború zaját, hanem a békekötéssel ellentétes érdekek felszínre jutását is képes „maga alá gyűrni”, hozzájárulva a legfontosabb erkölcsi kötelességünkhöz és küldetésünkhöz, az emberéletek, valamint a civilizációnk megmentéséhez.”²⁶⁰ A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa 2023. április 2. Virágvasárnapra közös éneklésre hívta fel a tagegyházaik figyelmét. A „BÉKEÉNEK-LÁNC” elnevezésű kezdeményezésben az Adj békét a mi időnkben kezdetű éneket, vagy bármely más, a békéért Istenhez fohászoló éneket, dalt (pl. Szent Ferenc béke-himnuszát) ajánlották éneklésre, ezzel kérve a történelem Urát, hogy kegyelmes szeretetével vessen véget a szomszédságunkban dúló háborúnak.

A béke megőrzéséhez erőre van szükség²⁶¹, amelynek élő szegmensét a Magyar Honvédség a civil szektorból nyeri²⁶². Az elmúlt időszakban jelentősen érezhető a Magyar Honvédség nyitása a harmadik szektor felé, amelynek kiemelt állomásai a nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolatfelvétel az országhatár mentén, a közös szolgálat elvégzése, illetve a partnerségi együttműködés kialakítása. A Magyar Honvédség Kiber- és Információs Művelési Központ szakembereinek a feladata, hogy figyelemmel legyenek arra a civil közegre, amelyben a katonai művelet megtörténik. Támogatólag lépnek fel az akció sikeressége érdekében, ha kell civil kapcsolatfelvétellel, együttműködéssel, szakmai tapasztalatok megosztásával. Mind a

²⁵⁷Forrás: <https://mpt.hu/a-tarsasagrol/allasfoglalasok/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 18.)

²⁵⁸ Ezt a gondolatot erősíti meg az Országgyűlés 5/2023. (III. 31.) határozatával

²⁵⁹A CÖF és a CET közösségére támaszkodó velük együttműködő jogi személyiségű szervezet. Forrás: <https://civilosszefogas.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁶⁰ Elérhető: <https://civilosszefogas.hu/a-beke-a-mi-fegyverunk/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)

²⁶¹ Dr. Porkoláb Imre dandártábornok előadása, 2023. június 13., az Európai Védelmi Alap Nemzeti Információs Napja, Budapest

²⁶² „Bátor katonák. Összetartó közösség. High-tech hadsereg. Készen állsz, hogy kipróbáld magad?” A Magyar Honvédség toborzó felhívásai a médiában az elmúlt időszakban többször megjelentek, illetve központi honlapján a felhívás a mai napon is aktív. Forrás: <https://iranyasereg.hu/erdekel/#jelentezes> (Utoljára felkeresve: 2023. június 14.)

2015-ös migrációs nyomás, mind pedig a 2022-es orosz-ukrán háború vonatkozásában a kialakult kooperációt a Központ szakértője elfogadhatónak minősítette²⁶³.

E sorok írásakor, a háború kitörése óta a kormányzat adatai szerint 1,3 millió menekült érkezett Magyarországra, közülük 24.615 ukrán állampolgár fordult menedékes (ideiglenes) védelemért a hazai hatósághoz, ebből 17 076-ot már elfogadtak. A rendőrségi tájékoztatók szerint továbbra is naponta több mint tízezren lépik át a határokat Ukrajna felől, akik vagy maradnak, vagy továbbállnak nyugat-európai országokba, illetve az idő előrehaladtával olykor visszatérnek a hazájukba. Az EU határ- és partvédelmi ügynöksége a Frontex 2022 év végén arról számolt be, hogy a háború kitörése óta 13 millió ukrán érkezett az Európai Unió tagországaiba, s ebben az időintervallumban 10 millióan visszatértek Ukrajnába.²⁶⁴

Egyes civil szervezetek fájdóan megjegyzték, hogy megjelent a „háborús turizmus”. A biztos magyarországi támogatás reményében Ukrajnából elküldik vonattal a gyermekeket, akik a támogatások „begyűjtését” követően hazautaznak. Ezt az utat sokan többször is megteszik. Bár a támogatási rendszer klasszikusan nem ezzel a céllal jött létre, sok NGO mégis hallgatólagosan tudomásul veszi támogatásuk ilyen jellegű „felhasználását”.

Megítélésem szerint a sok fájdalom, pusztulás, rombolás mellett az orosz-ukrán háborúval kapcsolatban pozitívként említhetjük a menekültügyben a civil szervezetek aktív részvételét Magyarországon. Példás az összefogás, a segítő tenni akarás, a jószándék, ami dominál a civil szervezetekben és az önkénteseikben. Végre visszaáll a civil szektorba vetett bizalom, a harmadik szektor jó híre. Az ukrajnai menekültügy kérdésében a civilek jelesre vizsgáltak! Ezt erősíti meg a Migrációkutató Intézet szakértője is, miszerint: „Az viszont jól kirajzolódott az elmúlt lassan egy év során, hogy a különböző szervezetek között, valamint az állami szereplők és a szervezetek között jelentős kooperáció alakult ki, amely által a Magyarországon maradni kívánó menekültek ellátása megoldottnak tekinthető.”²⁶⁵

²⁶³ Szabó Gergely hadnagy, MH Kiber- és Információs Műveleti Központ, személyes egyeztetés 2023. március 1.

²⁶⁴ 2022 in Brief Forrás: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/In_Brief_2022/2022_in_brief.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember10.)

²⁶⁵ Tóth Bettina: Az ukrajnai menekültek helyzete Magyarországon i.m. p. 10.

4.4 Összefoglalás

2015-ben Magyarország újra lezárta határainak egy részét azzal, hogy először a magyar-szerb határszakaszon épített 175 km hosszú kerítést, majd pedig a magyar-horvát szakaszon folytatódott a munka. A fizikai lezárással egyidejűleg a szociális, benne az érzelmi életünk is blokkolva lett. Tettük ezt először önmagunktól azzal, hogy szinte érzéketlenné váltunk az embertársaink nyomorára, majd pedig a járványhelyzet mindezt felerősítette.

A határárral együtt a nem kormányzati szervezetek működési területe is erősen korlátozva lett, sokan a ki- és belépő határátkelőhelyekre mobilizálták szervezetüket, önkénteseiket. A felállított tranzitónákba – amikről a következő fejezetben részletesen írok – a belépési lehetőség a civil szervezetek számára erősen és szigorúan szabályozva volt. A tranzitónákban továbbra is ellátták feladatukat a nem kormányzati szervezetek, szociális védelmi szolgáltatásuk – higiéniai csomagok biztosítása, elsősegélynyújtás, pszichoszociális ellátás – a meghatározott rend szerint elérhető volt. A csoportos és kreatív foglalkozásaikkal elsősorban a különösen sérülékeny csoportokat szólították meg. A Vöröskereszt Keresőszolgálatá hiánypótló, amelynek keretében olyan családoknak nyújtanak segítséget, akik az útjuk során szakadtak szét, vagy veszítették el a kapcsolatot egymással. Posztereken és a honlapon is megjelenítik a hozzátartozóikat keresők arcképét, amely számos európai országban elérhető.

A szigor, mindannyiunk érdekében a Covid-19-koronavírus járvánnyal megerősödött és bezártak az intézmények, a szervezetek, tulajdonképpen mindannyiunk otthona. A civil szolgálat a virtuális térben, az interneten folytatódott. A 2015-ös migrációs hullámban mutatott magatartásuk okán számos nem kormányzati szervezet marginalizálódott és ezt a negatív megítélést a járványidőszak még jobban súlyosbította. A harmadik szektor a látszólagos Don Quijote-küzdelmében egyedül maradt.

A világjárvány gyengülésének időszakát rövid ideig élvezhettük szabadon, hiszen a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború újra blokkolta sokunk életét. A szomszédban dúló, közvetlenül is érezhető konfrontáció erősen befolyásolja a hazai nem kormányzati szervezetek életét és sok jó, tenni akaró és tudó önkéntes szolgálatát.

A határon túl általában azon magyar közösségek végzik segélyezési feladatukat, akik korábban is megjelentek a területen. Az Ökumenikus Segélyszervezet évtizedek óta jelen van Kárpátalján és számos módon támogatja a háború borzalmait elszenvedők pszichés és mentális egészségmegőrzését. Pénzügyi segélyprogramot indított, más, humanitárius tevékenységet

folytató helyi civil közösségeknek biztosít anyagi forrást és a legszélesebb körben támogatja a helyben maradást.

Az adománygyűjtés, a reakció a szomszédok megsegítésére futótűzként terjedt a magyar társadalomban és példaértékű mind a mai napig az a helyzet, amivel embertársainkhoz fordulunk. A „Híd Kárpátaljáért” elnevezéssel nemzeti segélyvonal indult. A materiális javak biztosítására nagyon sokan vállalkoztak. Előfordult, hogy a kitűzött célt messze meghaladta a társadalmi összefogás, például a Kárpátaljai 101-es Területvédelmi Dandár 68. zászlóalj megsegítése érdekében.

Itthon a szociális szolgáltatások biztosítása a részletes és hiteles adatszolgáltatással kezdődött a menekülők részére. Ingyenes segélyvonalak működnek, a határon segélypontok kerültek felállításra. Az elszállásolás, ellátás és az utazás megszervezése egy kardinális feladata a nem kormányzati szervezeteknek. Számos közösség intézményét befogadó ponttá alakította. A Karitatív Tanács Nemzeti Humanitárius Koordinációs Tanácsá alakult és a szolgálók körét kiterjesztették. A BOK Csarnok humanitárius tranzitponttá alakult az Ukrajnából érkezők fogadására. A csarnokban a Tanács tagjai kaptak helyet, kivéve a Baptista Szeretetszolgálatot és a Migration Aidet.

Míg 2015-ben az országunk minél hamarabb elhagyása volt számos, hozzánk érkező célja, most az otthonkeresés jelent kihívást a nem kormányzati szervezetek számára is. A Migration Aid Budapesten menekültszállót biztosít, a Dorkász Közhasznú Alapítvány vidéken nyújt átmeneti otthont. Az Ökumenikus Segélyszervezet a magyarországi beilleszkedés támogatására létrehozta az Ukrajnai Menekülteket Támogató Központját a fővárosban.

Béke megteremtését szolgálja a „winning hearts and minds” alapvető koncepciója a civil-katonai együttműködésben, amely olyan támogatási fajta, amely segíti a katonai vezetőt abban, hogy megalapozott döntéseket tudjon hozni. Ehhez szükséges, hogy többek között a nem kormányzati szervezetekkel, az egyházi szervezetekkel folyamatos, egymás munkájának tiszteletén alapuló kooperáció alakuljon ki.

A magyar kormány együttműködése a hiteles civil szervezetekkel sikeres kooperációban valósul meg. A felmerülő ellentétekről a következő fejezetben írok. A Budapesti Rendőr-kapitányság a Készenléti Rendőrséggel és a Budapesti Polgárőr Szövetséggel működik együtt. A szektorokat átívelő különböző szép és tartalmas kooperációkra számos hazai és nemzetközi példát emelek ki a fejezetben.

A 2015-ös migrációs probléma megoldásánál a harmadik szektort súlyosan érintette az önkéntesek kiégetése. Sokan fizikailag és lelkileg is túlvállalták magukat. Ennek elkerülése

érdekében a nem kormányzati szervezetek képviselői kiemelt figyelmet fordítanak a
volunterekre és támogatólag lépnek fel a segítők megsegítése érdekében is.

5. A kormányzat migrációs politikájának és szervezetrendszerének alakulása 2015-2023 között

5.1 Épülés időszaka

A magyar Kormány 1698/2013. (X. 4.) határozatával fogadta el a Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiát. A Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap 2014-2020-as időszakra vonatkozó forrásainak²⁶⁶ felhasználásával, a vonatkozó szakpolitikai stratégiával összhangban Magyarország három szakterületen kívánt előrelépést elérni. Elsősorban a Közös Európai Menekültügyi Rendszer a befogadási feltételeket illetve a menekültügyi eljárások továbbfejlesztését helyezte fókuszába. Másrészt a legális migráció és a legálisan Magyarországon tartózkodó külföldiek társadalmi beilleszkedésének (integráció) elősegítését tűzte ki célul. Eszközei az indulást megelőző intézkedések növelése, a harmadik országbeli állampolgárok beilleszkedését közvetlenül segítő szolgáltatások támogatása – különös tekintettel az elismert menekültekre és oltalmazottakra –, a magyar társadalom befogadó attitűdjének növelése²⁶⁷. A 2013. augusztus 5-én nyilvánosságra hozott Stratégia rendeltetése, hogy jobban ösztönözze az ország nemzetgazdasági, tudományos céljait szolgáló migrációt, a külföldiek beutazása és tartózkodása körében erősödjön az ügyfélbarát közigazgatás igénye, magas szintű védelmet biztosítson az üldözés elől menekülőknél, javuljanak a külföldiek magyarországi integrációjának esélyei, és ezzel egyidejűleg a biztonsági szempontok megfelelő mértékben érvényesüljenek. Annak érdekében, hogy a harmadik országbeli állampolgárok társadalmi és politikai aktivitása nőjön, valamint, hogy aktívabban éljenek az Alaptörvényben biztosított politikai jogokkal, és aktívan részt vegyenek a magyar társadalmi életben, a Stratégia a migráns háttérű civil szervezetek megalakítását ösztönzi. Javasolja a meglévő szervezetek kapacitásfejlesztését, az e szervezetek közötti együttműködés megteremtését. A Stratégia támogatja a célok megvalósítása érdekében a tájékoztató anyagok kidolgozását, terjesztését, valamint képzési tematikák kiadását, illetve képzetek tartását. A civil szervezetek kapcsán indokolt a szervezet-, illetve hálózatfejlesztés megvalósítása is.

²⁶⁶ Mintegy 9,9 Mrd forint Forrás: <http://belugyalapok.hu/alapok/menekultugyi-migracios-es-integracios-alap> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

²⁶⁷ Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Forrás: <http://www.belugyalapok.hu> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

A Stratégia a migrációval kapcsolatos folyamatok kezelésére első helyen a Belügyminisztérium és az érintett minisztériumok összehangolt cselekvését kívánja meg. Ez a kooperáció nem nélkülözheti a helyi önkormányzatok, a civil és egyházi szervezetek, valamint a nemzetközi szervezetek közreműködését. A hazai migrációs igazgatási intézményrendszer sokszereplős palettáján helyet kapnak a Stratégiában a kormányzati struktúra, nemzetközi és kormányközi szervek mellett a nem kormányzati szervezetek is. Érdemes megemlíteni, hogy a Stratégia a nem kormányzati szervezeteket meghatározó szereplőként tünteti fel, és kiemeli, hogy azok elsősorban aktív uniós pályázati tevékenységet folytatnak. A Stratégia több pontjában hangsúlyozza, hogy a civil szervezetek és az egyházak a migrációs kérdés kezelése során egyre hatékonyabban és intenzívebben lépnek fel. Ez a civil aktivitás a Stratégia megalkotásában is megjelent. A Stratégia létrehozásában a magyar Helsinki Bizottság is részt vett, és észrevételezésére számos pozitív momentum került be a szövegbe.

Az ENSZ 2018. december 10-11-ei marrákesi migrációs értekezlete 192 tagállamából 164 szavazatával elfogadta az első migrációs csomagját. Globális megállapodás egy biztonságos, rendezett és szabályozott migrációért (Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration) „a szenvedés és a káosz megelőzését szolgáló útiterv”²⁶⁸. Kidolgozása 2015-ben indult, az utolsó szakaszban, 2017 márciusától az ENSZ szakemberei által összeállított javaslatot a tagállamok – az USA kivételével – észrevételei alapján alakították át. A paktum célja a bevándorlás biztonságossá, legálissá tétele, az illegális migráció visszaszorítása, a jogosulatlanul érkezők kitoloncolásának felgyorsítása, valamint a befogadottak integrációjának erősítése. A jóváhagyás folyamatából hazánk mellett Ausztrália, Ausztria, Bulgária, Csehország, az Egyesült Államok, Izrael, Lengyelország és Szlovákia is kilépett. A stratégia alapfeltevése szerint a nemzetközi vándorlás kihívásai csak államközi együttműködésben kezelhetők. A dokumentum a nemzetközi soft law része, jogi kötőerővel nem bíró politikai megállapodás, mely nem érinti a nemzeti szuverenitást.

A csomag gerince a 23 célkitűzés. A legfontosabbak a migráció okainak leküzdése (2.); fellépés az embercsempészet ellen (9.); az emberkereskedelem megakadályozása (10.); biztonságos és rendezett határellenőrzési és -átlépési rendszerek kiépítése (11.); együttműködés kialakítása a kiindulási és a célországok között a migránsok visszatérése érdekében (21.). A legvitatottabb pontja az 5. cél, amelyben az ENSZ-tagállamok több, a bevándorlók helyzetét javító intézkedésre vállalnak kötelezettséget, így a demográfiai és munkaerőpiaci helyzethez

²⁶⁸ Antonio Guterres ENSZ-főtitkár a tanácskozást megnyitó beszéde, marokkói Marrákesben, 2018. december 10. Forrás: <https://hirado.hu/kulfold/cikk/2018/12/11/furcsa-korulmenyek-kozott-fogadtak-el-az-ensz-migracios-csomagjat> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)

igazodó migrációs szabályok bevezetésére, és ezzel összefüggésben a legális bevándorlás feltételeinek lazítására, különösen a tanulmányi és munkavállalási célú vízumok kiadásának megkönnyítésére; a humanitárius célú vízum megteremtésére; az emberhez méltó megélhetést biztosító munkához és az oktatáshoz való hozzáférés megkönnyítésére; a családok jogainak védelmére.

A csomagot a civil szervezetekkel, migránsokkal, migránsszervezetekkel, vallási szervezetekkel a Vöröskereszttel, a tudományos akadémiákkal és másokkal együttműködve kell életbe léptetni. Ezt az IOM, az ENSZ migrációs szervezete (nem pedig az UNHCR, a menekültügyi főbiztosság) koordinálná és ellátná a titkársági teendőket is. Az ENSZ felállítana egy Nemzetközi Migrációs Ellenőrző Fórum nevű szervezetet, hol a tagállamok beszámolnának egymásnak a tapasztalataikról magas politikai szinteken, ez 2022-ben indult volna el 2019. február 1-jén kezdte meg az Európai Parlament a migrációs csomag tárgyalását. A 2019-2024-es időszakra meghatározott stratégiai menetrendjében a polgárok és szabadságok védelme vonatkozásában rögzítésre került az átfogó, teljeskörűen működőképes migrációs politika kidolgozásának terve. Folytatni kívánják és szorosabbra fűzni az együttműködést a származási és tranzitországokkal az illegális migráció és az emberkereskedelem elleni küzdelem, valamint a visszaküldések eredményességének biztosítása érdekében. Prioritást élvez az egyetértésre jutás egy hatékony migrációs és menekültügyi politikában. „Konszenzust kell elérni a dublini rendeletre vonatkozóan, hogy a felelősség és a szolidaritás egyensúlyára építve – a kutatási-mentési műveleteket követően a szárazföldre érkező személyek figyelembevételével – meg lehessen azt reformálni.”²⁶⁹ 2022. január 19-től az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO) az Európai Unió Menekültügyi Ügynöksége (EUAA) váltotta fel azzal a céllal, hogy a közös európai menekültügyi rendszer működését javítsa a tagállamoknak nyújtott operatív és technikai segítséggel. 2023 június 8-án a Tanács megállapodásra jutott a menekültügyi eljárásról szóló rendelet vonatkozásában. A jogszabály értelmében az EU-ban mindenhol ugyanazt a közös eljárást kell alkalmazni a nemzetközi védelemért folyamodó személyek ügyében. Konszenzusra jutott a menekültügy és a migráció kezeléséről szóló rendelet, ami a dublini rendelet helyébe hivatott lépni. A rendelettervezet egy egyszerű, kiszámítható és működőképes szolidaritási mechanizmusra tesz javaslatot. Az új szabályok rugalmassággal ötvözik a kötelező szolidaritást oly módon, hogy a tagállamok maguk dönthetik el, milyen egyéni hozzájárulást tesznek.

²⁶⁹ A 2019–2024-es időszakra szóló új stratégiai menetrend - Consilium (europa.eu) Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)

A humanitárius akciók megerősítését tűzte ki célul az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekciójának A migráncsempészet elleni megújított uniós cselekvési terve a 2021-2025-ös időszakra.²⁷⁰ A terv sarkalatos pontja, hogy a civil szervezetek fellépését az embercsempészet áldozatainak megsegítésében és támogatásában humanitárius akcióként szükséges elismerni az uniós elvek megerősítése érdekében.

5.2 Kormányzati háttérintézmények kialakítása

A kormány a Karitatív Tanácsot 2000. augusztus 4-én állította fel azzal a céllal, hogy a szabálysértési vagy büntetőeljárás során jogerősen elkobzott egyes dolgok karitatív célú, közérdekű felhasználását koordinálja. 2010 őszén – a tíz halottat követelő vörösiszap-katasztrófát követően – felmerült, hogy össze kell fogni a legnagyobb segélyszervezetek munkáját. A tagszervezetek Karitatív Tanácsban való részvétele által évente több ezer rászoruló részesül országszerte a különböző hatóságok által elkobzott termékekből²⁷¹ A Karitatív Tanács tagszervezetei négyjegyű adományvonalakat működtethetnek²⁷². A Tanács tagszervezetei²⁷³ a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Magyar Vöröskereszt, a Katolikus Karitás, a Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány, a Magyar Református Szeretetszolgálat és a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet. Javaslattevő szervezetei között a Tanács honlapjának korábbi nyilvántartása szerint az Együtt a Daganatos Gyermekekért Alapítvány²⁷⁴ és a Mátrix Közhasznú Alapítvány²⁷⁵ szerepeltek²⁷⁶. A Tanács elnöke az egyházakkal való kapcsolattartás

²⁷⁰ SOC/707 Migráncsempészés VÉLEMÉNY „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – *A migráncsempészés elleni megújított uniós cselekvési terv (2021–2025)*. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0591&qid=1634634492062&from=EN> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)

²⁷¹ Feladatait az egyes elkobzott dolgok közérdekű felhasználásáról szóló 2000. évi XIII. törvény és a Karitatív Tanács megalakításáról és működésének részletes szabályairól szóló 65/2000. (V. 9.) Korm. rendelet alapján látja el

²⁷² Az elektronikus hírközlő hálózatok azonosítóinak nemzeti felosztási tervéről szóló NMHH rendelet alapján.

²⁷³ Legalább nyolc éve folytat karitatív tevékenységet, országos hálózattal és legalább három regionális központtal, a segélyakciók lebonyolításához szükséges megfelelő logisztikai háttérrel rendelkezik, országos viszonylatban legalább negyven főt foglalkoztat munkaviszonyban, és legalább három regionális raktárt működtet.

²⁷⁴ 1999-ben azzal a céllal alakult, hogy segítse a daganatos és leukémiás megbetegedésben szenvedő gyermekek gyógyulását. Forrás: <https://dgy.hu/bemutatkozas/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁷⁵ 2003 óta gyermekmentő, egészségvédelmi, szociális, kulturális tevékenységet végeznek, betegeket, elesetteket, bajban lévőket, halmozottan rászorulókat támogatnak. Forrás: <https://matrixalapitvany.hu/erdekes-hasznos-jotekony-tamogatas/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁷⁶ 2023. május 15-én a Tanács javaslattevő szervezeteire a központi honlapon információ nem érhető el. Lásd az előző fejezet IV.3.4. Szociális szolgáltatások pontjában. Forrás: <http://karitativtanacs.kormany.hu>.

koordinációjáért felelős miniszter által kijelölt személy, a Miniszterelnökség Egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára. A Tanács működését a Karitatív Tanács Titkársága segíti. A Titkárság feladata különösen a Tanács döntéseinek előkészítése, azok végrehajtásának koordinálása, az elkobzott dolgok közérdekű felhasználásának kezdeményezése, valamint a lebonyolítás során meghatározott szakmai feladatok ellátásának biztosítása. A Tanács jelentős feladatot vállalt magára a menekültekkel foglalkozó civil szervezetek tevékenységének koordinálásában 2015-ben, az orosz-ukrán háború vonatkozásában mindezt már Humanitárius elnevezéssel teszi.

A Menekültügyért és Migrációért Felelős Tematikus Munkacsoportnak 11 civil szervezet a tagja és további 4 szervezet vesz részt meghívottként annak munkájában. A Menekültügyért és Migrációért Felelős Tematikus Munkacsoport elnöke a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára. A Tematikus Munkacsoport tagjai az Alapjogokért Központ, a Baptista Szeretetszolgálat, a Cigány Tudományos és Művészeti Társaság²⁷⁷, az Ebony Afrikai Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesület, a Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány, a Háttér Társaság²⁷⁸, a Magyar Vöröskereszt, a Református Missziói Központ²⁷⁹, a Századvég Politikai Iskola Alapítvány²⁸⁰, a Szubjektív Értékek Alapítvány²⁸¹ és a Tett és Védelem Alapítvány²⁸². Meghívott szervezetek a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Menedék Migránsokat Segítő Egyesület, a Nemzetközi Migrációs Szervezet, valamint az UNHCR Regionális Képviselője. A központi honlap²⁸³ tartalmazza a munkacsoport üléseiről készült jegyzőkönyveket²⁸⁴, az első elérhető emlékeztető 2014. december 17-i keltezésű, az utolsó 2021. november 12-i. A Munkacsoport működésében eléggé aggályos az Ebony Afrikai

²⁷⁷ 1990 óta célja a magyarországi cigányság helyzetének a tudomány és a kultúra eszközeivel való megváltoztatása, jobbítása. Forrás: <http://romale.hupont.hu/1/magunkrol#ixzz7yBxqvIE>n (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁷⁸ Céljuk a szakmai és politikai közvélemény, a társadalom figyelmének felhívása az LMBTQI emberek problémáira. Forrás: <https://hatter.hu/egyesuletunk> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁷⁹ Szolgálatát a Református Missziói Alapítvány folytatja 2015-től.

²⁸⁰ 30 éve arra törekszik, hogy felkészült, a demokratikus politikai kultúra értékei számára elkötelezett politikusi, politikai szakértői generációkat neveljen ki. Forrás: <https://szazadveg.hu/hu/alapitvany/Politikai%20Iskola> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.) 2019. óta jogutódja a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

²⁸¹ 2002 óta céljuk, hogy lehetőséget teremtsenek fiatalok számára kreatív ötleteik megvalósítására, illetve kulturális sokszínűségüket hangsúlyozó projekteket bonyolítsanak le az Alapítvánnyal együtt. Forrás: <https://szubjektiv.org/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁸² Feladatának tekinti a széleskörű konzultációt. Forrás: <https://tev.hu/kuldetes/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

²⁸³ Forrás: <https://emberijogok.kormany.hu/menekultugyert-felelos-tematikus-munkacsoport> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)

²⁸⁴ A Belügyminisztériumnak 2021. március 6. napján megkeresést küldtem, melyben dr. Felkai László közigazgatási államtitkártól a Menekültügyért és Migrációért Felelős Tematikus Munkacsoport tevékenységének, valamint az abban résztvevő szervezetek munkájának az értékelését kértem. 2023. március 19. napján kapott tájékoztató tartalma szerint a Belügyminisztérium a levelet átadta intézkedésre az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak. Mai napig választ nem kaptam.

Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesület rendes tagsága, tekintettel arra, hogy a szervezetet a bíróság törölte a 2016. március 16-ától indult végrehajtási eljárások okán. A Cigány Tudományos és Művészeti Társaság működése is komoly kérdéseket vet fel, tekintettel arra, hogy a bírósági keresőben ugyan megtalálható, de az utolsó éves beszámolója öt évvel ezelőtti, azaz a 2018-as lejárt üzleti évre vonatkozik. Hasonló a helyzet a Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvánnyal, akiknek az utolsó beszámolója 2015-ös keltezésű.

A Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság szakmai irányító feladatot lát el a civil és társadalmi kapcsolatok fejlesztése területén. Az Államtitkársághoz tartozik a civil szervezetek működését elősegítő Civil Közösségi Szolgáltató Központok – korábbi nevén Civil Információs Centrum – országos hálózata. A címet pályázat útján civil szervezetek jogosultak viselni a Civil törvény rendelkezése szerint. Minden vármegyében és a fővárosban működik egy civil iroda, amelyhez az adott vármegyében működő civil szervezetek segítése tartozik. A támogató, szolgáltató hálózat 2012. július 1-jén kezdte meg működését. A Civil Közösségi Szolgáltató Központokat működtető civil szervezetek minden vármegyében és a fővárosban kialakították irodáikat, és várják a tanácsra, segítségre szoruló, vagy informálódni vágyó civil szervezetek képviselőit, munkatársait. A Civil Központok feladatát képezi többek között a civil szervezetek működésének szakmai támogatása, fenntarthatóságuk erősítése, továbbá az államháztartás alrendszeréből nyújtott támogatások szabályszerű felhasználásának elősegítése.

2016. október 15-én kezdte meg működését, 2018-ban az Emberi Erőforrások Minisztériuma Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Államtitkársággá alakult. Az Államtitkárság elsősorban a Közel-Keleten és Afrikában élő, üldözött és hátrányosan megkülönböztetett keresztyén közösségek humanitárius megsegítéséért jött létre, igazodva azon igényükhöz, hogy szülőföldjükön tudjanak maradni. Feladata továbbá az erősödő keresztyénüldözés²⁸⁵ jelenség elemzése, következményeinek a közvélemény elé tárása, ösztönözve más országok kormányait és nemzetközi szervezeteket a keresztyénüldözés elleni fellépésre. A program alapvetése az üldözött közösségek közvetlen támogatása, amihez stabil és őszinte kapcsolatok kiépítésén fáradozik a helyi közösségek és egyházak vezetőivel. Nemzetközi viszonylatban az Open Doors²⁸⁶ szervezet végez hasonló tevékenységet azzal,

²⁸⁵ A keresztyének hitük miatti rendszeresen és módszeresen ért társadalmi/állami eszközökkel végrehajtott hátrányos helyzetbe hozása, illetve egzisztenciális fenyegetése.

²⁸⁶ Felekezettől függetlenül működő keresztyén segélyszervezet, elsődleges célja több mint 60 éve, az üldözött keresztyének segítése mintegy 70 országban. Támogatják a keresztyén vezetők képzését, önkéntes munkát végeznek a foglyok között, sürgősségi segély- és traumamunkát folytatnak, Bibliákkal és keresztyén irodalom terjesztésével erősítik az üldözötteket, valamint sokrétűen támogatják a meggyilkolt keresztyének családtagjait

hogy a világszerte üldözött keresztyének segítségére, helyzetük elemzésére, jelentések kiadására vállalkozik, valamint világszintű összegzést (World Watch List²⁸⁷) is vezet. 2022 októberében a szervezet felvette a kapcsolatot a Magyar Evangéliumi Szövetséggel annak érdekében, hogy Magyarországon is legyen irodájuk. Egyelőre 25 országban, illetve régióban működik ilyen iroda.²⁸⁸

A 2017-ben létrehozott Hungary Helps Program célja, hogy a fejlődő országokban és a különböző válságterületeken folyó segítségnyújtási és fejlesztési tevékenységek összehangoltan valósuljanak meg²⁸⁹. A program nem terjed ki a katonai célú támogatásokra, a külföldi magyarok oktatási és kulturális programjaival, valamint azok kulturális és anyanyelvi identitását erősítő programokkal összefüggő támogatásokra. A támogatási program alapelve, hogy teljes mértékben törekszik igazodni az üldözött közösségek igényeihez. Ennek megfelelően a támogató a közösségek képviselői, egyházi vezetői által jóváhagyott célra ad támogatást, minden esetben mérlegelve, hogy milyen mértékben segíti elő az adott projekt a közösség megmaradását a válsággal sújtott területen. Korábban a Miniszterelnökség, 2022. július elsejével a Külgazdasági és Külügyminisztérium irányítása alatt működő kormányzati, nonprofit szervezet. Célja, hogy helyi szinten, a helyi szükségletekre reagálva hatékony segítséget nyújtson a humanitárius alapelveket, valamint az emberi jogokat tiszteletben tartva. A projekteket a helyi közösségek képviselőinek beszámolója alapján tervezik meg. Megvalósításukba a helyi partnerek, különösen a helyi vallási szervezetek és nem kormányzati szervezetek kapcsolódnak be. Az üldözött keresztyének védelme ágendájuk első helyén szerepel. „Az oka hármas: humanitárius szempontok, migrációs politika és az önazonosság érvényesülése, amelyek közül az elsőként említett különösen is kiemelendő, mivel a magyar Kormány felismerte, hogy napjainkban az üldözött keresztyének az egyik legkiszolgáltatottabb közösség. A vallási okból üldözöttek 70 %-át a Krisztust követők szenvedik el.”²⁹⁰

²⁸⁷ Világüldözési Index, elérhető: <https://www.opendoorsuk.org/persecution/world-watch-list/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 25.)

²⁸⁸ Open Doors hírlevél 2022. október, Lupták György készítette az Open Doors International engedélyével, a www.opendoors.de és az www.opendoorsusa.org honlapok felhasználásával (gyorgyluptak@gmail.com; +3620 824 4748)

²⁸⁹ A keretprogram a Hungary Helps Programról szóló kormányrendelet alapján magában foglalja a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvényben meghatározott tevékenységeket és olyan adományokat, amelyek célba juttatásához Magyarország valamelyik külképviseletének közreműködését veszi igénybe.

²⁹⁰ FICHL, Vilmos: *The Opportunities of Hungary for Dialogue with North Africa and the Middle East, with Particular Regard to the Persecuted Christians*. Hadtudományi Szemle, Budapest, 2019. 12. évfolyam 2. szám. p. 59.

Magyarország hozzájárul az antiochiai szír katolikus egyház, illetve a szír ortodox egyház libanoni, iraki és szíriai humanitárius tevékenységéhez. Kiemelkedő projekt továbbá az észak-iraki keresztények által lakott kisváros, Tell-Aszkuf újjáépítése. Afrika is a program kiemelt célterülete, főként a Boko Haram iszlamista terrorszervezet által fenyegetett nigériai keresztény közösség miatt. Nigériában három iskola és egy kórház újjáépítésére került sor magyar állami támogatással. Továbbá hazánk speciális ösztöndíjprogramot indított üldözött, diszkriminált és szélsőségesek által fenyegetett keresztény családok fiataljai számára, hogy magyarországi tanulmányaik után otthonukba visszatérve erősítsék közösségeiket.

Nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenységet olyan civil szervezet láthat el, amely „előminősített” címmel bír. A cím viselésére vonatkozó szándéknyilatkozatot a Hungary Helps Program nonprofit szervezet részére szükséges benyújtani. Az előminősített civil szervezet minősítő levelet kap²⁹¹.

„Világosan kell látnunk, és mindenképp előtérbe kell hoznunk, hogy a korábban ismeretlen léptékű migráció mögött olyan társadalmi, gazdasági, politikai és civilizációs krízisek állnak, sokszor az Európai Unió vezetői által figyelmen kívül hagyott keresztényüldözések, amelyek megoldása az érintett államok és a nemzetközi szervezetek közös, összehangolt lépéseit igénylik. A válság igazi megoldását csak az hozhatja meg, ha megszűnnek a kényszerű elvándorlás okai, és ki-ki békében, jobb élet lehetőségével élhet saját hazájában, vagy térhet oda vissza.”²⁹² Itt újra meg kell említenem a nem kormányzati szervezetek advocatio feladatát. Az NGO-k legalább olyan hatékonyan tudnának eljárni megfelelő helyi és globális fórumokon, például menekülttáborok létrehozása érdekében a szomszédos országokban, mint amennyire szintén az advocatio kategóriájában tudják segíteni az otthonmaradást, vagy csak a legközelebbi biztonságos helyre menekülést. Őszintén hiszem, hogy a legnagyobb segítséget akkor tudjuk adni, ha nem fölmoszuk a vért, hanem megakadályozzuk a vérontást. Ebben előnyösebb helyzetben vannak a nemzetközi nem kormányzati szervezetek magyarországi képviselői, de tulajdonképpen egyik szervezet sincs kizárva abból a lehetőségtől, hogy a fő kiinduló pontokat jelentő országokban – így Szíria, Irak, Pakisztán, Afganisztán, Banglades – segítsenek. Lépjenek fel tájékoztatással, humanitárius segítségnyújtással vagy akár segélyezési/fejlesztési beruházásokkal.

²⁹¹ 2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról 15/A-15/C

²⁹² Generális Konvent Elnökségének nyilatkozata az európai migrációs válságról Forrás: <http://regi.reformatus.hu/mutat/a-generalis-konvent-elnoksegenek-nyilatkozata-az-europai-migracios-valsagrol/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 18.)

5.3 Menekültügyi rendszer átalakulása

5.3.1 Intézményi átalakulások

Az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv volt a mai rendőri szervezet jogelődje a Bevándorlási és Állampolgárság Hivatal, amely a Menekültügyi és Migrációs Hivatalból alakult ki. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal névváltozását különösen a 2015-ben hazánkat elért menekülthullám indokolta, ami a Hivatal központi fókuszát az állampolgársági ügyekről áttette a menekültek gondozására. 2017. január 1. óta az állampolgársági ügyek a Miniszterelnökséghez kerültek, a Hivatal új névvel, Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalként folytatta szolgálatát.

A Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal korábbi ismertetője szerint „Folyamatosan fejleszti kapcsolatait a civil társadalmi szervezetekkel, amelyek elsősorban a külföldiek integrációjában, elhelyezésében, ellátásában és jogi védelmében nyújtanak segítséget.”

A szervezeti rendszerét tekintve a Menekültügyi Igazgatósághoz tartozott az Ellátási és Integrációs Osztály, amely feladatát nézve együttműködik az állami szervekkel, a helyi önkormányzatokkal, nemzetközi szervezetekkel, civil és egyházi közösségekkel, például civil fórumokat tart; továbbá ellátja a Hivatal által fenntartott befogadó intézményekbe történő belépés engedélyezésével kapcsolatos feladatokat. Az Igazgatási és Ügyeleti Főosztály Igazgatási Osztálya előkészíti vagy véleményezi az állami és civil szervezetekkel kötendő együttműködési megállapodások tervezeteit.²⁹³ Az Osztályhoz tartozott a Balassagyarmati Közösségi Szállás, a Vámosszabadi Befogadó Állomás, a Nyírbátori Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ, a Röszei Tranzitzóna és a Tompai Tranzitzóna.

Az országos menekültügyi kérdésre reagálva, folyamatosan változott a Hivatal intézményeinek működése. 2015 szeptemberében nyitott meg a szentgotthárdi tábor, amelyet már novemberben el is bontottak. 2015. december 16-án bezárta a debreceni nyílt befogadó állomását, majd 2016 tavaszán a nagyfai befogadó állomását is. Ebben az időszakban a 2015 szeptemberében felépített körmendi sátoztábor véglegesítette, majd év végén a bicskei tábor bezárása mellett döntött.

²⁹³ 39/2016. (XII. 29.) BM utasítás a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal szervezeti és működési rendjének meghatározásáról

2016 júniusában akként változott a jogszabályi környezet, hogy a menekültek státuszának elismerését követően 30 napon belül el kell hagyniuk a befogadó állomást. Megszűnt továbbá az integrációs szerződés, amely a menekülteket támogatta. 2016 végén nyílt befogadó állomás működött Kiskunhalason, Körmenden és Vámosszabadiban, menekültügyi őrzött Befogadó Központok Békéscsabán, Kiskunhalason és Nyírbátorban. Megnyíltak a tranzitónák Letenyén és Beremenden, a horvát-magyar határon, de használaton kívül maradtak. A kísérő nélküli kiskorúak részére az otthon Fóton működött.

A Belügyminisztériumi Közigazgatási Államtitkárnak pályázata alapján 2018-ban féléves időtartamra gyakornoki pozícióval rendelkeztem a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalban. A Hivatal civil szervezetekkel kapcsolatos működésére a rálátásom sajnos elég szűkkörű maradt. Kijelölt konzulensem a téma mélyreható megismertetésében ugyan partnerségéről biztosított, azonban bizonyára a saját körülményeim is hozzájárultak ahhoz, hogy mindez felületes maradt. A hivatkozott jogszabályok mentén a Hivatalhoz az alábbi kérdésekkel fordultam adatkérés vonatkozásában. A következő válaszok a távolságtartó kapcsolatot igazán tükrözik.

1. Van-e arra vonatkozóan statisztika, hogy a tranzitónákban, befogadó központokban az elmúlt időben mikor és mennyi belépési engedélyt adott a Hivatal. Volt-e olyan, hogy a kérelmet elutasították?

A Menekültügyi Igazgatóság a Hivatal belső intézkedésének megfelelően a befogadó intézményekbe kiállított belépési engedélyekről nyilvántartást vezet. A belépési engedély kérelem elutasítása szintén a Menekültügyi Igazgatóság hatáskörébe tartozik. A Hivatal álláspontja, hogy a kiegészítő segítségnyújtás koordináltan és párhuzamosság nélkül történjen a befogadó intézményekben. A belépési engedély elutasítása tehát – nyilvánvaló biztonsági szempontokon túl – elsősorban a befogadó intézményben folyó menekültellátási tevékenység megfelelő koordinációja érdekében történhet. A Hivatal a belépési engedély kérelem elutasítását nem köteles megindokolni.

2. A Menedékjogról szóló törvényben olvasható, hogy a Hivatal a befogadással összefüggő feladatok végrehajtása érdekében szerződést köt. Milyen jellegű és mennyiségű szerződést kötött a Hivatal? Kik a szerződő partnerek? Megjelent-e erre vonatkozó pályázati felhívás?

A Hivatal 2018-ban egészségügyi ellátásra kötött szerződést (például: az egyik nyitott befogadó intézmény esetében: felnőtt háziorvosi ellátás, gyermekorvosi ellátás, egészségügyi ápoló személyzet).

3. Szintén a Menedékjogról szóló törvényben található, hogy a civil szervezetektől kapott adományokról nyilvántartást vezetnek. Lehet erről valamit tudni?

A civil szervezetektől kapott adományokról készül nyilvántartás. A nyilvántartás többek között az adományozó szervezet nevét, az adomány jellegét (például: természetbeni), az adomány mennyiségét és az adomány átadásának dátumát tartalmazza.

4. A fenti törvény végrehajtási rendeletében található, hogy utazási kedvezményt lehet igénybe venni, amennyiben az elismerést kérő az állami feladatot átvállaló civil szervezet által működtetett programban vesz részt. Történt ilyen?

Igen, az elismerését kérők számos alkalommal éltek a jogszabályban foglalt utazási kedvezmény igénybevételével. A Metvhr. 99/C. § d) pontja alapján tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet esetén a Metvhr. 15. § (2) bekezdés c) pontját nem kell alkalmazni.

A Hivatallal kapcsolatos legtöbb információim forrását továbbra is a jogszabályok, tanulmányok, illetve a Hivatal által fenntartott weboldal biztosították.

A Hivatal által fenntartott intézmények működésébe a sajtó képviselői is saját maguk kívántak betekintést nyerni. Belépési engedélyek vonatkozásában a sajtó munkatársai több alkalommal keresték meg a civil szervezeti tagokat arra vonatkozóan, hogy nem kapnak belépési jogosultságot a nyílt befogadó intézményekbe. A Menedék Egyesület kezdeményezte, hogy érdemes lenne a sajtó képviselőit beengedni ezekre a helyszínekre, hiszen ezzel egy reálisabb képet lehetne bemutatni a közvélemény számára. Álláspontja szerint az, hogy a debreceni menekülttáborban történő zavargásokról²⁹⁴ készült vágatlan video korlátozás nélkül elérhető volt az interneten, rendkívül erőszakos képet fest az ott élőkről és a dolgozókról egyaránt, ami bizonyára elferdíti a valóságot. A kezdeményezés végül elutasításra került, tekintettel elsősorban a személyiségi jogokra, mert ha élettörténeteket mutatnak meg fényképpel a sajtóban, azok veszélybe sodorhatják nemcsak az ott lévőket, hanem az otthon

²⁹⁴ 2015-ben

maradt családot is. Továbbá a befogadó intézményekben élőknek joguk van a magánéletük tiszteletben tartásához.

Komoly változás történt a Hivatal életében 2019. július 1-jén. A Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal 2019. július 1-jétől rendvédelmi feladatokat ellátó szervvé alakult és Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) néven működik tovább. A változás indoklásában megerősítésre került, hogy a nemzetközi körülmények kényszerítették ki a szervezet átalakítását. Az illegális migráció hosszú távú fennmaradása, és az ahhoz tapadó jogsértések száma tette szükségessé az új irányítási rendet, az idegenrendészeti modell bevezetését. Továbbá az átnevezés, Gulyás Gergely miniszter megerősítésében, kifejezi a magyar választópolgárok akaratát: „Magyarország ne legyen bevándorlóország”.

A Főigazgatóság hét regionális igazgatósággal működik, a Budapest, a Pest vármegyei, az Észak-alföldi az Észak-magyarországi, a Dél-dunántúli, a Közép-dunántúli és a Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatósággal.

A menedékjogi szabályok 2015-ös migrációs krízis óta bekövetkezett szigorításának eredményeként drasztikusan csökkent az elhelyezettek száma az ország területén működő befogadó intézményekben. A Főigazgatóság az elmúlt években szinte csak a határmenti tranzitónákban nyújtott bárminemű ellátást a menekült vagy oltalmazott státuszt kérelmezőknek.

A Befogadó Állomás és Közösségi Szállás, a Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ elnevezésű, önálló költségvetési soron szereplő szervezetek beolvadtak az átnevezett/átsorolt Főigazgatóságba. Nyitott befogadó intézmény a Vámosszabadi Befogadó Állomás²⁹⁵ és a Balassagyarmati Közösségi Szállás. Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ Nyírbátorban működik. A Békéscsabai Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ működése határozatlan időre felfüggesztésre került.

A Főigazgatóság a Rendőrség része lett, valamint a menekültügyi és idegenrendészeti feladatok során jelentkező, köz- és nemzetbiztonsági kockázati tényezők esetleges fennállása, és annak kiszűrése érdekében, indokolt volt a hatóság rendvédelmi feladatokat ellátó szervvé alakítása. Az átalakulás révén megújult szervezet saját jogán tehet olyan jellegű intézkedéseket, mint például az ellenőrzési tevékenység során rendőri intézkedés fogantatása.²⁹⁶

²⁹⁵ A befogadó állomás együttműködik a menekültellátásban résztvevő, szerepet vállaló civil társadalmi, karitatív szervezetekkel...Többek között a Magyar Ökumenikus Segélyszervezettel, a Katolikus Karitással és a Máltai Szeretetszolgálattal. Forrás: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&id=458:vamosszabadi&lang=hu (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 7.)

²⁹⁶ Ilyen intézkedés például a zár alá vétel, amit a 2020. évi XXXI. törvény tesz lehetővé és célja, hogy ha a tényállás másként nem tisztázható vagy az jelentős késedelemmel járna, vagy a zár alá vétel mellőzése a tényállás

A Főigazgatóság idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat lát el. Elsősorban a legálisan Magyarországon tartózkodó külföldiek ügyeit intézi. Továbbá az illegális migráció ellen küzd a határ mentén a határrendészeti szervekkel közösen.

A Főigazgatóság központi honlapja²⁹⁷ szerint partnereik az alábbi karitatív szervezetek: Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért; Magyar Református Szeretetszolgálat; Magyar Vöröskereszt; Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület; Magyar Vöröskereszt.

2020. március 31. napjával jogszabályi változás folytán megszűntek a közigazgatási és munkaügyi bíróságok. A közigazgatási perekben 2020. április 1. napjától elsőfokon az adott törvényszék jár el regionális illetékességgel, másodfokon, illetve felülvizsgálati eljárásban pedig az Ítéletábrák közigazgatási kollégiummal rendelkező bíróság. Jelenleg ilyen csak a Fővárosi Ítéletábrán működik.

5.3.2 Törvényi szabályozás

Ki hitte volna, hogy a több mint 3 évtizede biztosított szabad egyesülési jog alapján létrejött nem kormányzati szervezetek napjainkra, elsősorban az elmúlt években, a migrációval összefüggő tevékenységeik révén feketelistára kerülnek, fogalmuk szinte szitokszóvá válik, és mára a civil kifejezést inkább pejoratív értelemben használjuk? A hazánkat érintő 2015-ös hullámot követően, a kialakult nemzetközi helyzetre, valamint az Európai Unió menekültügyi politikájára tekintettel, a magyar kormány védelmi törvénycsomagot állított össze a migrációt támogató szervezetek szabályozásával, az országunk védelme érdekében.

„Mindent szabad nekem,..” felkiáltás, akár az X és az Y generáció mottója is lehetne, hiszen a legfiatalabb nemzedékek tagjainak nagy része úgy gondolja, hogy határtalan szabadsággal rendelkezik. Szinte nem is tűri szókinccsük a „zárt” fogalmat, és csupa negatív szóösszetételben vált mára a kifejezés használatossá. Például a „zártosztályt” már a pszichiátria tudománya sem használja a betegek elkülönítésére. „Záróra” szinte sehhol sincs, non-stop akarunk mindent. A „zárda” intézménye lassan „bezárja” kapuit, a „határzárát” eltörölte Schengen. Marad a „zárlatos” és „zárkózott” egyéni kapcsolati rendszerünk társadalmi

tisztázásának sikerét veszélyeztetné, a hatóság jogosult valamely dolog birtokának a birtokos rendelkezése alóli elvonására. A javaslat lehetőséget ad a hatóságnak, hogy a menedékkérő birtokában lévő dolgot – így az elektronikus eszközt is – zár alá vegye, és az abban tárolt adatokhoz történő hozzáféréshez szakértő közreműködését vegye igénybe. Ezen eszközök számos olyan adatot tartalmaznak, melyek segíthetnek a menekültügyi hatóságnak és magának, az elismerését kérőnek is a személyazonosság, az állampolgárság beazonosításában. A zár alá vétel a kérelmező érdekeit is szolgálja, hiszen a technikai eszközökön lévő adatok kiértékelésével bizonyítást nyerhet az elismerését kérő menekülési története és ezáltal menedékjogi igénye.

²⁹⁷http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&id=403:partnereink&Itemid=362&lang=hu
Utoljára frissítve: 2022. június 15., szerda 10:28 (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 21.)

„nyitottsággal”, sőt inkább nemzetközi kifejezéssel élve, „open society” felépítéssel, sőt „open Europe”, „open world” határtalanságával, a nyitott karok „willkommen” politikája. Több helyen elhangzott az a vád, hogy Európa hívogató képet alakított ki magáról, s ez vezetett a jelenlegi helyzet kialakulásához. Egyes feltételezések szerint a nem kormányzati szervezetek is fellépésükkel csak növelték ezt az elképzelést.

Miért bír mindez jelentőséggel a civil társadalomban? A harmadik szektort alkotó nem kormányzati szervezeteket olyan önkéntesek hozzák létre, akik egy közös ügy köré szerveződve szívüket, lelküket, szabad idejüket feláldozva, gyakran anyagi terhet vállalva kívánják a meghatározott, különböző, sokrétű közhasznú céljaikat elérni. 30 év alatt, a rendszerváltás óta jutottunk el a fenti quasi szabadsághoz, és a civil szervezeteknek, és ezzel egyidejűleg a non-profit szektornak felnőtt korba kellett volna lépniük, annak minden jogával és kötelezettségével egyidejűleg. A jogokat, különösen a szabadsággal járókat főleg ismeri, sőt követeli az NGO-k jelentős része, azonban a kötelezettségeket – nyilvántartás, bejelentés, közteherviselés etc – már nem olyan szívesen veszik magukra. Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján bejegyzett és működött civil szervezetek jelentős része, természetesen, sajnos, itt is vannak kivételek – lásd „biznisz egyházak” – a címben szereplő Pál apostoli intelem teljes egészét tudták/ismerték és aszerint működtek. „Mindent szabad nekem, de nem minden használ.”²⁹⁸. Mára a bibliai tanács második része szinte teljesen kikopott, és csak az első fordulat maradt meg számos nem kormányzati szervezet tevékenységében. Ez különösen érezhető volt az elmúlt 8 esztendőben a Magyarországot ért tömeges irreguláris migrációs hullámban megmutatott tevékenységük során.

2015-ben a nemzetközi vándorlás megindulásakor hazánk mint az Európai Unió migrációs kapuja súlyos nyomás alá került, és ebből a próbatételből nem hiányozhattak a nem kormányzati szereplők sem, aminek eredményeként „Hannibal ad portas” vészkiáltás mentén az elmúlt esztendőben számos, az NGO-kat megillető szabadság központilag korlátozás alá került. A vizsgálat gerincét a hatályos Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. évi törvény alapján rögzített általános feladatmeghatározáshoz kapcsolódó civil szervezeti migrációs tevékenység adja. A munkafolyamatok elsősorban Hetesy Zsolt által meghatározott²⁹⁹ és Laufer Balázs által megerősített³⁰⁰ kategóriái a nemzetbiztonsági támogató tevékenység, a nemzetbiztonsági védelmi tevékenység, a nemzetbiztonsági érdekek mentén végzett bűnfelderítés.

²⁹⁸ 1Kor 6,12a

²⁹⁹ HETESY, Zsolt: *A titkos felderítés*, Doktori (PhD) értekezés, Pécs, 2011. p. 11-19.

³⁰⁰ LAUFER, Balázs: *A migráció rendvédelmi és nemzetbiztonsági kihívásai*, Doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2013. p 53-54.

Magyarország köztársasági elnöke országos népszavazást tűzött ki 2016. október 2. napjára. A népszavazáson feltett kérdés, hogy „Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhasa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?” A népszavazással kapcsolatban az NGO-k képviselői is véleményt alkottak. 2016. szeptember 13-án a Magyarországi Református Egyház Zsinatának Elnökségi Tanácsa a népszavazás ügyében közleményt adott ki, amelyben arra kéri a gyülekezetek tagjait és minden magyar állampolgárt, hogy a népszavazáson vegyenek részt és legjobb meggyőződésük szerint adják le szavazatukat.³⁰¹ A Tanács csodálkozik azon, hogy némelyek távolmaradásra szólítják fel az ország polgárait, és ezzel lényegében a népszavazás intézményét kérdőjelezzik meg, és ezzel a magatartással, álláspontjuk szerint, a szabadságjog önkéntes feladására biztatnak. Arra kérnek mindenkit, hogy a népszavazásra feltett kérdéstről tájékozódjon, valamint fontolja meg, hogy nem pillanatnyi helyzetéről, hanem gyermekeink és unokáink jövőjéről, országunk sorsáról, a keresztyén értékrendről is állást foglaljanak. Másnap, 2016. szeptember 14-én huszoneköt civil szervezet³⁰² közös nyilatkozattal állt ki a népszavazás érvénytelenítése mellett. Nézetük szerint a népszavazásra bocsátott kérdés nem viszi előre a közös ügyeinket, értelmetlen, valamint a népszavazási kampány embertelen.³⁰³ A kezdeményezést a Társaság a Szabadságjogokért indította, és javaslatukat hitvallás elnevezéssel összegezték.³⁰⁴ 2016. szeptember 15-én jelent meg a Heti válasz XVI. évfolyamának 37. száma, amiben harminc katolikus és protestáns püspököt, lelkészt, szerzetesrendi vezetőt, rabbit, valamint karitatív szervezeti vezetőt keresték meg azzal, hogy miként felelnek a kvótakérdésre.³⁰⁵ Az Erdélyi Református Egyházkerület Püspöki Székének körlevele szintén 2016. szeptember 15-én kelt a magyarországi referendum tárgyában.³⁰⁶ A körlevélben arra kérnek mindenkit, hogy álljon ki Magyarország biztonsága és a magyar

³⁰¹ Forrás: <http://www.reformatus.hu/mutat/12779/> (Utoljára Letöltés: 2016. szeptember 17.)

³⁰² *A csatlakozó szervezetek:* Artemisszió Alapítvány, Eleven Emlékmű, Eötvös Károly Közpolitikai Intézet, Független Előadó-művészeti Szövetség, Gyerekesély Közhasznú Egyesület, Hálózat a Tanszabadságért, Hívatlanul Hálózat, Humán Platform Egyesület, Krétakör Alapítvány, Közélet Iskolája, Magyar Helsinki Bizottság, Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, Magyarországi Európa Társaság, Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség, Migration Aid Menedékkérőket Segítő Alapítvány, MigSzol, Oktatói Hálózat, Oltalom Karitatív Egyesület, Opera Közhasznú Kulturális Egyesület, Segítsünk együtt!, Szépírók Társasága, Társaság a Szabadságjogokért

³⁰³ Forrás: <http://tasz.hu/politikai-reszvetel/ez-mi-orszagunk-ervenytelenitsd-nepszavazast> (Utoljára felkeresve: 2016. szeptember 17.)

³⁰⁴ Forrás: <http://tasz.hu/politikai-reszvetel/uzenj-kormany-nak-szavazz-ervenytelenul-hitvallasunk> (Utoljára felkeresve: 2016. szeptember 17.)

³⁰⁵ p. 18-22.

³⁰⁶ Forrás: <http://reformatus.ro/az-erdelyi-reformatus-egyhazkerulet-puspoki-szekenek-korlevele-a-magyarorszag-i-referendum-targyaban.html> (Utoljára felkeresve: 2016. szeptember 18.) Az oldal 2023. szeptember 6-án nem elérhető.

érdekek védelme mellett a népszavazáson, amely a szabad véleménynyilvánítás mellett a nemzetegyesítése egyik szimbólumává is válhat.

Bár a népszavazás érvénytelen lett³⁰⁷, de a kormányzati indoklás szerint többségi szavazatok megadták a társadalmi felhatalmazást az alaptörvény módosítására. Az indoklásban az előterjesztő hivatkozik a népszavazás eredményére. Eszerint *"létrejött az új egység Magyarországért. Ez az új egység pártok felett áll, nemzeti ügynek tekinti Magyarország szuverenitásának megvédését, a kötelező betelepítési kvóta elutasítását. (...) Ez az Alaptörvény-módosítás a 98 százalékos többség, 3 millió 300 ezer ember akaratán nyugszik. Több ez, mint bármilyen párt szavazóbázisa a rendszerváltozás óta eltelt negyedszázad történetében"*

A kormány 2016. október 10-én nyújtotta be a javaslatát az Alaptörvényt módosítása iránt az Országgyűlés elé (alaptörvény hetedik módosítása)³⁰⁸, melynek értelmében:

1. A Nemzeti Hitvallásba bekerül egy olyan mondat, hogy „Valljuk, hogy a történeti alkotmányban gyökerező alkotmányos önazonosságunk védelmezése az állam alapvető kötelessége.”
2. Annál a pontnál, hogy az ország az EU-s szerződések alapján keletkezett hatásköreit a többi tagállammal közösen, az EU intézményein keresztül gyakorolja, helyet kapott egy olyan passzus, hogy ez a hatáskörgyakorlás összhangban kell álljon az Alaptörvényben foglalt alapvető jogokkal és szabadságokkal, továbbá nem korlátozhatja Magyarország területi egységére, népességére, államformájára és állami berendezkedésére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési jogát.
3. Bővült a Hitvallás a következőkkel „Magyarország alkotmányos identitásának védelme az állam minden szervének kötelessége.”
4. Illetve, a XIV. cikk módosítása rögzíti, hogy tilos a betelepítés, illetve az ország hatóságainak egyedi jóváhagyása nélkül idegen állampolgár nem élhet Magyarországon. Ez utóbbi nem vonatkozik az Európai Gazdasági Térség polgáira.

³⁰⁷ Az érvényes szavazatok száma nem érte el az alaptörvény szerint szükséges 50 százalékot. A részvétel 41% volt, 98% voksolt nemmel, az érvénytelen szavazatok aránya 6% volt.

³⁰⁸ Forrás: <https://www.parlament.hu/irom40/12458/12458.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 7.)

Alaptörvényünk alkotmányos védelemre emelte a biztonságos harmadik ország fogalmát azért, hogy rögzítette, miszerint „Nem jogosult menedékjogra az a nem magyar állampolgár, aki Magyarország területére olyan országon keresztül érkezett, ahol üldöztetésnek vagy közvetlen veszélynek nem volt kitéve.”³⁰⁹ Erről részletesebben a IV.4 részben még írok.

5.3.3 Rendészeti tevékenység

A nemzetbiztonsági szervek a hatáskörük keretében a kormányzati objektumok, intézmények biztonságáról is gondoskodnak. A 2015-ben a határ mentén felhúzott kerítés felépítése megelőző jellegű volt, a behatási csatornák elhárítását és felszámolását tűzte ki célul. A kerítés nemzetbiztonsági célú építmény.³¹⁰ Az államhatár rendjének védelme érdekében épített, telepített létesítmények állami tulajdonba kerülnek, amelyek tekintetében a tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, az Országos Rendőr-főkapitányság gyakorolja.

Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény 15/A. § (1) bekezdés szerinti területen tranzitóna alakítható ki, amely a menekültkénti vagy oltalmazottkénti elismerését kérő személyek átmeneti tartózkodására és a menekültügyi, idegenrendészeti eljárások lefolytatására, valamint az ezekhez szükséges létesítmények elhelyezésére szolgál. A tranzitónában tartózkodó, elismerést kérő személy Magyarországra történő beléptetésére akkor kerülhet sor, ha menekültügyi hatóság nemzetközi védelmet biztosító döntést hoz; ha a menekültügyi eljárás általános szabályok szerinti lefolytatásának feltételei fennállnak³¹¹, vagy ha a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 71/A. § (4) és (5) bekezdésében meghatározottak szerint kell eljárni³¹².

A menedékjogról szóló törvény módosításával a tranzitónában előterjesztett menekült státusz iránti kérelmek tárgyában lefolytatandó eljárások speciális szabályait határozták meg. Bevezettek egy új típusú eljárást, az úgynevezett határon lefolytatott eljárást, melynek során a külföldi a kérelmét a tranzitónában terjeszti elő, a menekültügyi hatóság pedig soron kívül – de legkésőbb a kérelem benyújtásától számított 8 napon belül – dönt a kérelem

³⁰⁹ Az Alkotmánybíróság 2/2019. (III. 5.) AB Határozata az Alaptörvény R) cikk (1) bekezdésének, 24. cikk (1) bekezdésének, valamint a XIV. cikk (4) bekezdésének értelmezéséről

³¹⁰ Az államhatár rendjének védelme érdekében épített létesítmények az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény szerinti nemzetbiztonsági célú, illetve rendeltetésű sajátos építményfajtának minősül.

³¹¹ Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a tranzitónában tartózkodó, elismerést kérő személy Magyarországra történő beléptetésére az első két esetben kerülhet sor.

³¹² (4) Ha a kérelem benyújtásától számított 4 hét eltelt, a belépést az idegenrendészeti hatóság jogszabály alapján engedélyezi.

(5) Ha a kérelem nem elfogadhatatlan, a belépést az idegenrendészeti hatóság jogszabály alapján engedélyezi.

elfogadhatóságáról. E törvényben vezették be a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kategóriáját.

A menedékjogról szóló törvény a menekült és oltalmazott fogalmi körét kibővítette a befogadott státuszával. Magyarország befogadottként védelemben részesíti azt a külföldit, aki nem felel meg a menekültként vagy oltalmazottként való elismerés feltételeinek, de fennáll annak a veszélye, hogy származási országába történő visszatérése esetén faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, vagy politikai meggyőződése miatt üldöztetés veszélyének vagy az Alaptörvény XIV. cikk (3) bekezdésében meghatározott magatartásnak lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja. A menekültügyi hatóság befogadottként ismeri el azt a személyt, akinek esetében az idegenrendészeti eljárás során a visszaküldés tilalmát állapította meg, vagy a menedékjog iránti kérelmét elutasította, a visszaküldés tilalmának egyidejű megállapításával. A befogadottat megilletik a tartózkodási engedéllyel rendelkezőknek, illetve a befogadottaknak törvényben biztosított jogok.³¹³

A túlterheléses tömeges migráció helyzetébe került országunk, amelyet Éberhardt Gábor úgy fogalmaz, hogy „az országba befelé irányuló, az ország migrációs helyzetére általában jellemző, tendenciózus adatoktól érdemben eltérő, kimagasló létszámmal és rövid időtartamban, jellemzően irregulárisan belépni, tartózkodni szándékozó, nem honos állampolgárok megjelenése és a velük szembeni intézkedési kényszer indokoltsága, annak rendje”³¹⁴. A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” alkotmányjogi értelemben nem tekinthető különleges jogrendnek, ugyanis az alapvető jogok és szabadságok felfüggesztésére nem biztosít lehetőséget, sokkal inkább egy „kvázi kivételes állapotról” van szó, mely a rendes jogrend és a különleges jogrend között helyezkedik el.

A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” akkor rendelhető el, ha a törvényben leírt három feltétel közül legalább egy teljesül: az első két feltétel – a menekült státusz elismerését kérők száma; a tranzitónában tartózkodók száma – objektív, a harmadik ellenben szubjektív, jogalkalmazói mérlegelést igénylő körülmény. Sor kerülhet a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” elrendelésére, ha: 1. a Magyarország területére érkező, elismerésre várók száma egy hónapban átlagosan meghaladja a napi 500 főt, ha két egymást követő hét átlaga legalább 750 fő, vagy egy hét átlagát tekintve legalább 800 fő; 2. a tranzitónában várakozók és tartózkodók száma egy hónap alatt átlagosan napi 1000 fő, vagy két egymást követő héten

³¹³ MET 25/a

³¹⁴ ÉBERHARDT, Gábor: *A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben* In: Belügyi Szemle, 2019/10 p 10.

átlagosan eléri vagy meghaladja a napi 1500 főt; 3. továbbá, ha minden olyan migrációs helyzet kapcsán, amikor olyan körülmények alakulnak ki, amelyek veszélyeztetik valamelyik település biztonságát, rendjét, közegészségügyi helyzetét.³¹⁵

A kormány 2015 szeptemberében hat vármegyére – Bács-Kiskun, Csongrád, Baranya, Somogy, Zala és Vas – kiterjedően rendelte el a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet”, majd azt, több ízben is meghosszabbította. 2016. március 9-én kiterjesztette az ország egész területére. A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” elrendelését elsősorban az tette indokolttá, hogy Görögországban, Észak-Macedóniában, Szerbiában több tízezres nagyságrendben jelentek meg illegális migránsok, akikről feltételezni lehetett, hogy Nyugat-Európa felé veszik az irányt. Joggal lehetett tartani a magyarországi települések közbiztonságát, illetve közrendjét veszélyeztető helyzet kialakulásától.

Módosították a rendőrségi és a honvédelmi törvényt is, többletjogosítványokat biztosítva a rendőröknek³¹⁶, illetve a katonáknak³¹⁷ a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” idején.

A határzár privilegizált helyzetét a hatályos jogszabályi környezet is biztosítja. Védelméhez a hatályos Btk. is hozzájárul a határzár megrongálása³¹⁸, valamint a határzárral kapcsolatos építési munkák akadályozása tényállásának³¹⁹ bevezetésével.

A fizikai határzár hatékony működését megerősíti a jogi határzár, amit 2016. március 6-án fogadott el az Országgyűlés. A válsághelyzetben menedékjogi kérelmet a menekültügyi hatóság előtt személyesen, kizárólag a határon lévő tranzitónában lehet benyújtani, a menedékkérőnek pedig a kérelme jogerős elbírálásáig ott kell várakoznia. Ezt a helyet ez alatt az idő alatt csak kifelé – tehát a meglévő tranzitónák esetében Szerbia felé – hagyhatja el. Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a rendőrök Magyarország területén – nem csak a határtól számított 8 kilométeres sávon belül – feltartóztatják az itt jogellenesen tartózkodó külföldieket, és a határkerítés kapuján átkísérik őket, kivéve, ha bűncselekmény elkövetésének

³¹⁵ A mérlegeléshez kötött kategória – a „bármely migrációs helyzettel összefüggő körülmény” – értelmezéséhez a jogalkotó adott iránymutatást, így például fennáll ez a körülmény, „ha az adott településen vagy annak külterületén található befogadó állomáson vagy a külföldiek elhelyezését biztosító egyéb létesítményben zavargás tör ki, vagy erőszakos cselekményeket követnek el”.

³¹⁶ Korlátozhatja nyilvános és közforgalmú intézmények működését, ellenőrzés, megfigyelés vagy helyszínbiztosítás céljából lezárhat területet, épületet. Feladata ellátása érdekében – külön engedély alapján – magánlakásba beléphet és a feladat teljesítéséig ott tartózkodhat.

³¹⁷ Fegyverhasználati joggal közreműködhet az országhatár őrzésében, „az államhatár ellen irányuló erőszakos cselekmények felszámolásában”.

³¹⁸ Államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményt, illetve eszközt megsemmisíti vagy megrongálja. Minősített esete, amennyiben a bűncselekményt fegyveresen, felfegyverkezve, vagy tömegzavargás résztvevőjeként követi el, vagy ha a cselekmény halált okoz. Btk. 352/B. §

³¹⁹ Aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzést akadályozza, vétséget követ el Btk. 352/C.§

gyanúja merül fel. A tranzitónában tartózkodó menedékkérőket akkor lehet beléptetni Magyarországra, ha a menekültügyi hatóság nemzetközi védelmet biztosító döntést hoz, vagy ha fennállnak a menekültügyi eljárás általános szabályok szerinti lefolytatásának feltételei – rögzíti az államhatárról szóló törvény.³²⁰

A határvédelmi költségek viselésére a Stop Soros törvénycsomag részeként A bevándorlási finanszírozási illetékről szóló törvényjavaslat, aminek magját, az illetékfizetési kötelezettséget a 2018. évi XLI. törvény az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények módosításáról, valamint a bevándorlási különadóról címmel vezette be a Kormány 2018 augusztusában. Az első bevallást 2018. augusztus 15-ig kellett benyújtania a kötelezett civil szervezeteknek és ezzel egyidejűleg a 25 %-os adót is megfizetni. Bevándorlási különadó fizetés terheli a Magyarországon székhellyel rendelkező szervezet bevándorlást segítő tevékenységének támogatását, vagy a bevándorlást segítő tevékenység magyarországi végzésének anyagi támogatását, így például az átutalt összeget, átadott ingóságot. De ilyennek számít a bevándorlás előmozdításával összefüggő médiakampány; a média szeminárium folytatása/abban való részvétel; a hálózatépítés/működtetés; a bevándorlást pozitív színben feltüntető propaganda tevékenység, amennyiben ezeket a bevándorlás ösztönzése érdekében végzik.³²¹ Amennyiben az adóhatóság a civil szervezet nyilatkozatát valótlannak minősíti, határozatban kötelezi a hamisan nyilatkozó szervezetet a be nem vallott adó és annak 50 %-ig kivethető adóbírság megfizetésére. Az adóhatóság tájékoztatása szerint 2019. június 15-ig nem rendelt el adóellenőrzést bevándorlási különadó-köteles tevékenységet folytató szervezetek bevallási kötelezettségeinek teljesítése érdekében. Az Államkincstárhoz sem folyt be az új adónemből bevétel 2019 év végi tájékoztató alapján. A Nemzeti Adóhivatalhoz sem nyújtottak be a bevallásra szolgáló nyomtatványt.

A Velencei Bizottság mint az Európa Tanács független alkotmányjogászaiból álló tanácsadó szerve, tekintettel arra, hogy álláspontja szerint a törvény sérti a szabad véleménynyilvánítást, valamint az egyesülési szabadságot, erősen javasolja a törvény hatályon kívül helyezését.

³²⁰ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/hirek/szigoritottak-a-jogi-hatarzarat> (Az oldal 2023. szeptember 6-án nem található)

³²¹ Országgyűlési napló, Jakab István, dr. Latorcai János, Lezsák Sándor és Sneider Tamáselnöklete alatt, Jegyzők: Gelencsér Attila, Móring József Attila, Szávay István, dr. Varga László, Az Országgyűlés második nyári rendkívüli ülésének 2. ülésnapja 2018. június 26-án, kedden p. 1103

A Migration Aid Alapítvány a különadó bevezetésére reagálva akként döntött, hogy megszűnik civil szervezetként működni és párttá alakul. Az Éjjeli Őrség párttá történtő bírósági bejegyzését a Zala Megyei Főügyészség megtámadta. A szervezet civil formában a mai napig folytatja tevékenységét.

5.3.4 Támogató tevékenység

A nemzetbiztonsági szervek rendeltetése szerint a megszerzett információkkal segítik a kormányzatot a migrációs politikában szükséges döntések meghozatalában. Mindez kiterjedhet a migráció irányára, a kibocsátó és tranzit országok migrációval kapcsolatos intézkedéseire, valamint a várható magyarországi hatásaira.

A nem kormányzati szervezetek jellemzője, hogy meghatározott tudású, speciális szakértelemmel/ismerettel rendelkező tagokat, támogatókat, érdekelteket gyűjtenek egybe. Ennek következménye, hogy az illetékes területen kimagasló tájékozottsággal, gazdag információgyűjteménnyel vagy akár kiépített kapcsolatrendszerrel rendelkeznek. Bizonyára a szakosodott tevékenységére is tekintettel, támogatási tevékenységet vállalt magára a Századvég Politikai Iskola Alapítvány azzal, hogy tanulmányokat, felméréseket, kutatási anyagokat készített/készít a Miniszterelnöki Kabinetiroda számára, illetve szakmai továbbképzést, konferenciát tart az Iroda részvételével.³²² Utóbbira jó példa a 2016. januárjában megrendezett A migráció biztonságpolitikai kockázatai és kezelésének lehetőségei című találkozója, amelynek házigazdája a 2015 szeptemberében felállított Migrációkutató Intézete volt, amelynek kiemelt célja a migráció széles körű kutatása mellett a hazai szakpolitikai döntéshozatali folyamat támogatása. Az Intézet továbbá NGO-radar néven monitoring online rendszert üzemeltet, fókuszban a külföldről finanszírozott civil szervezetekkel, akik megítélésük szerint a korábbi jogvédő funkciójukat háttérbe szorítva politikai befolyást kívánnak szerezni a hazai politikai életben.

Az Intézet monitoring rendszeréhez hasonlóan a magyar kormány álláspontja szerint is olyan hazai szabályozásra van szükség, amely azonosítja a migrációt támogató szervezeteket, és fellép Magyarország nemzetbiztonságát veszélyeztető személyekkel szemben. Stop Soros elnevezéssel törvénycsomagot alkotott, amely alapján a tömeges migrációt propagáló, külföldről támogatott szervezeteknek regisztrálniuk kell magukat; a tevékenységükről

³²² Olyan oktatási tevékenységet végző tudományos központ, amely az elméleti alapösszefüggések oktatását, a gyakorlati készségek, képességek fejlesztését és a társadalmi folyamatok elemzését egyesítő modellt valósít meg. Forrás: <https://szadveg.hu/hu/szadveg-csoport/alapitvany/politikai-iskola> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

nyilvánosan számot kell adniuk; ezen szervezeteknek illetéket kell fizetniük, amely bevételt az állam határvédelemre fordítja; továbbá a bevándorlást szervező személyek távol tarthatók, kitilthatók legyenek. A célok megvalósítása érdekében a kormány három törvényjavaslatot alkotott: az illegális migrációt támogató szervezetek társadalmi felelősségvállalásáról, a bevándorlási finanszírozási illetékről és az idegenrendészeti távoltagegről.

Az illegális migrációt támogató szervezetek társadalmi felelősségvállalásáról szóló javaslat része a migrációt támogató szervezetek működésének engedélyezése, ami önálló jogszabályként nem került elfogadásra. A működésről szóló törvényt magyarázat szerint a nyilvántartási kötelezettség nem büntetőjogi eszköz, a tömeges migrációt propagáló szervezetek működésének átláthatóságát biztosítja. Az új szabályozási javaslat által megfogalmazott kötelezettségek mind alanyi körében, mind a tevékenység jellegében kifejezetten elhatárolhatóak a Btk. által nevesített tényállásoktól³²³. A törvényjavaslat rögzíti, hogy a migrációt támogató tevékenység csak az idegenrendészeti és menekültügyért felelős miniszter engedélye alapján folytatható. A rendelkezés szerint a miniszter nemzetbiztonsági kockázati tényezők vizsgálatáról szóló véleményt³²⁴ köteles beszerezni az engedélyezési eljárás során. A miniszter az engedélyezési eljárás során vizsgálja, hogy a szervezet tevékenységét közvetlenül/közvetve külföldről származó pénzbeli/vagyoni juttatásból folytatja-e, továbbá kérheti az állami adóhatóságot a szervezet pénzfelhasználásának ellenőrzésére. A miniszter, az engedélyezési eljárás során, a kutatási, ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, valamint humanitárius tevékenységet nem értékelheti a szervezet hátrányára. A miniszter határozatát megküldi az egyesület vagy alapítvány székhelye szerint illetékes törvényszéknek, amely az egyesület vagy alapítvány adataihoz csatolja, az engedélyező határozat esetén az egyesületet vagy alapítványt engedélyes szervként rögzíti.

A Századvég Politikai Iskola Alapítvány támogató tevékenységéhez kapcsolódik a közérdekű adatigénylés ékes példája, amelyet a Fővárosi Ítéltábla 2019. szeptember 19-én kelt jogerősítő ítéletével hozott. A bírósági döntés arra kötelezi a Miniszterelnöki Kabinetirodát, hogy a HVG újságírója számára, akinek képviselőt a Társaság a Szabadságjogokért NGO látja el, betekintési lehetőséget biztosítson a Minisztérium számára 2015 és 2018 között az Alapítvány által készített anyagokba.³²⁵ Joggal merül fel a kérdés, hogy a tanulmányok,

³²³ Jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása 353/A. §; Jogellenes tartózkodás elősegítése 354. §

³²⁴ A vizsgálata a nemzetbiztonsági szervek feladata.

³²⁵ Magyarország Alaptörvényének VI. cikke a (2) bekezdésben rögzíti, hogy mindenkinek joga van a személyes adata védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 2011. évi CII. törvény 27. § (2) bekezdése szerint a közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jogot - az adatfajták meghatározásával - törvény honvédelmi érdekből, valamint nemzetbiztonsági érdekből korlátozhatja.

amelyek esetleg a migráció vonatkozásában stratégiai fontosságúak, megismerése, vagy idő előtti megszerzése, nem sérti-e a fenti nemzetbiztonsági érdeket.

5.3.5 Bünfelderítés

Különleges eseménye volt 2018 tavaszának az Alkotmányvédelmi Hivatal vizsgálata, amely egy külföldi hírszerző cég tevékenységére irányult, és a Migraiton Aid is érintett volt benne.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény Alkotmányvédelmi Hivatal feladatait meghatározó 5. § j) bekezdését érdemes lenne bővíteni, tekintettel a Btk. alábbi módosításával bevezetett új tényállásokra.

Az idegenrendészeti távoltartásról szóló törvényjavaslat olyan szabályozást tartalmaz, amely állampolgárságtól függetlenül megteremti az ország egyes területeiről való távoltartás szabályait olyan személyek esetében, akik Magyarország nemzetbiztonsági érdekeit sértik. A tervezet mentén került sor a Btk. módosítására, amely bevezette a közigazgatás rendje elleni bűncselekményeket tartalmazó fejezetében a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása, valamint a jogellenes tartózkodás elősegítése tényállást mint szubszidiárius bűncselekményt. A Btk. indokolása szerint a gyakorlati tapasztalatok indokolják, hogy a Magyarországra jogellenesen belépő/tartozódó személyek a hazánkba történő bejutásuk során segítséget kapnak hazai szervezetektől is, ezért indokolt büntetőjogi eszközökkel fellépni és felelőségük megállapítását kezdeményezni. A tényállás a szervezői tevékenység legtipikusabb formáit sorolja csak fel, így aki Magyarország területének schengeni határ-ellenőrzési kódex 2. cikk 2. pontjának megfelelő külső határ szerinti határvonalán, illetve határjelenél határmegfigyelést szervez; információs anyagot készít, terjeszt vagy ilyenre megbízást ad; hálózatot épít vagy működtet.

Az Amnesty International Magyarország alkotmányjogi panasszal élt a rendelkezés ellen, mivel álláspontja szerint a diszpozíció nem világos, nem előrelátható, nem határozott és nem körülhatárolt. Sérelmezi továbbá, hogy a fogalmak nem elég absztraktok, a bírói gyakorlat hiányában pontosan nem meghatározható, hogy mit jelent a határmegfigyelés szervezése, vagy az információs anyag szófordulat, illetve a hálózatot épít/működtet bizonytalansága. Továbbá aggodalomra ad okot, hogy a civil kezdeményezésű humanitárius indíttatású fellépések is kimerítik a tényállás elemeit. Az indítványt az Alkotmánybíróság a Nemzeti Hitvallás bevezető szövege alapján nevezetesen „valljuk az elesettek és a szegények megsegítésének kötelességét” felhívással elutasította és megállapította, hogy az új büntetőjogi tényállás nem veszélyezteti az

elcsúsztak és a szegények megsegítését, és minden esetben a bírói gyakorlatra tartozik annak meghatározása, hogy melyek azok a tevékenységi formák, amelyeket büntetni rendel. Amennyiben a Btk. alapján a civil szervezet felelőssége megállapításra kerül, akkor a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény alapján a nem kormányzati szervezet tevékenysége korlátozható, részére pénzbírság szabható ki vagy akár megszüntethető.

A Velencei Bizottság 2018. június 25. napján kelt véleményében megállapítja, hogy a Btk. új rendelkezései sértik az egyesülés és véleménynyilvánítási szabadságot, és ezért azokat hatályon kívül kell helyezni. Sérelmezi az „információs anyagok készítése és terjesztése” szervezői tevékenységet, mivel megállapítása szerint ez a civil szervezetek áldozatok számára nyújtott segítő tevékenységét korlátozza, valamint bünteti az érdekérvényesítési- és kampánytevékenységet. A rendelkezés korlátozza a civil szervezetek nélkülözhetetlen munkáját, és a bevándorlókat megfosztja a nem kormányzati szervezetek szolgáltatásaitól.

2023. július 18. napján a Legfőbb Ügyészség Kabinet Adatvédelmi és Biztonsági Osztályának megküldött, a menekültügy területén a civil szervezetekkel szemben, a menekültüghöz kapcsolódó vádemelések statisztikai adataira vonatkozó közérdekű adatkérésrel kapcsolatban azt a tájékoztatást kaptam, hogy szűk körben történik az adatgyűjtés, és adatszolgáltatás csak 2018. II. felévétől lehetséges. Az előadottakra tekintettel az ENyÜBS-BBS³²⁶ alapján nem állapítható meg, hogy az eljárás alá vont jogi személy civil szervezet.

Az adatkérésben megjelölt „menekültügy” az ENyÜBS-BBS alapján nem értelmezhető, ezáltal az adatkérésben is megjelölt, a Btk. szereplő alábbi bűncselekmények kapcsán történt az adatok leválogatása: – 192. § emberkereskedelem és kényszermunka – 352/A. § határozott tiltott átlépése – 352/B. § határozott megrongálása – 352/C. § határozattal kapcsolatos építési munka akadályozása – 353. § embercsempészség – 353/A. § jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása – 354. § jogellenes tartózkodás elősegítése. A fenti bűncselekményeken túl az alapján is megvizsgálták az ENyÜBS-BBS-ben rögzített adatokat, hogy bármely bűncselekmény kapcsán „A bűncselekményt emberkereskedelemmel összefüggésben követték el” rovat kitöltésre került-e. A rovat kapcsán az „Igen” válaszokat akkor kell megjelölni, ha a bűnügyi statisztikai adat rögzítését megalapozó eljárásban emberkereskedelemmel mint bűncselekménnyel összefüggő eljárási cselekmény vagy gyanúsítás történt, továbbá ha a cselekmény támogatólag vagy érintőlegesen kapcsolódik az emberkereskedelem törvényi

³²⁶ Egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika Befejezett Büntetőeljárások Statisztikája

tényállásához (például emberkereskedelem elkövetése érdekében hamis okirat készítése). Az adatok leválogatása azonban nem adott eredményt, azaz 2018. II. félévtől 2022. évig a megjelölt szűkítő feltételek kapcsán eljárás alá vont jogi személyre vonatkozóan nem történt adatrögzítés.

Fontos azonban kiemelni, hogy a leválogatás forrásaként szolgáló ENyÜBS-BBS alrendszerben az adatok akkor kerülnek rögzítésre, ha a nyomozó hatóságok, illetve az ügyészség a bűncselekmény kapcsán statisztikai adatszolgáltatást megalapozó eljárási döntést hoztak (pl.: feljelentés elutasítása, megszüntetés, felfüggesztés, vádemelés), melyhez kapcsolódóan a statisztikai adatszolgáltatás megtörtént. Az ENyÜBS-BBS alrendszer tehát az adatrögzítés időpontjára tekintettel ún. követő jellegű, ezért nem azt mutatja be, hogy hány bűncselekmény történt a vizsgált évben, hanem azt, hogy hány cselekmény kapcsán történt jogi döntés, és ennek kapcsán (regisztratív jelleggel) hány esetben történt meg a statisztikai adatszolgáltatás. Tehát nem kizárt, hogy folyamatban van olyan büntetőeljárás, amely még nem szerepel az ENyÜBS adatbázisában.³²⁷

2023. augusztus 9. napján küldött statisztikai adatokra vonatkozó kiegészítő adatkéréssel kapcsolatban a regisztrált bűncselekmények³²⁸ információit a 2010-2021. évek tekintetében kaptam meg.

³²⁷ Dr. Szathmáry Zoltán mb. főosztályvezető ügyész 2023. július 27-én kelt írásbeli tájékoztatója alapján.

³²⁸ A nyomozó hatóság, illetve az ügyészség meghatározott büntetőeljárási döntését követően rögzített, és a rögzítés időpontjára elszámolt cselekmény.

4. táblázat: A menekültüghöz kapcsolódható regisztrált bűncselekmények száma a 2010-2021. években

Regisztrált bűncsel. száma	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
emberkereskedelem és kényszermunka	8	18	22	5	12	22	3	19	6	38	61	107
határzár tiltott átlépése						914	2843	22	16	3	30	14
határzár megrongálása						22	1543	863	115	72	99	95
határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása						0	0	0	0	0	0	0
embercsempészség	152	155	188	246	363	662	351	179	215	90	257	635
jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása						0	0	0	0	0	0	0
jogellenes tartózkodás elősegítése	2	0	1	1	2	284	662	182	49	0	0	1

Az adatok alapján megállapítható, hogy a nem kormányzati szervezetek vonatkozásában különösen releváns bűncselekmény, a jogellenes bevándorlás és elősegítése tárgyában nem történt regisztráció.

A Magyarország minisztériumának felsorolásáról szóló 2018. V. törvény emelte be a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvénybe a határbiztosítási távoltartást annak érdekében, hogy Magyarország területének külső határ szerinti határvonalától, illetve a határjeltől számított 8 km-es sávon belülre ne léphessenek olyan személyek, illetve a rendőrség eltávolíthassa az olyan személyeket, akikkel szemben a határzár tiltott átlépése³²⁹, a határzár megrongálása³³⁰, a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása³³¹, az

³²⁹ Btk. 352/A. §

³³⁰ Btk. 352/B. §

³³¹ Btk. 352/C. §

embercsempészes³³², a jogellenes tartózkodás elősegítése³³³, a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása³³⁴ bűncselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban.

Az Alkotmánybíróság 2023. április 03-án kezdte tárgyalni azt a bírói indítványt, amely egy illegálisan hazánkban tartózkodó afgán férfi ügye kapcsán a visszakényszerítéseket lehetővé tevő jogszabály megsemmisítését kéri a testülettől. Egy huszonéves afgán férfi 2018-ban vízummal lépett be Ferihegynél a schengeni térségbe. Jogszerű tartózkodása azonban 2019-ben megszűnt. 2021 szeptemberében az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnál menedékkérelmet terjesztett elő, amit érdemi vizsgálat nélkül elutasítottak. Ezt követően a főigazgatóság munkatársa kezdeményezte az átkísérés alkalmazását. A rendőrség járőrei az afgán férfit Budapesten előállították, a magyar–szerb határra szállították, majd a határvédelmi létesítmény kapuján átkísérték. A felperes jogi képviselője a rendőri intézkedés ellen panasszal élt, a másodfokon eljáró hatóság az eljárást megszüntette, és a felperes a döntés ellen keresetet terjesztett elő a Fővárosi Törvényszéken. A perben abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy a rendőrség objektumában, illetve az államhatárra való szállítás közben a felperessel szemben megvalósult szabadságelvonás az átkísérés része, és ezért nem lehet tárgya panasz eljárásnak, vagy pedig előállításnak minősül. Ha az előbbi jogértelmezés a helyes, akkor a rendőrség belátása szerint, korlátozás nélkül elvonhatja az átkísért külföldi személyi szabadságát, ami ellentétes az Alaptörvénnyel. A Fővárosi Törvényszék közigazgatási bírója a folyamatban lévő eljárás felfüggesztése mellett kezdeményezte az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény 5. § (1b) bekezdése³³⁵ Alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, valamint a folyamatban lévő valamennyi eljárásban való alkalmazásának kizárását.

A bíró aggályosnak tartotta, hogy a rendelkezés formailag nem kiutasításról, hanem az államhatár védelmének rendjét biztosító létesítmény kapuján történő átkísérésről szól. Mivel a tranzit zónában nem terjeszthető elő menedékjogi kérelem³³⁶, az átkísérés a gyakorlatban kiutasítást jelent, anélkül azonban, hogy arról törvényes határozat születne, illetve az intézkedés alá vont külföldiek egyéni körülményeit mérlegelné a rendőrség. Továbbá a bíró szerint a rendelkezés az Alaptörvény XIV. cikk (2) bekezdésébe ütközik³³⁷. A határkerítés túlsó oldalára

³³² Btk. 353. §

³³³ Btk. 354. §

³³⁴ Btk. 353/A. §

³³⁵ Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején a rendőr, valamint a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény szerinti szerződéses határvadász Magyarország területén feltartóztathatja a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó külföldit, és az (1) bekezdés szerinti létesítmény legközelebbi kapuján átkísérheti, kivéve, ha bűncselekmény gyanúja merül fel.

³³⁶ A 273. § a) pontja alapján 2020. július 18. napjától

³³⁷ Magyarország területén tartózkodó külföldit csak törvényes határozat alapján lehet kiutasítani.

átkísérést követően a felperes egy infrastruktúra nélküli helyszínre került, ahol sem ivóvízhez, sem élelemhez, sem alvási vagy tisztálkodási lehetőséghez nem jutott, ezzel a magyar hatóságok az intézkedéssel rákényszerítették a felperest, hogy a szerb jogszabályok megsértésével Szerbia felé távozzon. A rendőri intézkedés sértette az emberi méltóságot, illetve embertelen, megalázó bánásmódként értékelhető. A törvény semmiféle jogorvoslati lehetőséget nem tartalmaz az intézkedéssel szemben, ami sérti a tisztességes eljáráshoz, illetve a jogorvoslathoz való jogot. Amicus curiae beadványában a Magyar Helsinki Bizottság is véleményt alkotott, miszerint a visszakényszerítések (push-back) súlyos emberi jogi jogsértések.

Az Egyházak Világtanácsának és az Európai Egyházak Konferenciájának évtizedeken keresztül zajlott az a tanulmányi és akcióprogramja, amelynek elnevezése: Igazságosság, Béke és a Teremtés sérthetlensége³³⁸ volt. Az Igazságosság, Béke és a Teremtés megőrzésének feladata és a migráció kérdésköre szorosan összetartozik. Az egész magyar, kontinentális, sőt globális társadalmat érintő „mozgalom” kezeléséből nem hiányozhatnak a civil élet szereplői, tehát a nem kormányzati szervek, az NGO-k és bizonyára az egyházak sem a maguk közvetlen, és az általuk működtetett, vagy hozzájuk kötődő humanitárius szervezetek szolgálatával közvetve. Meglátásom szerint a nem kormányzati szervezetek menekültügyben vállalt feladatkörük teljesítésével hozzájárulnak a kihívás komplex kezeléséhez és ezzel együtt migráció kockázatainak csökkenéséhez.³³⁹

Nem vitatható, hogy a menekültválság tetőzésekor hazánkban és külföldön egyaránt a nem kormányzati szervezetek aktív és fontos szerepet játszottak a menekültek megsegítésében. Azonban, sajnos, az is tény, hogy egyes szervezetek, valójában bűnözői csoportok saját maguknak igyekeztek előnyt, és profitot kovácsolni a menekültek hátrányos helyzetét

³³⁸ 1948-ban alakult meg Amszterdamban, közel 600 millió keresztyén hívőt magába foglaló, közel 400 egyháznak az együttműködési fóruma, Genf a székhelye. Egyházközi teológiai párbeszédet folytat, a hitbéli különbségek konszenzusra törekvő diskurzusát. A társadalmi felelősség-hordozás jegyében a keresztyén etika alapján küzd a békéért, az igazságosságért és az ökológiai fenntarthatóságért. Ez utóbbinak konkrét anyaga a 80-as, 90-es években volt, angol rövidítése: JPIC, Justice, Peace, Integrity of Creation.

Az Európai Egyházak Konferenciája Dániában alakult 1954-ben, azzal a szándékkal, hogy Európa megosztottsága által okozott sebeket gyógyítsa, a Vasfüggönyön át spirituális kapcsolatot hozzon létre az európai keresztyének között. Cirka 130 tagedyháza van. Három Európai Ökumenikus Nagygyűlést szervezett: 1989-ben Bazelban, 1997-ben Grazban, 2007-ben Nagyszébenben. A Bazeli Nagygyűlés foglalkozott a JPIC tematikával, ami a Vasfüggöny megléte illetve bontása történelmi pillanatában összeurópai tematika volt. 34 évvel később a távlatosan egész Európát előzőnlő, de már most egész Európát érintő vándorlás kapcsán segítségül hívhatjuk a helyzet kifejezésére ezt a hármast. A vándorlásnak, a migrációnak, s az ezzel járó európai, sőt globális feladatoknak a megoldása során a béke és igazságosság hiánya, valamint a klímaváltozás ős-okként szerepel.

³³⁹ Lásd RITECZ, György: *A migráció kockázatai* In: In.: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. kötet 2013. p. 264.

kihasználva, és ennek óriási sajtó/nyilvánossága lett.³⁴⁰ Így történhetett, hogy a civil szektor szereplőinek elnevezése „gazdagodott”, amikor is Póczik Szilveszter, Bolyky Orsolya és Sárik Eszter Migrációs válság, embercsempészség és büntetés kiszabás című kutatásukban a nem kormányzati szervezeteket „migráns-taxikat üzemeltető civil szervezetek” elnevezéssel illették, akik az embercsempész-szervezetekkel összejátszva, továbbá a mögöttük álló érdekcsoportokkal laza hálózatokban működnek és céljuk a határellenőrzés elkerülése, továbbá korrupció útján, annak hatékonyságának csökkentése.³⁴¹ Kétségtelen, hogy ezek a civil szereplők nem is akarnak humanitárius szervezetnek tűnni, azonban a harmadik szektor jó hírét csorbítják valamennyi, hasonló bűn/cselekmény elkövetésével. Árnnyaltabban fogalmaz Éberhardt Gábor *A túlterheléses migráció lehetséges közrendészeti hatásai* című doktori értekezésében akkor, amikor a társadalmi szerveződések támogató tevékenységéről, illetve a valós és a kommunikált célzat vitatható voltáról ír. „Az államhatáron meg nem engedett módon belépett és intézkedés alá vont külföldieknek előtalált információhordozók megerősítették a rendészeti szervek információit az állami céltól eltérő támogatásról. Az idő múlásával, a körülmények változásával már nyíltan, online felületeken adtak célzott tájékoztatásokat a vándorok részére a támogató magánszemélyek, civil szervezetek. Ezeknek az információknak a birtokában gyakorlatilag bárki, bárhol el tudott jutni a magyar határra, ott a leírt rendészeti és menekültügyi szabályok, protokollok ismeretében közölhetett olyan adatokat, amelyekkel jogosultnak tűnhetett a menedékjogi védelemre, az érkezési ország területére történő visszairányítás tilalmát jelentő non-refoulement alkalmazására.”³⁴²

Az embercsempészek és az embercsempészetet támogatók elhatárolása okán visszautalok a dolgozat 1. fejezetére, amelyben a nem kormányzati szervezetek célja és működése került rögzítésre. Az anyagi haszonszerzés – ami a harmadik szektorban nem jelenik meg – illetve a tevékenységet motiváló erő, az indíttatás, ami a két kategóriát igazán elkülöníti egymástól.

³⁴⁰ Migráncsempészség gyanúsításával, majd vádjával illetnek a mai napig is több civil szervezetet. A migráns/embercsempészség tényállását szükséges az emberkereskedelem tényállásától szigorúan elválasztani. Az előbbi esetben az alanyok önként, ellenértékért cserébe veszik igénybe az embercsempész szolgáltatását. Az utóbbinál viszont főként munkavégzési, szexuális, vagy egyéb célért zsákmányolják ki és hurcolják el a segítségre szoruló áldozatokat. Tehát az akarat, amely elválasztja a két esetet, valamint az esetleges kényszer, fenyegetés fennállása. Büntetőtörvénykönyvünk is ennek megfelelően szabályozza, illetve helyezi el a jogszabályban a két cselekményi kategóriát. Az embercsempészség a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények közé tartozik, XXXIV. fejezet, az emberkereskedelem az emberi szabadság elleni bűncselekményeknél kapott helyet (XVIII. fejezet).

³⁴¹ In *Ügyészek lapja*, 2019. 6. szám p. 35-59.

³⁴² ÉBERHARDT, Gábor: *A túlterheléses migráció lehetséges közrendészeti hatásai*, doktori értekezés Budapest, 2021. p. 83. Forrás: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/20128/eberhardt_gabor_doktori_ertekezes.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

A migráció politikailag kényes kérdés, és az emberek megsegítésének humanitárius feladata pedig bizalomra kell, hogy épüljön. A tömegek mögött emberek vannak, akiknek nagy része nem a jobb megélhetés miatt, hanem a napi alapvető lételelemek hiánya miatt, víz, élelem, etc., vagy a személyes és családja biztonságát keresve indul a hosszú és gyakran siralmas útra. Ezek az emberek az élet reményében teszik mindezt, bízva abban, hogy segítséget kapnak. Segítséget az életben maradásra. Bízunk a határon szolgálatot teljesítő rendőrben, hogy a legjobb tudása és szándéka szerint léptetik be őket az adott országba. A rendőrök és a katonák bízunk a feletteseikben, hogy a helyes utasítást és parancsot kapják a feladatuk ellátása során. A hivatásosok vezetői a kormányzatukban, hogy olyan politikát folytatnak, amely az országuk védelmét, az emberek biztonságát szolgálja. Az államok a többi államban, a nem kormányzati szereplőkben, az egyéb partnerekben, hogy mindannyiukat a jó szándék vezérli. A migráció kérdésében részt vevő valamennyi fél, legyen az politikus, nem kormányzati szervezet, vagy közigazgatási intézmény etc. csak akkor legitim a feladatvállalásból részesedni, ha valóban a segítség szándéka vezérli. „Kétségtelen, hogy a menekültügy, a menedékjogi szabályozás, oltalom és a (pl. gazdasági) bevándorlás-reguláció is a maga elméletével, a magyar, európai uniós, nemzetközi bírósági és egyéb gyakorlatával, szakirodalmával olyan összetett, szerteágazó, részletes, mély, nehéz és súlyos, sőt életbevágó terület, amelyen belül – a jelentősen eltérő politikákból, megközelítésekből, hangsúlyokból is adódóan – nemcsak rendkívül éles, markáns véleménykülönbségek, hanem akár túlzó megfogalmazások, konfliktusok is sűrűn előfordulnak.”³⁴³

5.4 Együttműködések megszűnése

A Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal 2017. június 2-án mondta fel a Magyar Helsinki Bizottsággal 1998-ban kelt megállapodását. A megállapodás belépést és monitorozási lehetőséget biztosított menekültügyi befogadó állomásokon – menekülttáborokban –, őrzött befogadó központokban – menekültügyi fogdáknak – és a Balassagyarmati Községi Szálláson. A felmondás indoka a megállapodás súlyos és többszöri megsértése, valamint a konstruktív együttműködés hiánya. A Bizottság tájékoztatása szerint 2015. január óta a megállapodás felmondásáig 21 esetben tettek látogatás és készítettek jelentést. Korábban

³⁴³ HÁMORI, Antal: *Az üldözött keresztények mai magyar állami védelme, megsegítése, támogatása* MAGYAR SION XIV (2020) 2/267–290. p. 284.

egyszer sem kaptak szóbeli/írásos hivatalos visszajelzést, hogy a megállapodást bármiben megsértették volna.

Az Országos Rendőr-főkapitányság 2017. június 22-i hatállyal felmondta a Magyar Helsinki Bizottság Elnöke és a Határőrség Országos Parancsnokság Rendészeti Főigazgatója által 2002. szeptember 6-án a Határőrség idegenrendészeti fogdáiban elhelyezett, őrizetben lévő külföldiekkel való kapcsolattartásról kötött együttműködési megállapodást. A felmondás indoka, hogy az együttműködési megállapodások megkötése óta eltelt időszak alatt az irányadó jogszabályi környezet jelentős mértékben megváltozott, a megállapodásokban hivatkozott jogszabályok szinte kivétel nélkül hatályukat veszítették, azokat új jogszabályok váltották fel. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLI. törvény célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése okán – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban Ajbtv.) rendelkezik arról, hogy az alapvető jogok biztosa jár el a fakultatív jegyzőkönyv 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében. Az Ajbtv. 39/B. § (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyen szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül – beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja. A fentiekre tekintettel megállapítható volt, hogy az együttműködési megállapodás 2002-ben történt aláírásakor szem előtt tartott célok megvalósítására a nemzeti megelőző mechanizmus alkalmas, a megállapodás betöltötte az aláírásakor szem előtt tartott célokat, a jelenlegi jogi szabályozási környezetben fenntartása nem indokolható.³⁴⁴

Az országos rendőrfőkapitány 2017. szeptember 21-i hatállyal mondta fel a Magyar Helsinki Bizottság, a Határőrség Országos Parancsnoksága és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Regionális Képviselője közötti, a menekültekkel kapcsolatos magyarországi helyzet monitorozásával összefüggésben 2006. december 28-án kötött együttműködési megállapodást. A felmondás indoka, hogy a megállapodás megkötése óta az abban hivatkozott jogszabályok szinte kivétel nélkül hatályukat veszítették, azok helyébe jelentős mértékben eltérő tartalmú jogszabályok léptek, ezért a megállapodás egyes rendelkezései a hatályos

³⁴⁴Országos Rendőr-Főkapitányság Hivatal, dr. Gömbös Sándor c. r. dandártábornok rendőrségi főtanácsos hivatalvezető írásbeli tájékoztatása, szám: 29000/32033- /2017. ált. tárgy: közérdekű adatigénylés, Budapest, 2017. október

jogszabályokkal nem álltak összhangban. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény módosítása következtében a megállapodás megkötésének időpontjában a határőrség által vállalt kötelezettségekkel érintett feladatok jelentős részben átkerültek a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal feladatkörébe. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény alapján menedékjogi eljárás alatt álló személy nem tartózkodhat rendőrségi őrzött szálláson, csak a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal által üzemeltetett menekültügyi őrzött befogadó központban, ezért a megállapodás ezzel összefüggő rendelkezései már nem voltak alkalmazhatók. A fenti együttműködési megállapodások felmondása érinti a rendőrség területi és helyi szerveit is, hiszen azok végrehajtásában korábban ezen rendőri szervek is érintettek voltak.

5.5 Az Európai Unió reflexiói a magyar menekültügyi szabályozásra

Mélyen elgondolkodtató az Európai Unió Bíróság 2018. januári ítélete, amelyben megtiltotta a pszichológus szakértő alkalmazását a menekültügyi eljárásokban. Az ítélet előzménye, hogy egy nigériai állampolgár menedékkérelmet nyújtott be Magyarországon arra hivatkozva, hogy hazájában homoszexualitása miatt üldözik. Az ügyben pszichológus szakértőt rendeltek ki, aki azonban nem igazolta, hogy a férfi homoszexuális lenne, így a beadványt elutasították. A határozat felülvizsgálatát végző magyar bíróságnak kételyei merültek fel, hogy egyáltalán vizsgálható-e ilyen módon a kérelmező szexuális orientációja, ezért az Európai Bírósághoz fordult, ahol a Helsinkai Bizottság lépett fel az ítélet meghozatal érdekében. A hírforrás szerint "komoly a veszélye annak, hogy a jövőben egyre több migráns jelenik meg a határainkon azt hangoztatva, hogy homoszexuális, ezért be kell őt engedni". A jövőben ezzel az indokkal bárki bebocsátást nyerhet Magyarországra, "hiszen a vonatkozó nemzetközi egyezmények tiltják a menedékkérők visszaküldését oda, ahol életük, testi épségük bármi okból veszélybe kerülhet. Az afrikai államok pedig – akárcsak az iszlám világ országai – többnyire szigorúan, helyenként halállal büntetik az egyneműek testi kapcsolatát".³⁴⁵

Az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen és 2020-ban kimondta, hogy diszkriminatív egyes civil szervezetekkel szemben és sérti az uniós jogot az adományozás alapján történő nyilvántartás. Az állami monitoring rendszert a 2017. LXXVI. törvény a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról címmel hozta létre. A jogszabály

³⁴⁵ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/hirek/egy-unios-itelet-kitarhatja-a-kapukat-a-migransok-elott> (2023. szeptember 6-án az oldal már nem található)

preambuluma szerint az Országgyűlés tiszteletben tartja az egyesülési jog alapján létrejött szervezetek, mint a társadalmi önszerveződés megnyilvánulásait. A szervezetek működésükkel hozzájárulnak a demokratikus ellenőrzéshez és a közügyek nyilvános megvitatásához. Továbbá a közösségek meghatározó szerepet töltenek be a közvélemény formálásában, hangsúlyozva, hogy az egyesületek és az alapítványok társadalmi szerepvállalására tekintettel átláthatóságukhoz kiemelt közérdek fűződik. Konstatálja továbbá, hogy az egyesülési jog alapján létrejött szervezeteknek ismeretlen külföldi forrásból juttatott támogatások alkalmasak lehetnek arra, hogy külföldi érdekcsoportok e szervezetek társadalmi befolyásán keresztül saját érdekeiket, nem pedig közösségi célokat érvényesíthessenek Magyarország politikai és társadalmi életében. Figyelemmel van arra a tényre is, hogy ez veszélyeztetheti az ország politikai, gazdasági érdekeit, a törvényes intézmények befolyásmentes működését. „A törvényhozó az indokolásban rögzíti, hogy erősen fennáll annak a veszélye, hogy a civil társadalom szerveződéseit külföldi érdekcsoportok igyekeznek felhasználni, amelynek leggyakoribb eszköze a különböző jogcímeken juttatott támogatás. Az adományozás célja lehet, hogy a támogatott nem kormányzati szervezeten keresztül, annak társadalmi támogatottságát kihasználva, a támogató érdekcsoport saját érdekeit juttassa érvényre Magyarország politikai/gazdasági életében, és ezek a folyamatok súlyosan veszélyeztethetik hazánk nemzetbiztonságát, valamint szuverenitását.

Külföldről támogatott szervezetnek minősült az a civil szervezet, amely egy adóévben 7,2 millió forint értékben – akár közvetlenül, akár közvetett módon – kapott pénzbeli vagy egyéb vagyoni jellegű juttatást. Az 500 ezer forintot el nem érő támogatási összeg alatti támogató személyes adatait nem kellett nyilvánosságra hozni, azonban az ezen összeget elérő támogatás esetén az átláthatóság biztosításához fűződő érdek erősebb, mint a személyes adat megőrzéséhez fűződő magánérdek.³⁴⁶ Amint a civil szervezet tárgyévi támogatásainak összege eléri a 7,2 millió forintot, 15 napon belül köteles bejelenteni külföldről támogatott szervezetté válását a székhelye szerint illetékes törvényszéknek. A bíróság a támogatásról szóló bejelentést a civil szervezet adataihoz csatolja, és „külföldről támogatott szervezetként” rögzíti a nyilvántartásban. A civil szervezetnek a bejelentést követően haladéktalanul közzé kell tennie a honlapján, valamint feltüntetni az általa kiadott sajtótermékekben/kiadványokban is, hogy a törvény alapján külföldről támogatott szervezetnek minősül.

³⁴⁶ Az Európai Uniótól származó, költségvetési szervet keresztül kapott forrást nem kell figyelembe venni, valamint nem terjed ki a törvény hatálya a sportról szóló 2004. évi I. törvény hatálya alá tartozó egyesületre; a vallási tevékenységet végző szervezetre; valamint a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény szerinti nemzetiségi szervezetre és nemzetiségi egyesületre.

A külföldről támogatott civil szervezetek hiteles névsora, cirka 150 névvel, a bírósági bejelentés alapján a Miniszterelnökség által fenntartott Civil Információs Portálon – www.civil.info.hu – korábban elérhető volt. A jelen kutatásban érintett 107 civil szervezet közül 16³⁴⁷ jelentette be, hogy külföldről támogatott és került a nyilvántartásba.

Az országgyűlési képviselők egynegyedénél több, hatvan országgyűlési képviselő 2017. július 11-én benyújtott indítványában kérte az Alkotmánybíróságtól a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló törvény 1. § (2) és (4) bekezdése, a 2. § (2) bekezdésében az „és az egyesületet vagy alapítványt külföldről támogatott szervezetként rögzíti” szövegrész, a 2. § (4) és (5) bekezdése, valamint a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény 94. § (1) bekezdés h) pontja és 95. § e) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését. Az Alkotmánybíróság az erre irányuló eljárását az Európai Bizottság által 2017. december 7-én az Európai Unió működéséről szóló szerződés 258. cikke alapján az Európai Unió Bírósága előtt megindított eljárás befejezéséig felfüggesztette.³⁴⁸

A 3414/2022. (X. 21.) AB végzésével az Alkotmánybíróság a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény egésze, annak 1. § (1) bekezdése, 2. § (1)-(5) bekezdései, 3. §-a, valamint a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény 94. § (1) bekezdés h) pontja és 95. § e) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló eljárást megszüntette. Az indítványozó civil szervezetek³⁴⁹ alkotmányjogi panaszt terjesztettek elő. A panaszukban az indítványozók elsődlegesen a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény egésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérték az Alkotmánybíróságtól. Az indítványozók

³⁴⁷Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány, Cordelia Alapítvány, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, Magyarországi Terre des hommes Alapítvány „Lausanne”, Pilnet Alapítvány, Magyar Vöröskereszt, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Johannita Segítő Szolgálat, Artemisszió Alapítvány, Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány, Migráns Segítség Magyarország Egyesület, UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány, Háttér Társaság, DemNet Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány.

³⁴⁸ 3198/2018. (VI. 21.) AB végzés jogszabály alaptörvény-ellenességének utólagos megállapítására és megsemmisítésére irányuló eljárás felfüggesztéséről

³⁴⁹ Társaság a Szabadságjogokért, Magyar Helsinki Bizottság, Amnesty International Magyarország, Artemisszió Alapítvány, Az emberség erejével - CUM VIRTUTE HUMANITATIS, Autonomia Alapítvány, BAGázs Közhasznú Egyesület, Civil Kollégium Alapítvány, Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért, Energiaklub Szakpolitikai Intézet és Módszertani Központ Egyesület, Háttér Társaság, Igazgyöngy Alapítvány, Jogriporter Alapítvány, K-Monitor Közhasznú Egyesület, Közélet Iskolája Alapítvány, Levegő Munkacsoport, Magyarországi Európa Társaság, Magyarországi Terre des hommes Alapítvány „Lausanne”, Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület, Ökotárs Alapítvány, Partners for Democratic Change Hungary Partners Hungary Alapítvány, PILnet Alapítvány, Tudatos Vásárlók Közhasznú Egyesülete. Külön indítványt terjesztett elő a Greenpeace Magyarország Egyesület, DélUtán Alapítvány és a Transparency International Magyarország Alapítvány.

kifejtették, hogy a törvény általi külföldről támogatott szervezetté minősítés, valamint az őket terhelő bejelentési, adatszolgáltatási, közzétételi, feltüntetési kötelezettség, illetve a nyilvántartásban való rögzítés kötelezettsége a jó hírnévhez való jog sérelmét okozzák. Az indítványozók előadták, hogy a külföldről támogatott jelző – a sajátos magyar politikai kontextusra figyelemmel – a szervezetek hitelességét és a hasznosságukba vetett bizalmat aláássa. E „címke” megbélyegző, lealacsonyító, amelyet a törvény preambuluma és indokolása is megerősít, és arra a feltételezésre épül, hogy a törvény személyi hatálya alá eső jogalanyok támogatóik céljait szolgálják, illetve ténytétel nélkül hivatkoznak a nemzetbiztonság, a nemzeti szuverenitás, a pénzmosás, valamint a terrorizmus finanszírozásának veszélyeire, az érintett jogalanyokat e veszélyekkel hozva összefüggésbe. A jó hírnévhez való jog így megvalósított sérelme szükségtelen, alkalmatlan és aránytalan jogkorlátozás eredménye. A civil szervezetek és támogatóik magánszférához, illetve a személyes adatok védelméhez való joga sérelmével kapcsolatban az indítványozók előadták, hogy a támogatók adatainak hozzáférhetővé tétele legitim jogkorlátozási cél elérésére nem alkalmas, ahhoz nem szükséges, azzal nem arányos. A támogatás tényéből ugyanis a támogatók kapcsolataira, politikai/véleményére, világnézeti meggyőződésére lehet következtetni, valamint a törvény ezzel különleges adatok nyilvánosságra hozatalát írja elő. Továbbá a szervezeteket is megfosztja attól a lehetőségtől, hogy támogatóik személyét bizalmasan kezeljék. Kifejtették továbbá, hogy az egyesületek és alapítványok közhatalmat nem gyakorolhatnak, illetőleg hogy a támogatóknak nincs és nem is lehet egy alapítvány vagy egyesület tevékenysége felett meghatározó befolyásuk. A véleménynyilvánítás szabadságának sérelmével összefüggésben az indítványozók előadták, hogy a szervezetekkel szemben a törvény bizalmatlanságot kelt, ezzel szükségtelen és aránytalan módon avatkozik bele abba, hogy e jogalanyok miképpen vehetnek részt a demokratikus közéleti vitákban, amelyeknek egyébként – többek között képzések, tájékoztató kiadványok, vitafórumok, konferenciák mint törvényes eszközök révén – aktív alakítói. A törvény e szervezetek véleményét hitelteleníti, ki akarja rekeszteni a demokratikus közéleti vitákból, káros és illegitim konnotációt társítva hozzájuk. A külföldről finanszírozott szervezet mint „címke” feltüntetésének kötelezettsége a vélemények piacán versengő álláspontok közül e szervezetek nézeteit hátrányba hozza. A törvény által előírt kötelezettségek nemhogy a transzparenciát nem szolgálják, de adott esetben az átláthatóságot illetően még félrevezető is lehetnek. Az indítványozók szerint a törvény az egyesülési szabadságot is sérti, mivel a külföldről jövő támogatásokat bár nem tiltja meg, a szervezeteket regisztrációra és tételbeszámolóra kötelezi, amely a működést elnehezíti, a kötelezettségek nemteljesítése esetére pedig szankciókat helyez kilátásba. Az indítványozók kifejtették, hogy a szabályozás

által megvalósított alapjog-korlátozás szükségessége hiányzik, ugyanis a törvény indokolása által kitűzött célok – a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásával összefüggő ellenőrzés, valamint a külföldi érdekcsoportok befolyásának megakadályozása – és a támogatások forrása között semmiféle értékelhető kapcsolat nem áll fenn. Ha el is fogadnánk e célokat legitimnek, a korlátozás akkor sem felelne meg a szükségesség és arányosság követelményének. A szükségesség hiánya kapcsán hangsúlyozták továbbá, hogy a szervezetek működésének nyilvánossága és ellenőrzése e szabályozás nélkül is kellőképpen biztosított, a civil szervezetek egyébként is számos, részletes adatszolgáltatási kötelezettségnek vannak alávetve, adataik online és a bíróságokon is elérhetőek, éves pénzügyi beszámolójukat a honlapjukon kötelesek közzétenni. Az állami szervek a nem kormányzati szervezetek adataihoz a törvény szabályozásától függetlenül is széles körben hozzáférnek, az állami ellenőrzés megvalósul. E szabályozási környezetben a transzparencia növelésére a törvény alkalmatlan. Mindezekre tekintettel a törvény által az egyébként szükségtelen és aránytalan kötelezettségek nemteljesítése esetére kilátásba helyezett szankciók – a bírság vagy a bírósági megszüntetés – is aránytalanoknak tekinthetők. A külföldi támogató kategóriájának bevezetése kivételekre tekintet nélkül is diszkriminatív, hiszen azt egyrészt a törvény által elérni kívánt célokat figyelembe véve minden – kül- és belföldi – támogatásra ki kellene terjeszteni, másrészt azt nem a forrás abszolút értékéhez, hanem annak a szervezetnek nyújtott összes támogatáshoz viszonyított arányához kellene kötni.

Valamennyi, a fentiekben ismertetett esetben az Alkotmánybíróság az eljárást megszüntette. Az Alkotmánybíróság észlelte, hogy 2021. május 27-én a Magyar Közlöny 97. számában kihirdetésre került az Európai Unió Bírósága C-78/18. számú ügyben hozott ítéletének végrehajtása érdekében a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek átláthatóságáról szóló 2021. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Módtv.). Az Alkotmánybíróság vizsgálata eredményeként arra a megállapításra jutott, hogy a kivételes panaszindítvány érdemben már nem bírálható el a törvény helyébe lépő Módtv. új, koncepcionálisan módosult szabályozási modellje alapján. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a Módtv. által bevezetett új szabályozási modell ugyanis alapvetően tér el az indítvánnyal támadott korábbi szabályozási modelltől. Ebből fakadóan az indítványozók által megfogalmazott alkotmányossági kérdések már nem válaszolhatók meg változatlan formában, így az indítvány okafogyottá vált.

2017. július 14-én a Bizottság felszólító levelet küldött a magyar kormányhoz a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény vonatkozásában, mivel úgy ítélte meg, hogy a kormány nem teljesítette az EUMSZ 63. cikkéből³⁵⁰, illetve a Charta 7³⁵¹, 8³⁵². és 12. cikkéből³⁵³ eredő kötelezettségeket. A felszólító levélben egy hónapos határidő került kitűzésre, hogy a magyar kormány tegye észrevételeit. Az említett kormány a határidő meghosszabbítását kérte, amit a Bizottság megtagadott. A magyar kormány 2017. augusztus 14-én és szeptember 7-én válaszolt a felszólító levélre, elutasítva a felszólító levélben felhozott kifogásokat. Mivel a magyar kormány válaszáat nem találta meggyőzőnek, a Bizottság 2017. október 5-én indokolással ellátott véleményt adott ki, amelyben megállapította, hogy Magyarország a 2017. évi LXXVI. törvénnyel, valamint a fent hivatkozott uniós jogi rendelkezések megsértésével hátrányosan megkülönböztető, szükségtelen és indokolatlan korlátozásokat vezetett be a magyarországi civil szervezeteknek nyújtott külföldi adományok tekintetében, és felszólította a magyar kormányt, hogy egy hónapon belül hozza meg azokat az intézkedéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy megfeleljen az indokolással ellátott véleménynek, illetve nyújtsa be észrevételeit. Miután a kitűzött határidő meghosszabbítása iránti kérelmét újból elutasították, a magyar kormány 2017. december 5-én válaszolt a Bizottság indokolással ellátott véleményére, elutasítva a vele szemben felrótt kötelezettségszegést. 2017. december 7-én a Bizottság a kereset benyújtása mellett döntött.

³⁵⁰ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata HARMADIK RÉSZ: AZ UNIÓ BELSŐ POLITIKÁI ÉS TEVÉKENYSÉGEI - IV. CÍM: A SZEMÉLYEK, A SZOLGÁLTATÁSOK ÉS A TŐKE SZABAD MOZGÁSA - 4. fejezet: Tőke és fizetési műveletek - 63. cikk (az EKSz. korábbi 56. cikke) (1) E fejezet rendelkezéseinek keretei között tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőkemozgásra vonatkozó minden korlátozás. E fejezet rendelkezéseinek keretei között tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti fizetési műveletekre vonatkozó minden korlátozás. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12008E063> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 9.)

³⁵¹ A magán- és a családi élet tiszteletben tartása Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák. AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA (2012/C 326/02) Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 9.)

³⁵² A személyes adatok védelme (1) Mindenkinnek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez. (2) Az ilyen adatokat csak tisztességesen és jóhiszeműen, meghatározott célokra, az érintett személy hozzájárulása alapján vagy valamilyen más, a törvényben rögzített jogos okból lehet kezelni. Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy a róla gyűjtött adatokat megismerje, és joga van azokat kijavíttatni. AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA i.m.

³⁵³ A gyülekezés és az egyesülés szabadsága (1) Mindenkinnek joga van a békés célú gyülekezés szabadságához és a másokkal való bármilyen szintű, különösen politikai, szakszervezeti és polgári célú egyesüléshez, ami magában foglalja mindenkinnek a jogát ahhoz, hogy érdekei védelmére szakszervezetet alapítson, vagy azokhoz csatlakozzon AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA i.m.

Az Európai Bíróság állásfoglalása szerint a fenti törvényi korlátozások a tagállamoknak a szabad tőke mozgást illető kötelezettségeibe, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája alapján illető – a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához való jogra, a személyes adatok védelméhez való jogra és az egyesülés szabadságához fűződő jogra vonatkozó – kötelezettségeibe ütköznek. E törvény által előírt intézkedések továbbá alkalmasak arra, hogy ezen egyesületekkel és alapítványokkal szemben bizalmatlan légkört teremtsenek.

Az Európai Unió Bírósága a C-78/18. számú Bizottság kontra Magyarország ügyben 2020. június 18-án kihirdetett ítéletében foglalt állást a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvényről és megállapította, hogy az ellentétes a tőke szabad mozgására vonatkozó rendelkezésekkel, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7., 8. és 12. cikkével. A Bíróság ítéletében foglalt megállapításokra figyelemmel az ítélet végrehajtásának előfeltétele az átláthatósági törvény hatályon kívül helyezése. A javaslat kiindulópontjául a Bíróság ítélete szolgált. Ebben a Bíróság megerősítette, hogy a közéletre és a nyilvános vitára jelentős befolyást gyakorolni képes szervezetek részére nyújtott támogatások átláthatóságának biztosítása közérdeken alapuló nyomós indokul szolgálhat. Emiatt a hatályon kívül helyezéssel egyidőben új, az európai uniós joggal konform szabályozás megalkotását célozza a javaslat, amelynek értelmében mindazon egyesületről és alapítványról, amelynek tárgyévi mérlegfőösszege eléri a 20 millió forintot, az Állami Számvevőszék külön törvényben meghatározott módon évente összefoglaló jelentést tesz közzé. A kivételi kör megegyezik az átláthatósági törvény szerinti kivételi körrel. Az Állami Számvevőszéknek biztosított hatáskör a szakmaiság és a függetlenség garanciája.

Az átláthatóságról szóló törvény hatályon kívül került, helyette 2021. július 1. napjától a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek átláthatóságáról szóló 2021. évi XLIX törvény lépett érvénybe. A rendelkezést az Országgyűlés az Európai Bíróság ítéletére alapozta, miszerint a civil szervezetek az általuk kitűzött célokra és rendelkezésükre álló eszközökre tekintettel jelentős befolyást gyakorolnak a közéletre és a nyilvános vitára. Továbbá az ilyen szervezeteknek nyújtott támogatások átláthatóságával kapcsolatos alkotmányos és nemzetközi eljárásokra. A törvény kiterjed az évi 20 millió Ft-os mérlegfőösszeggel rendelkező alapítványokra, egyesületekre, kivéve a már korábban is mentességet élvező közösségeket, így a sportegyesületeket, a vallási közösségeket, a nemzetiségi törvény szerint létrehozott szervezeteket. A törvény elfogadásával eltörlésre került a külföldről támogatott szervezetek jelentési és listázási kötelezettsége. Valamint a törvény hatálybalépésével az Állami Számvevőszék törvényességi ellenőrzést indított a 20 millió Ft-nál nagyobb éves mérlegfőösszegű civil szervezetek körében, és évente összefoglaló jelentést tesz

közzé a törvény hatálya alá tartozó alapítványokról és egyesületekről. Az ÁSZ 2022. májusában kezdte meg a szisztematikus ellenőrzést a KSH, valamint a Magyar Államkincstár adataira is támaszkodva.

A civil szervezetek tranzitónákkal kapcsolatos fellépése tárgyában kiemelendő a Helsinki Bizottság eljárása, amelynek során a Szerbián keresztül Magyarországra érkező két iráni³⁵⁴, illetve két afgán állampolgárt³⁵⁵ képviselték az Európai Unió Bírósága előtt Magyarországgal szemben. Az eljárás tárgyában a magyar hatóságok a felek menedékkérelmét érdemi vizsgálat nélkül elutasították 2019 áprilisában, mivel megítélésük szerint biztonságos tranzitországon keresztül érkeztek hazánkba. A szerb állam megtagadta a visszafogadásukat, tekintettel arra, hogy nem jogellenesen léptek be Magyarország területére, a magyar hatóságok Afganisztánba, illetve Iránba történő kitoloncolásukról döntöttek, és ideiglenes szálláshelyükként a röszkei tranzitónát jelölték ki. Ezt a döntést támadták meg az érintettek, mivel álláspontjuk szerint elszállásolásuk jogellenes őrizetnek minősül, illetve visszafogadásuk Szerbia általi megtagadását követően a magyar hatóságoknak folytatniuk kellett volna az menedékkérelmük érdemi vizsgálatára irányuló eljárást. A Szegedi Közigazgatási és Munkügyi Bíróság a két pert egyesítette, és fordult az Európai Unió Bírósághoz előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésért.³⁵⁶

Ezt követően hozott ítéletet 2020. május 14-én a luxemburgi Európai Unió Bírósága akként, hogy a menedékkérőnek/kiutasítási határozat hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgároknak a röszkei tranzitónában való elhelyezése őrizetnek minősül. 2020. május 21-én a magyar kormány kijelentette, hogy a bírósági ítéletnek megfelelően megszünteti a tranzitónákat.

Az Európai Bíróság döntésének értelmében az őrizet mozgásszabadságtól való megfosztást jelent, amiben az érintett személyt egy meghatározott helyen különítik el a népesség többi részétől, és annak nem pusztán korlátozását feltételezi. Az őrizetre jellemző szabadságelvonást képez a harmadik országbeli állampolgárok arra kötelezése, hogy folyamatosan egy korlátozott és zárt területű tranzitónában tartózkodjanak, amelyen belül korlátozottan és felügyelet mellett mozoghatnak.

³⁵⁴ 2018. december 5-én érkeztek a röszkei tranzitónába.

³⁵⁵ 2019. február 5-én érkeztek Szerbia irányából Magyarországra a tranzitónán keresztül, hazájukat politikai üldözés miatt hagyták el.

³⁵⁶ 2019. december 18. 7.K.27.533/2019/4z. számú végzés IVÁN, Júlia: *A tranzitóna tündöklése és bukása*, Fundamentum, 2022. 2-3. szám p. 100.

Az Európai Bíróság álláspontja szerint jogellenesen tartották őrizet alatt a tranzitónákban a Magyarországon keresztül az Európai Unióba érkezett menekülteket a magyar hatóságok, megsértve a nemzetközi védelem iránti kérelmüket és a kiutasításhoz kapcsolódó uniós jogszabályokat. Az Európai Bíróság döntése szerint a magyar kormány uniós kötelezettségzegést vitt véghez, amikor az igazságos menekültügyi eljáráshoz való tényleges hozzáférés biztosítására irányuló kötelezettségének nem tett eleget. Hasonlóképp a menedékkérőknek a tranzitónákban történő jogellenes őrizetben tartásával és a harmadik országok Magyarországon jogellenesen tartózkodó állampolgárainak jogellenes kiutasításához kapcsolódó eljárási garanciák megsértésével is az Európai Unió szabályaival ellentétesen cselekedett. Eredetileg az Európai Bizottság indított kötelezettségzegési eljárást Magyarország ellen, melyet a bírák most helybenhagytak. A nagytanácsban eljáró Bíróság lényegében helyt adott az Európai Bizottság kötelezettségzegés megállapítása iránti keresetének. A Bíróság kimondta, hogy Magyarország nem teljesítette a nemzetközi védelem megadására irányuló eljáráshoz való tényleges hozzáférés biztosítására irányuló kötelezettségét, mivel azon harmadik országbeli állampolgároknak, akik a szerb–magyar határon igénybe kívánták venni ezen eljárást, azzal kellett szembesülniük, hogy a gyakorlatban szinte lehetetlen a kérelmük előterjesztése. A bíróság több nemzetközi jelentésre hivatkozva is bizonyította, hogy a nemzetközi védelem iránti kérelemnek a nyilvántartásba vételét, a benyújtását és a vizsgálatát megelőző előterjesztése az e védelem megadására irányuló eljárás lényeges szakasza, és a tagállamok azt indokolatlanul nem késleltethetik. A Bíróság megerősítette, hogy amennyiben a menedékkérők a kérelmük vizsgálatának teljes ideje alatt tranzitónában kötelesek maradni, akkor az az uniós „befogadási irányelv” értelmében „őrizetnek” minősül, és a biztosítandó garanciák tiszteletben tartása nélkül íródott ez a törvényi passzus. A bírák emlékeztetnek rá, hogy a „befogadási” irányelv kimerítően felsorolja azokat az eseteket, amelyekben a nemzetközi védelmet kérelmező őrizetbe vétele megengedett. A jelen ügyben nem teljesülnek azok a feltételek, amelyek mellett az őrizetbe vételt az említett, határon lefolytatott eljárások keretében engedélyezik az uniós szabályok. Különösen aggályos a luxembourgi testület szerint, hogy miközben az őrizetbe vétel kapcsán szigorú írásos indoklási kötelezettség és garanciák vonatkoznak a tagállamokra, addig azt a magyar hatóságok automatikusan alkalmazták szinte mindenkire, kivéve a 14 év alatti, kísérő nélkül érkezett kiskorúakat a magyar szabályok, általános és automatikus jellegük miatt, nem teszik lehetővé, hogy a kérelmezők e garanciákban részesüljenek. A bírák elutasították Magyarország azon jogi érvelését is, mely szerint a migrációs válság igazolta az „eljárási” és a „befogadási” irányelv bizonyos szabályaitól való eltérést a közrend fenntartása és a belső biztonság megőrzése céljából.

Végül a határozat kimondta, hogy azzal, hogy a magyar rendőri hatóságok kényszerrel a magyar–szerb határtól pár méterre található kerítés túoldalára kísérik a kérelmezőket, egy olyan földszávrá, amelyen nem áll rendelkezésre semmilyen infrastruktúra – az uniós „kiutasítási” irányelv értelmében vett kitoloncolást hajtanak végre. Ezzel pedig uniós és nemzetközi jogot sért Magyarország, mivel az érdekelteknek a gyakorlatban nincs más választásuk, mint hogy ezt követően elhagyják Magyarország területét, és Szerbiába távozzanak jogorvoslati lehetőség nélkül.

2015. szeptember 15-én a magyar–szerb határszakaszon lévő röszkei tranzitónába érkezett két bangladesi állampolgár. Menedékjogi kérelmüket az érkezésük napján nyújtották be, amelyet ugyanezen a napon a menekültügyi hatóság elutasított, tekintettel arra, hogy a biztonságos harmadik országon, Szerbián keresztül érkezettek Magyarországra, és elrendelte a kérelmezők kiutasítását. A kérelmezők megtámadták a döntést, a bíróság a felülvizsgálattal helybenhagyta a menekültügyi hatóság döntését, és jogerős határozatot hozott 2015. október 5-én. A kérelmezők elhagyták a tranzitónát Szerbia felé és kerestet nyújtottak be az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Panaszuk szerint Szerbia nem tekinthető vonatkozásukban biztonságos harmadik országnak, kérelmük elbírálásakor a hatóság nem volt alapos, nem volt egyéniesített a kérelmük kivizsgálása, a tranzitónában fogvatartásuk embertelen bánásmódnak minősült és szabadságuktól való megfosztásuk jogellenes volt, továbbá bírósági felülvizsgálati lehetőség sem volt biztosított. Az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a tranzitónában való őrizet szabadságtól való megfosztás, és bírói jogorvoslattal a kérelmezők nem élhettek. A Bíróság úgy foglalt állást, hogy a tranzitónában való őrizet jogszerűtlen, és Magyarország megfosztotta a kérelmezőket a szabadságuktól. A Magyar Kormány a döntés ellen az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagytanácsához fordult. 2019 novemberében a Nagytanács álláspontja szerint a hatóságok ténylegesen nem fosztották meg a kérelmezőket a szabadságuktól, mivel saját kezdeményezésre döntöttek akként, hogy Szerbiából belépnek Magyarországra, és a visszatérés részükre biztosítva volt életük, illetve egészségük közvetlen veszélyének fenyegettetése nélkül. A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagytanácsa az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben kimondta, hogy a menedékkérők várakoztatása a tranzitónában nem minősül őrizetnek, így nem sértheti az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 2023. februári ítéletében kimondta, hogy a magyar hatóságok 2015-ben három hónapon át jogtalanul tartottak fogva egy iraki menedékkérőt. A 23 éves fogorvos fiatalember szabálytalanul lépett át az ukrán–magyar határon. Jelezte, hogy menedékjogot kér Magyarországon. Az eljárás el is indult, ezzel párhuzamosan pedig

menekültügyi őrizetbe helyezték a férfit Nyírbátorban. A hazai bíróság indoklása szerint érvényes papírok híján a határátlépő személyazonosságát nem lehetett megállapítani, és nem voltak magyarországi kapcsolatai sem. A bíróság első körben két hónapra rendelte el a fogva tartását, amit aztán plusz egy hónappal meghosszabbított. Az iraki férfi a helyzetét megelégedve a Magyar Helsinki Bizottság segítségével az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, mert szükségtelennek, így alapjogsértőnek tartotta fogva tartását. A strasbourgi bíróság kimondta, hogy a magyar hatóságok önkényesen sértették meg a személyes szabadságát a három hónapos menekültügyi őrizettel. A bíróság nem tartotta elfogadhatónak a kormány érvelését, miszerint azért tartották fogva az iraki panaszost, hogy megakadályozzák a feltételezett szökését a hatóságok elől. „Azzal a hivatkozással sem lehetett volna automatikusan elzárni a menedékkérőt, miszerint a hatóságok feltételezték, hogy nem fog velük együttműködni. Ez egyáltalán nem igazolódott be egyébként. A strasbourgi bíróság szóvá tette azt is, hogy az őrizetet elrendelő és meghosszabbító határozatoknak hiányos az indoklása, és nem térnek ki az egyéni körülményekre” – közölte a strasbourgi bíróság. A luxemburgi bíróság ugyanis tavalyi ítéletében már kimondta, hogy fogva tartásnak minősül, és az uniós jogba ütközik az R.R.-ék helyzetével egyezően, a menekültügyi eljárás teljes idejére elrendelt tranzitónai elhelyezés.³⁵⁷

Hogyan lehetséges az ellentétes döntések meghozatala?

Az Európai Unióban érvényes menekültügyi szabályozás a tagállamok nemzeti joga, az uniós jog és a nemzetközi jog körébe tartozik, és egyre több alkalommal lép fel kollízió a három jogrendszer között. Az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bíróságának kapcsolata a menekültügyi kérdések során problematikus, ahogyan az Európai Alapjogi Charta és az Emberi Jogok Európai Egyezményének egymáshoz való viszonya is. Az Európai Bizottság több alkalommal kísérletet tett arra, hogy az Európai Közösség csatlakozzon az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, amelynek eredményekét a Lisszaboni Szerződés tette kötelezővé a csatlakozást. A kapcsolódás azzal is jár, hogy az Európai Unió tevékenysége alávethető az Emberi Jogok Európai Unió Bíróság általi felülvizsgálatnak az alapvető jogok tekintetében. 2010-ben az Európai Unió megkezdte a tárgyalásokat az Európa Tanáccsal a csatlakozási megállapodás tervezetéről, amit 2013-ban véglegesítettek, azonban a Bizottság felkérésére a Bíróság a megállapodást szerződésekkel való összeegyeztethetőségének megállapítására elutasító véleményt fogalmazott meg. Az elutasítás alapja a tagállamok kölcsönös bizalom veszélyeztetésére való hivatkozás, valamint az előzetes döntéshozatal iránti eljárás fenyegetettsége, amelynek alapja a tagállami bíróságok európai uniós joganyag

³⁵⁷ *A Magyar Helsinki Bizottságnak újabb menekült ügyfele győzött a strasbourgi bíróságon.* Forrás: <https://helsinki.hu/ujabb-menekult-gyozott-a-strasbourgi-birosagon/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 20.)

értelmezését kérő előzetes döntéshozatali eljárás, aminek immáron az Emberi Jogok Európai Egyezményei is szerves része lenne az Emberi Jogi Európai Bíróság hasonló mechanizmusával. A kérdés megoldására az Európai Unió Alapjogi Chartája született meg 2000-ben, 2007. december 12-én pedig a módosítása került elfogadásra, 2009. december 1-je óta pedig közvetlen hatállyal bír.

A konfliktus alapja, amely a két ellentétes döntés születéséhez vezetett a Charta és az Emberi Jogok Európai Egyezmény egymáshoz való viszonyán nyugszik. A Charta rendelkezése szerint a tagállami alkotmányos hagyományok és az Emberi Jogok Európai Egyezménye jelenti a zsinórmértéket. Ha az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata megemeli az alapjog tekintetében a védelmi szintet, illetve kiterjeszti annak terjedelmét, abban az esetben az uniós jog megszűnik, és a megemelt minimumszabály a követendő.

Az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy jogosult az Európai Unió Alapjogi Chartája által említett jogokkal kapcsolatos rendelkezéseinek önálló értelmezésére, és ezáltal az Emberi Jogok Európai Bírósága által biztosítottnál magasabb szintű védelem biztosítására. Jelen megállapítás az Emberi Jogok Európai Bíróság által felállított Bosphorus-formula vélelmébe ütközik, amelynek értelmében az uniós jogban az alapvető jogok azonos szintű védelemben részesülnek az Emberi Jogok Európai Bírósága által megállapítottal. Dr. Petri Bernadett Luxemburg kontra Strasbourg – jogértelmezési bizonytalanságok a tranzitzóna vitában című írásának summájában felteszi a nagy kérdést, hogy mi történne abban az esetben, ha az Európai Unió valóban csatlakozna az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, és így az Emberi Jogok Európai Bírósága hatáskört nyerne az uniós jogi aktusok Emberi Jogok Európai Egyezmény rendelkezéseinek való megfeleléségének a vizsgálatára. „S míg az Európai Bíróság, saját autonómiájának védelmének érdekében, utolsó lehetőségig küzdeni látszik a csatlakozás ellen, a széttartó esetjogi rendelkezések egyre inkább alátámasztani látszik, hogy mindez már véglegesen ellehetetlenült.”³⁵⁸

5.6 Két civil szervezet, egy eset

A kutatás során egyes civil szervezetekkel vissza-visszatérően kerültem kapcsolatba, azok képviselőivel többször egyeztettünk. Az idő múlásával a menekültek szolgálatát ellátó

³⁵⁸ PETRI, Bernadett: *Luxemburg kontra Strasbourg – jogértelmezési bizonytalanságok a tranzitzóna vitában*
Forrás: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/06/18/luxemburg-kontra-strasbourg-jogertelmezesi-bizonytalansagok-a-tranzitzona-vitaban> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.) p. 8.

hálózat átfedéseit, találkozási pontjait egyre többször véltem felfedezni. Érdekes volt megtapasztalni, hogy egy-egy keresztmetszetben, akár egy menekült körüli szolgálatot más-más nem kormányzati szervezetek hogyan láttak el és milyen képet mutattak az azonos helyzetről.

Az előadottak ékes példája az az eset, amit az előző fejezetben részletesen ismertettem, mint a tranzitónák megszűnését eredményező, iráni állampolgárok ügye. A Helsinkai Bizottság képviselőjének szempontjából az ügy részletes leírása – menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás – számos internetes oldalon elérhető³⁵⁹, míg a Reformtus Szeretetszolgálat Alapítvány missziós munkatársának hűséges szolgálatáról – hitéleti támogatás – csak személyes beszámolója alapján értesültem. Természetesen a két feladatvállalás közötti értékelést elvégezni nem lehet és nem is szabad, azonban az azonos eset különböző bemutatásáról szólni szükséges, kifejezetten Abouzar Soltani személyes indíttatására figyelemmel.

A Magyar Helsinkai Bizottság fókuszában Abouzar Soltani képviselőjében hangsúlyosan a tranzitónák elleni fellépés volt, míg Magyar Református Alapítvány munkatársával a lelki gondozása során a menekült státusz, a Magyarországon maradás lehetőségének a biztosítására tekintettek. A misszióvezető elmondása szerint, amennyiben a menekült státuszt Abouzar megkapta volna, talán még mindig lennének tranzitónák. Bizonyára ez a kijelentés túlzó, azonban jól tükrözi, hogy az ügy egy-egy elemét kiemelve, mennyire más eredményt kapunk. „A tranzitónákban rendszeresen tartottam Isten kegyelméből és az állami hatóságok jóvoltából Biblia órákat, ahol az egyik leghűségesebb résztvevő Abouzar Soltani iráni férfi volt. A Bibliát nagyon jól ismerő, átadott szívvel imádkozó, mások előtt bátran hitet valló embernek ismertem meg. Adtam neki is igazolást keresztyén mivoltáról, hogy mutassa be a jogi hatóságoknak. Ezenkívül a Migrációs Fórumokon az Igazságügyi Minisztériumban jeleztem többször is, hogy elkötelezett keresztyén embernek ismertem meg és ezért kértem, hogy őt is engedjék nyitott táborba, mivel már régóta a tranzitónában volt és sok más nem keresztyén illető nála jóval korábban megkapta a továbbmenetre a lehetőséget. Szintén tény, hogy amikor a tranzitónák megszűntek és minden menekült a nyitott táborokból szép lassan hónapok során öntevékenyen külföldre távozott, egyedül Abouzar iráni keresztyén ember maradt ott a fiával mindenki megrökönyödésére. Elmondása szerint a Szentlélek útmutatása szerint maradt helyben. Szintén tény, hogy Abouzar

³⁵⁹ Többek között: <https://hu.euronews.com/2021/08/30/ket-ev-es-nyolc-honap-jogellenesen-a-magyar-tranzitonzonaban> és https://hvg.hu/itthon/20210830_menedekjog_magyar_helsinki_bizottsag_irani_menekult (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 28.)

nagy sokára megkapta a menekült státuszt, cikkek jelentek meg róla az interneten...Utólag mástól hallottam, hogy ügyvédjei tanácsára úgy tudott megmenekülni a kitoloncolástól, hogy egymaga pert indított, amit megnyert az Európai Unióban.”³⁶⁰

5.7 Összefoglalás

A kormányzati migrációs politika oldaláról is megerősítésre került, hogy a rendszerváltást követő időszak a nem kormányzati szervezetekkel folytatott kooperatív időszakot öleli fel. Az együttműködések megszületésével – bővebben a dolgozat III.2. részében írok – azt azt biztosító alapok is elfogadásra kerültek. A kormány a 2014-2020-as időszakra elfogadta Migrációs Stratégiáját, amelynek már megalkotásába is bekapcsolódtak a civil szereplők és a dokumentum kiemelt feladatot szán a nem kormányzati szervezetekre.

Az Európai Unió is meghatározta a 2019-2024-es időszakra stratégiai menetrendjét, benne a migrációs politikájával, hangsúlyozva a származási és tranzitországokkal kitűzött együttműködések. 2022. január 19-től kezdte meg működését az Európai Unió Menekültügyi Ügynökség. 2023. június 8-án a Tanács megállapodásra jutott annak fontosságáról, hogy az EU-ban mindenhol ugyanazt a közös eljárást kell alkalmazni a nemzetközi védelemért folyamodó személyek ügyében. Továbbá a dublini rendelet helyett egy egyszerű, kiszámítható és működőképes szolidaritási mechanizmusra tesz javaslatot.

A menekültügyi rendszert szolgáló háttérintézmények közül a Karitatív Tanácsot érdemes kiemelni, amelyet 2000. augusztus 4-én a kormány az elkobzott dolgok karitatív célú, közérdekű felhasználásának koordinálására hozott létre. A Tanács szervezetei a hazai legrégebben szolgálatot ellátó karitatív segélyszervezetek. A Tanács kiemelt szerepet vállalt a 2015-ös menekülthullámban a szervezetek tevékenységének koordinálásában, összehangolásában.

A Menekültügyért és Migrációért Felelős Munkacsoport tizenegy civil szervezeti tagsággal bír, elnöke a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára.

³⁶⁰ Úgy érzem, az ő történetében is látszik az, hogy Isten kezében tartja a történelmet és ebben kulcsfontosságú szerepet szán az őt követőknek. Köszönöm bizonyágtételelem elolvasását, ugyanakkor mivel Iránban továbbra is keresztényüldözés van, kérem Abouzar személyének, hitének védelmét, bizalmas kezelését! Áldás kívánással, szeretettel Krisztusban: Dobos Ágoston békésszentandrás református lelkész, menekült missziós munkatárs 2023.08.27.

A Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság szakmai irányító feladatot lát el a civil és társadalmi kapcsolatok fejlesztése területén. Civil Közösségi Szolgáltató Központok hálózatát működteti, amelynek irodája minden vármegyében megtalálható. Térítésmentesen segíti a harmadik szektort.

Az Üldözött Keresztyének Megsegítésért Felelős Államtitkárság működése szintén egyedülálló és példaértékű az egész világban. A Hungary Helps Program célja a helybenmaradás támogatása, az „ott segítség”, kiemelten fejlesztési tevékenység támogatásával.

Az intézményi rendszer átalakulásában reagált a kialakult menekültügyi helyzetre. Ez a változás különösen nyomon követhető a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal életében, amely Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság elnevezéssel és megváltozott funkcióval, feladatkörrel és helyzettel látja el napjainkban is szolgálatát.

A jogszabályi alakulást az Alaptörvény módosításával érdemes kezdeni, majd pedig az államhatárhoz kapcsolódó védelmi tevékenységet fontos megvizsgálni. Lezárásra került a déli határunk, tranzitónák kerültek felállításra, tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet hirdetett ki a kormány. Ezek azok a legfontosabb alappillérek, amelyek mentén a nem kormányzati szervezetek kooperatív együttműködése átalakult konfrontatív kapcsolattá. A Stop Soros törvénycsomag határvédelmi költségek viselésére vonatkozó rendelkezései a két fél közötti szakadékot tovább mélyítették. Az idegenrendészeti távoltagestől szóló törvényjavaslat a kettejük viszonyát szinte elmérgesítette.

A kormányzat szempontjából a nem kormányzati szervezetek iránti bizalomvesztés alapja egyrészt pontosan az a gyanú, hogy egyes szervezetek az embercsempészás tényállás elkövetésének részesei lettek, másrészt pedig, hogy külföldi érdekeltségeket képviselnek a hazai társadalomban. Bizonyára ezek a bizalmatlansági kérdések is hozzájárultak ahhoz, hogy 2017-től a korábban megkötött együttműködések felmondásai következtek. Az Országos Rendőrfőkapitányság felmondta a Magyar Helsinki Bizottsággal kötött megállapodást, továbbá az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Regionális Képviselétével kötött paktumot.

Valamennyire megnyugtató a Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a 2010-2021. között elkövetett „menekültüghöz kapcsolódó” bűncselekmények vonatkozásában, amiből azt a sommás következtetést vontam le, hogy nem történt regisztráció a nem kormányzati szervezetek mint elkövetők tárgyában.

Másrésztől pedig a kormány és a civil szervezetek quazi vitáira az Európai Unió hivatott szervei tettek pontot az ide vonatkozó döntéseikkel. A külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló törvényt a magyar kormány hatályon kívül helyezte és helyette a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek átláthatóságáról szóló törvény

lépett életbe. A rendelkezés alapján az Állami Számvevőszék 2022. májusában kezdte meg szisztematikus ellenőrzését a harmadik szektorban.

A civil szervezetek tranzitónákkal kapcsolatos fellépése tárgyában a Magyar Helsinki Bizottság eljárása említendő. A Közösség az Európai Unió Bírósága előtt Szerbián keresztül hazánkba érkező két iráni és két afgán állampolgárt képviselt. A Bíróság 2020. május 4-én megállapította, hogy a röszkei tranzitónában történő elhelyezés őrizetnek minősül. Az ítélet következményeként a tranzitónákat a magyar kormány megszüntette.

A kutatás során egy civil szervezetek képviselőivel vissza-visszatérően kerültem kapcsolatba, azok képviselőivel többször egyeztettem. Az idő múlásával a menekültek szolgálatát ellátó hálózat átfedéseit, találkozási pontjait egyre többször véltem felfedezni. Ennek szép példája, hogy a Magyar Helsinki Bizottság képviselője és a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítványának misszionáriusa ugyanannak a menekültnek a gondozását mennyire másként látta el, a szolgálatok hogyan találkoztak és hogyan értékelték ugyanannak a rászorulóknak a helyzetét.

6. A nem kormányzati szervezetek rendszerének alakulása 1989-2023 között

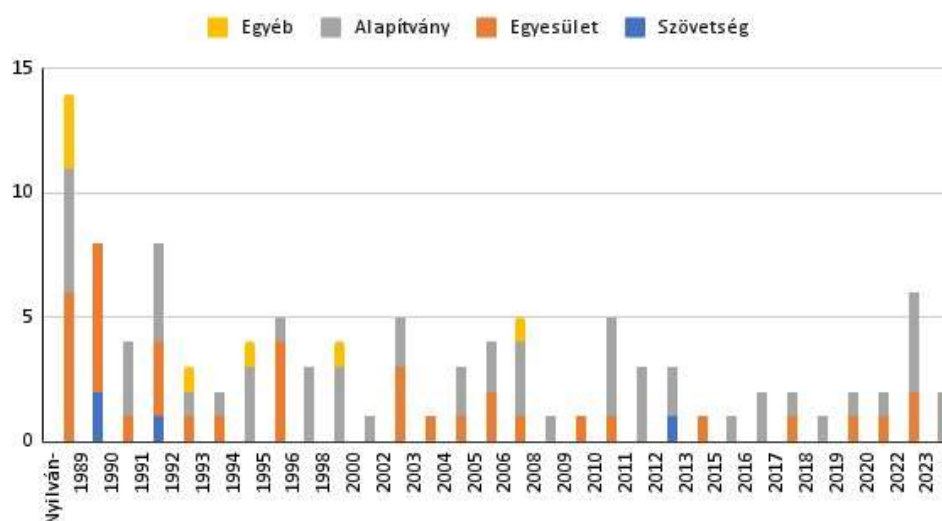
6.1 Maradtak, megszűntek

Ahogy a dolgozat bevezető fejezetében bemutattam, kutatásom alapvető célja a menekültügy területén működő civil szervezetek mozgásterének és aktivitásának a vizsgálata Magyarországon. Ahogy arra korábban rámutattam, a civil szervezetek működését befolyásoló egyik meghatározó faktor, a kormányzattal való kapcsolatok és az az intézményi, támogatási környezet, amelyben működnek. A kilencvenes és a kétezres évek első időszakára jellemző aktív együttműködésben (vö. korábbi III. fejezet) fordulópontra következett be. Markánsan ez a 2015-ös menekülthullámmal kezdődött. Ahogy bemutatásra került, ebben az elmúlt évtizedben meghatározó volt az a tendencia, hogy a kormány szigorúbb korlátozásokat vezet be a civil társadalmi szervezetekre. Ebben a részben azt vizsgálom, hogyan reagálnak a menekültügyi szervezetek a változó politikai környezetre. Ahogyan arra korábbi kutatások rámutattak³⁶¹ a hazai civil szervezetek a növekvő korlátok (civil szervezeteket közvetlenül korlátozó jogszabályok, kormányzati intézkedések) és szűkülő támogatás, forráselvonás ellenére kiderül, hogy a jól beágyazott, hosszabb működési tapasztalattal és kiépült struktúrával rendelkező szervezetek képesek alkalmazkodni és túlélési stratégiákat kidolgozni a fennmaradás érdekében. A civil szervezeteket sújtó közvetlen korlátozások helyett stratégiájukat meghatározó fő tényező a politikai lehetőségek bezárása. Gerő és szerzőtársai kutatásából kiderül, hogy a civil szervezetek egyik leginkább elterjedt és alkalmazott stratégiája, hogy a fókusz átkerül az állami intézményekkel való együttműködésről és a szakértői szerepről a társadalmi kapcsolati háló építésére és erősítésére, a közösségi szolgáltatásnyújtásra.

³⁶¹ V.ö. Márton GERŐ, Pál SUSÁNSZKY, Ákos KOPPER, Gergely TÓTH (2020) 'Strategies for Survival: Human Rights Organizations' Responses to the Closing of Political Opportunity Structures in Hungary' Czech Journal of Political Science, 27 (2), pp 119-139.

Az alábbi táblázat a bírósági nyilvántartásba vételi aktivitást foglalja össze az 1989-2023 közötti években a vizsgált 107 civil szervezet vonatkozásában:

3.sz. ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek bírósági bejegyzésének alakulása

A kimutatásából jól megállapítható, hogy a civil alapítási kedv a rendszerváltást követő időkben volt a legmeghatározóbb. Természetes ez a tendencia, hiszen 1989 előtt nem volt lehetőség közösségi kezdeményezések indítására, és a jogszabályi alapok lefektetését követően azonnal, szinte robbanásszerű volt a civil szervezetek létrehozása.³⁶²

Amennyiben elfogadjuk, hogy a menekültügy terén elsődlegesen a szociális, másodlagosan pedig jogvédő céllal alakult civil közösségek látják el a feladatukat (v.ö. 1. ábra), akkor érdemes azok létrehozására vonatkozó adatokat is megvizsgálnunk. Segítségül Bocz János A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig című doktori értekezésének ismertetése szolgál³⁶³. A gyűjtésből megállapítható, hogy a szociális tevékenységet végző civil szervezetek száma 1996-tól 2006-ig minimálisan nőtt, míg a jogi tevékenységet végző vonatkozásában csökkent. 2007-re ezek a számok a szociális vonatkozásban 5.588 számra ugrottak, míg jogi

³⁶² A menekültüggyel foglalkozó közösségek közül 1989-ben 8, 1990-ben 4, 1991-ben pedig szintén 8 db civil szervezetet vett nyilvántartásba az illetékes Törvényszék. A 2022-es év volt újra kimagasló 6 db civil szervezet elindulásával.

³⁶³ BOCZ, János A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig Forrás: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/375/1/bocz_janos.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.) p. 173.

területen 923-ra változtak³⁶⁴. Mára ez az adat 5.332 és 493³⁶⁵. Tény, hogy a civil szervezetek száma évről évre növekszik, azonban ezek a számok elsősorban a szabadidő, sport és oktatási céllal alakuló közösségekre vonatkoznak. Az is kétségtelen, hogy az önkéntesség szellemisége is Magyarországon évről évre erősödik, aminek megfelelően egyre több ember vállalja, hogy szabadidejét a civil szektorban tölt el közhasznú tevékenység végzésével. Azonban meggyőződésem és bár jelen kutatás eredménye – az azonosított 107 nem kormányzati szervezet – nem elég súlyú ahhoz, hogy határozottan kijelenthessük, de a szakmailag elhivatott, fajsúlyos missziót végző civil szervezetek száma minimális mértékben növekszik, illetve egyes esetekben csökken, lásd jogvédő civil szervezetek száma.

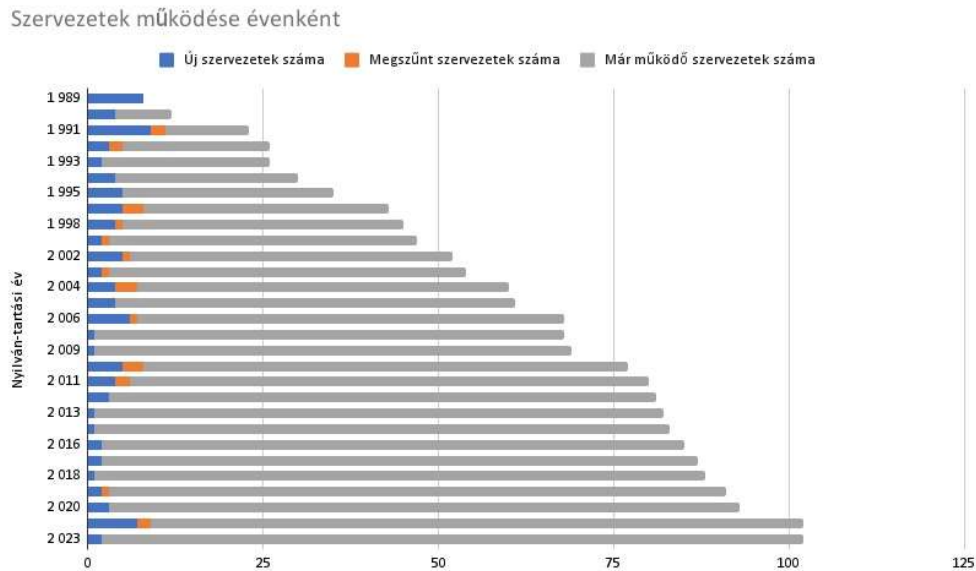
4.sz.ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek korfája

³⁶⁴Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0013.html (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.) A nonprofit szervezetek száma, megoszlása és összes bevétele tevékenységcsoportok szerint

³⁶⁵ 2010-ben kezdett csökkenni a jogvédő civil szervezetek száma. A nonprofit szervezetek száma, megoszlása és összes bevétele tevékenységcsoportok szerint i.m.

5.sz. ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek működése

A vizsgált emberi jogi szervezetek képviselőivel készült interjúk alapján elmondható, hogy 2010 óta jelentősen átalakult az állam és a jogvédő civil szervezetek viszonya. A szervezetek és a hatóságok kapcsolata négy fő területen változott meg: 1) a korábban rendszeres döntéselőkészítő egyeztetések és konzultációk lecsökkentek vagy megszűntek; 2) beszűkültek a reprezentációs csatornák azáltal, hogy korlátozták az alkotmánybírósághoz fordulás lehetőségét; 3) erőforrások elvonása; 4) kormányzati kampány a jogvédő civil szervezetek ellen.³⁶⁶

A megszűnés vonatkozásában már nem tudunk ilyen egyértelmű kimutatást létrehozni. Nyilvános törvényszéki végzésből megismerhető, hogy végelszámolás alá került egy civil szervezet³⁶⁷. A jelen kutatásban azonosított 107 szervezetből a bírósági nyilvántartásból törölt szervezetek száma kilenc³⁶⁸. Jelenleg is törlés alatt áll két civil szervezet.³⁶⁹: A korábban hivatkozott kutatásokban azonosított, azonban 2023-ban nem található a bírósági

³⁶⁶ V.ö. Márton GERŐ, Pál SUSÁNSZKY, Ákos KOPPER, Gergely TÓTH (2020) 'Strategies for Survival: Human Rights Organizations' Responses to the Closing of Political Opportunity Structures in Hungary' Czech Journal of Political Science, 27 (2), pp 119-139.

³⁶⁷ Emberi Jog Védelméért és Nemzetközi Jog Kutatásáért Közhasznú Egyesület 2015-ben.

³⁶⁸ Ebony Afrika Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesület – 2016. végrehajtási eljárás; Magyar Iszlám Humanitárius Alapítvány – 2015 végrehajtási eljárás; Mahatma Gandhi Egyesület - 2023 törlés; Martin Luther King Egyesület – 2018 törlés; Magyar - Etióp Baráti Társaság – 2018- törlés; Magyarok Afrikáért Kulturális, Szociális és Oktatási Alapítvány – 2018 felszámolási eljárás; Laterna Magica Egyesület – 2018 törlés; Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásáért – 2018 törlés; Afrika-Ázsia Fórum Egyesület – 2017 törlés.

³⁶⁹ HelloAfrika Egyesület – 2017 eljárás indulása; Senzala Egyesület – 2023 eljárás indulása.

nyilvántartásban hét szervezet.³⁷⁰ További tíz civil szervezetnek pedig vagy nincs³⁷¹, vagy hiányos³⁷² az OBH oldalra feltöltött beszámolója.

Amennyiben a tevékenység megszűnésének okait keressük, az EU releváns támogatásainak szünetelése – pályázati időszaka: 2004; 2005-2006; 2014-2016; 2021; 2022; 2023. 08. 13. – mint idéző-faktor jelen kutatás alapján nem megállapítható. Az viszont erősen érezhető, hogy a menekülthullám kezdetét (2014) követően indultak el a tevékenységet lezáró eljárások, illetve maradtak el a beszámolási kötelezettségek.

Az előadottak alapján az feltételezhető, hogy az összeállított 107 számmal rendelkező gyűjtésből 2023-ban 30 civil szervezet nem végez valós tevékenységet, azaz 77 szervezet lát el menekültekkel kapcsolatos szolgálatot.

A jelen kutatás alapjául szolgáló gyűjtemények vizsgálatából megállapítható, hogy a „Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben” című, 2003-ban megjelent könyvében összegyűjtött tizenegy civil szervezetből 2023-ra három, a 2007-es és 2009-es gyűjtések 20-20 civil közösségéből öt, illetve hét civil szervezet maradt meg.³⁷³

6.2 Új struktúra kialakítása

6.2.1 Grassroots közösségek bejegyzett civil szervezeti formába történő alakulása

A 2015 nyarán jelentős számban alakult, kizárólag önkéntes magánszemélyek által létrehozott csoportokhoz hasonló közösség már a rendszerváltást követő időszakban is megjelentek a határon túli magyarok, a keletnémet menekültek, majd a dél-szláv háború elől menekülők megsegítésénél (lásd a III.1. részben). 2015-ben legtöbb esetben csak az alapítók ismerték egymást, és a Facebook-csoportokba csatlakozva, nagyrészt idegenekből épült fel a közösség. A kooperatív hálózat egymás számára ismeretlen személyek által épült ki. „Közös jellemzőjük, hogy valamilyen formában szerettek volna segíteni az országon áthaladó

³⁷⁰ Afrikáért Alapítvány; Kurt Lewin Alapítvány; Afro-Karibi és Kisebbségi Információs Központ Kht. (átalakulásának nincs nyoma); Magyar Iskola Kiemelkedően Kht. (átalakulásának nincs nyoma); "Far from home" Nonprofit Foundation; Interkulturális Nevelésért és Oktatásért Alapítvány; Inti Raymi Egyesület.

³⁷¹ Magyar Menekültügyi Társaság (alapítva: 1992); Magyarországi Bosnyákok Iszlám Egyháza (alapítva: 2019); Magyarországi Etióp Hallgatók Egyesülete (alapítva: 2022).

³⁷² Utolsó feltöltött beszámoló éve 2014: Jótékonyági Béke Alapítvány (alapítva: 1996); Martin Luther King Alapítvány (alapítva: 2004); Magyar-etióp Barátság és Együttműködés Alapítvány (alapítva: 2011); 2015: Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány (alapítva: 2010); Európa Afrikáért Alapítvány (alapítva: 2010); 2017: Multikultúra Egyesület (alapítva: 2002); 2018: Cigány Tudományos és Művészeti Társaság (alapítva: 1991).

³⁷³ Bővebben lásd a dolgozat mellékletében.

menekülteknek, mivel úgy érezték, hogy ezek az emberek különböző formában hiányokat szenvednek, és az ennek enyhítésében elvileg felelős állam illetve nagy segélyszervezetek láthatóan nem vállalták fel ennek a humanitárius problémának a kezelését.³⁷⁴ A kutatás során az alábbi grassroots közösségeket azonosítottam.

2012-es indulása óta a Migszol megőrizte függetlenségét, magukat úgy határozzák meg, hogy „Mi egy magyarokból, bevándorlókból és menekültekből álló nem hivatalos, független csoport vagyunk, akik felszólalnak a menekülteket és menedékkérőket megillető politikai és szociális jogok megvalósításáért Magyarországon. Hisszük, hogy alulról induló kezdeményezésekkel lehetséges egy sokszínű és toleráns Magyarország és Európa megteremtése.”³⁷⁵ Tájékoztatásuk szerint 2015 óta a menekültválság eredményeként számos grassroots tagja kereste fel őket, hogy a Migsszolhoz kapcsolódóan nevet találjanak csoportjaiknak.

A Hősök Tere Alapítvány elődje, a Hősök Tere Kezdeményezés 2013-ban néhány magánszemély összefogásából indult, akik eldöntötték, hogy tenni akarnak a közöny ellen, tenni akarnak azért, hogy Magyarország egy élhetőbb, szolidárisabb társadalommá váljon.³⁷⁶ 2015-ben a menekültek körül segítettek és 2016-ban hozták létre alapítványukat.

2015 nyarán indult a Migration Aid szolgálata és koordinációja szintén a Facebook-csoporton keresztül történt. Elsődlegesen az adománygyűjtés és a kiadások menedzselése érdekében Angliában 2015 novemberében a Migration Aid International Nonprofit Kft. lett a közösség támogatásául bejegyezve. 2016 augusztusában eldöntötték, hogy a magyarországi tevékenységeinek támogatására létrehozzák a Migration Aid Alapítványt. A bejegyzési folyamat a következő év közepéig húzódott el. Mivel a Migration Aid eredetileg kifejezetten menekültek megsegítésére jött létre, a kibővített célok és tevékenységek megvalósításához 2020-ban létrehozták a Segítők Föld-védő, Közösségfejlesztő és Menedékpítő Egyesületet. Az orosz-ukrán háború Budapesten felállított humanitárius tranzitpontban a Karitatív Tanács tagjai mellett a Migration Aid is tartós helyet kapott (lásd a IV.6.4. részben).

A 2022-es orosz-ukrán háború vonatkozásában szintén hasonló civil összefogások – pl. Ukrán gyermek az osztályomban elnevezésű facebook csoport 443 taggal³⁷⁷, vagy a Segítségnyújtás MOST – Menekültek Online Segítő Társasága nyilvános csoportja, 130 ezer

³⁷⁴ BERNÁT, i.m. p. 99.

³⁷⁵ Forrás: <https://www.migszol.com/kuumlldeteacutesuumlnk.html> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

³⁷⁶ Forrás: <https://hosoktere.org/kik-vagyunk/#tortenetunk> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

³⁷⁷ Ez a csoport azért jött létre, hogy segítsünk egymásnak az Ukrajnából érkező, magyarul nem beszélő gyerekek tanításában. Forrás: <https://www.facebook.com/groups/95243986532110>, (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

taggal³⁷⁸ – indultak el a közösségi hálón, amelyek várhatóan a jövőben akár civil szervezeti formákat is öltenek.

A kutatás során azonosítottam olyan grassroots közösséget, amely működését a 2015-ös menekülthullámnál kezdte, majd pedig a 2022-es, szomszédunkban dúló háború okán erősödött meg az alapítóban az elhatározás a jogi kerek közötti átalakulásra. Erről az alapító a következőképpen nyilatkozik: „2015 óta, amikor a nagy menekülthullám Magyarországot is elérte, dédelgetem a gondolatot, hogy az általam addig önkéntesen nyújtott segítséget valamilyen szervezet formájában kellene tovább folytatni. Azóta több év eltelt, mindannyiunk életét jelentősen megváltoztatta a világjárvány, de amikor idén február 24-én a szomszédunkban háború tört ki, és jelentős számú ember szorult a magyarok segítségére, teljes mellszélességgel álltam/álltunk az ügy mellé. Ebben egy gyerekkori barátom sietett a segítségemre, aki a szervezetünk alapítója lett.”³⁷⁹

6.2.2 Bejegyzett civil szervezetek

Az orosz-ukrán háború kitörése óta jelentős azoknak a civil szervezeteknek a száma, amik a segítség különböző módját tűzték ki célul. 5 (3 2022-ben, 2 2023-ban) civil szervezetet hoztak létre kifejezetten az ukrán menekültek megsegítésére. A 2022-ben bejegyzett közösségeknek már az OBH honlapjára feltöltött beszámolóval kell rendelkezniük, aminek csak egy szervezet nem tett eleget³⁸⁰.

A civil szervezetek jelentős része rendelkezik honlappal, amin az általános adataik, tevékenységük, kapcsolattartás módja elérhető. Azonban erősen kérdéses például annak az oldalnak a működése, amely egy alapítványi formát tüntet fel, kizárólag adománygyűjtő tevékenységet végez akként, hogy a honlapján lehet közvetlenül utalást indítani. Az alapítvány a bírósági bejegyzésben nem található, honlapján elérhetőséget nem tüntet fel, illetve a hírek között más forrásokból beemelt anyagok találhatóak. Meglátásom szerint ennek az oldalnak a működése erősen kérdéses és komoly veszélyt is hordoz magában.³⁸¹ A problémát tovább mélyíti, hogy az oldalon található adatkezelési tájékoztatójában adatkezelőként egy másik

³⁷⁸ Átfogó, naprakész, hiteles információk utazás, határátkelés, támogatások, menedékes státusz, egészségügy, oktatás, programok, adománypontok, ételosztás és egyéb, menekülteket érintő témákban. Forrás: <https://www.facebook.com/segitsegnyuujtasMOST/> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

³⁷⁹ Haza-Talál Alapítvány Forrás: <https://hazatalal.hu/#rolunk> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 10.)

³⁸⁰ Alapítvány a rászorulókért és az ukrán menekült családokért

³⁸¹ Ukrajnai Menekült és Rászoruló Családokért Alapítvány Forrás: <https://www.raszorulocsaladokert.hu/> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 11.) A kételyeim megszűnése érdekében 2023. augusztus 11-én írásban kértem a Szigetszentmiklósi Rendőrkapitányságtól az oldal kivizsgálását. A Kapitányság augusztus 16-ra személyes egyeztetésre hívott és a nyomozást az ügyben aznap elrendelte.

elnevezésű civil szervezet, a beszámolási kötelezettségének eleget nem tevő Alapítvány a rászorulókért és az ukrán menekült családokért szerepel³⁸².

A legfiatalabb Szeretetszolgálat, a CEDEK EMIH Izraelita Alapítvány szintén 2015-ben kezdte meg tevékenységét, aminek indíttatása mögött a menekülthullám is szerepet kapott.³⁸³

6.2.3 Belső átalakulások

A Magyar Vöröskereszt a megnövekedett migráns- és menekültügyi feladatainak ellátását 2015. október 1-től új struktúra keretében kívánta ellátni, amelynek központját egy határozott időre létrejött projektszervezet adta, ami az operatív feladatok ellátását végezte a vármegyei szervezetekkel közösen.

Annak érdekében, hogy koordináltabb és átláthatóbb legyen a feladatellátás, az Országos Igazgatóság keretein belül megalakult a Menekültügyi Projektszervezet, amely nem csak a koordinációs feladatokat látta el, hanem a konkrét ellátásszervezésben is részt vett. A projektszervezet szakmai felügyeletét egy egyeztető fórum segítette, amely egyben döntött a menekültügyi koncepcionális ellátási kérdésekben is. A Menekültügyi Projektszervezet mellett működött továbbra is az Információs Központ. Feladata a Menekültügyi Projektszervezet szakmai támogatása és a koncepcionális, elvi kérdések megvitatása, döntéshozás volt. A Menekültügyi Projektszervezet feladatai az ellátásszervezés, így szolgálatszervezés; önkéntes- és HR-menedzsment, valamint beszerzések és logisztika koordinálása. A Projektszervezethez tartozott a menekültügyi projektek koordinálása és a projektekből adódó feladatok ellátása. A projektszervezet működtetéséhez tartozott az információadás, együttműködési az Információs Központtal a Szakmai Egyeztető Fórum operatív előkészítése, működtetése; a kontroll mechanizmusok működtetése; továbbá a pénzügyi és szakmai jelentések készítése.

A migrációs és menekültügyi feladatok hatékonyabb ellátásának érdekében felállításra került az Országos Igazgatóságon belül egy Információs Központ. Az Információs Központ feladata volt a lakossági megkeresések, panaszok kezelése és tájékoztatás nyújtása, a Magyar Vöröskereszt menekültügyi tevékenységével kapcsolatos információk, napi jelentések, szükségletek gyűjtése, összesítések, riportok összeállítása. Ellátta továbbá a Vöröskereszt menekültügyi tevékenységével összefüggésben jelentkező önkéntes koordinációs feladatokat, illetve kezelte a menekültügyi tevékenységre beérkező adományokat. A közösségi

³⁸² További aggály, hogy a honlapon képviselőként megjelölt személy és a bírósági kivonat tartalma szerinti elnök adatai nem azonosak.

³⁸³ Nagy János irodavezető tájékoztatása 2023. augusztus 11-én.

médiafelületek kezelése, posztok készítése és sajtó megkeresése, segítése menekültügyi témában, amivel a főigazgató-helyettes megbízta a Központot.

6.2.4. Új szervezeti formában történő átalakulás: intézményből gazdasági és civil szervezeti keret

A Magyarországi Református Egyház menekültmisszióját 2015-ig a Református Missziói Központ végezte, amely kiemelten társadalmi integrációval foglalkozott. A Komplex lakhatási programjának célja egy védett időszak biztosítása a leginkább rászoruló menekültek számára. A célcsoport igényeinek ténylegesen megfelelő nyelvi fejlesztőprogramot hoztak létre. A Dajka program egy alternatív munkaerő-piaci kezdeményezés volt, amelyben tizenöt menekült státuszú nőnek – sokan egykeresős családdal rendelkező országból érkeztek – adtak esélyt a hivatalosan elismert képzésre és a legális munkára, ezzel is elősegítve sikeres társadalmi beilleszkedésüket. A projekt első fázisában magyarnyelv-tanulás zajlott. A második szakaszban az OKJ-s szakképzés következett, amelynek során a résztvevők elsajátították az óvodai dajka szakma elméletét és gyakorlatát, így kapva esélyt államilag elismert képzettség megszerzésére és egy piacképes szakma elsajátításán keresztül a legális munkavégzésre. A projekt záró szakaszában a munkaerő-piacon való elhelyezkedés volt a feladat. „Ez egy egyszeri, kétéves projekt volt, de az eredményeit a következő években be tudtuk építeni a lakhatási és az iskolaprogramba is, a résztvevők önkéntesként térnek vissza hozzánk”.³⁸⁴

A Magyarországi Református Egyház Generális Konvent Elnökségének nyilatkozata „A szolidaritás bibliai parancsa feltétel nélküli.”³⁸⁵ mentén annak érdekében, hogy a felmerülő igényekre, lehetőségekre rugalmasabban tudjon az Egyház reagálni, és hogy az évek során kialakult, elhivatott csapat szakmai munkáját hosszútávra biztosítsák, s tovább foglalkozhassanak pártfogoltjaikkal, a Református Menekültmisszió korábbi munkatársai Kalunba néven nonprofit kft-t alapítottak³⁸⁶. A nonprofit kft. fő tevékenysége a máshova nem sorolható egyéb szociális ellátás bentlakás nélkül, és tevékenységét elsősorban Budapest környékén látja el. A nonprofit kft. együttműködve a Skót Misszióval 2015. ősz elején szállást biztosított számos átutazó migráncsaládnak egy-egy éjszakára. A gyülekezet tagjai – köztük a

³⁸⁴ Kanizsai Nagy Dóra, a Menekültmisszió korábbi munkatársának mélyinterjúja, 2015. október 21.

³⁸⁵ A Magyarországi Református Egyház Generális Konvent Elnökségének nyilatkozata az európai migrációs válságról 2015. november 11. Forrás: <https://reformatus.hu/magyar-reformatus-egyhaz/gk-nyilatkozatok-lista/generalis-konvent-elnoksegenek-nyilatkozata-az-europai-migracios-valsagrol/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.)

³⁸⁶ 2014. március 10-én kelt a létesítő okirata az Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az elektronikus cégeljárásban közreműködő Szolgálat, az e-cegjegyzék tartalma szerint. Forrás: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0709024911/TaroltCegkivonat> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 27.)

menekültmisszió több korábbi pártfogoltja is – imádkoztak az úton lévőkért, kint voltak a pályaudvarokon, tolmácsoltak, s megnyitották templomukat a rászorulóknak. „Bejöttek az emberek – nem tudom, hogy kik, nem tudom, hogy mit tapasztaltak eddig – egy keresztyén gyülekezetbe, és boldogok voltak tőle. Ott aludtak az imádságra használt teremben, békességben, szeretetben, és reggel megerősödve folytatták az útjukat. Én ezt nagyon nagy dolognak tartom, és hiszek abban, hogy maradandó értéke és üzenete van.”³⁸⁷

A Református Egyház menekültmisszióját 2015-től a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány³⁸⁸ végzi. Az Alapítvány menekültmissziója felelős szerepet tölt be a menekültek társadalmi befogadásának elősegítésében, és a hatékony segítségnyújtás érdekében egyházi rendezvényeken rendszeresen foglalkozik a menekült-kérdéskörrel. Oktatással, képzéssel, szociális munkával, munkahely keresés támogatásával, tanácsadással, lakhatás segítségével igyekszik a nehéz helyzetű emberek életkörülményeit javítani. Támogatja továbbá a menekülteket a magyar állampolgárság megszerzésére irányuló törekvéseikben. Segíti a menekült gyerekek iskolai beilleszkedését, és rendszeresen közösségi események szervezésével igyekszik erősíteni a menekült közösség összetartozását.

Jelen dolgozat befejezése előtt jelent meg az alapítványi beszámoló³⁸⁹, amely szerint 2022 április és 2023 május között az ukrajnai menekülteket segítő komplex programjával 108.278 személy részesült személyes tanácsadásban, 3.333 fő kapott készpénzadományt, 1240-en komplex integrálási folyamatokban, 955-en pedig lakhatási támogatásban részesültek. 750 fő szociális munkásoktól asszisztenciás, 802-en pszichoszociális segítséget kaptak. 680-an voltak azok, akik munkaerőpiaci integrációs támogatásban, és 190 fő taníttatásban, képzésben részesültek. 2000 fő kapott utalványt és 460 fő in-kind asszisztenciás³⁹⁰ segítséggel folytathatja életét az alapítványi hozzájárulással.

2023 január és június között az integrációs programjában 136 menekült fordult meg, akik közül tizennégy fő lakhatási támogatásban, 43 fő munkakeresési tanácsadásban, 47-en taníttatásban/tréningben részesültek. 39-en kaptak utalványt, egészségügyi asszisztenciában 36 fő, 75 fő in-kind asszisztenciában részesült.

³⁸⁷ Kanizsai Nagy Dóra önkéntes nyilatkozata, 2015. október 15.

³⁸⁸ Forrás: <https://jobbadni.hu/szolgaltataink/tarsadalmi-missziok/menekultmisszio/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

³⁸⁹ Elérhető: <https://jobbadni.hu/szolgaltataink/tarsadalmi-missziok/menekultmisszio/> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 27.)

³⁹⁰ természetbeni segítségnyújtás

Meglátásom szerint a fenti adatok is megerősítik azt a véleményemet, amit az Alapítvány menekültmissziójáért felelős vezetője szóban is megerősített³⁹¹, miszerint a Magyarországi Református Egyház, a civil szervezetén keresztül keresi a helyét a menekültmisszióban.

6.2.5 Civil szervezeti keret mellé nonprofit gazdasági társaság alapítása

A Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért civil szervezet 2018-ban alapította a Traumaközpont Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság formájában működő szervezetet. A Traumaközpont fő tevékenysége, egyéb humán-egészségügyi ellátás. Az alapítás mögött bizonyára az az indíttatás is helyet kapott, amiről a civil szervezetet vezető doktornő úgy nyilatkozott: 2015-öt követően rengeteg minden változott, sok terapeutától el kellett búcsúzni, mivel egyrészt csökkent a menekültszám, másrészt bezártak a menekülttáborok, a menekülteket befogadó intézmények, és a terapeuták is idősödtek...³⁹²

Hasonló kooperációval működhet a Budapesti Pszichológiai Központ, amelyhez a Pszi Pont Alapítvány kapcsolódik.

6.3 Pályázati aktivitás

A nem kormányzati szervezetek jellemzői közé soroljuk a függetlenséget, amelynek kérdése hazánkban a mai napig erősen kérdéses. Hogyan tudja magát egy civil szervezetet pártatlannak, semlegesnek és önállónak nevezni, amíg az egyik legradikálisabb pontot, az anyagi stabilitását nem tudja megteremteni? Sajnos, Magyarországon a harmadik szektor a mai napig nem alakította ki azt a képességét, amellyel képes lenne pénzügyi biztonságát fedezni. Bizonyára ehhez az is hozzájárul, hogy a magyar kormány pályázattal példamutatóan támogatja a nem kormányzati szervezeteket.³⁹³

Az EU releváns pályázati időszakait, amely hat időtartamot foglal magába: 2004; 2005-2006; 2014-2016; 2021; 2022; 2023.08.13., a jelentkező civil szervezeteink tekintetében érdemes megvizsgálnunk.

³⁹¹ Zságer László tájékoztatója 2023. augusztus 24-én.

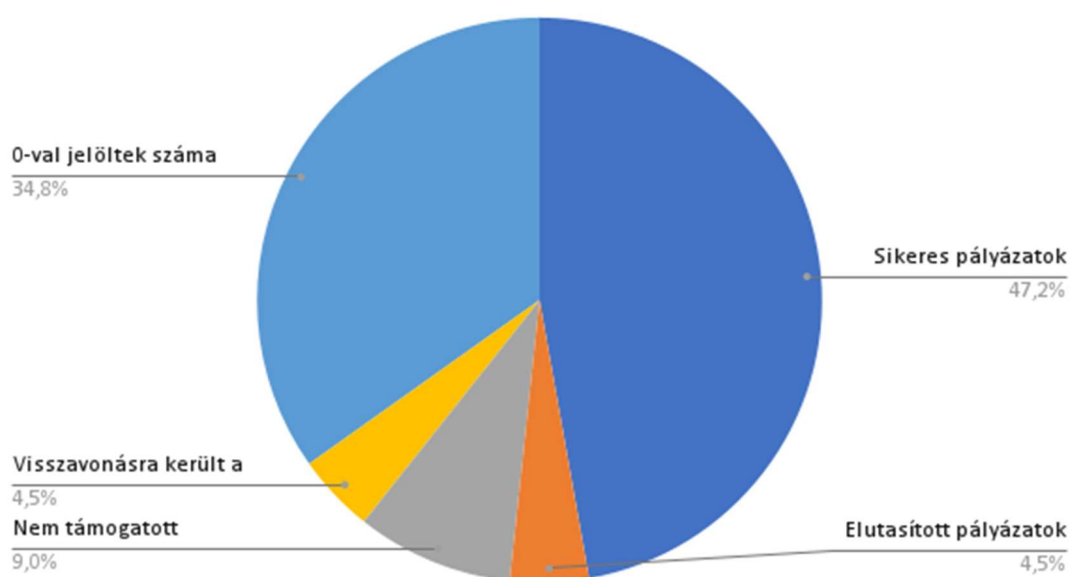
³⁹² dr. Hárdi Lilla, pszichiáter, orvosigazgató mélyinterjúja 2021. február 9.

³⁹³ Legnagyobb pályázati kategóriái a NEA, a Városi Civil Alap a Falusi Civil Alap, a normatív-adományok után járó támogatás, illetve a nemzetiséghez kapcsolódó pályázatok. Ezeken felül az egyedi támogatási kérelmek alapján is jelentős a civilek támogatása. Továbbá érdemes itt újra megemlíteni az 1% gyűjtésének lehetőségét.

Az elmúlt majdnem 20 év alatt 89 pályázati kérelmet nyújtottak be a civil szervezetek, amelyekből 42 volt eredményes, 39 pályázat eredménytelen – „0” forinttal támogatott 31 szervezet, nyolc szervezet nem támogatott a pályázati értékelőlap szerint –, négy-négy esetben elutasított a kérelem, illetve a kiírás visszavonásra került.

6.sz. ábra 2004-2023 között EU menekültügyi támogatást igénylő civil pályázatok eredmények aránya

Pályázatok száma

Pályázati eredményesség

Az ábra egyértelműen mutatja, hogy a benyújtott pályázati kérelmek majdnem fele támogatásra méltó volt. Az eredményesség összecszerűségéről az alábbiakban szólok.

Magyarország Európa Uniós csatlakozását követően az Európai Menekültügyi Alapból származó pénzeszközökre benyújtott pályázatokat a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal – későbbi nevén Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal – kezelte. Az Európai Menekültügyi Alapból származó pénzeszközök menedékkérők, befogadottak, menekültek elhelyezési (befogadási) körülményeinek kialakítása, fejlesztése; menekültek és befogadottak integrációjára; valamint menekültek, elutasított menedékkérők vagy befogadottak önkéntes hazatelepülésének támogatására lehetett benyújtani. 2004. évben öt szervezet nyújtott be

kérelmet.³⁹⁴ A 2005. évre ez a szám négyre csökkent.³⁹⁵ A 2005-2006-os pályázati időszaknál a pályázati aktivitás nőtt, tíz civil szereplős palettával és tizennégy kérelemmel.³⁹⁶ 2006-ban újra lecsökkent a jelentkezők és a kérelmek száma.³⁹⁷ Az előterjesztők vizsgálata során megállapítható, hogy a klasszikusan, funkcionálisan menekültekkel foglalkozó szervezetek mellett megjelennek az elsődlegesen más célt meghatározó, azonban a tevékenységüket erre a területre kiterjesztő nem kormányzati szervezetek is.

A Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap 2014-2016. évi munkaprogramjának végrehajtásáért felelős Belügyminisztérium jelentette meg a kiírást 2015-ben. A kérelmet benyújtók listája új belépőkkel 20 főre bővült.³⁹⁸

A 2016. szeptember 1-jei felhívásra jelentkezők sora a 2015-ös adathoz képest kevesebb, mint a felére csökkent a kilenc fős létszámával.³⁹⁹

„Az integrációt elősegítő intézkedéseket, programokat 2016 júniusa óta, kizárólag civil és egyházi szervezetek nyújtanak a menekültek részére. Az integrációs programok fő forrását korábban az Európai Unió Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapjának nemzeti szintre átadott forrása (allokációja) biztosította a támogatási ciklus végéig (2018. június 30). Az új ciklusra vonatkozó pályázati kiírásokat azonban a kormány visszavonta.⁴⁰⁰, majd az Európai

³⁹⁴ Cordelia Alapítvány – 1 db, Magyar Helsinki Bizottság – 1 db, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület – 3 db, Mahatma Gandhi Egyesület – 2 db, Oltalom Karitatív Egyesület – 2 db.

³⁹⁵ Oltalom Egyesület – 1 db, a Nemzetközi Összehasonlító Kutatásokat Támogató Alapítvány (ICCR Budapest Alapítvány) – 1 db, Magyar Vöröskereszt 1 db és az Afrika-Ázsia Fórum Egyesület – 1 db sikeres pályázatot terjesztett elő.

³⁹⁶ Magyar Iskola Kht, - 3 db, Cordelia Alapítvány -1 db, Magyar Helsinki Bizottság - 1 db, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület - 2db, Magyar Vöröskereszt Zalai Megyei Szervezete – 1 db, Független Újságírók Alapítványa – 1 db, Kurt Lewin Alapítvány – 1 db, Oltalom Egyesület – 1 db, Szentlélek Templom és Otthonfenntartó Alapítvány, - 1 db, Magyar Emberi Jogvédő Központ – 1 db, Afrika-Ázsia Fórum Egyesület 1 db kérelmet terjesztett elő.

³⁹⁷ Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület – 2 db, Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, - 1 db és a Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány – 1 db kérelemmel

³⁹⁸ Cordelia Alapítvány – 1 db, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület – 6 db, Magyar Vöröskereszt - 1 db, Afrika Magyar Egyesület 1 db, Artemisszió Alapítvány - 6 db, Roma Szeretetszolgálat Alapítvány – 1 db, Dél-alföldi Eurotendre, Ifjúsági, Kulturális, Oktatási és Környezetvédelmi Egyesület – 3db, Munkaerőpiacon Maradás Egyesület – 1 db, Jövőkerék Közhasznú Alapítvány – 4 db, Migráns Segítség Magyarország Egyesület – 4 db, Szubjektív Értékek Alapítvány – 4db, Magyar-Kínai Kutatásért Alapítvány – 1 db, Regionális Érdekvédelem Alapítvány - 1 db, Ibn Khaldun Alapítvány – 1 db, Nem Adom Fel Alapítvány – 1 db, Gondoskodás Közhasznú Egyesület - 1 db, "Nyitott Szemmel" Közhasznú Egyesület – 1 db, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület – 1 db, Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány – 2 db, EDIKTUM Alapítvány a Magyarországon Élő Külföldiek Beilleszkedéséért – 1 db.

³⁹⁹ Cordelia Alapítvány – 1 db, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület – 3 db, Magyar Vöröskereszt - 1 db, Dél-alföldi Eurotendre, Ifjúsági, Kulturális, Oktatási és Környezetvédelmi Egyesület – 1 db, Jövőkerék Közhasznú Alapítvány – 1 db, Migráns Segítség Magyarország Egyesület – 3 db, Szubjektív Értékek Alapítvány – 1 db, Nemzetközi Összehasonlító Kutatásokat Támogató Alapítvány – 1 db, Afrikáért Alapítvány Magyarország – 1 db.

⁴⁰⁰ DECMANN, Bertalan: *A menekült személyek integrációjának esélyei Magyarországon és Németországban* doktori értekezés Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalmi kutatások doktori program Témavezető: Dr. Tóth Judit, Ph.D., CSc., egyetemi docens, Budapest 2021 p. 80-81.

Unió Bizottsága a 2021-2027-es időszakra Magyarország Belügyi Alapokra vonatkozó programjait 2022. december 22-én jóváhagyta⁴⁰¹. A Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Programjának⁴⁰² általános célja a harmadik országokból érkező migráció kezelése. Kiemelt programként jelenik meg Ukrajna orosz invázióját követően az Ukrajnából menekülők befogadása, segítése, társadalmi beilleszkedésük támogatása. Egyedi célkitűzésként került meghatározásra a menekültügy szakterületén, beleértve az Ukrajnából érkező ideiglenes védelemre jogosultakat is, a menedékkérőknek, ideiglenes védelemre jogosultaknak védelem nyújtása, ellátásuk biztosítása, a menekültügyi rendszer kapacitásának támogatása, a befogadó intézményrendszer korszerűsítése, állagmegóvása, a menedékjogi eljárások fejlesztése, valamint a szakterületen dolgozó munkatársak képzése. A program támogatja a menekültügyi eljárások fejlesztését az informatika új vívmányainak felhasználásával. Ezek ugyanis leegyszerűsítik a menedékkérők és az Ukrajnából érkező menekülők számára az intelligens eszközökön és alkalmazásokon keresztül hiteles, általános és akár személyre szabott információk átadását. Az információkhoz való gyors hozzáférés különösen az Ukrajnából érkezők esetében vált még fontosabbá, hogy már Magyarországra való belépésükkor valamennyi szükséges információt megkapjanak. Esetükben a már kialakított segítőpontokon – Záhonyban, Lónyán, Barabáson, Beregsurányban és Tiszabecsen – folyamatosan biztosítani kell fogadásukat. A program külön foglalkozik a kísérő nélküli kiskorúakkal, illetve támogatja a gyermekvédelmi rendszerben dolgozók és a gyámok képzését is.

A visszafogadások terén Magyarország aktívan részt vesz az uniós szintű együttműködésben annak érdekében, hogy új megállapodások megkötésére kerüljön sor az Európai Unió és a harmadik országok között. Az egyik legfontosabb cél a keleti- és nyugat-balkáni útvonalon érkező illegális bevándorlók származási országaival való uniós szintű visszafogadási programok létrehozása.

A Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Nemzeti Programja keretében 2022. november 2. napján közzétett pályázati kiírásra beérkezett támogatási kérelem elbírálásának pozitív volt az eredménye a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület integrációs programja vonatkozásában a szociálisan rászoruló harmadik országbeli menekültek részére⁴⁰³. Az

⁴⁰¹ Belügyi Alapok alá tartozó három eszközből a Belső Biztonsági Alap, a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap és a Határigazgatási és Vízumpolitikai Eszköz.

⁴⁰² Rendelkezésre álló uniós támogatás egyedi célkitűzésenként: Menekültügy: 6,91 md forint; Legális migrációs: 8,82 md forint; Fenntartható visszatérés: 10,10 md forint; Technikai segítségnyújtás: 1,16 md forint.

⁴⁰³ Megítélt támogatás összege 1.420.000.000 forint Forrás: http://belugyalapok.hu/alapok/nyertes_palyazatok/16 (Utoljára felkeresve: 2023. június 14.)

Egyesület a Program 2021. szeptember 15. napján közzétett pályázati kiírásra beérkezett kérelem alapján szintén támogatásban részesült.⁴⁰⁴

2023-ban a dolgozat lezárásáig két darab kérelmet nyújtottak be civil szervezetek a kiíróhoz, amelyek közül az egyik, támogatott projekt a Magyar Vöröskereszthez kapcsolódik⁴⁰⁵, míg a másik, teljesen új belépőként, elutasított jelentkezés a Pro Novum Innovációs Egyesülethez tartozik.

Várhatóan a jövőben is nagy számban fognak menekültek érkezni hazánkba is, és feltehetően lesznek olyanok, akik a németországi vagy svédországi álmok helyett megelégednek a magyarországi lehetőségekkel is. Bár tény, hogy az európai segélyezési rendszerekben nagy különbség van, őszintén hiszem, hogy az életet forintosítani nem lehet, különösen akkor, ha az veszélyben van. A menekültek számára az élet drága és segítség nélkül, a nyelvismeret nélkül, gyakran személyi okmányok hiányában nincs esélyük arra, hogy munkához jussanak, amiből az élethez szükséges anyagi fedezetet biztosítani tudnák. Csak támogatások ideiglenes folyósításával és biztosításával a menekültek társadalomban való illeszkedése nem megoldható⁴⁰⁶. Ezen a téren is óriási a feladata a nem kormányzati szervezeteknek és a fenti támogatás a feladat sikeres teljesítéséhez nagyban hozzájárul. A migráció igazi kihívást jelent a keresztyén közösségeknek is, hogy mennyire képesek befogadni, kezelni a különbözőségeket. Befogadni azt jelenti: szeretni, komolyan venni az embereket, lehetővé tenni mindenkinek, hogy önmaga legyen, ne érezze magát fenyegetve azért, mert másoktól különbözik. A szolidaritás jegyében kell az egyházaknak cselekednie, hiszen ez a küldetése.⁴⁰⁷

Amennyiben a pályázati aktivitást tekintjük az elmúlt 20 esztendőben, az adatok alapján megállapítható, hogy a legtöbb eredményes kérelmet – hat db – a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület nyújtotta be és az egyik legnagyobb támogatással rendelkezik a 211.461.067 forint és 227.717,85 euróval. A Migráns Segítség Magyarország Egyesület négy db sikeres jelentkezése alapján 105.020.941 forint pályázati összeget kapott. A Cordelia Alapítvány három db pozitív választ kapott és ez 91.338.526 forintot és 118.464,79 eurót ért.⁴⁰⁸

⁴⁰⁴Megítelt támogatás összege 1.015.464.273 forint Forrás: http://belugyialapok.hu/alapok/nyertes_palyazatok/16 (Utoljára felkeresve: 2023. június 14.)

⁴⁰⁵ Megítelt támogatás összege 740.561.607 forint.

⁴⁰⁶ Itt jegyezném meg, hogy álláspontom szerint a 2016. június 1-jével megszűnt integrációs rendszert megfontolandó visszaállítani, amelynek során az állam és az elismert menekült/oltalmazott között létrejövő szerződéses jogviszony alapján, fokozatosan csökkenő pénzbeli támogatást kap a támogatott.

⁴⁰⁷ FISCHL, Vilmos: *A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának szerepe az üldözött keresztyének megsegítésében*, In: Budapest-jelentés a keresztyényüldözésről, 2019. Szerkesztette Kaló József, Petruska Ferenc, Ujházi Lóránd, Háttér Kiadó p. 270.

⁴⁰⁸ A támogatási összegek elérhetőek: http://belugyialapok.hu/alapok/nyertes_palyazatok/16

A Belügyminisztérium nyílt pályázat alapján az Európai Unió Belügyi Alapok Monitoring Bizottságának tagjává választotta a Magyar Helsinki Bizottságot a 2021-2027 közötti költségvetési ciklusra. Feladatuk, hogy a Belügyi Alapok alá tartozó három eszközből finanszírozni tervezett projekteknek az alapjogokkal való összhangját vizsgálják.⁴⁰⁹

A legnagyobb országos pályázati lehetőség a Nemzeti Együttműködési Alap felhívása, aminek célja a civil társadalom erősítése és a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának segítése a civil szervezetek működési költségeihez való hozzájárulás által. A pályázat tárgya a civil szervezetek működésének biztosítására vagy szakmai programjának megvalósítására és működésének biztosítására fordítható összevont támogatás. 2023-ban a rendelkezésre álló forrás összege 1 180 518 960,- forint, amelynek előirányzati fedezetét a Magyarország 2023. évi központi költségvetése biztosítja.⁴¹⁰ A támogatás formája vissza nem térítendő támogatás.

A pályázaton nem vehetnek részt azok a szervezetek, akiknek az éves összes bevétele az utolsó lezárt (2021.) üzleti évről szóló számviteli beszámolóval igazolható módon eléri vagy meghaladja a 75 millió forintot. A kutatás alapján azonosított legnagyobb karitatív szervezetek ezen kitétel alapján a pályázati lehetőségen nem vehetnek részt. A Miniszterelnökségtől kért közérdekű adatigénylés alapján így 70 civil szervezet vonatkozásában kértem tájékoztatást a NEA 2023. évi döntésekről.⁴¹¹ A 8 benyújtott kérelemből nyertes pályázattal rendelkezik a "ORVOSI SEGÍTSÉG AHOL KELL" Alapítvány, CEDEK EMIH Izraelita Szeretetszolgálat Alapítvány, Erdélyi Magyarok Egyesülete, Ferences Alapítvány, Névtelen Utak Alapítvány és a Sahara Alapítvány⁴¹². Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület és a Karitást Támogató Alapítvány kérelmei érvénytelenek lettek.

A KSH 2021. évi adatai szerint a harmadik szektorba érkező állami támogatás mértéke 2010-2021 között évi 144 milliárd forintról évi 503 milliárd forintra emelkedett.

2020 óta két új civil pályázati lehetőség nyílt meg. Az egyik a Magyar Falu Program Falusi Civil Alap, az 5.000 fő vagy az alatti lélekszámú településeken működő civil szervezetek számára. A másik pedig a Városi Civil Alap, az 5000 fő feletti lakossággal rendelkező településeken székhellyel rendelkező civil szervezetek számára jelent lehetőséget.

⁴⁰⁹ A pályázatok kiírásától azok megvalósításán át monitorozzák, hogy az uniós források elköltésekor a hatóságok és a nyertes szervezetek, cégek, az Európai Unió Alapjogi Chartájában foglalt jogokat maradéktalanul tiszteletben tartották. A másik két civil szervezeti résztvevő neve egyelőre ismeretlen.

⁴¹⁰ 2022. évi XXV. törvény XI. Miniszterelnökség fejezet, 30. Fejezeti kezelésű előirányzatok cím, 1. Célelőirányzatok alcím, 29. Nemzeti Együttműködési Alap jogcím előirányzata [ÁHT: 332995]

⁴¹¹ Támogatások kereső felület működik a Miniszterelnökség központi honlapján, amely elérhető: https://civil.info.hu/nea/kezdolap/tamogatások_kereso/index.html?TARANTULA_SESSID (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 21.)

⁴¹² "ORVOSI SEGÍTSÉG AHOL KELL" Alapítvány és a Ferences Alapítvány 1.500.000 Ft összeget kaptak szervezetenként, a többi civil szervezet 150.000 forintot kérelmenként.

Természetesen mindkét pályázaton a menekültekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek is részt vehetnek. Az elmúlt két ében a két pályázaton keresztül közel 30 milliárd forint állami támogatást kapott a harmadik szektor.

6.4 Összefoglalás

A rendszerváltás óta eltelt több mint 30 év alatt nehéz egy pontos kimutatást készíteni a menekültekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek alakulásáról. Jelen dolgozat szerény vállalkozása, hogy a kutatás során, kifejezetten a menekültek között szolgálatot vállaló nem kormányzati szervezetek azonosítását követően, a begyűjtött adatok és információk mentén, tudományos következtetésekre jusson. Meggyőződésem, hogy a 107 azonosított nem kormányzati szervezet nyilvántartása kvantumában nem, azonban kvalitásában alkalmas arra, hogy sommás megállapításokra jussunk.

Amennyiben csak a 107 civil szervezet bírósági bejegyzését vesszük alapul, az elkészített diagram alapján is látható, hogy az alapítási kedv, magától értetődően a rendszerváltást követően kimagasló, majd a szolgálatra jelentkező civil közösségek száma ingadozó. A KSH civil szervezetek alapítására vonatkozó gyűjtése alapján egyértelműen kimondható, hogy a civil alapítási kedv és az önkéntesek megjelenése exponenciálisan növekszik, azonban ez elsősorban, meglátásom szerint, kifejezetten a klasszikus tevékenységet végző civil közösségre vonatkozik, úgyis mint a szabadidő, sport, kultúra, oktatás köré gyűlő csoportulásokra. A menekültekkel való foglalkozás, jelen kutatás alapján megállapítottan (lásd 1. ábra), elsődlegesen a szociális, jogvédő, illetve kulturális és oktatási céllal létrejött civil szervezetekhez kötődik. Ezek bírósági bejegyzési száma – kiemelten a második cél esetében – különösen változó. Az elkészített civil korfa, illetve azon a megszűnések/alapítások jelölése, a fentieket enyhén sugallják.

A civil szervezetek megszűnése a mai napig egy nehéz helyzet, tekintettel arra, hogy a tevékenység lezárása főszabály szerint a civil oldalról kezdeményezhető. Abban az esetben, ha mindez nem így történik, tehát külső indíttatású a szervezet megszűnése, akkor a közösségnél valószínűsíthetően már elég komoly gondok jelennek meg. Ennek tudható be, hogy a felállított 107 darabos kataszternek 30 eleme napjainkban feltehetően nem végez tevékenységet.

A kutatás során készített interjúk is alátámasztják, hogy az állam és különösen a jogvédő szervezetek viszonya megváltozott. A változó helyzetnek megfelelően a civil hozzáállás is változott, amelynek legfontosabb eleme, hogy a fókusz átkerült a közösségi szolgáltatásnyújtásra.

Ennek megfelelően a grassroots közösségekből egyes elemek civil szervezeti formát vettek magukra, míg van olyan szervezet, amely abban látja függetlenségének megőrzését, hogy jogi keretek nélkül működik. Mindkét formának megvan a maga előnye és bizonyára a hátránya is. Számszerűsíthető, hogy a 2015-ös menekülthullámnál fellépő informális

közösségek hogyan vettek fel civil szervezeti formát. Ez a tendencia a 2022-es orosz-ukrán háború okán fellépőknél is megjósolható.

A hazai menekülthelyzetre reagálva, szemmel látható azoknak a közösségeknek a megszületése, amik kifejezetten a segítség okán jöttek létre 2015-ben és az orosz-ukrán háború vonatkozásában is. Elkésérítő, hogy még ebben a helyzetben is vannak olyan formátumok, amelyek nonprofit szervezeti áruhában nyereségre törekednek.

A hatékony segítség érdekében egyes nem kormányzati szervezetek átalakították belső struktúrájukat, vagy éppen új szervezeti formát vettek fel a régi helyett/mellett. A Magyarországi Református Egyház 2015-től a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány formájában látja el menekültmisszióját, a korábbi intézményi keret helyett. A Cordelia Alapítvány Nonprofit Közhasznú Kft-t alapított és ennek keretében működteti a Traumaközpontját.

A pályázati lehetőségek kihasználása szintén hasznos képet mutat a harmadik szektor erejéről, valamint lehetőségeiről. 20 év pályázati anyaga került feldolgozásra, amelynek eredménye megmutatja egyes civil szervezetek projektjeinek támogatottságát.

Hipotézisek igazolása, végkövetkeztetések

„A válságok korát éljük, és nehéz időszak áll előttünk. Összefogásra, gondoskodásra, jóakaratra és szolidaritásra van szükség ahhoz, hogy a lehető legkevesebb veszteséggel, összességében megerősödve hagyhassuk majd magunk mögött a világpolitika okozta nehézségeket. Kevesen vannak, akik többet tehetnek ezért, mint a civil közösségeink.”⁴¹³

A menekültjelenség és a mögöttes okok megoldása, megszüntetése korunk legfontosabb nemzetközi feladata. Nem lehet a problémát csak lokális szinten kezelni, hanem globálisan szükséges. Kényszerű összetartozásunkat szívszorítóan őszintén ábrázolták 2015 telén a kölni dóm előtt tartott szentmisén, amikor egy menekülteket szállító lélekvesztőt használtak oltárként. A hajó pusztá létével emlékeztet bennünket azokra az áldozatokra, akik a tengerekbe fulladtak menekülésük során⁴¹⁴. Továbbá a ladik szimbolikusan arra is felhívja a figyelmünket, hogy mi is „egy hajóban evezünk”.

Ezt az összetartozást jól érzékelteti a hajó, amely a 20. században megerősödő ökumenikus mozgalom jelképe. Noé bárkája és Pál apostol hajója után a menekülés bárkáját, amely kifejezi a különbözőek összetartozását és az Istenre-szorultságban való egységet. Azt az egységet, amelyet az oltárnál, az úrasztalánál, egyedül az Úr közelségében tudunk igazán megélni, és az innen vett erővel tudjuk a szintén egyetemes kihívásokat kezelni.

A migráció összetett kérdése, annak minden terhe és kihívása életünk mindennapos velejáró, és bizonyára az marad a jövőben is. Ahogyan Fischl Vilmos tanulmányában írja „A világ nem univerzalizálódik. Globalizálódik, de a globalizáció multikulturalizmussal, kulturális sokféleséggel és sokszínűséggel kell, hogy együtt járjon. A másság világunknak minden bizonnyal még sokáig velejárója lesz.”⁴¹⁵

Magyarország hatékony működése nem képzelhető el a nem kormányzati szervezetek nélkül, és mindezt a több mint három évtizedes hazai történetük jól példázza. A kutatási fókuszba a menekültügy területén, funkcionálisan menekültekről gondoskodó nem kormányzati szervezetek kerültek az ENSZ ajánlásai/publikációi mentén kategorizálva. A nem kormányzati szervezetek szolgálatukat meglátásom szerint, a Max Weber által felállított felelősség- és érzületetikára figyelemmel kell végezniük. A cselekmény következményének és az erkölcsi alapnak egymással összhangban kell lennie. A feladatvállalásuk összegzéseként

⁴¹³ Gulyás Gergely, Miniszterelnökséget vezető miniszter, ajánlás, 2022 Civil Kézikönyv, Útmutató a civil szervezetek mindennapi működéséhez, Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület, ISSN 2786-2895

⁴¹⁴ Nemzetközi Migrációs Szervezet 2016. július havi beszámolója szerint 2016. év eleje óta csaknem 2809-en fulladtak bele a Földközi tengerbe.

⁴¹⁵ FISCHL, Vilmos: Az iszlám állam valóban iszlám állam? In: Hadtudományi Szemle 2015. évf. 4. szám p. 131-141.

tulajdonképpen elmondható, hogy valamennyi nem kormányzati szervezet a pusztán jelenlétével már advocal, felhívja a figyelmet az általa képviselt jelentőségére. Második kitételként azt vizsgáltam, hogy ezek a közösségek strukturális-működési szempontból megfeleljenek Salamon és Anheier öt kulcsfontosságú jellemzőjének, miszerint formális kerettel rendelkező, közfeladatot ellátó, önálló apparátussal rendelkező, önkéntesen működő társadalmi szervezetek legyenek. Az egész dolgozat során végig hangsúlyoztam, hogy az egyházak nem tartoznak a kutatási terület alá. A hazai jogrendszerben önálló kategóriát képeznek, és a nem kormányzati szervezeten kívüli quasi minősített státuszukat maguk is hangsúlyozzák. Ennek a kitételnek megfelelően elsősorban az egyházak által alapított és/vagy fenntartott közösségek tevékenységét részletezem.

A kutatás harmadik elemzési szempontja a nem kormányzati szervezetek kormányhoz való viszonya. Együtműködésük négyféleképpen azonosítható: kooperatív vagy kompetitív, illetve komplementer vagy konfrontatív.

Hazánkban a rendszerváltást követő több mint egy évtizedben a komplementer típusú együtműködés volt a jellemző. Az elsőként jelentkező határmenti országok menekültjeinél, különösen a határon túli magyaroknál a Tárcaközi Bizottság a Magyar Vöröskeresztet kérte fel a széleskörű társadalmi akció megszervezésére. Ez a széleskörű társadalmi összefogás, benne a felerősödő érület etikával és a grassroots kezdeményezésekkel, 2015-ben és most, az orosz-ukrán háborúnál újra megtapasztalható. A keletnémet menekülteknél a Máltai Szeretetszolgálat helyállása volt jellemző, a kormány biztatása és fizikai támogatása mellett. A délszláv menekültek már a kialakult állami menekültügyi szervezetrendszer oltalmát élvezték. Valamennyi, az akkor szolgálatot ellátó nem kormányzati szervezet – amelyek többsége történelmi egyházakhoz kötődik – a mai napig ellátja feladatukat.

Jelentős azoknak a megállapodásoknak a száma, amelyek meghatározták és befolyásolták a hazai menekültügyi szolgálatot a rendszerváltást követő két évtizedben. Olyan háromoldalú megállapodás is született, ami a maga korában egyedülálló volt egész Európában.

A 2011. év az a fordulópont, amikor a magyar kormány és a kormányzati politika a nem kormányzati szervezetek vonatkozásában a változás irányába fordult. Az új jogszabályi környezet az addigi, talán indokolatlanul nagy civil teret és szabadságot szűkítette, és teszi ezt a kormányzat a mai napig. Az elmúlt politikai berendezkedés negatív alapja, hogy a nem kormányzati szervezetekben etikailag, erkölcsileg és jogilag nem kívánt jelenségek történtek meg. Ezek ellen kellett fellépnie a kormánynak, és ez indokolja a mostani intézkedéseket is. A harmadik szektort érintő bizalomvesztés nagyon hamar a kormányzattól a társadalom alapvető egységéig eljutott.

A szabályozások mentén természetesen a továbbiakban is a menekültügyben megvalósuló együttműködések, valamint azok intézményi-civil együttműködései is megvalósultak. A magyar kormány a 2014-2020-as időszakra elfogadta Migrációs Stratégiáját, amelynek már megalkotásába is bekapcsolódtak a civil szereplők, és a dokumentum kiemelt feladatot szánt a nem kormányzati szereplőknek. Felálltak a menekültügyi rendszert szolgáló háttérintézmények, a Karitatív Tanács, a Menekültügyért és Migrációért Felelős Munkacsoportot, illetve a Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság. Az Üldözött Keresztyének Megsegítéséért Felelős Államtitkárság működése egyedülálló az egész világban, a Hungary Helps Program célja a helybenmaradás támogatása.

A 2015-ös menekültügyi krízis idején a társadalmi érzület felerősödött, főleg a közösségi oldalakon, kifejezetten a menekültválságra alakultak csoportok. A friss csoportosulások hiányolták a nagy karitatív szervezetek fellépését, akik már ebben az időben a kevésbé látványos helyeken hosszú idő óta helyt álltak, végezték a maguk háttérszolgálatát. Erős konfliktusok voltak érezhetőek a menekültügyi szervezeteken belül – például túlterheltség okán –, illetve a szervezetek között – profi/nem profi feladatellátás – továbbá a kormány/szervezetei és a civilek között. A Karitatív Tanácsban tagságot viselő, nagyrészt a történelmi egyházakhoz kapcsolódó humanitárius szervezeteik összehangolt munkával, erős központi támogatottsággal látták el feladatukat. Konfrontatív volt a kapcsolata a kormánynak, elsősorban a szociális szolgálatot végző grassroots közösségekkel/ tagjaikkal. A nem kormányzati szervezetek továbbá egészségügyi támogatással léptek fel, illetve az advocálás feladatát vállalták magukra, főként az egyházi civil szervezetek.

2015-ben Magyarország újra lezárta határainak egy részét azzal, hogy először a magyar-szerb határszakaszon épített 175 km hosszú kerítést, majd pedig a magyar-horvát szakaszon folytatódott a munka. A határzárral együtt a nem kormányzati szervezetek működési területe is erősen korlátozva lett, sokan a ki- és belépő határátkelőhelyekre mobilizálták szervezetüket, önkénteseiket. Tudomásom szerint egyedülálló az az együttműködés, ami a Polgárőrség és a Rendőrség között megvalósul a határ menti szolgálatok elvégzésére. A felállított tranzitónákba a belépési lehetőség a nem kormányzati szervezetek civil szervezetek, számára szigorúan szabályozva volt. A szigor a Covid-19-koronavírus járvánnyal megerősödött és bezártak az intézmények. A civil szolgálat a virtuális térben, az interneten folytatódott.

Az intézményi rendszer átalakulásában reagált a kialakult menekültügyi helyzetre. Ez a változás különösen nyomon követhető a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal életében, amely Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság elnevezéssel és megváltozott funkcióval, feladatkörrel és helyzettel látja el napjainkban is szolgálatát.

A jogszabályi alakulást az Alaptörvény módosításával érdemes kezdeni, majd pedig az államhatárhoz kapcsolódó védelmi tevékenységet fontos megvizsgálni. Tranzitciónak kerültek felállításra, tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet hirdetett ki a kormány. Ezek azok a legfontosabb alappillérek, amelyek mentén a nem kormányzati szervezetek kooperatív együttműködése átalakult konfrontatív kapcsolattá. A Stop Soros törvénycsomag határvédelmi költségek viselésére vonatkozó rendelkezései a két fél közötti szakadékot tovább mélyítették. Az idegenrendészeti távoltartásról szóló törvényjavaslat a két viszonyt szinte elmérgeztette. A kormányzat szempontjából a nem kormányzati szervezetek iránti bizalomvesztés alapja egyrészt pontosan az a gyanú, hogy egyes szervezetek az embercsempészás tényállás elkövetésének részesei lettek, másrészt pedig, hogy külföldi érdekeltségeket képviselnek a hazai társadalomban. Bizonyára ezek a bizalmatlansági kérdések is hozzájárultak ahhoz, hogy 2017-től a korábban megkötött együttműködések felmondásai következtek. Valamennyire megnyugtató a Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a 2010-2021. között elkövetett „menekültüghöz kapcsolódó” bűncselekmények vonatkozásában, amiből azt a sommás következtetést vontam le, hogy nem történt regisztráció a nem kormányzati szervezetek mint elkövetők tárgyában.

A jogszabályok és a szervezeti rendszerek felállításával fennáll annak a veszélye, hogy az intézményesítéssel, az előírásokkal csorbulnak a személyes kapcsolatok és vele együtt a humánus ügyintézés. A nem kormányzati szervezeteknek ebben is kiemelkedő feladatuk van, hogy a polgárközeliséget megőrizték, biztosítsák és az egyes emberek lelkének az ápolását, amelyet az állami apparátustól – szervezetéből, működéséből, méretéből etc kifolyólag – nem várható el, elvégezzék.

A 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború okán a határon túl általában azon magyar közösségek végzik segélyezési feladatukat, akik korábban is megjelentek a területen. Az adománygyűjtés, a reakció a szomszédok megsegítésére példaértékű mind a mai napig. A magyar kormány együttműködése a hiteles civil szervezetekkel sikeres kooperációban valósul meg.

Amennyiben csak a 107 civil szervezet bírósági bejegyzését vesszük alapul, az elkészített diagram alapján is látható, hogy az alapítási kedv, magától értetődően a rendszerváltást követően kimagasló, majd a szolgálatra jelentkező civil közösségek száma ingadozó. A civil szervezetek megszűnése a mai napig egy nehéz helyzet, tekintettel arra, hogy a tevékenység lezárása főszabály szerint a civil oldalról kezdeményezhető. A felállított 107 darabos kataszternek 30 eleme napjainkban feltehetően nem végez tevékenységet. A kutatás során készített interjúk is alátámasztják, hogy az állam és különösen a jogvédő szervezetek

viszonya megváltozott. A változó helyzetnek megfelelően a civil hozzáállás is változott, amelynek legfontosabb eleme, hogy a fókusz átkerült a közösségi szolgáltatásnyújtásra. Ennek megfelelően a grassroots közösségekből egyes elemek civil szervezeti formát vettek magukra, míg van olyan szervezet, amely abban látja függetlenségének megőrzését, hogy jogi keretek nélkül működik. A hazai menekülthelyzetre reagálva szemmel látható azoknak a közösségeknek a megszületése, amik kifejezetten a segítség okán jöttek létre 2015-ben és az orosz-ukrán háború vonatkozásában is. Elkészerítő, hogy még ebben a helyzetben is vannak olyan formátumok, amelyek nonprofit szervezeti áruhában nyereségre törekednek. Quasi túlélési stratégiaként, valamint a hatékony segítség érdekében egyes nem kormányzati szervezetek átalakították belső struktúrájukat, vagy éppen új szervezeti formát vettek fel a régi helyett/mellett.

A visszafogadások terén Magyarország továbbra is aktívan részt vesz az uniós szintű együttműködésben annak érdekében, hogy új megállapodások megkötésére kerüljön sor az Európai Unió és a harmadik országok között. Ezt hangsúlyozza az Európai Unió 2019-2024-es időszakra meghatározott stratégiai menetrendje is. A Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Nemzeti Programjának felhívásai a mai napig élnek.

Az ismertetés alapján meggyőződésem, hogy a nem kormányzati szervezetek menekültügyi szolgálata hiánypótló, és létezésükkel olyan kulcspozíciót töltenek be a magyar társadalomban, amelyet a politikának a szükséges mértékig ugyan, de szigorúan szabályozni szükséges. Ennek a regulálásnak számos pozitív eleme van – kiemelve az együttműködések megvalósítását, az intézményi rendszer működésébe való bekapcsolódást, a nem kormányzati szervezetek egyedülálló támogatottságát – és a fenntartása a demokratikus állam működése szempontjából is indokolt.

Új tudományos eredmények

A nem kormányzati szervezetek menekültügyben végzett fellépésük vizsgálata idő- és újszerű. Meglátásom szerint a dolgozat szerinti bemutatásuk a maga szerény módján hiánypótló, az összeállított adatbázis novumnak számít a szakterületen.

1. Bár korábban már mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalomban vizsgálták a kormányzat és a nem kormányzati szervezetek együttműködési formáit a menekültügy területén, ilyen szisztematikus és longitudinális elemzési keretben a kutatás eredményei újszerűnek tekinthetők Magyarországon. Ezáltal a dolgozat hozzájárul egy olyan kritikus szakpolitikai probléma megértéséhez, mely szerint a kormányzat és a nem kormányzati szervezetek együttműködése szükséges és indokolt a menekültügy terén is. A dolgozat rámutat arra a tényre, hogy a menekültjelenség egyszerűen kezelhetetlen a nem kormányzati szervezetek bevonása nélkül.
2. A dolgozat feltérképezi és bemutatja, hogy az idő múlásával a nem kormányzati szervezetek miképpen mozdulnak el az advocacy / tanácsadó funkcióból inkább a szolgáltatás, ellátás irányába a szűkülő politikai / kormányzati mozgástérben.
3. A kutatás eredményei azt igazolják, hogy a Magyarországon működő, menekültekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek a hazai civil társadalom integráns részét képezik, és tevékenységükkel szerves részei a bevándorlási intézményrendszernek.
4. A bemutatott történelmi példákon keresztül alátámasztottam, hogy a nem kormányzati szervezetek menekültügyi feladatukat a legteljesebb mértékben a kormány kooperatív, illetve komplementer együttműködésében valósítják meg.
5. A kutatás megerősíti, hogy a migrációs nyomás olyan történelmi pillanat, amikor a nem kormányzati szervezetek nem hallgathatnak, nem nézhetik tétlenül az eseményeket, hanem a maguk status confessionis szolgálatával fel kell lépniük.

6. A kutatás során összeggyűjtött adatokból, interjúkból, történelmi/személyes példákából összegezhető, hogy az advocacy-s (jelenség vizsgálata) és az aktivista (menekült tekintése) modell közül a nem kormányzati szervezeteknek inkább az egyéni sorsokat kell észrevenniük, hogy legjobb tudásuk, szakértelmük és elhívásuk szerint egymással kooperálva, vagy magányos jótevőként fellépve segítsenek ott, ahol kell.

Kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások

A kutatás során igyekeztem bemutatni, hogy miként változott a rendszerváltástól napjainkig a menekültek körüli feladatvállalásban a nem kormányzati szervezetek fellépése, és mindez a magyar kormányval milyen viszonyban valósult meg. A dolgozat szigorú kronológiai sorrendet követ, benne részletesen bemutatva a fellépő nem kormányzati szervezetek szerepvállalásait és az együttműködő partnereket.

A történelmi áttekintést követően a nem kormányzati szervezetek strukturális alakulásait veszem figyelembe, a kutatás során felállított 107 elemes kataszter részletes megvizsgálása következik. A nyilvántartás folyamatosan változik, a régi szervezetek megszűnnek, újak alakulnak, a meglévők a változó világhoz igazítják tevékenységüket. Ennek megfelelően a nyilvántartást nem lehet lezárni. És ami igaz a menekültügyben tett korábbi megállapításom vonatkozásában, hogy minden folyamatosan változik, az összegzés valós a civil szektorra is.

A civil szervezetek vonatkozásában eddig is készültek nagyszerű vizsgálatok, kutatások, azonban, meglátásom szerint, a menekültügyben szolgálatot végző nem kormányzati szervezetek ilyen jellegű bemutatása a maga szerény módján hiánypótló. A részletes ismertetés igyekszik rámutatni a nem kormányzati szervek erejére, bemutatva széleskörű partnerségüket. Az összeállított adatbázis jó alapul szolgál a további, migrációval foglalkozó civil szervezetek feltérképezéséhez.

Az írás újszerűségét leginkább a megkeresett civil szervezetek egy egységben történő bemutatása adja, amelyhez nagyban hozzájárulnak és értékét növelik az elkészített interjúk, beszélgetések. Bizonyára működnek még olyan nem kormányzati szervezetek, amelyek kimaradtak a kutatásból. Érdemes a felmérést ezekre a szervezetekre a jövőben kiterjeszteni.

A kutatás fontos célkitűzése a figyelemfelhívás, a nem kormányzati szervek bizalomvesztésének helyreállítása. Jelentős csorbát szenvedett a civil szervezetek megbecsülése az elmúlt évek során. Sokan ártatlan áldozatul estek a kemény bírálatoknak és azok hátrányos következményeinek. Ez a negatív megítélés nemcsak a kormányzati szektorban érvényesül, hanem a magyar társadalomban is.

A kutatási eredmény alkalmas arra, hogy

- a hazai menekültfolyamatokat elemző tudományos ismeretanyagot bővítse;
- további elemzésekre alkalmas adatforrásként szolgáljon;
- információval lássa el a jogalkotókat és –alkalmazókat;
- a menekültekkel foglalkozó szervezeteket megerősítse, azok konzultatív folyamatokba való bevonására tett kormányzati erőfeszítések irányát kijelölje, megalapozottságát növelje.

Felhasznált irodalom

Nyomtatott forrásjegyzék

1. AMBRUS, Ágens, BAKONYI, Anikó, BALÁZS, László, GYULAI, Gábor, HAUTZINGER, Zoltán, HÁRDI, Lilla, IVÁN, Júlia, KROO, Adrienn, UDVARHELYI, Éva Tessa: *Emberi jogi garanciák és a nemzetközi migráció*, Jegyzet a rendészeti oktatás számára, 2012, Magyar Helsinki Bizottság Szerkesztette: Kőszeg Ferenc fortin&Bras Studio Kft. Nyomda: Prime Rate Kft, 2012.
2. BALLA, Zoltán: Közigazgatás és rendészet. Új Magyar Közigazgatás, 2013/12.
3. *Bevándorlókról kézikönyv segítő szakembereknek*, Artemisszió Alapítvány Budapest, 2009
4. Revideált új fordítású Biblia
5. BODÓ, Szabolcs alezredes: *Egy új szolgálati forma: Az önkéntes katonai szolgálat*, Haderőszervezés, -fejlesztés Honvédségi Szemle 2022/6.
6. BRINKERHOFF, J. M. 2002. "Government-Non-Profit Partnership: A Defining Frame- work." *Public Administration and Development* 22(1)
7. BIRIZDÓNÉ, MISLAI, Ildikó: *Akik meghallották a zörgetést. Egyházak a 2015-ös menekültválság idején* In: Párbeszéd tematikus szám: Szociális munka – Spiritualitás – Egyháza 10. évfolyam, 2023. különszám, megjelenés: 2023 május
8. *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2018*, szerkesztette: Kaló József, Ujházi Lóránd, Dialógus Campus Kiadó, Budapest
9. *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2019*, szerkesztette: Kaló József, Ujházi Lóránd, Petruska Ferenc Háttér Kiadó
10. *Civil kézikönyv 2022 Útmutató a civil szervezetek mindennapi működéséhez*, Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület, Miskolc
11. *Civil szervezetek kézikönyve, Jogszabályok magyarázata nem csak civil szervezeteknek*, Szerzők: dr. Agócs Gergely, Belánszky-Demkó Zsolt, dr. Farkas Vajk, dr. Gömöri Ágnes, dr. Kardkovács Kolos, Dr. Kirchner Hajnalka, dr. Latorcai Csaba, dr. Rétvári Bence, Szablics Bálint, dr. Ványai László Levente, Szerkesztette: dr. Latorcai Csaba, Szablics Bálint, Lektorálta: dr. Domaniczky Endre, Emberi Erőforrások Minisztériuma
12. *Civil szervezetek az Európai Biztonságért*, Budapest 2011. témavezető: Balogh Béla

13. CLARK, J. *Democratizing Development: The Role of Volunteer Organizations*. London: Earthscan, 1991.
14. DECMANN, Bertalan: *A menekült személyek integrációjának esélyei Magyarországon és Németországban* doktori értekezés Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalmi kutatások doktori program Témavezető: Dr. Tóth Judit, Ph.D., CSc., egyetemi docens, Budapest 2021
15. *Az egyházak és a katonai erők előtt álló kihívások, az együttműködés lehetőségei*, Tanulmánygyűjtemény Szerkesztette Gőcze István, A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Szociáletikai Bizottsága Budapest, 2021.
16. *Emberi jogi garanciák és a nemzetközi migráció*, Jegyzet a rendészeti oktatás számára, Helsinki Bizottság kiadásában
17. *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai* A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése 2015.
18. ÉBERHARDT, Gábor: *A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben* In: Belügyi Szemle, 2019/10
19. FAZAKAS, Sándor: *Mert ti is jövevények voltatok... Migrációval kapcsolatos egyházi állásfoglalások a mérlegen*, In: Theologiai Szemle, LIX. szám 2016./1. szám
20. FISCHL, Vilmos: *A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának szerepe az üldözött keresztények megsegítésében*, In. Budapest-jelentés a keresztényüldözésről, 27-376. o. Szerkesztette Kaló József, Petruska Ferenc, Ujházi Lóránd, Háttér Kiadó, 2019.
21. FICHL, Vilmos: *The Opportunities of Hungary for Dialogue with North Africa and the Middle East, with Particular Regard to the Persecuted Christians*. Hadtudományi Szemle, Budapest, 2019. 12. évfolyam 2. szám.
22. FISCHER, J. *Non-Governments: NGOs and the Political Development of the Third World*. West Hartford, Conn.: Kumarian Press, 1998.
23. GAÁL, Gyula, HAUTZINGER, Zoltán (szerk): *A rendkívüli helyzetek biztonsági tényezői*, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs 2022
24. Márton GERŐ, Pál SUSÁNSZKY, Ákos KOPPER, Gergely TÓTH (2020) 'Strategies for Survival: Human Rights Organizations' Responses to the Closing of Political Opportunity Structures in Hungary' Czech Journal of Political Science, 27 (2),

25. GÖRBE, Attiláné Zán Krisztina: *A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei*, Phd értekezés, Budapest 2010.
26. GUBICZA, József: *A BM Határőrség feladatai a Magyar Köztársaságra háruló menekültügyi feladatok megvalósításában*, egyetemi értekezés 1992.
27. HAUZINGER, Zoltán: *A magyar ideg jog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás* In: Pro Publico Bono Magyar Közigazgatás, 2014. 2. p. 69-78.
28. HAUZINGER, Zoltán – HEGEDŰS, Judit – KLENNER, Zoltán *A migráció elmélete*, Nemzeti Közszoigalati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014.
29. HANSMANN, H. B. (1986) *The Role of Non-profit Enterprise*. In S. Rose-Ackerman, *The Economics of Non-profit Institutions: Studies in Structure and Policy*, Oxford University Press, New York.
30. HÁMORI, Antal: *Az üldözött keresztények mai magyar állami védelme, megsegítése, támogatása* Magyar Sion XIV. (2020)
31. HÁRDI, Lilla: *Menekülők pszichoterápiás és pszichoszociális segítése*. *Psychiatria Hungarica* 23 (4) (2008)
32. HEGEDŰS, Bence: *Johanniták – az egyetlen protestáns lovagrend* Reformátusok Lapja, LXVII. évfolyam 8. szám 2023. február 19.
33. *Honvédség Összhaderőnemi Civil-Katonai Együttműködési Doktrína*. Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség (HM HVK HDMKIKCSF) kiadványa, Budapest, 2004.
34. *Hungary Helps Program Magyarország segít Fókuszban az üldözött keresztény közösségek*, Hungary Helps, Miniszterelnökség, Az Üldözött Keresztények Megsegítéséért és A Hungary Helps Program Megvalósításáért Felelős Államtitkárság
35. IVÁN, Júlia: *A tranzitória tüdőklése és bukása*, *Fundamentum*, 2022. 2-3. szám
36. KAPRINAY, Zsófia: *A civil szervezet mint új fogalmi kategória, és annak lehetséges megközelítései* Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam (2015.) 1. szám.
37. KAPRINAY, Gizella Zsófia: *Az ezerarcú egyesület Az egyesület hazai szabályozása, annak dilemmái*, doktori értekezés tézisei, Szegedi Tudományegyetem Államé és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete, Szeged, 2016.
38. KÁKAI, László: *Kik is vagyunk mi? Civil szervezetek Magyarországon* Kiadó: IDRResearch Kft. / Publikon Kiadó Közreműködők: Pécsi Tudományegyetem,

- Politikai Tanulmányok Tanszék, Pazirik Kft. Nyelv Magyar Terület: 2009, Magyarország
39. KEVEHÁZI, Klára – BÁLINT, Gábor: Az ökumenikus segélyszervezet iraki segítségnyújtása, különös tekintettel az iraki keresztények körében végzett tevékenységekre, In: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2018*, szerkesztette: Kaló József, Ujházi Lóránd, dialógus Campus Kiadó, Budapest
 40. *Ki kicsoda a magyar bevándorlásügyben*, Mendék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2007.
 41. KLENNER, Zoltán: *A MENEKÜLTÜGYI ÍRIZET ÉS BEVEZETÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE* In.: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. kötet 2013.
 42. KLENNER, Zoltán: *A nem kormányzati szervezetek szerepe a migrációs válság magyarországi kezelésében*, In: Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság, Szerk. Tóth Péter, Dialogus Campus, 2017. p. 179-191.
 43. KLENNER Zoltán: *A modern menekültügyi rendszer létrehozása és fejlődése a rendszerváltoztatás időszakában Magyarországon*. Magyar Rendészet 2017/3.
 44. KOKAVECZ, Katalin: *Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben*, Kiadó: Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány, 2003 Előszó
 45. KOVÁTS, András: *A stratégiától a megvalósításig. Mit tanulhatunk a külföldi integrációs programokból?* In: BODOLAI, Anna Borbála – Kováts, András (szerk.): *A nyelvtanulástól a közösségi részvételig. Bevándorlókat támogató programok az Európai Unióban*. Nemzetközi Összehasonlító Kutatásokat Támogató Alapítvány (ICCR Budapest) Budapest 2013.
 46. KOVÁTS, András: *Migráns szervezetek Magyarországon*, Kutatási zárótanulmány Budapest, 2012. június
 47. KUTI, Éva: *Civil Európa – Civil Magyarország*, Európa Ház, 2008. május
 48. LŐRINCZ, Aranka, ZÁMBÓ, Katalin: *Migrációs ismeretek*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012.
 49. LŐWI, Ildikó: *A magyar menekültügyi története*, In: *Hadtudományi Szemle*, 2016. IX. évfolyam 4. szám p. 58-76
 50. *Menekültek a migrációs stratégiában keresztaszta-beszélgetés* Fundamentum 2013. 2. sz. p.39-51.
 51. MORRIS, S. (2000): *Defining the nonprofit sector: Some lessons from history*. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 11 (1)

52. NAGY, Boldizsár: *Magyarország bírái előtt. Menekültügyek az Emberi Jogok Európai Bíróságán, az Európai Unió Bíróságán és más fórumokon*, Állam- és Jogtudomány, LX. évfolyam, 2019. 4. szám
53. *A menekültvédelem jövője Magyarországon, Javaslatok egy emberséges, fenntartható és hatékony menekültügyi rendszerre*, Magyar Helsinki Bizottság 2017.
54. NÉMETH, Zsolt: *A civil szféra és szerepe*, Alkalmazott Kriminológia, Szerkesztette Barabás A. Tünde, Dialóg Campus, Budapest, 2020.
55. ORFK Tájékoztató (OT), 2014/5. szám, Budapest, 2014. február 13.
56. ORFK Tájékoztató (OT) 2014/15. szám Budapest, 2014. június 18.
57. *Országgyűlési napló*, Jakab István, dr. Latorcai János, Lezsák Sándor és Sneider Tamáselnöklete alatt, Jegyzők: Gelencsér Attila, Móring József Attila, Szávay István, dr. Varga László, Az Országgyűlés második nyári rendkívüli ülésének 2. ülésnapja 2018. június 26-án, kedden p. 1103
58. PADÁNYI, József: *A Civil-Katonai együttműködés jelentősége a válságövezetekben végzett missziók és az arra való felkészülés során*, In. Budapest-jelentés a keresztényüldözésről, 2019., Szerkesztette Kaló József, Petruska Ferenc, Ujházi Lóránd, Háttér Kiadó p. 15-24.
59. PAPP, Imre József: *Tábori lelkészség a Magyarországi Református Egyházban a 20. század első felében* In. Kultúra és Közösség, V. folyam IX. évfolyam 2018/III. szám p. 65-73.
60. PETRI, Bernadett: *Luxemburg kontra Strasbourg – jogértelmezési bizonytalanságok a tranzitóna vitában*, Nemzeti Közszerzői Egyetem (uni-nke.hu)
61. *A Polgárőrség 15 éve*, Polgárőr Almanach, Szerkesztő: Szántó Gábor, felelős kiadó: dr. Túrós Sándor, Kiadja az Országos Polgárőr Szövetség megbízásából a VIVA Média Holding
62. *Polgárőr Almanach, 1991-2011*.
63. POSVAI, Zsuzsanna, SZABÓ, Linda: *A nemzetközi védelemben részesített személyek lakhatási helyzete Magyarországon*, In: KOVÁTS, András, SOLTÉSZ, Béla szerk. Valahol otthon lenni Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon, Kiadja a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Budapest, 2022.
64. PÓCZIK, Szilveszter, BOLYKY Orsolya, SÁRIK, Eszter: *Migrációs válság, embercsempészés és büntetéskiszabás*, Ügyészek lapja, 2019. 6. szám

65. RITECZ, György: *A migráció kockázatai* In: In.: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. kötet 2013
66. RITECZ, György, SALLAI, János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*, Kiadja a Hanns Seidel Alapítvány 2015
67. SALAMON, L. M., & ANHEIR, H. K. (1992). *In search of the non-profit sector: The question of definitions*. Voluntas, 3(2)
68. SALAMON, L. M. and W. SOKOLOWSKI 2014. “*The Third Sector in Europe: Towards a Consensus Conceptualization*.” TSI Working Paper Series No. 2. Seventh Framework Programme (grant agreement 613034), European Union. Brussels: Third Sector Impact.
69. SASVÁRI, Nóra: *Civil szervezetek és az Európai Unió – Civil érdekérvényesítés* Phd. értekezés, Budapest 2008.
70. SEBESTÉNY, István: *A civil szervezetek demográfiája – a civil szervezetek névjegyzékének retrospektív feldolgozása alapján*. Civil Szemle XIV. évfolyam 1. szám, 2017
71. SCHANDA, Balázs: *Keresztény vagy semleges? Az Alaptörvény identitásának kérdése*, In: Magyar Jog 2015/3.
72. *Segítség a menekülteknek!* Kozma Imre atya és Herczegh Anita asszony felhívása az ukrán válsághelyzetben, In Útravaló Magazin 2022. március p. 10.
73. SOLYMÁRI, Dániel: *Globális szolidaritás: A Magyar Máltai Szeretetszolgálat humanitárius segítségnyújtási és nemzetközi fejlesztési programjai a Közel-Keleten és a szub-szaharai Afrikában*, In: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2018*, szerkesztette: Kaló József, Ujházi Lóránd, dialógus Campus Kiadó, Budapest, p. 253-273.
74. „*Szabadíts meg üldözöimtől!*” *Kiállítás a veszélyeztetett szíriai református közösség mellett*, Kiadja a Gustav-Adols-Werk Egyesület, a Német Protestáns Egyháza Diaszpóraszervezete
75. *Szakmai ajánlás a migránsokkal való munkát segítő pszichológusok számára*, A Katasztrófapszichológiai Szekció képviseletében az anyagot összeállította V. Komlósi Annamária, Nagy Ildikó 2015. 09.11.
76. SZÉP, Árpád: *Migráció és bevándorlás – menekültügyi helyzetkép* címmel a Theológiai Szemle fennállásának 90. évfordulója alkalmából rendezett konferencián; 2015. május 22.. Theologi Szemle 2015/III. LVIII. évfolyam

77. SZŐNYI, Szilárd: A nép szava Isten szava? Egyházi nyilatkozatok kvóta ügyben, heti válasz XVI. évfolyam 37. szám 2016. szeptember 15. p. 18-22.
78. SZÚCS, Ferenc: Menekültügy, migráció bibliai és teológiai etikai nézőpontból (III.) Presbiter, XXV. évfolyam, 1. szám Budapest, 2016. január-február p. 7.
79. SZTANKAI, Krisztián: *A civil-katonai együttműködés, a lélektani műveletek és a kulturális antropológia kapcsolata*
80. THOMAS, J. C. 2013. "Citizen, Customer, Partner: Rethinking the Place of the Public in Public Management." *Public Admin Revue* 73,
81. TOBIÁS, László: *A közhasznú szervezetek típusai és azok jellemzői tanulmány*
82. UJHAZI, Lóránd: *A Szentszék lehetősége az üldözött keresztény közösségek támogatására a nemzetközi szervezetekben*
83. UJHAZI, Lóránd: *A Katolikus Karitás együttműködése az állami szervezetekkel a katasztrófák elleni védekezésben*, Műszaki Katonai Közlöny, 32. évfolyam (2022) 1. szám p. 109-124.
84. UJHAZI, Lóránd: A menekültek lelkipásztori és humanitárius gondozásának szabályozása a katolikus egyház hatályos jogában, In: *Acta Humana*, 2014/3. p. 57-85.
85. UJHAZI, Lóránd – SZILVÁSY György Péter: *Vallási kérdésekben feladat- és hatáskörrel rendelkező állami szervek*, *Iustitum Aequum Salutare* XVIII. 2022. 2. p. 143-161.
86. VARGA, Zsófi: *Civil-katonai együttműködés képességének alkalmazása a komplex hadműveleti környezetben*, *Biztoságtudományi Szemle*, 2022. IV. évfolyam 1. szám
87. YOUNG, D. R. 2000. "Alternative Models of Government-Non-profit Sector Relations: Theoretical and International Perspectives." *Non-Profit and Voluntary Sector Quarterly* 29(1)
88. YOUNG, D. R. "Complementary, Supplementary, or Adversarial? A Theoretical and Historical Examination of Nonprofit-Government Relations in the United States." In E. T. Boris and C. E. Steuerle (eds.), *Nonprofits and Government: Collaboration and Conflict*. Washington, D.C.: Urban Institute Press, 1999.
89. ZAGYVA, Richárd: *A Katolikus Karitás lehetőségei és szerepvállalása 2018-ban a keresztyén közösségek támogatásának előmozdítása érdekében*, In. Budapest-jelentés a keresztyenülözésről, Szerkesztette Kaló József, Ujházi Lóránd, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

90. ZÁDORI, Zsolt: *Az idegenelvonás tünetei az idegenrendészeti őrizet problémái a Magyar Helsinki Bizottság jogesetei alapján* 1–2. SZÁM / FUNDAMENTUM
91. *25 éves a Polgárőrség 1991-2006 Polgárőr Almanach, Összefoglaló a Magyar Polgárőr Szövetség elmúlt éveiről*

Online forrásjegyzék

1. *A határzár meghosszabbítása Románia felé* Forrás: <http://24.hu/belfold/2017/09/04/johet-a-hatarzar-meghosszabbitasa-romania-fele/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
2. ANHEIER, H.K. *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315851044>, 2014.
3. AZBEJ, Tristan: *Az üldözött keresztények helyzete 2020-ban és a magyar segítség* In: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020 p. 17-26. Forrás: <https://hungaryhelps.gov.hu/2021/04/14/megjelent-a-budapest-jelentes-a-keresztenyuldozesrol-2020-kotet/> (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
4. AZBEJ, Tristan: *Az üldözött keresztények biztonsági és humanitárius helyzete 2021-ben* In: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021 p. 21-32. Forrás: [Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021 tanulmánykötet - Hungary Helps \(gov.hu\)](http://www.budapest-jelentes-a-keresztenyuldozesrol-2021-tanulmanykotet-hungary-helps-gov-hu) (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
5. *Az új műholdfelvételek alapján egyértelmű Magyarország hogyan zárja ki a menekülteket Európából* Forrás: <http://www.amnesty.hu/news/1887/az-uj-muholdfelvetelek-alapjan-egyertelmu-magyarorszag-hogyan-zarja-ki-a-menekulteket-europabol> (Utoljára felkeresve: 2017.05.30.)
6. BALÁZS, László: *A nemzetközi és nem kormányzati szervezetek és a Rendőrség idegenrendészeti szakterületének együttműködése* Forrás: <http://pecshor.hu/periodika/2009/balazs.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)

7. BERNÁT, Anikó: *Alulról jövő szolidaritási mozgalom egy bezárkózó társadalomban: menekültsegítő önkéntes szervezetek működése a 2015. évi menekültválság idején* Doktori (PhD) értekezés Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola, Szociológia Doktori Program témavezető: Tóth István György, PhD Budapesti Corvinus Egyetem, egyetemi magántanár, a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet vezérigazgatója 2022. Forrás:
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/85909/Bernat_Aniko_disszertacio.pdf?sequence=1 (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)
8. BERNÁT, Anikó: *A szolidaritás új formái: új és régi segítők a magyarországi menekültválság idején (TÁRKI)* 2016. március 30. Forrás:
http://emnhungary.hu/sites/default/files/2019-06/bernat_a_tarki_menekultsegites_szervezetek_20160330_rovid_0.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)
9. BERNÁT, Anikó – KERTÉSZ, Anna – TÓTH, Fruzsina Márta: *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben* Forrás:
<https://www.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 31.)
10. BIRIZDÓNÉ, Mislai Ildikó: *Akik meghallották a zörgetést. Egyházak a 2015-ös menekültválság idején* Forrás: C:\Users\Felhaszn\l\Downloads\10-K-13-Birizdone_Mislai.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. június 2.)
11. BOCZ, János: *A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig* Forrás:
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/375/1/bocz_janos.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.) p. 173.
12. ÉBERHARDT, Gábor: *A túlterheléses migráció lehetséges közrendészeti hatásai,* doktori értekezés Budapest, 2021. Forrás: https://tudasportal.unike.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/20128/eberhardt_gabor_doktori_ertekezes.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)

13. *EGSZB tényfeltáró látogatásai: a menekültek helyzete, ahogyan azt a civil szervezetek látják Tényfeltáró látogatásról szóló jelentés -Magyarország 2015. december 17–18.* Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Forrás: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/hungary_migration-mission-report_hu.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
14. *Elszállítják a migránsokat Belgrád középpontjából* Forrás: <https://orientalista.hu/blog-post/elszallitjak-a-migransokat-belgrad-kozpontjabol/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)
15. *Emberi jogokat sért a magyar tranzitzona - mondta kis a strasbourgi bíróság* <https://helsinki.hu/emberi-jogokat-sert-a-magyar-tranzitzona-mondta-ki-a-strasbourg-birosag/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)
16. Erdő Péter: *Embercsempészek lennének az egyháza, ha menekülteket fogadnának be* https://hvg.hu/itthon/20150903_erdo_peter_menekultek_egyhazak (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 19.)
17. Az Európai Parlament 2022. március 8-i állásfoglalása a civil társadalom mozgásterének Európában tapasztalható szűküléséről (2021/2103(INI)) Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0056_HU.html (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 1.)
18. *AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA* (2012/C 326/02) Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 9.)
19. FISCHL, Vilmos: *Az üldözött keresztyének nemzetközi megjelenése.* Forrás: <https://reformatusszemle.ro/hu/article/2019/112-6/631-644> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 19.)
20. *Fabiny Tamás evangélikus püspök nyilatkozata* (2019): https://kotoszo.blog.hu/2016/04/03/_ha_meg_lesz_emberi_arcuk (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
21. GAVRIL, Flora (2002): *A civil szféra, és társadalomban betöltött szerepe* Forrás: <http://www.policy.hu/flora/miacivilszfera.htm> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)
22. Generális Konvent Elnökségének nyilatkozata az európai migrációs válságról Forrás: <http://regi.reformatus.hu/mutat/a-generalis-konvent-elnoksegenek-nyilatkozata-az-europai-migracios-valsagrol/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 18.)

29. *Kovács szerint hónapok óta van árama kerítésben* Forrás: <http://hirtv.hu/ahirtvhirei/kovacs-szerint-honapok-ota-van-aram-a-keritesben-1394952> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
30. *The history of Walls is Long. Heres's Were Donald Trump Fits* Forrás: <http://time.com/4652770/donald-trump-immigration-walls-history/> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
31. *Jelentés a menekült- és migránsáramlatok kezeléséről: az Unió külső tevékenységének szerepe* B pont 22.2.2017-(2015/2342(INI)) Forrás: [JELENTÉS a menekült- és migránsáramlatok kezeléséről az Unió külső tevékenységének szerepe | A8-0045/2017 | Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0045_HU.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0045_HU.html) (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 2.)
32. *Jerikó-módszer: a világ leghírhedtebb kerítései* Forrás: http://hvg.hu/vilag/20150617_hatar_jerikomodszer_a_vilag_keritesei (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
33. *Szigorították a jogi határozat* Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/hirek/szigoritottak-a-jogi-hatarzarat> (utoljára felkeresve: 2017. május 30.)
34. *Egy uniós ítélet kitarthatja a kapukat a migránsok előtt* Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlament-allamtikarsag/hirek/egy-unios-itelet-kitarhatja-a-kapukat-a-migransok-elott> (Az oldal 2023. szeptember 10-én már nem elérhető)
35. *Jugoszláviai menekültek Magyarországon, Válogatás a Csorba Győző Könyvtár fotóarchívumából* Forrás: <http://kozos-dolgaink.hu/jugoszlaviai-menekultek-magyarorszagon> (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)
36. *Keresztényüldözés elleni helyettes államtitkárságot állított fel a kormány* Forrás: <https://www.magyarkurir.hu/hirek/keresztenyuldozes-elleni-helyettes-allamtikarsagot-allitott-fel-a-kormany> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)
37. KLENNER, Zoltán: *Menekültügyi ismeretek*. 3. fejezet https://nkerepo.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/13035/web_PDF_Menekultugyi_ismeretek.pdf?sequence=1 (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 7.)
38. KOVÁTS, András: *Migráns szervezetek Magyarországon* Forrás: http://openarchive.tk.hu/168/7/168-Kovats-migrans-szervezetek-zarotanutmany_kdk.pdf. (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 9.)

39. KUTI, Éva: *Hívjuk talán nonprofitnak...* Nonprofit kutatások 7. 1998 Forrás: <https://mek.oszk.hu/01300/01398/01398.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)
40. *JUSTICE, PEACE AND THE INTEGRITY OF CREATION* <https://www.laudatosi.org/laudato-si/ecumenical/justice-peace-and-the-care-of-creation/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 15.)
41. *MACEDÓNIAI ÉS GÖRÖGORSZÁGI TANULMÁNYÚT – HELYZETELEMZÉS*, 2016. március 9., Migrációkutató Intézet, Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2016/03/09/macedoniai-es-gorogorszagi-tanulmanyut-helyzetelemzes/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)
42. *A Magyar Helsinki Bizottságnak újabb menekült ügyfele győzött a strasbourgi bíróságon.* Forrás: <https://helsinki.hu/ujabb-menekult-gyozott-a-strasbourg-birosagon/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 20.)
43. *A Magyarországi Református Egyház Generális Konvent Elnökségének nyilatkozata az európai migrációs válságról* 2015. november 11. Forrás: <https://reformatus.hu/magyar-reformatus-egyhaz/gk-nyilatkozatok-lista/generalis-konvent-elnoksegenek-nyilatkozata-az-europai-migracios-valsagrol/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.)
44. *A Magyar Vöröskereszt tevékenysége, szakmai beszámoló 2020* Forrás: C:\Users\FelhasznÁ;|Ã³\Downloads\sakmai-beszamolo-2020-min.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 16.)
45. *A Martin Luther King Egyesület nem volt, hanem van* Forrás: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-martin-luther-king-egyesulet-nem-volt-hanem-van> | (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)
46. MALÉT-SZABÓ, Erika, SZATMÁRI, Adrienn: *A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága* Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/malet.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 16.)
47. *A menedékkérők hozzáférése az ország területéhez és a menedékjogi eljáráshoz a Magyar Köztársaságban Jelentés a határmegfigyelő program első évéről* Forrás: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Border_Monitoring_Report_2007_HUN_FINAL.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)

48. *A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben* Összefoglaló a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet elemzése alapján Forrás: https://tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf (Utoljára felkeresve: 2016. május 16.)
49. *–A migráncscempészés elleni megújított uniós cselekvési terv (2021–2025).* Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0591&qid=1634634492062&from=EN> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)
50. MRÁZ, Ágoston: *A támogatás támogatottsága, Az üldözött keresztényekkel való állami szolidaritás és a magyar közvélemény,* Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020 p. 37-43. Forrás: <https://hungaryhelps.gov.hu/2021/04/14/megjelent-a-budapest-jelentes-a-keresztenyuldozesrol-2020-kotet/> (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
51. *Nem akadály az okoskerítés sem alagút épült a határzár alatt* Forrás: <https://mno.hu/belfold/nem-akadaly-az-okoskerites-sem-alagut-epult-a-hatarzar-alatt-2399197> (Utoljára felkeresve: 2017. szeptember 14.)
52. *A NONPROFIT SZEKTOR FŐBB STATISZTIKAI JELLEMZŐI 2002* Forrás: <https://mek.oszk.hu/06900/06975/06975.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 7.)
53. *A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői 2020-ban* https://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=1070430&p_temakor_kod=KSH&p_lang=HU (Utoljára felkeresve: 2023. július 17.)
54. *Open Doors 2022.* október, Lupták György készítette az Open Doors International engedélyével, a www.opendoors.de és az www.opendoorsusa.org honlapok felhasználásával (gyorgyluptak@gmail.com; +3620 824 4748)
55. PADÁNYI, József – ONDRÉK, József: *A katonai erő hozzájárulása a keresztények védelméhez a koronavírus elleni védekezés során itthon és külföldön,* In: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020 p. 391-406. Forrás: <https://hungaryhelps.gov.hu/2021/04/14/megjelent-a-budapest-jelentes-a-keresztenyuldozesrol-2020-kotet/> (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
56. *pope-the-church-is-about-christ-it-s-not-an-ngo* Forrás: <https://www.ncregister.com/news/pope-the-church-is-about-christ-it-s-not-an-ngo> National Catholic Register (ncregister.com) (utoljára felkeresve 2023. február 6.)

57. *Refugee rescuers charged in Italy with complicity in people smuggling* Forrás: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/mar/04/refugee-rescuers-charged-in-italy-with-complicity-in-people-smuggling> (Utoljára felkeresve: 2023. július 7.)
58. „SE ELŐRE, SE HÁTRA” A VISSZATÉRÉS NEM OPCIO A BELGRÁDI RAKTÁRAKBAN VÁRAKOZÓ MIGRÁNSOKNAK 2017. február 20. Migrációkutató Intézet Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2017/02/20/se-elore-se-hatra/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 6.)
59. *Szakmai ajánlás a migránsokkal való munkát segítő pszichológusok számára* Forrás: <https://mpt.hu/a-tarsasagrol/allasfoglalasok/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 18.)
60. *Szociális Szakmai Szövetség: „Oktatással a migránsok integrációjáért” tananyag*, szerkesztette: Klenner Zoltán, 2009. Forrás: http://3sz.hu/sites/default/files/uploaded/oktatással_a_migransok_integraciojaert_kiadvany_i_resz.pdf; (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 9.)
61. SZÚCS, Ferenc: *Egyház és civil társadalom* Forrás: <https://archiv.evangelikus.hu/teologia/dr.-szucs-ferenc-egyhazi-es-civil-tarsadalom> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)
62. TAMPU, Stelian: ügyvezető, doktorandusz Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola, *Az 1989-es NDK menekültek humanitárius helyzete (krízise) The humanitarian situation (crisis) of the 1989 GDR refugees*, Forrás: <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/8774/7154> (Utoljára felkeresve: 2023. július 29.)
63. TOMCSÁNYI, István – GERGERSEN -LABOSSA, György: A Johannita rend nemzetközi szerepvállalása az üldözött keresztények megsegítésében, Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020 p. 377-382. Forrás: <https://hungaryhelps.gov.hu/2021/04/14/megjelent-a-budapest-jelentes-a-keresztenyuldozesrol-2020-kotet/> (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
64. TÓTH, Bettina: Az ukrajnai menekültek Magyarországon, gyorsjelentés 2023/1 Migrációkutató Intézet Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/01/20230104_MKI_GYORSELEMZES_2023_01_toth_bettina_az_ukrajnai_menekultek_helyzete_magyarorszagon.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

65. ZAGYVA, Richárd: *A Katolikus Karitászt szerepvállalásának alapelvei és gyakorlata az üldözött keresztyén közösségek támogatásának a Sri Lankai merényletek tükrében*, In: Budapest-jelentés a keresztyénülözésről 2021 p. 415-422. Forrás: [Budapest-jelentés a keresztyénülözésről 2021 tanulmánykötet - Hungary Helps \(gov.hu\)](https://www.budapest-jelentes.hu/tanulmanykocet-hungary-helps-gov-hu) (Utoljára felkeresve: 2023. június 15.)
66. WINDT, Szandra: *Az illegális migráció kriminológiai jellemzői. PhD értekezés.* - In. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2008. Forrás: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/5733/1133.pdf> (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)
67. WINDT Szandra: *Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményekről hazánkban.* - In: Szabó Miklós (szerk.): Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai. - Miskolc: Bíbor Kiadó, 2014. 15 évf. 2. sz. - p. 307. Forrás: https://matarka.hu/koz/ISSN_1588-7901/Tom_15_2_2014/ISSN_1588-7901_Tom_15_2_2014_305-324.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. május 15.)
68. *A 2019–2024-es időszakra szóló új stratégiai menetrend* - Consilium (europa.eu) <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/> (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 6.)
69. 2022 in Brief Forrás: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/In_Brief_2022/2022_in_brief.pdf (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)

Felhasznált jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

1989. évi 15. törvényerejű rendelet

23/1990. (ii. 7.) MT rendelet a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Egyesült

Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa között Genfben, 1989. október 4-én aláírt együttműködés hatálybalépéséről

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

1993. évi XL. törvény a Magyar Vöröskeresztről

61/1994. (IV. 20.) Korm. rendelet Tábortörzsi Szolgálatról szóló 61/1994. (IV.20.)

Korm. rendelet

1996. évi LXXXI. törvény a Társasági adóról és osztalékról

1997. évi XXXII. törvény a Határőrségről, hatályon kívül helyezte a 2007. évi XC. törvény 20. (4) a). Hatálytalan 2008. I. 1-től. A Határőrség általános jogutódja a Rendőrség. 2007. évi XC. törvény 28. §.

1997. évi CLIV. törvény Az egészségügyről

162/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalról

65/2000. (V. 9.) Korm. rendelet a Karitatív Tanács megalakításáról és működésének részletes szabályairól

224/2000. (XII.19.) Kormányrendelet

2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról, hatályon kívül helyezte a 2007. évi II. törvény 109. § (6) a). Hatálytalan 2007. VII. 1-től.

115/2003. (X. 28.) OGY határozat – a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról, hatályon kívül helyezte a 86/2013. (X. 17.) OGY határozat 2013. X. 18-tól.

2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény módosításáról

2006. évi LXV. törvény az Államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról

2006. évi törvény a gazdasági társaságokról

2007. évi I. törvény A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény módosításáról

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

2007. évi LXXXIV. törvény az államhatárról

2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról, hatályon kívül helyezte a 2017. évi LIII. törvény 95. § a). Hatálytalan: 2017. VI. 26-tól.

25/2007. (V. 31.) IRM rendelet; A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról

52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet a menekültügyi szervezeti rendszere

114/2007. (V. 24.) Kormányrendelet A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról

szóló 301/2007. (XI. 9.) Kormányrendelet a Met. végrehajtásáról

44/2008. (OT. 26.) ORFK utasítás a Rendőrség és a civil szervezetek együttműködésének kialakítása során követendő eljárásról

2010. évi CXXXI. törvény A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról szóló

2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról

2011. évi CXXIV. törvény a nemzetiségek jogairól

2011. évi CXLIII. törvénnyel a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről

2011. évi CLXV. törvény a Polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól

2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény preambuluma

2011. évi CLXXXI. törvény a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról 86. § (1)

2011. évi CXCV. törvény az Államháztartásról

2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról

2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról

350/2011. (XII.30.) Kormányrendelet szervezetek átláthatóságáról szóló

2012. évi C. Büntető Törvénykönyv

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

11/2012 KIM rendelet

29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról

1698/2013. (X. 4.) határozatával elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégia.

1744/2013. (X.17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023)

2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról

21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról

2015. évi CXXVII. törvényt az államhatárról szóló törvény módosításáról

2015. évi CXL törvény

1401/2015. (VI. 17.) számú kormányhatározat a magyar-szerb határ lezárására

479/2016. (XII.28.) Kormányrendelet

5/2016 (II. 10.) HM utasítás

39/2016. (XII. 29.) BM utasítás a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal szervezeti és működési rendjének meghatározásáról

2017. LXXVI. törvény a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról hatályon kívül helyezte 2021. évi XLIX. törvény 9. §. Hatálytalan: 2021. VII. 1-től.

4/2017. (IV. 3.) IM rendelet a civil szervezetek és a sportegyesületek egyszerűsített nyilvántartásba vételi és egyszerűsített változásbejegyzési eljárásaiban alkalmazandó mintaokiratokról

244/2017. (VIII. 28.) Kormányrendelet a Hungary Helps Programról

2018. évi CXX. törvény a Hungary Helps Programról

2018. évi CXXXII. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításáról

2000. évi XIII. törvény az egyes elkobzott dolgok közérdekű felhasználásáról

2020. évi XXXI. törvény - egyes törvényeknek a polgárok biztonságát erősítő módosításáról Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12-12/B. § alapján. Hatálytalan: 2023. I. 3-tól.

484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről

2021. évi XLIX. törvény a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek

5/2023. (III. 31.) OGY határozat az orosz-ukrán háború egyéves évfordulójáról

Európai Bizottság 1999. évi vitaanyaga (Official Journal of the European

Communities C329/10/17-11-1999)

2001/55/EK tanácsi irányelv (2001. július 20.), Európai Unió Tanácsa - a lakóhelyüket

elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumkövetelményeiről, valamint a tagállamok e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről

604/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet az egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról,

118/2014/EU bizottsági végrehajtási rendeletet (2014. január 30.) az egy harmadik ország állampolgára által a tagállamok egyikében benyújtott menedéjog iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó szempontok és eljárási szabályok megállapításáról szóló 343/2003/EK tanácsi rendelet részletes alkalmazási szabályainak megállapításáról szóló 1560/2003/EK bizottsági rendelet módosításáról (dublini rendeletek)

2021/692 AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) RENDELET

(2021. április 28.) Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program létrehozásáról, valamint az 1381/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 390/2014/EU tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

1948. évi Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

1950. november 4-én kelt az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (Római Egyezmény)

1951. évi július hó 28. napján elfogadott a menekültek helyzetére vonatkozó egyezmény

1967. évi január hó 31. napján létrejött a menekültek helyzetére vonatkozóan az jegyzőkönyv (Genfi Egyezmény)

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 2/2019. (III. 5.) AB HATÁROZATA az Alaptörvény

R) cikk (1) bekezdésének, 24. cikk (1) bekezdésének, valamint a XIV. cikk (4) bekezdésének értelmezéséről

11/1 NATO Military Policy on Civil-Military Co-operation (CIMIC), NATO Military Committee, 2001.

1995. ÉVI II. TÖRVÉNY A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ
MISSZIÓJÁRÓL

Megállapodások

1998. október 4-én aláírt együttműködési megállapodás a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa között

2006. december 28-án született háromoldalú megállapodás, ami a határmegfigyelési

projekt végrehajtására a Helsinki Bizottság, a Határőrség Országos Parancsnoksága és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Regionális Képviselével (UNHCR) között jött létre.

2012. április 6-án a Rendőrség és a kilenc egyház/felekezet között létrejött együttműködési megállapodás

A kutatás során érintett szervezetek

Civil szervezetek: + azonosított / -: nem azonosított

	2003: Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben	2007: Bevándorlási ki, kicsoda a magyar bevándorlásügyben	2009: SzSzSz. „Oktatással a migránsok integrációjáért”	2023: jelen kutatás eredményeként
Baptista Szeretetszolg.	+	-	+	+
Karítást Támogató Alap.	-	-	+	+
Artemisszió Alap.	-	+	+	+
Ebony Afrikai Egy.	-	+	-	-
Menedék Egy.	-	+	+	+
Magyar Helsinki Biz.	+	+	+	+
Cordelia Alapítvány	+	+	+	+
Amnesty International Magyarország	-	-	+	+
Afrikáért Alapítvány	-	-	+	-
Erdélyi Magyarok Egy.	-	+	+	-
"ISZTOKI" Orosz-Magyar Egy.	-	+	-	-
Magyar Emberi Jogvédő Központ Alap.	-	+	+	-
Multikultúra Egy.	-	+	-	-

	2003: Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben	2007: Bevándorlási ki, kicsoda a magyar bevándorlásügyben	2009: SzSzSz. „Oktatással a migránsok integrációjáért”	2023: jelen kutatás eredményeként
Oltalom Karitatív Egy.	-	+	-	+
Palantír Film Alap.	-	+	-	-
Sahara Alap.	-	+	-	-
Emberi Jog Védelméért és Nemzetközi Jog Kutatásáért Közhasznú Egy.	-	+	-	-
Afrikáért Alap.	-	+	-	nem található
Hello Afrika Egy.	-	+	-	nem található
Mahatma Gandhi Egy.	+	+	+	nem található-
Martin Luther King Egy.	+	-	+	nem található
Afrika-Ázsia Fórum Egy.	-	-	+	nem található
Afro-Karibi és Kisebbségi Inform. Központ Kht.	-	-	+	nem található
Raoul Wallenberg Egy.	-	-	+	-
ALFAVIT Alap.	-	-	+	-

	2003: Ki kicsoda a magyarországi menekültügyben	2007: Bevándorlási ki, kicsoda a magyar bevándorlásügyben	2009: SzSzSz. „Oktatással a migránsok integrációjáért”	2023: jelen kutatás eredményeként
"Far from home" Nonprof. Found.	-	-	+	-
Magyar - Etióp Baráti Társ.	-	+	+	
Magyar Iskola Kiemelkedően Kht.	-	-	+	-
Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásáért	+	-	-	-
Autonómia Alap.	+	-	-	-
Magyarok Afrikáért Alap.	-	-	+	-

Gazdasági Társaságok

1. Kalunba Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
2. Magyar RESCUE 4x4 Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
3. Trauma Központ Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

Szervezetek

1. Állami Számvevőszék
2. ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Regionális Képviseletével (UNHCR)
3. Európai Parlament
4. Karitatív Tanács
5. Központi Statisztikai Hivatal
6. Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma
7. Menekültügyért és Migrációért Felelős Tematikus Munkacsoport
8. Nemzetközi Migrációs Szervezet
9. Nemzeti Adó- és Vámhivatal

10. Országos Bírói Hivatal
11. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság korábbi nevén Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal
12. Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet
13. UNHCR Regionális Képviselete

Egyházak

1. Egységes Magyar Izraelita Hitközség
2. Magyar Katolikus Egyház
3. Magyarországi Evangélikus Egyház
4. Magyarországi Baptista Egyház
5. Magyarországi Református Egyház
6. Magyarországi Baptista Egyház

Nyilvántartások

1. Országos Bírói Hivatal civil szervezetek névjegyzése Forrás: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke> (Utoljára felkeresve 2023. május 17.)
2. Egyházi Nyilvántartó Rendszer Forrás: <https://egyhaz.me.gov.hu/> (Utoljára felkeresve 2023. május 17.)
3. Migráns szervezetek Magyarországon adatbázisa Forrás: <https://kisebbssegkutato.tk.hu/adatbazis/migr> (Utoljára felkeresve 2023. május 17.)
4. Központi Statisztikai Hivatal Forrás: <https://www.ksh.hu/> (Utoljára felkeresve 2023. február 7.)
5. NAV 1% gyűjtésére jogosult civil szervezetek Forrás: https://nav.gov.hu/ado/szja1_1/felajanlasra-jogosultak/regisztralt_civil (Utoljára felkeresve 2023. február 7.)
6. Jogtár Forrás: <https://uj.jogtar.hu/login> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)
7. Vöröskereszt nemzetközi keresőszolgáltatása Forrás: <https://familylinks.icrc.org/utf-europe> (Utoljára felkeresve: 2023. május 18.)
8. Tájékoztató oldal a hazánkba érkező ukrajnai menekülteknek Forrás: hogysegits.hu – az oldal nem elérhető 2023. június 14.

9. Állami és önkormányzat közfeladat kataszter Forrás:
<https://kfk.pest.gov.hu/kozfeladat> (Utoljára felkeresve: 2023. július 14.)
10. Világüldözési index Forrás: <https://www.opendoorsuk.org/persecution/world-watch-list/> (Utoljára felkeresve: 2023. július 25.)
11. Támogatások kereső felület Forrás:
https://civil.info.hu/nea/kezdolap/tamogatások_kereso/index.html?TARANTULA_SESSID (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 21.)
12. Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az elektronikus cégeljárásban közreműködő Szolgálat Forrás: <https://www.e-cegjegyzek.hu> (Utoljára felkeresve: 2023. augusztus 27.)
13. A menedékkérők száma az EU-ban | Európai Parlament (europa.eu)
https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_hu.html#filter=2020 (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 10.)
14. Illegális migráció alakulása heti bontásban: „Forrás:
https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2018-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2019-01-01+00%3A00%3A00 (Utoljára felkeresve: 2023. szeptember 15.)

Rendelkezésekre bocsájtott anyag/tájékoztató, a kutatás során elkészült interjúk

1. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság korábbi nevén Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal – kutatási ösztöndíj, 2018-2019. tavaszi félév, principális: Miklós Katalin
2. Menekültügyért és Migrációért Felelős Munkacsoport ülésének jegyzőkönyve - Dr. Végh Zsuzsanna a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatójának 2014. december 17-én tartott prezentációja.
3. ORFK - Balázs László r. ezredes rendőrségi főtanácsos, főosztályvezető írásbeli tájékoztatója, Országos-Rendőőr Főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság, Határrendészeti Főosztály
4. MH Kiber- és Információs Műveleti Központ – személyes egyeztetés Szabó Gergely hadnaggyal 2023. március 1.

5. Állami Számvevőszék – Klinga László előadása, 2022. szeptember
6. Karitatív Tanács – számos személyes egyeztetés, több éven keresztül Téglássy Pál titkárral 2015-2023.
7. Hungary Helps Ügynökség – személyes egyeztetés 2022. szeptemberében Érszegi Márk Aurél vallásdiplomáciai főelőadóval, Külgazdasági és Külügyminisztérium Tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi Megjelenítéséért Felelős Államtitkárság
8. Miniszterelnökség Civil Kapcsolatok és Társadalmi Konzultáció Főosztálya – kapcsolattartó dr. Kisida Tamás jogi referens, folyamatos egyeztetés 2015-2023
9. Civil Közösségi Szolgáltató Központ hálózatát működtető Vármegyei Civil Irodákkal egyeztetés – Palik Zoltán szakmai vezető, miskolci Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület, szakmai egyeztetés 2023. február 6.
10. Isten Szolgálatában Református Missziói Alapítvány, mint a Pest Vármegyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ címbirtokosa – dr. Bóna Zoltán szakmai vezető/elnök, református lelkész, a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiumának tagja, az Ökumenikai és Szociológia Szekció elnöki/tagja, szakmai/etikai irány meghatározása, folyamatos egyeztetés 2015-2023
11. Kovács Éva Margit egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem, iránymutatása, széleskörű szakmai támogatása
12. Református Missziói Központ – mélyinterjú személyesen Magyarne Balogh Erzsébet lelkész-igazgató 2018. június 14.
13. Református Menekültügyi Misszió, később Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány – Dobos Ágoston református lelkész, szolgálattevővel konzultáció 2023. augusztus
14. Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány Krasznai Andrea református lelkész, misszióvezető, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér folyamatos 2015-2023
15. Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány Kocsis Attila – korábbi projektvezető, 2023 augusztus
16. Magyar Vöröskereszt – mélyinterjú Csóka Fanni menekültügyi szakmai vezető, Magyar Vöröskereszt Országos Igazgatósága 2021. augusztus
17. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet – Bálint Gábor programvezető munkatárssal egyeztetés-sorozat 2015-2023
18. Magyar Evangéliumi Szövetség – Horváth István vezetőségi taggal egyeztetés 2023 július-augusztus

19. Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Szövetsége – Fischl Vilmos főtitkárral konzultáció 2023. tavasz
20. Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület – Bognár Katalin szakmai vezető, 2021. február 24.
21. Kék Vonal – Gyermekkrízis Alapítvány - Reményiné Csekeő Borbála, pszichológus, szakmai vezető személyes tájékoztatója, 2023. február 2.
22. Országos Polgárőr Szövetség – Sárközi Ferenc főigazgatóval személyes egyeztetés 2020. január 20.
23. Országos Polgárőr Szövetség Lovas Tagozata – Rácz Adrien elnök írásos beszámolója, 2020. január 27.
24. Szövetség a Közös Célokért – Duray Miklós elnökkel egyeztetés 2015-2022. június
25. Szubjektív Értékek Alapítvány – Lőrincz Marcell, 2021. március 8.
26. Cordelia Alapítvány – mélyinterjú dr. Hárdi Lilla pszichiáter, orvosigazgatóval 2021. február
27. CEDEK EMIH Izraelita Szeretetszolgálat Alapítvány - Nagy János irodavezető telefonos (+36303520088) tájékoztatása 2023. július
28. Kalunba Nonprofit Kft. – Kanizsai Nagy Dóra tájékoztatása több alkalommal 2015-2015
29. Magyar RESCUE 4x4 Nonprofit Kft. – Csernus János ügyvezető írásbeli tájékoztatása 2022. szeptemberében

PHD dolgozat tervezetének véleményezése

1. Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület képviselőjében Daragics Bernadett 2023. június 12-én küldött válaszlevele: *„Köszönjük, hogy elküldte a kutatását! Átnéztük a Menedékre vonatkozó részeket, nincs észrevételünk.”*

Közérdekű adatkérés

1. 2023. július 18. napján elektronikus úton a Legfőbb Ügyészség Kabinet Adatvédelmi és Biztonsági Osztálya: a menekültügy területén a civil szervezetekkel szemben, a menekültüghöz kapcsolódó vádemelések statisztikai adatai tárgyában.
Válaszadó: Dr. Szathmáry Zoltán mb. főosztályvezető ügyész, 2023. július 27, augusztus 16.
2. 2023. augusztus 17. napján elektronikus úton a Miniszterelnökség Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság Civil Kapcsolatok és Társadalmi Konzultáció Főosztálya: NEA 2023 pályázati aktivitás
Válaszadó: Lakatosné Kiss Edit monitoring referens, 2023. augusztus 18.
3. ORFK - Gömbös Sándor c. r. dandártábornok rendőrségi főtanácsos hivatalvezető írásbeli tájékoztatásai:
szám: 29000/32033- /2017. ált. tárgy: közérdekű adatigénylés, Budapest, 2017. október;
szám: 29000/15726-1/2021. ált., tárgy: közérdekű adatigénylés, Budapest, 2021. június 4.; június 22.;
Budapest, 2023. augusztus 21.
4. ORFK - Dr. Balázs László r. ezredesrendőrségi főtanácsos, főosztályvezető írásbeli tájékoztatása:
Budapest, 2021. június 3.

Intézménylátogatások

BÁH Békéscsabai Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ - Dobos Ágoston

református lelkésszel, a Református Menekültügyi Misszió munkatársával. 2016. október 25.

MH Kiber- és Információs Műveleti Központ – személyes egyeztetés Szabó Gergely

hadnaggyal 2023. március 1-jén

Beregszász, Református Szeretetszolgálat (Ukrajna/Kárpátalja)– adománygyűjtés és személyes átadás az Isten Szolgálatában Református Missziói Alapítvány mint a Pest Vármegyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ szervezésében/képviselésében. 2023. április 4.

Nagydobrony, Irgalmas Samaritánus Református Gyermekotthon (Ukrajna/Kárpátalja) - adománygyűjtés és személyes átadás az Isten Szolgálatában Református Missziói Alapítvány mint a Pest Vármegyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ szervezésében/képviselésében. 2023. április 4.

Publikációs jegyzék

A nem kormányzati szervezetek intézményi migrációs stratégiája

Hadtudományi Szemle 16. évfolyam (2023.) 1. szám

A civilek jogi szabályozásáról és az ukrajnai menekültügyben való részvételükről,

Theologiai Szemle LXV 2022. 4. p. 248-252.

A migráció kezelésével jelentkező biztonsági kérdések orvoslásának keretei

a nemzetközi együttműködésben,

Belügyi Szemle 67. évf. 11. szám 2019 p. 83-98.

International/Cooperative Frameworks for Remediating the Safety Issues Present in Immigration Management

Magyar Rendészet XVIII. évfolyam 2018/3 szám 2018 p 59-74

A határőrizeti célú ideiglenes határzár, mint kritikus infrastruktúra

Hadtudományi Szemle 10. évfolyam 2017 p. 482-494.

A nem kormányzati szervezetek feladatai a tömeges migráció kezelésében, részvételük továbbfejlesztési lehetőségei

Határrendészeti Tanulmányok 13. 2016 p. 20-29

Hautzinger Zoltán, Hegedűs Judit, Klenner Zoltán: A migráció elmélete (recenzió)

Theologiai Szemle LVIII. 2015 p. 195-196.

Előadás tartása tudományos konferenciákon:

„A civil kapcsolati háló fontossága. Civilek és az önkéntesség, adományozás”

Óraadás a Nemzeti Közszerületi Egyetemen 2023. március 8-án, illetve a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetemen 2023. május 2-án a Miniszterelnökség Civil Kapcsolatok és Társadalmi Konzultáció Főosztály által meghirdetett „A civil szervezetek szerepe és lehetőségei Magyarországon” című egyetemi tantárgy keretében.

A hazai nem kormányzati szervezetek szolgálata az ukrajnai menekültek megsegítésében

Doktorok Kollégiumának Debreceni Ülésének Ökumenikai Szekciójában előadás, 2022. augusztus 25.

A nem kormányzati szervek migrációval összefüggő tevékenységei, különös tekintettel a rendészeti szervekkel való együttműködésre, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2018. február 21.

A nem-kormányzati szervezetek feladatai a migráció kezelésében, 2017. november 8-án a Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület által szervezett XV. NEMZETKÖZI PHD – FIATAL KUTATÓK – Konferenciáján

Keresztyénüldözés és migráció

Doktorok Kollégiumának Debreceni Ülésének Ökumenikai Szekciójában előadás, 2017. július 11.

"Civilek érvényesülése a rendészeti pályán" "Az NGO-k és a rendészet komplementáris kooperációja", Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2016. április 1.

A migráció és a nem kormányzati szervezetek, Martosi Szabadegyetem, Felvidék/Szlovákia, 2016. július 8.

Függelék

1.sz. melléklet: Kérdések a nem kormányzati szervezetekhez

1. A szervezet bemutatkozása, különös tekintettel a létrehozásának körülményeire, alapítói indíttatásukra.
2. A szervezet 2015 előtti tevékenységének leírása
 - kiemelve az esetleges rendőrségi/hatósági együttműködések, azok részletes ismertetése/értékelése, lehetőség szerint személyes történetek/események bemutatásával.
3. A szervezet hogyan élte meg a 2015-ös magyarországi eseményeket?
 - Milyen szerepet vállalt a migrációs hullámban?
 - Kapott-e kiemelt feladatot?
 - Létrejött új együttműködés rendőrség/hatóság között, vagy a korábbiak kiemelt hangsúlyt kaptak? Lehetőség szerint azok részletes ismertetése/értékelése, személyes történetek/események bemutatásával.
4. A 2015-ös eseményeket követően
 - változott valami a szervezet életében/tevékenységében?
 - Hogyan értékeli a 2015-ös magyarországi eseményeket, benne a szervezetük helyzetét, illetve a többi nem kormányzatiszervezet fellépését?
 - A jogi határzár nemzetbiztonsági kockázatának értéke.
 - Az új jogszabályi környezet hogyan hat a szervezetre?
 - Mi a véleménye az új jogszabályi környezetről?
5. Hogyan látja a szervezet jövőjét a migrációs szolgálata vonatkozásában?

2. sz. melléklet: Ábrajegyzék

1. sz. ábra: a menekültekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek cél szerinti besorolása	51
2. sz. ábra: A menekültek között szolgálatot ellátó nem kormányzati szervezetek működési formáinak megoszlása	62
3.sz. ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek bírósági bejegyzésének alakulása	178
4.sz.ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek korfája	179
5.sz. ábra 1989-2023 között menekültüggyel kapcsolatos feladatot ellátó civil szervezetek működése	180
6.sz. ábra 2004-2023 között EU menekültügyi támogatást igénylő civil pályázatok eredmények aránya	189

3. sz. melléklet: Táblázatok

1.sz. táblázat: A nem kormányzati szervezetek menekültek számára nyújtott támogatási típusai, a kapcsolódó tevékenységeikkel	48-49
2.sz. táblázat: A menekültek között szolgálatot ellátó egyesületek-alapítványok megjelenése	56
3.sz. táblázat: A kormányzat és a nem kormányzati szervezetek kapcsolati hálója	77
4.sz.táblázat: a menekültüggyel kapcsolódható regisztrált bűncselekmények száma a 2010-2021. években	155

4. sz. melléklet: A menekültügyben szolgáló civil szervezetek összefoglaló táblázata

Szervezet neve	Székhelye	Cél szerinti besorolása	Nyilván-tartási év	Jogállása	Tagsága	Együtt-működés	Menekültügyi tevékenysége
Magyar Máltai Szeretetszol. Egy.	1125 Budapest, Szarvas Gábor út 58-60.	szociális tevékenység	1989	közhasznú	Karitatív Tanács, Menekült. és Migráció. Felelős Munkacsop.		szociális védelmi szolgáltatás, mobilitás támogatás, egészségügyi támogatás
Baptista Szeretetszol. Alap.	1143 Budapest, Hungária körút 69.	szociális tevékenység	1996	közhasznú	Karitatív Tanács, Menekült. és Migráció. Felelős Munkacsop.	'14.03.27 - ORFK megállap.-emberkereskedelem elleni program és az áldozatsegítési tev. összefügg. feladatok megvalósítása	emberkereskedelem elleni küzdelem, szociális védelmi szolgáltatások, széles társadalmi tájékoztatás, mobilitás támogatás
Magyar Ökumenikus Segélyszerv. (Egyesület)	1221 Budapest, Kossuth Lajos utca 64.	nincs bejegyezve	1991	közhasznú	Karitatív Tanács		önkéntes visszatérés támogatása; szociális védelmi szolgáltatások; menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújt; katasztrófa /háborús konfliktus segítségnyújt., eü támogatás, széles társadalom tájékoztatása, mobilitás támogatás

Magyar Ökumenikus Segélyszerv. Alapítvány	1221 Budapest, Kossuth Lajos utca 64.	szociális tevékenység	1992	közhasznú			
Magyar Evangéliumi Szöv.	1091 Budapest, Kálvin tér 7.	nincs bejegyezve	1991	közhasznú			szoc.védelmi szolg., mobilitás támogatás, eü támogatás
Magyar Vöröskereszt (Egyesület)	Budapest, Arany János utca 31.	szociális	1993	közhasznú	Karitatív Tanács, Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	BÁH – megáll – látogatás keretében igényfel-mérés, adomány- osztás, kereső- szolgálat, képzések. -család- egyesítési és áttelepí- tési program. Országos Idegen- rendészeti Főig. - konzor- ciumi megáll. – humani- tárius asszisz- tencia. (19.08.15- '21.06.30.) ORFK – megáll. pszicho- szociális segítség- nyújtó program, elsősegély nyújtás, segély- cikkek osztása.	szoc.védelmi szolg., menekültek emberi jogainak védelme, katasztrófa /háborús konfliktus esetén segítség- nyújtás, mobilitás támogatás, egészségügyi támogatás, széles társadalom tájékoztatás

Karitást Támogató Alapítvány	1111 Budapest, Bartók Béla út 30.	szociális tevékenység	1991	közhasznú	Katolikus Karitasz - Károlyi István Gyermek otthonnal (Fót) – megáll. igények jelzéséről, támogatási formákról	Karitatív Tanács	szociális védelmi szolgáltatás
Magyar Református Szeretetszol. Alapítvány	1146 Budapest, Hungária körút 200.	szociális tevékenység	2008	közhasznú		Karitatív Tanács	szociális védelmi szolg.; menekültek emberi jogainak védelme, katasztrófa /háborús konfliktus esetén segítségnyújtás, foglalkoztatás támogatás, mobilitás támogatás
Artemisszió Alapítvány	1016 Budapest, Mészáros u. 10.	kulturális tevékenység	1998	közhasznú			menekültek emberi jogainak támogatása; advocacy, információgyűjtés
Ebony Afrikai Kulturális, Művészeti és Emberi Jogi Egyesület	1082 Budapest, Vajdahuny ad utca 15	kulturális tevékenység	2003	nem közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	menekültek jogainak védelme; gyermekvédelem
Cigány Tudományos és Művészeti Társaság (Egyesület)	2730 Albertirsa, Sarló út 4.	nincs bejegyezve	1991	nem közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	
Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány	1133 Budapest, Váci út 114. 3. em./45. ajtó	kulturális tevékenység	2010	nem közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	

Háttér Társaság (Egyesület)	1136 Budapest, Balzac utca 8-10. fszt./1.	jogvédő tevékenység	1995	közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás; advocacy, széles társadalom tájékoztatása
Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány, jogelődje a Politikai Iskola Alapítvány	1037 Budapest, Hidegkúti Nándor utca 8-10.	politikai tevékenység	2019	közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	advocacy, információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
Szubjektív Értékek Alapítvány	1013 Budapest, Alagút utca 1.	nincs bejegyezve	2002	közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	foglalkoztatás támogatása; információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása;
Tett és Védelem Alapítvány	1082 Budapest, Baross utca 61. 3. em.	A szuverén, önálló magyarországi zsidó identitás megteremtése, védelme és propagálása.	2012	közhasznú		Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	
Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület	1066 Budapest, Ó utca 39. fsz./1.	szociális tevékenység	1995	közhasznú	ORFK – Európai Visszatérési Alap – tájékoztatás	Menekült. és Migráció. Felelős Munkacso.	menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás; advocacy, információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása

Magyar Helsinki Bizottság (Egyesület)	1074 Budapest, Dohány utca 20. II./9.	jogvédő tevékenység	1989.	közhasznú	'02. 09. 6. Határőrség Országos Parancs. Rendészeti Főig. – megáll.-Határőrség idegenrendészeti fogdáiban elhelyezett, őrizetben lévő külföldiekkel való kapcsolattartás Felmond.: '17.06.22.; '06. 12. 28. megáll. – határmegfigyelési projekt végrehajtása - Országos Parancsnoksága, Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbizottság Regionális Képvisellete Felmondás: '17.09.21.	menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás; advocacy, információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
---------------------------------------	---------------------------------------	---------------------	-------	-----------	---	--

Kék Vonal Gyermek- krízis Alapítvány	1054 Budapest, Szemere utca 21. IV. em./2.	A krízisbe kerülő gyermekek, serdülők és családjuk támogatása.	1993	közhasznú	'14.05.22. ORFK – megállap. -gyermek védelmé- vel, bűnelkö- vetővé és áldozattá válásának megelő- zésével kapcs. feladatok össze- hangolása		gyermek- védelem
Migration Aid Menedék- kérőket Segítő Alapítvány	8742 Esztergály horváti, Rákóczi Ferenc utca 65.	szociális tevékenység	2017	nem közhasznú			szociális védelmi tevékenységek ; menekültek emberi jogainak védelmi; katasztrófa /háborús konfliktus esetén segítség- nyújtás; széles társadalom tájékoztatás, mobilitás támogatása
Országos Polgárőr Szövetség (köztestület)	1077 Budapest, Király utca 71.		2012	közhasznú	ORFK – megállap. ország- határ védelme		katasztrófa /háborús konfliktus esetén segítés- nyújtás
Te is segíthetsz! Alapítvány	2310 Szigetszen tmiklós, Gát utca 4- 10.	szociális tevékenység	2018	nem közhasznú			szociális védelmi tevékenység
Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért	1133 Budapest, Kárpát utca 1/b. 6. em./24	nincs bejegyezve	1996	közhasznú	ORFK – BÁH - a kínzást és traumát elszenve- dett menekül- tek pszichés problé- máinak kezelése		egészségügyi támogatás
Jövőkerék Közhasznú Alapítvány	1021 Budapest, Kuruc utca 8.	egyéb	2005	közhasznú			foglalkoztatás támogatása

Alapítvány a rászorulókért és az ukrán menekült családokért	2800 Tatabánya, Vértanúk tere 1.	szociális tevékenység	2022	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
HAZA-TALÁL Menekülteket Segítő Alapítvány	3533 Miskolc, Andrásy Gyula utca 45	szociális tevékenység	2022	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Magyar Menekültügyi Társaság	1014 Budapest, Országház utca 30. II/14.	nincs bejegyezve	1992	nem közhasznú			
Ukrán Menekült Oktatási Központ Alapítvány	1054 Budapest, Honvéd utca 8. 1/2.	oktatási tevékenység	2023	nem közhasznú			egészségügyi támogatás; gyermekvédelem
Hősök Tere Alapítvány	1024 Budapest, Rómer Flóris utca 34. 2/9.	oktatási tevékenység	2016	közhasznú			széles társadalom tájékoztatása
Migráns Nők Magyarországi Egyesület	1103 Budapest, Vaspálya utca 16. B.lph. 2/2.	jogvédő	2017	nem közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
Amnesty International Magyarországi (Egyesület)	1054 Budapest, Báthory utca 4. I/3.	nincs bejegyezve	2010	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás; advocacy, információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
Bike Maffia Közhasznú Egyesület	1141 Budapest, Jeszenák János utca 95. 4. emelet/1.	szociális tevékenység	2013	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások

Afrikaért Alapítvány Magyarország - Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Szervezet	1188 Budapest, Póth Irén utca 26/A.	oktatási tevékenység	2002	közhasznú			
Európa Afrikaért Alapítvány	1042 Budapest, Görgey Artúr utca 14.	szociális tevékenység	2010	nem közhasznú			
Erdélyi Magyarok Egyesülete	1056 Budapest, Molnár utca 5.	nincs bejegyezve	1989	nem közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme
"ISZTOKI" Orosz-Magyar Egyesület	1067 Budapest, Csengery utca 61. III/1.	kulturális tevékenység	2005	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás; foglalkoztatás támogatása
Magyar Emberi Jogvédő Központ Alapítvány	1085 Budapest, Baross utca 28. fsz./2.	jogvédő tevékenység	1994	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás; menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
Magyarországi Etióp Hallgatók Egyesülete	1078 Budapest, Marek József utca 38. fszt./7.	egyéb tevékenység	2022	nem közhasznú			
Magyar-etióp Barátság és Együttműködés Alapítvány	1204 Budapest, Török Flóris u. 86-88. E. lph. 1.	egyéb tevékenység	2011	nem közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme
Multikultúra Egyesület	1039 Budapest, Kabar utca 6. IV. em./19.	nincs bejegyezve	2002	nem közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme
Oltalom Karitatív Egyesület	1086 Budapest, Dankó utca 9.	szociális tevékenység	1989	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások; egészségügyi támogatás; gyermekvédelem

Oltalom Sport-egyesület	1086 Budapest, Dankó utca 15.	sportegyesület	2005	közhasznú			
Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány	1163 Budapest, Katóka utca 46.	kulturális tevékenység	2000	közhasznú			széles társadalom tájékoztatása
Sahara Alapítvány	1082 Budapest, Baross utca 61.	nincs bejegyezve	1998	nem közhasznú			szociális védelmi tevékenység; menekültek emberi jogainak védelme
DemNet Demokratikus Jogok Fejlesztésért Alapítvány	1137 Budapest, Pozsonyi út 14. II. em./9.	kutatási tevékenység	1995	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme; advocacy, információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
EMMA Közhasznú Egyesület	1072 Budapest, Akácfa utca 45 IV./2.	egészségügyi tevékenység	1995	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások; egészségügyi támogatás, rekreáció
Ferences Alapítvány	1024 Budapest, Margit körút 23.	A ferencesek lelkeségű események, tevékenységek, intézmények fejlesztése, támogatása.	2011	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Johannita Segítő Szolgálat (Egyesület)	1056 Budapest, Váci utca 62-64. fszt./5.	szociális tevékenység	1989	közhasznú		javaslattevő a Karitatív Tanácsban	szociális védelmi szolgáltatások
Jótekonysági Béke Alapítvány	1114 Budapest, Bartók Béla utca 29. fsz./3.	szociális tevékenység	1996	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Kárpátaljai Szövetség	1068 Budapest, Városligeti fasor 44.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	1989	közhasznú			társadalom tájékoztatása

Magyarországi Terre des hommes Alapítvány "Lausanne"	1027 Budapest, Bem rakpart 50.	szociális tevékenység	2006	közhasznú			emberkereskedelem elleni küzdelem; szociális védelmi szolgáltatások; gyermekvédelem; információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
Magyar Iszlám Humanitárius Alapítvány	3526 Miskolc, Huba utca 30. A. fsz	egyéb tevékenység	2010	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások; katasztrófa-/háborús konfliktus esetén segítségnyújtás
Magyar Iszlám Jótékonyági Alapítvány	3526 Miskolc, Huba utca 30. A fszt.	vallási tevékenység	2020	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások; katasztrófa-/háborús konfliktus esetén segítségnyújtás
Magyarországi Bosnyákok Iszlám Egyháza (vallási egyesület)	7815 Harkány, Siklósi út 7.	vallási tevékenység	2019				szociális védelmi szolgáltatás
Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület	1065 Budapest, Hajós utca 1.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	1991	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás
Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület a Bűnözés Áldozatainak Támogatására	1055 Budapest, Szt. István körút 1.	jogvédő tevékenység	1989	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
PATENT Patriarchátust Ellenzők Társasága Jogvédő Egyesület	1024 Budapest, Forint utca 10.	jogvédő tevékenység	2006	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme

OM Magyarorszag Onézimusz Alapítvány	2030 Érd, Pocsin-rózsa utca 49-51.	vallási tevékenység	1991	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások, mobilitás támogatás
Partners for Democratic Change Hungary Partners Hungary Alapítvány	1072 Budapest, Rákóczi út 22. 4./24.	nincs bejegyezve	1994	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás; társadalom tájékoztatása
PILnet Alapítvány	1051 Budapest, Nádor utca 9.	nincs bejegyezve	2005	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
Pszi Pont Alapítvány	1164 Budapest, Décsi József utca 2. TT. /5.	egészségügyi tevékenység	2022	nem közhasznú			egészségügyi támogatás
Társaság a Szabadságjogokért	1136 Budapest, Tátra utca 15/b. I/1.	jogvédő tevékenység	1994	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
CEDEK EMIH Izraelita Szeretetszol. Alapítvány	1037 Budapest, Bokor utca 1-5.	szociális tevékenység	2015	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány	1075 Budapest, Síp utca 12.	nincs bejegyezve	1991	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Dnipro Országos Ukrán Kulturális Egyesület	8200 Veszprém, Teleki Blanka utca 16.	jogvédő	1995	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
"UCCU" Roma Informális Oktatási Közhasznú Alapítvány	1132 Budapest, Gyöngyház utca 8. 2. em./1. ajtó	oktatási tevékenység	2010	közhasznú			társadalom tájékoztatása

UKRÁN NEMZETIS ÉGI, KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI ALAPÍTVÁNY	2030 Érd, Zengő utca 105.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	2023	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Ukrán Remény Egyesület	1024 Budapest, Fillér utca 8-12. B. lépcsőház 4. emelet/13.	oktatási tevékenység	2022	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
EGYSÉG Ukrán Egyesület	1108 Budapest, Szövöszék utca 2. 3/14.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	2020	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
HAZATALÁL Menekültet Segítő Alapítvány	3533 Miskolc, Andrássy Gyula utca 45	szociális tevékenység	2022	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatások
Nemzetközi Összehasonlító Kutatásokat Támogató Alapítvány (ICCR-Budapest Alapítvány)	1066 Budapest, Ó utca 39. fszt./1.	kutatási tevékenység	1991	nem közhasznú			információgyűjtés, kutatás és a széles társadalom tájékoztatása
Next Step Magyarország Egyesület, korábbi neve: Migráns Segítség Magyarország Egyesület (MIGHELP) 2019-ig	1071 Budapest, Dembinszky utca 4. fszt./6.	jogvédő tevékenység	2009	közhasznú			foglalkoztatás támogatása; társadalom tájékoztatása; szociális védelmi szolgáltatás
Ediktum Alapítvány a Magyarországon élő külföldiek beilleszkedéséért	1076 Budapest, Péterfy Sándor utca 40. 1. em./2. ajtó	kulturális tevékenység	2004	nem közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás; gyermekvédelem

Emberi Jog Védelméért és Nemzetközi Jog Kutatásáért Közhasznú Egyesület	5085 Rákóczi falva, Kinizsi Pál út 67.			közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás; kutatás
Afrikáért Alapítvány	Budapest 1054, Garibaldi u. 3., II. em. 1/a.						menekültek emberi jogainak védelme
HelloAfrika Egyesület	117 Budapest, Galvani út 6.	kulturális tevékenység	2004	nem közhasznú			társadalom tájékoztatása
Mahatma Gandhi Egyesület	1092 Budapest, Ferenc krt. 18	nincs bejegyezve	1992	közhasznú	Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága - 1996. október szerződés		menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
Martin Luther King Egyesület	1082 Budapest, Üllői út 46.II.17.	nincs bejegyezve	1991	közhasznú	Rendőrség - Európán kívüli származásúak vonatkozásában a magyar rendőrség elleni bizalmatlanság eloszlatására, jogaiknak érvényesítésére, zavartalan beilleszkedésükre irányult. Hatálytalan '14-től		menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás
Martin Luther King Alapítvány	1082 Budapest, Üllői út 46. II/17	jogvédő tevékenység	2004	nem közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme/jogi segítségnyújtás

UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány	1077 Budapest, Wesselényi utca 16.	egyéb tevékenység	2011	közhasznú			széles társadalom tájékoztatása
Névtelen Utak Alapítvány	1073 Budapest, Erzsébet körút 13.	szociális tevékenység	2012	közhasznú			emberkereskedelem elleni küzdelem
Senzala Egyesület	1028 Budapest, Szamos utca 7.	sport-tevékenység	2011	nem közhasznú			gyermekvédelem
Több Kultúrájú Családok Egyesülete	4031 Debrecen, István király tér 1-3.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	2002	nem közhasznú			társadalom tájékoztatása
Magyar Cserkészszövetség	1025 Budapest, Tömörkény utca 3/a.	oktatási tevékenység	1989	közhasznú			gyermekvédelem, társadalom tájékoztatása
United Way Magyarország (Alapítvány)	1061 Budapest, Andrásy út 11.	kulturális tevékenység	1998	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás, széles társadalom tájékoztatása
Civil Kollégium Alapítvány	6090 Kunszentmiklós, Kunbányai tanya 37. 2.	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység	1994	közhasznú			gyermekvédelem, társadalom tájékoztatása
SOS-Gyermekfalva Magyarország Alapítvány	1095 Budapest, Boráros tér 4. lépcsőház 4. emelet/1/7.	szociális tevékenység	2006	közhasznú			gyermekvédelem, széles társadalom tájékoztatása
"ORVOSI SEGÍTSÉG AHOL KELL" Alapítvány	1147 Budapest, Ilosvai Selymes utca 81.	egészségügyi tevékenység	2016	nem közhasznú			egészségügyi tevékenység, széles társadalom tájékoztatása
Dorkász Szolgálat Közhasznú Alapítvány	4002 Debrecen, Dorkász tanya 1.	szociális tevékenység	1990	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás
Ukrajnai Menekült és Rászoruló Családokért Alapítvány			2022				

Afrika-Ázsia Fórum Egyesület	1093 Budapest, Lónyay u. 9.II.ép.III/18.	nincs bejegyezve	2000	közhasznú			gyermekvédelem
Kurt Lewin Alapítvány							
Afro-Karibi és Kisebbségi Információs Központ Kht.	1052 Budapest, Apacai Csere János u. 11.						szociális védelmi szolgáltatás, társadalom tájékoztatása
Raoul Wallenberg Egyesület	1055 Budapest, Balassi Bálint utca 27.	nincs bejegyezve	1990	közhasznú			menekültek emberi jogainak védelme
ALFAVIT Oktatási és Kulturális Közhasznú Alapítvány	1067 Budapest, Csengery utca 68. 4.em.	oktatási tevékenység	2006	közhasznú			integráció
"Far from home" Nonprofit Foundation	1093 Budapest, Boráros tér 6. II.9.		2006				
Magyar - Etióp Baráti Társaság	1062 Budapest, Bajza u. 54. I.1/a.	nincs bejegyezve	1998	nem közhasznú			társadalom tájékoztatása
Magyar Iskola Kiemelkedően Közhasznú Társaság	1088 Budapest, Bródy Sándor u. 4.						nyelvoktatás
Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásáért	1014 Budapest, Úri u. 49.	kutatási tevékenység	1996	nem közhasznú			
Autonómia Alapítvány	1137 Budapest, Pozsonyi út 14. II./9.	nincs bejegyezve	1990	közhasznú			
Magyarok Afrikáért Kulturális, Szociális és Oktatási Alapítvány	1132 Budapest, Visegrádi u. 9.	nincs bejegyezve	2006	nem közhasznú			gyermekvédelem

Menhely Alapítvány	1082 Budapest, Vajdahuny ad utca 3.	szociális tevékenység	1990	közhasznú			szociális védelmi szolgáltatás
ANTHRO-POLIS Antropológiai Közhasznú Egyesület	1146 Budapest, Cházár András utca 19. 4/7.A.	szociális tevékenység	2002	közhasznú			társadalom tájékoztatása
Interkulturális Nevelésért és Oktatásért Alapítvány	1028 Budapest, Muhar utca 42						
Inti Raymi Egyesület	1025 Budapest, Gül Baba u. 7						
Laterna Magica Egyesület	1067 Budapest, Szondi utca 40.	kulturális tevékenység	1996	nem közhasznú			
Orosz Stúdiószínház Egyesület	1116 Budapest, Albert utca 48. VIII./86.	kulturális tevékenység	2003	közhasznú			
A gyűjtés lezárását követően azonosított szervezet:							
A Segítők Föld-védő, Közösség-fejlesztő és Menedéképítő Egyesület	8742 Esztergály horvati, Rákóczi utca 65.	szociális tevékenység	2020	nem közhasznú			